

Барбара Космовська «БУБА».

ПІВТОРИ ПАРТІЇ

Буба не була ані дуже вродливою, ані негарною. Не була й надто високою, хоча низенькою її теж не назвеш. Можна було б сказати, що вона товста, проте насправді гладкою вона також не здавалася. Деякі продавчині навіть зверталися до неї «крихіткою», коли дівчина приміряла чергову пару джинсів. Бо Буба ходила лише в джинсах. Так, ніби в усіх крамницях з лахами продавали виключно вилянялі й витерті «Левіси».

Через оті джинси найбільше гнівалася Бубина мати.

— І коли ти лише виростеш із цих жахливих штанів? — питала вона щоразу, натрапляючи на доньку в їхньому просторому помешканні на третьому поверсі багатоповерхівки на вулиці Звіринецькій, у якому, проте, не бракувало пожильців. Буба не вдавалася в дискусії, бо не збиралася ні з чого виростати. Тим більше, що її дорослішання ніхто з родичів, певне, й не помітив би. Дівчина не раз замислювалася, чи хтось у сім'ї знає, як її звать насправді. Про всяк випадок нікому не задавала цього незручного питання. Зрештою, байдуже, яке її справжнє ім'я, якщо його взагалі не використовують. Щось схоже відбувалося і з Бубиним прізвищем. Теж незручним. Завжди її запитували про маму або тата. «Дитинко, ти випадково, не донька цієї відомої письменниці?». Або: «Це твій татко веде передачу «Обрій надії»? Цю програму про хворих на серце?». А Буба знала, що вона донька аж ніяк не «випадково», та ніколи не вимовляла цього вголос.

— Я? — удавала вона в таких ситуаціях щире здивування.

І люди приймали це лаконічне пояснення й більше не мучили запитаннями таку посередню людину, як Буба. Вона чудово пригадувала кошмар під час поїздки зі своїми знаменитими батьками на відпочинок. Буба просто повинна була навчитися зберігати анонімність. Коли поруч були батько з матір'ю, вона перетворювалася на об'єкт суворої критики численних шанувальників їхніх талантів, котрі були гірко розчаровані тим, що Буба виглядає так, а не інакше, а до того ж не настільки розумна, дотепна й вродлива. Якби ж то йшлося лише про вроду! Буба відчувала, що від неї очікують усього, чим природа обдарувала її батьків аж надто щедро. А може, навіть трохи більшого. Вона швидко зрозуміла, що мусить боротися за власне право залишитися Бубою. Подобається це комусь, чи ні. Тому щоразу, коли вона не признавалася до свого відомого прізвища й тим самим відмовлялася дати комусь автограф, дівчина відчувала себе знаменитою актрисою після чергової вдалої вистави.

Зараз вона теж так почувалася. Проте цього разу Буба нікому не збрехала, не зіграла жодної зі своїх чудових ролей, а просто поверталася з ліцею, стусаючи каменюки носачами мартенсів. Водночас уявляла собі, що коли переступить поріг рідної домівки, її відразу огорне атмосфера загального зацікавлення. Пролунають важливі запитання: Ти зголодніла? Як ти написала контрольну з фізики? Що думаєш про нові квіти на балконі пані Пенцикової? Або інші, які стосуються, наприклад, хатніх справ, у яких її голос виявиться вирішальним. Важливо, аби Бубу запитували й очікували її відповідей.

Дівчина натиснула на кнопку домофона. Знову забула вдома ключі.

— Знову забула ключі? — почувся невдоволений голос Бартошової. Двері із

глухим рипінням відчинилися, і Буба усвідомила, що окрім їхньої хатньої робітниці ніхто її ні про що більше не запитає. І їй не доведеться нічого вигадувати.

* * *

— Як добре, що ти вже прийшла, сонечко. Будь ласка, принеси мені срібні шпильки з комода. У мене зустріч із читачами, а я так жахливо виглядаю! — у матиному голосі забриніла незрозуміла Бубі скарга.

Мати виглядала чудово. У неї було прекрасне, горіхового кольору, волосся, таке густе й блискуче, що навіть брильянтові шпильки виглядали б на ньому як дешевенькі скельця.

— Бубо! — перелякано глянула на неї мати. — У тебе нині день народження?

— Був учора.

— Боже! Дитинко! Чому ти нам не нагадала?

— Бо вас не було.

— Справді. Нас учора не було. Але дідусь був...

— Дідусь навіть про власний день народження не пам'ятає.

— Боюся, ти маєш рацію.

— А я боюся, що ні! Я пам'ятаю не лише про власний, але й про твій, Маріє, — дідусь стояв у дверях. Окуляри на носі перехнябилися, на сивій голові панував безлад. — Якщо так звані нащадки можуть бути старими, то ти — саме той випадок, — продовжував він. — Твій онук Францішек сам тобі про це скаже, щойно в нього проріжуться зуби.

Буба заплющила очі. Будь-яка згадка про онука викликала в матері істеріку. Цього разу її не сталося, мабуть, через старанний, щойно зроблений макіяж.

— Тобі не вдасться мене рознервувати, — запевнила вона, зберігаючи кам'яний вираз обличчя. — Я не сперечатимусь зі старим, який у житті надбав хіба що хворобу Альцгеймера.

— І погану дочку, — додав добряче ображений дідусь.

Він хотів щось докинути, але дзвінок у двері пригасив його полемічний запал.

— Кого це знову принесло? Бубо, золотко, відчини. Я вже запізнилася, — про всяк випадок мати схопила торбинку. — Бартошова дасть вам обідати. Скажи батькові, що я повернуся до восьмої. Про що це я забула? — вона нервово крутилася перед дзеркалом.

— Про наш сьогоднішній бридж, Марисю!

У дверях стовбичило подружжя Маньчаків. Пані Віолетта виглядала так, немовби пан Вальдек зняв її з обкладинки журналу для підлітків. Довгі смугасті гетри закривали могутні стегна. Шию затуляло виляюче боа, а голову прикрашав кокетливий капелюшок, усіяний блискітками.

— Ви запросили нас на бриджа, — спокійно нагадав Маньчак, стягаючи із дружини білу кролячу шубку.

— Це кінець. — Мати в розпачі сіла на поламаному кріслі, яке не випадково називали «Людовиком». — Як мені відмінити зустріч у бібліотеці?

— Там, напевно, нікого немає, — припустила Маньчакова. — На останній зустрічі з тобою теж було лише троє людей.

— Але це була зустріч у в'язниці, — виправдовувалася мати. — До того ж, у чоловічій, а я пишу жіночі романи.

— То хто, власне кажучи, прийшов на зустріч із тобою? — зацікавився дідусь.

— Ну... — мати глибоко зітхнула. — Якийсь трансвестит, бібліотекарка й старша куховарка. Було ще кілька в'язнів... — зніяковіло пояснювала вона.

— Певне, це їх покарали, — зробив висновок дідусь і дипломатично подався до своєї кімнати.

— То що з тим бриджем? — не здавався Маньчак.

Він стояв із записником, у якому нотував усі поразки Бубиних батьків протягом останніх десяти років.

— Ну, не знаю... Бубо... — мати несміливо глянула на доньку. — Може, зіграєте з дідусем.

— З яким дідусем? Бо коли йдеться про пана Генрика, то я пас, — кинула пані Віолетта.

— А чому це «пас»? — дідова голова знову з'явилася у дверях кімнати. — Останнього разу ми вас із Бубою так розгромили, то тепер уже й «пас»? — ехидно засміявся дідусь.

У передпокій вийшла Бартошова. Побачивши паруючу супницю, усі замовкли.

— Обід, — замогильним голосом промовила вона, залишаючи за собою аромат сушених грибів.

— Тоді ми залишаємося, — вирішила Маньчакова. — Зіграємо з Бубою та паном Генриком. Зрештою, яка різниця, у кого ми виграємо, правда, любий? Ще тільки дві партійки, Бубо. Два робери й підемо додому, — обіцяла пані Віолетта, нервово збираючи карти й роздаючи їх.

— Не лови гав! — нагадав Бубі дідусь.

Він був сердитий після останнього програшу, і Буба знала, що наступного тижня він звинувачуватиме її в помилці. Навіть перед Бартошовою.

— Завтра мені відповідати з англійської, — сказала Буба, аби щось сказати.

— Якщо відповіси так, як зараз граєш, то опинишся без сімки. Тобто залишишся на другий рік у тому ж класі, — дідусь знову люто сіпав кінчик вуса, що мовою родини означало цілковиту відсутність очок.

— Я не приховую, що мені треба ще займатися англійською, — навіть глухий почув би в Бубиному голосі волення про допомогу.

— Бриджем теж, — буркнув дідусь.

На вустах Маньчакової розквітла тріумфальна посмішка.

— Граємо, ну ж бо! Граємо! — квапила вона, удаючи малу дівчинку, готуючись завдати суперникам вирішального удару, що перетворений на стовпчик цифр, міг би стати одним із найпереможніших записів у нотатнику пана Вальдека.

Так, напевне, і сталося б, коли б не задзеленчав телефон.

— Не бери слухавку, Бубо! — вигукнула пані Віолетта, притуляючи карти до грудей, неначе побоюючись, що телефон відбере всі її бриджеві трофеї.

— Це ж півхвилинка, — пообіцяла Буба й побігла на звук невгамовного дзеленчання.

Дівчина повернулася щаслива.

— Наречений? — увічливо поцікавився Маньчак.

— Ні. Це пані Коропова із третьої квартири.

— Напрошується в якості закуски? — пожартувала Маньчакова, яка обожнювала заливного коропа. Вона сиділа замріяна, і довгим нігтем погладжувала тріфогового

короля.

— Ні. Вона просить, аби ви дали їй дорогу.

— Куди? — пан Вальдек підвів очі, сповнені щастя. У них справді були чудові карти.

— До рибної крамниці, — урвав дискусію дідусь, дужче сіпаючи вуса.

— Бо ви їй перегородили дорогу. Своєю машиною, — урочисто закінчила Буба. — Вона вимагає, аби хтось негайно прибрав авто, бо вона поспішає до аптеки.

— Яка невихована жінка! — обурилася пані Віолетта. — Якщо вона стільки витримала, то могла б ще трохи почекати. Люди настільки нетерплячі, що просто слів бракує.

— Вона хотіла подзвонити до поліції, бо каже, що це вже втретє, — Буба зі стоїчним спокоєм спостерігала за поразкою Маньчаків і тим невимовним болем, з яким вони підводилися зі стільців і розставалися з козирами, викладеними рівненьким рядочком.

— А я стільки разів просив тебе, щоб ти здала на права, — мстиво нагадав Маньчак. — Я спокійненько розіграв би цю партійку.

— Може, й так, зате не мав би чим повернутися додому, — ледь не плакала Маньчакова.

Усі мусили погодитися з її аргументом. Адже відомо було, що вона сім разів намагалася скінчити курси. Завдавши при цьому шкоди сімом автомобілям та двом інструкторам. Зараз вона шукала капелюшок і здавалося, от-от розплачеться.

Новий телефонний дзвінок примусив Маньчаків швидше збиратися.

Буба полегшено зачинила двері за роздратованою парою. Цього разу телефонував батько.

— Дай мені його, — зажадав дідусь. — Тобі відомо, як жахливо грала сьогодні Буба? Це просто неймовірно, як ви занедбали дитину! — кричав він у слухавку.

Лише за дверима своєї кімнати Буба відчула себе в безпеці. Зняла мартенси, які досі тримали в ув'язненні її змучені ноги, і залізла під кольоровий плед. Дозволивши собі вперше за цілий день розкішну хвилину блаженних лінощів, вона подумала, про що можна мріяти о пів на одинадцять вечора, після жахливого вечора з Маньчаками та перед не менш жахливим ранком у ліцеї. Затє, понишпоривши під подушкою, Буба сказала собі, що в неї є чудова книжка, на яку очікує півкласу. Заради дружби я мушу прочитати її до завтра, вирішила дівчина, і навколишній світ видався їй майже досконалим. Майже, бо шістнадцятирічний життєвий стаж навчив її з обережністю захоплюватися світом, який готував їй тисячу непередбачених ситуацій, котрі тут, на Звіринецькій, траплялися постійно.

ЗАПЕКЛИЙ АТЕЇСТ ПОЧИНАЄ ДІЯТИ

— Як я виглядаю, Бубо? Цей светрик достатньо обтислий?

Бубина матуся від ранку крутилася перед дзеркалом, приміряючи безліч речей. Буба подумала, що коли й далі так піде, мати досягне стану повної відсутності білизни, залишаючись навіть без тоненької комбінації, а це дещо суперечитиме ідеї зустрічі, організованої ксьондзом Кореком.

— А може, занадто обтислий? — засумнівалася мати. Але ненадовго. — Власне кажучи, ні, — вирішила вона, зробивши перед дзеркалом кілька піруетів. — Саме те, що треба. Крім того, ксьондз Корека любить пурпуровий колір.

Буба приглядалася до неї, примруживши очі. Не вперше мати в присутності доньки розмовляла сама із собою, своїм тілом, колготами й пурпуровим светриком. Але вони настільки рідко зустрічалися вдома, що дівчина була вдячна їй навіть за постать у дзеркалі, яка час від часу зупиняла погляд на доньці, очікуючи схвалення в таких важливих справах, як колір шарфика, котрий мати саме приміряла.

— Без нього краще, правда, Бубо? — вона поглядала на годинника. І Буба знала, що переддзеркальна аудієнція невблаганно наближається до кінця.

— Ф'ю-ф'ю-ф'ю! — свиснув батько, який несподівано з'явився у дверях і, як завжди, повів боротьбу зі своїм портфелем за право першості ввійти додому. — Зараз я вгадаю! Сьогодні в публічному будинку «Золота Лола» лекція на тему «І я збочила із праведного шляху».

Батько в останній момент помітив Бубу. Лець зникнув, але донька заспокоїла його поглядом, котрий стверджував, що існування домів розпусти не в стані порушити світ її цінностей.

— Я йду до ксьондза Корека, — набурмосилася мати. — Твої жартики абсолютно недоречні.

— У такому випадку, твій одяг теж, — усміхаючись, зауважив батько. — Хоча... — розумував він, силкуючись зняти черевики, — ксьондз Корека, напевне, любить такий обтислий пурпур...

— А звідки тобі про це відомо? — мати завжди дратувалася, коли батько, запеклий атеїст, намагався коментувати її філософські погляди, зокрема ті, що стосувалися релігії.

З кухні визирнула Бартошова.

— Риба! — голосно сповістила вона.

Буба подумала, що якби риба, про яку всім нагадала Бартошова, була ще жива, могутній голос домробітниці безсумнівно вбив би її.

— То нині п'ятниця? — здивувався батько.

— Тебе це не повинно обходити, — холодно проказала мати. Вона вважала, що справжній атеїст має бути послідовним у своїх переконаннях, так само, як істинний католик.

— Я щось не те почув? — з дідусевої кімнати визирнули пишні вуса. — Знову риба? Навіть під час війни я харчувався більш різноманітно! Якщо пам'ять мене не зраджує, учора теж була риба!

— Ні, дідусю, — заперечила Буба. — Учора лише пані Коропова дзвонила.

— То й що! — дідусь був помітно роздратований. — Я ненавиджу таку кулінарну одноманітність. Під час війни...

— Під час війни ви були у Франції, — нечемно втрутилася мати.

— До всього, ще й з тією хвойдою, заради якої татко покинув свою першу дружину, Марисину маму, — мстиво додав батько.

— Моя перша дружина зовсім не була Марисиною матір'ю, — дідусь намагався змінити тему аж ніяк не на кращу.

— І ви мешкали із цією хвойдою над готелем «Асторія», у якому не діяли окупаційні закони, — безжально продовжувала мати. Вона, мабуть, розправилася б з усім дідусевим минулим, якби не годинник.

— О Боже, я мушу бігти! — згадала вона, змагаючись із затісними туфлями.

Вона цьомкнула Бубу, погладила чоловікову чуприну й залишила після себе легеньку хмарку парфумів.

— Моя доня пообідає зі мною? — на відміну від дідуся, батько не протестував проти риби. Він з'їв би її цілу купу. У нього вочевидь був чудовий настрій.

— А тестя не запрошуєш? — дідусь посилено шукав причину, щоб посваритися. Походжав передпокоем і голосно сопів.

— Риба мені особливо смакує у вашому товаристві, — запевнив його батько, прямуючи до столу. — Шкода лише, що ви її не любите.

— Я Бартошової не люблю, — тихенько прошепотів дідусь, переступаючи магічний поріг їдальні. — Ця лиха жінка колись доведе мене до клінічної смерті. Коли це станеться, — продовжував він, запихаючи за комір лляну серветку, — мій заповіт знайдете ліворуч у секретері.

— Заповіт? — батько недовіркою глянув на Бубу. — А що такого в цьому заповіті? Адже у вас нічого особливого немає!

— У мене є гідність, — гордовито підкреслив дідусь і зробив таємниче обличчя.

— Тому я хотів би спочити у Швейцарії, поруч із моєю другою й коханою дружиною. Твоєю бабусею, — тицьнув пальцем у Бубу, — і твоєю тещею... — заявив він, свердлячи зятя проникливим поглядом.

— Не думаю, що це можливо, — не здавався Бубин батько. — Адже матуся-покійниця у своєму заповіті записала, що тато не може знайти вічний спокій поруч із нею.

— У неї теж була власна гідність, — тактовно зауважила Буба.

— Якщо пан Генрик не обідатиме, то я розповім, де я вас бачила востаннє, — Бартошова височіла над його тарілкою і з огидою придивлялася до розквецяної риби, у якій дідусь бабрався пальцями.

— Батьку, ви знову були в «Спортлото»?

— З усією пенсією! — закінчила зловтішно Бартошова, гордовито покидаючи їдальню.

— Уб'ю цю гарпію. Бігме, колись візьму й уб'ю... — дідусь поблід і, як завжди, коли нервував, захрипів.

— Бубо, — батьків голос звучав благально, — я б не хотів, аби мама про це довідалася. Це трохи з моєї вини, бо в середу було моє чергування...

— А в інші дні чергую я, — зітхнула Буба, наливаючи дідусеві мінералки.

Хрипіння поступово стихало.

— Коли ви вже дізналися, скажу вам, що я був за крок до успіху. Наступного разу...

— Наступного разу не буде, — рішуче перебив його батько. — Як покарання пробудете дві години на самоті.

— Я ціле життя пробув на самоті, а він вирішив покарати мене двома годинами, — буркотів дідусь, готуючись вийти з-за столу.

Буба не могла заприсягтися, але була майже впевнена, що перш ніж повернутися до своєї кімнати, дідусь висолопив у бік Бартошової свого чималого язика.

— Як твої справи, Бубо? Усе гаразд?

Буба подумала, чи батькові спало коли-небудь на думку, що кожну розмову він починає однаково. Ніби щойно повернувся з далекої подорожі. Запитання, чи все в

неї гаразд, було загальним, і аж ніяк не заохочувало Бубу до звірянь. Що їй було відповісти? Що не все гаразд? Що батько вже тричі переносить їхню поїздку на Віслу? Що вчитель англійської по-англійськи кепкує лише з Буби, і що вона по-англійському йде з уроку? Нарешті те, що Адаць, той самий, з яким Буба знайома з дитсадочка і якого любить, почав зустрічатися з Йолькою? І що він навіть не подумав піти з Бубою на «Міс Сайгон», хоча в неї були два квитки? Окрім цього короткого списку скарг, усе було якнайкраще. По-старому. Без карколомних поворотів долі, без приголомшливих і неймовірних ситуацій, від яких перехоплювало би подих.

Батько більше не чекав на Бубину відповідь. Він завзято шукав щось у своєму портфелі, й за мить полегшено перевів подих.

— Знайшов, — зрадів він, витягнувши якісь папери. — Тобі першій скажу. Я вестиму нову програму. Сценарій простий, зате завдання складне.

— Телевікторина чи якесь інше шоу? — Буба знала, що розмова про неї закінчилася. Тепер настав час батька, заповнений докладною розповіддю, яка перенесе його в атмосферу телестудії.

— «Повір мені».

— Що? — здивувалася Буба.

— Бубо, це така назва. «Повір мені» — організовуватимемо зустрічі перед камерою людей, котрі перестали вірити одне одному. Я повинен стати між ними посередником, зробити все для того, щоб у телестудії з'єдналися їхні долоні, серця й сумління... — аж саяв батько.

— Жажливо, — коротко відгукнулася Буба, відкушуючи шматок пирога.

— Жажливо? — не зрозумів тато. — Чому ти так думаєш? Усі переконані, що нас дивитимуться тисячі людей...

— Будь-яке «ридання на екрані» просто огидне. Це гра на людських почуттях. Противний, паскудний ексгібіціонізм ціною максимальної кількості глядачів. — Буба знала, що вона справляє батькові прикрість. Він спантеличено дивився на неї. — Ексгібіціонізм? Що ти, дитино? Ти навіть не уявляєш, як можна допомогти людям стати відвертішими щодо себе й інших.

— А ти хотів би бути відвертим на очах усієї Польщі? — Буба уважно глянула на тата. — На очах пані Коропової, пана Миготка чи Кшивицьких з нашого поверху?

— Ну... — замислився батько. — У деяких випадках... Хіба я знаю?... Але напевне бувають такі моменти...

— Тоді чому, коли ви сваритеся з мамою, то зачиняєте двері до своєї кімнати?

— Ну, це інша справа.

— Коли миритеся, то теж волієте залишитися без свідків.

— Але ми з мамою...

— Авжеж. Ви ж ніколи не сваритеся, — докінчила Буба, залишаючи батька наодинці зі сценарієм.

ГІЛКА НА ГРУДЯХ

— Ти підлий і несправедливий! — хлипала Бубина мама, а її голос легко долав тонкі стіни спальні й долинав до віддаленої кімнати, у якій Буба безуспішно намагалася підготуватися до дискусії на тему «Згода буде, а незгода руйнує».

Голос тата чудово прослуховувався крізь тонкі двері.

— Ти дещо забула! — уже вкотре вигукував він. — Можеш собі швендяти до ранку, але є певні принципи! Коли вже кажеш, що повернешся о десятій, то повертайся!

— Колись я взагалі не повернуся! — захищалася мати, що занадто голосно, як на даму, шморгала носом. — Ти класичний тиран! — продовжувала вона, не стишуючи свого альту. — Я теж важко працюю й ледве встигаю крутитися, щоб ти міг їздити своєю «Вектрою»!

— Я можу ходити пішки! — батько вочевидь не був зацікавлений мирним розв'язанням конфлікту. — Але коли я не повертатимусь додому, або приходитиму після півночі... — пролунала його погроза.

Пекло продовжувалося, і Буба у відчаї стягнула по навушники. Зрештою, завдяки цим скандалам вона знала напам'ять усі найвідоміші концерти для скрипки з оркестром. Вона не встигла увімкнути диск. У дверях стояв дідусь і голосно шепотів:

— Ця сварка гірша, ніж попередня. Перед нами тиждень тиші.

— Менше, — так само пошепки відповіла Буба. — Помиряться післязавтра, бо підуть разом до театру.

— Можуть не піти, — вів своєї дідусь.

Немовби підтверджуючи його слова, мати істерично підвищила голос.

— Нікуди я з тобою не піду! — зарікалася вона крізь сльози.

— Підуть, — переконувала дідуся Буба. — З великої хмари малий дощ.

— А що сталося?

— Учора маму з міста привіз пан Мишка, той суддя, з яким вона була на прем'єрі «Феміди в літературі».

— Красунчик! — цмокнув дідусь, але швидко замовк, бо до нього наближалась Бартошова.

— Замість того, щоб підслуховувати, могли б і в магазин піти. Нині будуть гості, треба приготувати шведський стіл.

— То в нас є шведський стіл? — щиро здивувався дідусь.

— Ось список і гроші, — безапеляційним тоном наказала Бартошова. — І пильнуй дідуся, Бубо, щоб він знову кудись не зник, як останнього разу.

— Останнього разу зникла моя донька Марія, — нагадав дідусь трохи ображеним тоном і подався шукати черевики.

Прогулянка засніженими вулицями між магазинами належала до його улюблених занять. Роздивляючись вітрини, він тішився, як дитина. Особливо полюбляв спортивні магазини й крамниці іграшок. Погано реагував лише в чергах у продуктових, зате супермаркети, де можна було ходити з кошиком, викликали в нього повагу.

Найдужче дідусь цінував відділ алкогольних напоїв. Продавчині добре його знали й відразу з'являлися, почувши за полицями його гучний голос. Вони розуміли, що він нічого не купить, але старенький був просто чарівний і так цікаво розповідав про довоєнні горілки, що невдовзі його оточувала юрба покупців, неначе дідусь проводив у супермаркеті екскурсію.

Цього разу Буба нервово зиркала на годинника, а тоді благально дивилася на діда.

— Прийдемо сюди завтра, — обіцяла вона йому, ніби той був вередливою

дитиною. — Бартошова нас уб'є, — погрожувала дівчина, марно силкуючись припинити дідів монолог.

Коли нарешті, після тривалих суперечок, вони вийшли із крамниці, Буба не приховувала свого розчарування.

— Мені так залежало на тому, щоб встигнути... — промовила вона ледь не крізь сльози, — а тепер уже запізно.

Дід поглянув на онуку, немовби вперше її побачив.

— Куди встигнути? — поцікавився він. У дідусеві вочевидь озвалися приховані докори сумління.

— Байдуже. У мене однаково жодних шансів, — Буба сповільнила кроки. Пленталася, як приречений до смертної кари, що до останнього вірить у власну щасливу зірку.

— Послухай, а що, коли я сам дотягну всі ці покупки? А ти можеш узяти таксі й устигнеш.

Буба сумовито глянула на старенького.

— Нічого не вийде, — зітхнула. — Я тебе не можу залишити, бо ти відразу побіжиш по квитки спортлото. До того ж, на таксі треба мати грошики, а звідки їх узяти, коли ти цього місяця все доценту програв?

— Тут ти помиляєшся, — дідусь, усміхнувшись, продемонстрував свої гарні порцелянові зуби. — По-перше, на таксі я завжди нашкребу, а, по-друге, нині мене спортлото не цікавить, бо я грав учора. Давай торби й зникни! — вигукнув він, простягаючи Бубі п'ятдесят злотих. — Гроші повернеш законним способом. Виграєш у мене в бриджа, то я тобі спишу борг.

— Я ж не виграю, — спохмурніла Буба.

— Інколи дурним щастить, — втішив її дідусь. — Скажи краще, куди так поспішаєш...

Буба засміялася. Цьомкнула діда в зморщену щоку.

— Розповім, коли повернуся, — пообіцяла вона й помчала до стоянки таксі.

— І не занадто худа, і не затовста. Щоправда, не така вродлива, як довоєнні актриси, чи хоч би Марися, але нічого їй не бракує. Якби ще трохи краще грала в бриджа... — подумав дідусь про онуку.

* * *

— Добре, Бубо, що ти вже повернулася, — дідів шепіт лунав, як ударні джазбенду. — Вони мені влаштували жахливий скандал за те, що я не знав, куди ти пішла. Це їх так об'єднало, що вони перестали сваритися, а до мене поставилися, наче до судді Мишки, — дідусь плямкав, витискаючи губами сік з помаранчі і, незважаючи на прочуханку, виглядав страшенно задоволеним собою.

У вітальні сиділо кілька осіб. Батьки справді нагадували пару закоханих голуб'ят. Вони голосно розхвалювали вареники Бартошової, наминаючи їх за обидві щоки. Крізь прочинені двері Буба побачила свою улюблену телеведучу, її чоловіка, якогось негра, котрий чаклував над музичною апаратурою, і двох зовсім нових людей, які могли б стати навіть ведучими фестивалю в Сан-Ремо.

— Бачила того чорного? — допитувався дідусь, як мала дитина, намагаючись роздивитися з-за Бубиної спини компанію за столом. — Кажу тобі, смола в порівнянні з ним — то справжня дрібничка. Слухай... — раптом замислився він. — Як ти думаєш, у чорних є прищі? І чи вони в них помітні?

Буба приклала пальця до вуст і силоміць відтягнула дідуся від дверей.

— Гадаю, прищі в них теж бувають. У період дозрівання, — додала вона, силкуючись говорити переконливо. — Краще ходімо звідси, бо як нас тут упіймають, то покарають обох дуже суворо.

— Чорний нас з'їсть, — буркнув дідусь, неохоче полишаючи свій спостережний пункт біля шпарини у дверях. — А тепер скажи мені, чи ти встигла? — зажадав він, коли обоє сиділи вже над колодою карт.

— І так, і ні, — коротко відказала Буба. — Встигла доїхати до ліцею, але Йолька теж не запізнилася. Вона там була навіть раніше за мене... Тож коли я вбігла до харцерської світлиці,[1] вона вже сиділа з Адасем.

— А ти хіба харцерка? — дідусь уперше глянув не на карти, а на Бубу.

— І так, і ні, — знову почувалася таємнича відповідь.

— Не буває водночас так і ні, — скривився дідусь. — Щось ти мудруєш, дитино. Ти вже дотримуйся однієї версії, бо щось це дивно. Мій товариш на війні теж був дивний... — розпочав він повчальним тоном.

— Знаю, — Буба вже розіклала карти й чекала на віст. — Тому він загинув дивною смертю.

— Помер від страху. Думав, що це ворог наступає на передові позиції, а то був грім. І хоч би його блискавкою вбило, — замріявся дідусь. — Смерть повинна містити бодай децимлю героїзму, а тут на, маєш! — він недоречно засміявся. — Знову ж таки, інший мій знайомий... Але ми, здається, говорили про те, чи ти харцерка чи ні?

— І про Адася, — нагадала Буба.

— Це той стрижений? У семимильних чоботях, із сережкою у вусі? — дідусь пожвавився.

— Так, але без сережки.

— А я пригадую, що в нього була сережка.

— То в Куби була, — коротко пояснила Буба.

— Ага, то вони відрізняються хіба що сережками й іменами.

— Прізвищами теж, — Буба прикинула шанси на швидку перемогу. — Зараз, дідусю, така мода. Усі схожі один на одного.

— Розумію, — промовив дідусь. — Такі собі клони. Схожі на рецидивістів. І таких приймають у харцери? — Дідусь не міг надивуватися, що члени цієї організації настільки стежать за модними течіями. Побачивши його реакцію, Буба прогавила можливість взятки.

— Адаць наш провідник, — у Бубиному голосі вчувалася гордість. — І засновник нашого загону. Крім того, у тебе небезпечний зв'язок з його матір'ю.

— У мене? — у голосі дідуся забринів жах. — Це неможливо. Я не цікавлюся жінками, які в сімдесятих роках турбувалися про підвищення народжуваності.

— Але жінки, що продають квиточки спортлото, це дещо інше, правда? — підступно напала Буба. — Адаць — син пані Куницької.

— Ага, тоді це все змінює! Він походить з гарної родини. Але... — дідусь проникливо глянув на Бубу. — Здається, ти просто закохалася?

— Якщо без взаємності — це просто, то так.

— Мабуть, із взаємністю. О, глянь, я тебе знову обіграв!

Буба виклала на стіл перед дідусем решту з п'ятдесятьох злотих і додала свої

кишенькові.

— Програю на всіх фронтах. Навіть у карти, — тихенько поскаржилася вона.

— Переважно в карти, — уточнив дідусь, квапливо прибираючи зі столика гроші.

— Та знай, що я люблю тебе в десять разів більше, ніж твою матір, і в сто разів — ніж сестру.

— Хоч якась потіха, — усміхнулася Буба. — Якби ти ще вивчив за мене англійську?..

— How do you do? — почула вона, намагаючись непомітно пробратися до своєї кімнати. Відчула, як по спині забігали мурашки. Англійська була бездоганною, а мовець — невидимкою. Буба стояла в темному передпокої перед чоловіком без обличчя, ладним спілкуватися мовою Еліота. На щастя, збагнула, що зуби, які виблискували в темряві, й світла сорочка належали негрові. Щоб уникнути мовної пастки, вона швидко відповіла тим самим привітанням, і як обпечена втекла в обійми свого старого ліжка. Перш ніж заснути, вона старанно зробила три вправи з англійської та знайшла аргументи, які підтверджували тезу про те, що незгода руйнує. Устигла подумати, що Йолька переборщує з довжиною міні-спідничок. І ця її хода, наче вона модель на подіумі. Йолька теж не може бути харцеркою, — вирішила Буба.

* * *

Давно в домі Буби не снідали в такій радісній атмосфері. Батько з матір'ю зазирали одне одному в очі й наввипередки виявляли свою уважність, просто хоч до рани прикладай! Дідусь скористався цим моментом. Випрохав собі похід на футбольний матч і пообіцяв, що коли йому куплять пляшку бренді, він не цупитиме алкоголь з домашнього бару. Отримав також гроші на тютюн і нагадав про належну йому косметику після гоління.

— Я особисто все вам куплю, татку, — обіцявся Бубин батько, весь щасливий і помолоділий.

— Правда, Павло чудово виглядав учора по телевізору? — Бубина мати ніжно погладила чоловікові розкошланого чуба.

— Учора, кохана, я не вів передачу.

— Ну, тоді позавчора, — миролюбно погодилася мама. — Тільки наша Буба якась сумна. Що трапилося, сонечко? — вона ніжно глянула в пригаслі доньчині очі.

— Я не отримала кишенькових за тиждень, а мені треба заплатити свою частку за вікна.

— За вікна? У вас що, вікон у ліцеї немає? — перелякалася мати.

— Міняємо...

— Це не проблема! — перебив батько й легко сягнув по гаманець. — Такі справи, донечко, треба швидко залагоджувати.

— Крім того, будуть батьківські збори, — отримавши право голосу, Буба зрозуміла, чому людям так подобається перебувати в центрі зацікавлення. — За два дні. Було б добре, якби хтось із вас пішов на них, бо це все-таки ліцей, — серйозно підкреслила вона.

— Звичайно. Можемо піти разом! — зраділа мати.

— За два дні я буду в Гданську, — батько виглядав щиро засмученим. — А в тебе, Марисю, стільки справ...

— Я обов'язково піду. А до якого класу ліцею ти ходиш, доню? — поцікавилася

мати.

— До першого, — Буба була вражена таким невіглаством батьків щодо цілком очевидних речей.

— Ой, — схаменулася мати, — це ми знаємо. А буква яка?

— До першого «А». Я ж вам казала...

— Літери можуть переплутатися, — дідусь несподівано став на захист власної доньки. — Адже твоя матуся перебуває у віці, коли деякі факти забуваються.

— Але, батьку! — мати аж нетямилася від обурення. — Я не забула! А коли йдеться про мій вік...

— То вас, тату, заздрість гризе, бо ви вже забули, як воно бути молодим! — батько надав матері невідкладну словесну допомогу, за що й отримав сповнену пристрасі усмішку.

— Щось давно Маньчаків не було, — весело мовила мати. Вона завжди була радісна, коли відчувала себе коханою. Її слова урвав довгий сигнал домофона.

— А от і вони, — скривився батько, відчиняючи двері.

— Ви так пізно снідаєте? — здивувався Маньчак, знімаючи свого турецького кожушка.

— Млинчики їсте? — зраділа його дружина.

Її біла кроляча шубка впала дідусеві на коліна. Маньчакова теж впала б на них, якби дідусь її не підтримав.

— Щиро кажучи, ми не голодні, — нагадав Маньчак дружині.

Завдяки його втручання пані Віолетта поглинула тільки три млинчики. Біля останнього заходився її чоловік.

— Ми хочемо витягнути вас на ковзанку, — шамкотів він з повним ротом, уважно спостерігаючи, яке враження справила його пропозиція.

— То ви прийшли по Бубу? — запитала мати цілком серйозно.

— Ні-і-і. Ковзанка це не бридж. Це розвага для дорослих. Зараз така мода, піти на ковзанку, сісти за столик, випити замороженого чаю...

— А гарячого не дають? — дідусь цікавився всім, що стосувалося питва.

— Ну, і дивитися, — закінчила Маньчакова.

— На що? — не міг уторопати батько.

— На тих, що катаються на ковзанах, — терпляче пояснював Маньчак. — Треба тільки якимось цікаво одягнутися.

— Із цим, дорогенька, у тебе ніколи не буває проблем, — злостиво прошепотіла мати в бік гості.

Лише зараз усі помітили, що Маньчакову щільно вкриває шкура пантери, кокетливо протерта в кількох стратегічних місцях.

— Та дайте спокій, батьку, із цим розгляданням, бо аж соромно, — рознервувалася мати.

— А це що? — дідусь не міг відірвати погляду від галузки, котра стирчала з викоту пані Віолетти.

— Мотив, — гордо відказала та. — Лісу, — додала вона, зрозумівши, що її пояснення не доходить до дідуся. — Це, пане Генрику, така екоброшка.

— Еко... що? — пан Генрик продовжував тупо дивитися на гілку.

— Прикраса. Асоціація із традиціями лісу, гаю... Йдеться, любий пане, про певну природну відвертість та мужність... — Маньчакова ще не впоралася з останнім

млинчиком і говорила невиразно.

— Ви і є мужня. І сильна, — додав дідусь, захоплений прикрасою Маньчакової. — Тягати таку гілляку на грудях...

— Тату! — благально вигукнула мати. — Невже тобі конче треба при Бубі виявляти свої еротичні фантазії?

— Перепрошую, — дідусь негайно посерйознішав. — З усією повагою до пані Віолетти, але вона не викликає й ніколи не викликала в мене еротичних фантазій.

— А це вже негарно, — утрутився мовчазний досі Мань чак. — Я гадав, пане Генрику, що ви лише в бриджа кепсько граєте, але у вас і з етикетом серйозні проблеми.

— Так чи сяк, а на ковзанку ми не підемо, — припинила мати цю суперечку. — Хіба що Буба...

— Буба не поміститься. Особливо, як заткне собі за викот нашу пальму, — пожартував дідусь. — Щоб на ту ковзанку їхати, треба мати «ЗІЛ»-а, а не малолітражку!

— А вас ніхто не питався! — урвала мати. — Може, вип'єте з нами кави? Я могла б її поставити в холодильник.

— Власне кажучи... — Маньчакова роззирнулася кухнею. — Але Бартошова приготувала вам обід, цей чудовий м'ясний рулет з яблуками, — палець пані Віолетти пірнув у соус для печені. — А ми навіть не уявляємо, що будемо їсти сьогодні.

— Я не проти м'ясного рулета, — швидко попередив Маньчак.

— То пообідайте в нас, — розчаровано прошепотів батько, який уявив кілограм рулета в роті у Маньчакової й дійшов висновку, що він таки герой. Людина, здатна на жертву заради ввічливості й гарних манер.

Буба мовчала. Вона й досі недовірливо дивилася на солідний бюст пані Віолетти, на якому зараз, коли та щомиті вибухала сміхом, трусилася галузка. Нічого більш екологічного, хіба що крім фігового листка, людство не могло вигадати. А Маньчакова — тим більше, зробила висновок Буба.

ХЛІБ НЕ НАДТО НАСУЩНИЙ

Мати повернулася з батьківських зборів знервована, бліда й сердита.

— Бубо! — холодно кинула вона в бік доньчиної кімнати. Напружено сіла в кухні на стільці.

— Ти про англійську? — Буба вирішила послабити удар. — Я ж вам казала, що в мене проблеми. Але ж не такі серйозні? — вона перелякано дивилася на маму. Не пригадувала, щоб та виглядала такою обуреною. Хіба що, коли сварилася з батьком...

— Бубо, виставу закінчено, — мамин голос драматично переходив у плач. — Я вже давно підозрювала щось жахливе. Ти так швидко з того ліцею поверталася або так пізно йшла на уроки... Я відчувала, що ти щось приховуєш...

— Але ж ти ніколи не знаєш, о котрій я виходжу чи повертаюся. Тебе ніколи немає, або ти спиш...

— Я працюю ночами, — перебила її мати, — тому можу собі дозволити. Як ти могла мене не попередити, наразити на таку ганьбу, завдати такого сорому?! — З маминих очей ринули потоки сліз.

— Але що сталося? — Бубі вривався терпець.

— Мовчи! — закричала мати. — Тобто — розповідай! — зажадала вона. — Поясни, будь ласка, чому ти так підло нас ошукала. Ти ж не ходиш до жодного ліцею! Ти брехуха! Донька відомої письменниці з незавершеною середньою освітою! — мати витирала накрохмаленою скатертиною то очі, то носа. — Я перевірила журнали в усіх класах. Навіть у четвертих! Ніде про наше прізвище навіть не чули!

— Ну, із четвертими все зрозуміло. Мені ще до них рости й рости, — бовкнула Буба. — Але в першому «А» про мене, мабуть, щось-таки знають.

— Вони навіть не знають, як ти виглядаєш. Я показала їм фото! Ніхто з учителів тебе на очі не бачив!

— Хвилиночку, а в якому ліцеї ти була? — Буба зморщила носа й напружено дивилася на маму.

— Як це — у якому? У твоєму. Ось, будь ласка, — вона відкрила записника з календариком і підсунула Бубі під носа. — Ось адреса. Що, не твій? На площі Вашингтона. Імені, здається, 303-ї Дивізії.

— Не мій, — спокійно відповіла Буба. — У тому, що на площі, були якісь літературні зустрічі з тобою. Рік тому. Мій — імені Костюшка, двісті метрів звідси, біля бібліотеки. А з ліцеєм імені 303-ї Дивізії в нього спільного лише те, що цей ліцей, як із пташиного польоту, видно з вікна нашої кухні.

Мама завмерла.

— Справді, Бубо? — запитання пролунало драматично. — Ти розумієш, що це значить? Що я знову можу повністю тобі довіряти! Ох, дитинко! — Буба опинилася в маминих обіймах, але перш ніж її притулили й обцілували, дівчині спало на думку, що в цій ситуації не все настільки смішно, як хотілося б зараз мамі.

* * *

Пообіддя було сонне й ледаче. Навіть жвавий останнім часом дідусь впадав у зимову сплячку, про що свідчило його гучне хропіння. Мати ходила по хаті знервована, у розхристаному халаті й шукала натхнення.

— Я ніколи не закінчу книжку під такий акомпанемент, — нарікала вона під дідусевими дверима. — Через це хропіння не напишу еротичної сцени на європейському рівні, — скаржилася вона чоловікові, який виявився байдужим до галасу й спокійно вправлявся перед дзеркалом.

— П-а, и-е, о-у, — відповів він їй, викрививши губи, показуючи ледь кривуватого зуба.

— Тобі ніхто не казав, що його треба вирівняти? — мама відкопилила чоловікові губу й зацікавлено глянула на зуб. Торкнула його пальцем.

— Ау-у-у! — залементував батько, не залишаючи сумнівів, що із зубом трапилося щось дуже серйозне.

— Твій зуб — твої проблеми, — прокоментувала мама. — Але не розраховуй, що по телебаченню тебе покажуть беззубого. Ну, хіба що в рекламі неякісної пасти, — додала вона, залишаючи батька з болучим зубом та іскоркою надії.

— Бубо, — мати увірвалася до її кімнати, — рятуй польський любовний роман від повної катастрофи! Придумай, що жінка повинна сказати закоханому чоловікові в певній, так би мовити, інтимній ситуації? Але це не може бути щось банальне!

Буба глянула на маму квадратними від подиву очима.

— Не знаю, — відказала стиха, — я ще в такій ситуації не опинялася. Подзвони до Ольки. Вона таким займалася ще в ліцеї.

— Не обмовляй сестру, — обурилася мама й додала примирливо. — Олька напевне запропонує якісь заявлені фрази, а я шукаю чогось природного, чистого, нечуваної досі любовної пісні.

— Подумай про нас, — порадив матері батько. — Може, тобі спаде на думку якийсь витончений приспів. Колись, скажу я тобі, ти вміла співати.

— Колись? — у маминому голосі забриніла образа. — А вчора?

— Учора ми співали дуетом, але це не те, — сперечався тато. — Інша річ, що ти мене дивуєш. Запитуєш у Буби про такі речі...

— Про які? — матуся вочевидь прагнула посваритися. — Буба майже доросла й настав час із нею поговорити про... ці справи, еге ж, Бубо?

— Щиро кажучи, я збиралася повчити фізику.

— А й справді, доню. Якщо опануєш її, то світ тебе нічим не здивує, — переможно заявив тато.

— Більш доречною була б філософія, бо це — королева наук, — мама не соромилася банальних фраз, коли їй кортіло докинути свої п'ять копійок. У результаті вона забувала про причину суперечки.

— А може, мамо, у цій сцені, — Буба делікатно намагалася повернути її до попередньої теми, — спробувати обійтися без слів?

— Це книжка, а не порнофільм! — обурилася мама.

— Я мала на увазі, звичайно, опис почуттів, — не здавалася Буба.

— Опис, кажеш? — мати замислилася, а тоді задоволено скинула своїми густими кучерями. — Авжеж, донечко! Це буде так незвичайно! Адже бувають миті, коли слова лише заважають, а я саме пишу про такий момент.

— Я теж! — гукнув, прокинувшись від дрімоти, дідусь. — Усе життя ніщо не заважало мені більше, ніж твої, Маріє, крики біля мого вуха! У цьому домі буде бодай хвилина спокою?

— Якщо ти знову заснеш, то звичайно, ні! Ти хрпеш, як ведмідь! — не залишилась у боргу мати і, гордо піднявши голову, повернулася до свого роману.

Буба разів з п'ять проходила повз телефон, перш ніж наважилася подзвонити.

— Адасть? — запитала вона спокійно. Намагалася приховати хвилювання, котре її дуже непокоїло. — У тебе є підручник з фізики? Так, я ще не встигла купити. Заскочиш? — хвилювання поступилося місцем радості. — Ну, чекаю, — закінчила вона розмову.

Миттю повернулася до своєї кімнати. Схопила відкриту книжку й крадькома віднесла до кухні. Заховала її в хлібниці. Приготувала сік і, прихопивши склянки, повернулася до себе. Вилила на голову трохи маминих парфумів і придивилася до свого відображення в дзеркалі. Три прищі лише на мить затьмарили її радість. Відкриваючи двері, вона вже була готова полинати назустріч великій пригоді.

— Я зніму черевики, — запропонував Адасть.

— У нас не роззуваються, — пояснила Буба, піднімаючи погляд на висоту метра дев'яноста сантиметрів. На самому вершечку, увінчаному їжачком волосся, дівчина помітила приємну посмішку.

Здоровенні Адасеві черевики голосно протупотіли паркетом цілої квартири.

Буба з гордістю відзначила, що це справило враження навіть на батька, який, задивившись на Адасеві ноги, не встиг кинути йому свого звичного «хай». Адась злегка пригнувся і, на татове здивування, вписався в двері Бубиної кімнати, які негайно зачинилися.

— Ти бачила те саме, що я? — батько недовірко дивився на маму, увагу якої привернули звуки армійського марширування по її килимах.

— Не зовсім. Ця жердина — то хто?

— Гадки не маю. Уперше його бачу. У нього така широченна куртка, що під нею сховався б цілий кавалерійський полк. Він не озброєний, як ти думаєш?

— Це Адась, — озвався дідусь. — Малий Адась Куницький з Бубиною дитсадочка.

— Тієї Куницької, що співає?

— Ні, тієї, що грає, — пояснив дідусь.

— На чому грає?

— Не на чому, а в що! У спортлото, — дідусь схилив голову нижче, занепокоєний тим, що зацікавлення Адасем несподівано перейшло на нього. — Між нами кажучи, — продовжив він, — яка ж вона чарівна жінка, його мати! Я переконаний, що в її жилах тече не одна краплина чистої арабської крові.

— Як у коня?

— Батько мав на увазі блакитну, — пояснив Павел. — Не знаю, скільки там у ній тече блакитної крові, але здогадуюся, скільки нашої готівки протікає між її пальців.

Дідусь вороже глянув на зятя.

— Завжди ти, Павлику, про справи, навіть тоді, коли йдеться про майбутнє твоєї доньки.

— Як це — майбутнє? То все зайшло аж так далеко? — мати відчула обов'язок з'ясувати всі подробиці.

— Далеко чи ні, пильнувати треба. Ти повинна зайти до них, вигадай якийсь привід. Вони начебто фізику вчать, але доки не переконаєшся, нічого не відомо.

— Зайди, зайди! — порадив батько. — Може, якраз побачиш сцену, яка пасуватиме до твого роману. — Остання фраза пролунала погрозливо.

— Я приготую їм бутерброди й чай, — мати блискавично прийняла рішення. — Але занесемо разом, — попередила вона. — Не хочу, щоб Буба подумала, що лише я їй не довіряю.

— Я нічого не нестиму, бо в мене тремтять руки, — застеріг дідусь.

— А вас ніхто й не просить, — відказала донька.

— Звичайно. До мене тут ставляться гірше, ніж до Бартошової. Як до непотребу, — захлипав несподівано дідусь.

— Татусю, допоможіть робити бутерброди.

* * *

— Ну, і що ви на це скажете? — мати тріумфувала. — Я простягаю руку по хліб, а там — підручник з фізики, яку вони саме вчать! Ха! Ми мали рацію!

— Дозволь нагадати, хто її мав, — дідусь цілковито оговтався. — Ви підете з бутербродами, а я — із книжкою, — прийняв він сміливе рішення.

* * *

— Залишся ще, — несміливо попрохала Буба. — Якщо, звісно, у тебе є час.

— Я домовився з Йолькою. Шкода, що ти не подзвонила раніше, — знітився Адасть. — Але якщо матимеш проблеми із задачами, забіжу післязавтра. Йолька їде на якісь курси для модельок, і я буду вільний цілий день.

— Пробачте, — у дверях стояла вся родина. Мати тримала чашки з паруючим чаєм, батько — таріль з бутербродами, а за його спиною дідусь вимахував підручником з фізики.

— Ми тут подумали, що коли ви вчитесь, то гарячий чай вам не зайвий, — мати, усміхаючись, простягнула руки із чашками.

— І під'їсте трохи, — докинув батько, поставивши таріль на столі. — А як підживитеся, можете братися до фізики. Глянь, Бубо, що ми знайшли в хлібниці! Підручник, важкий, як буханець!

— Дуже дякую, — дурнувато посміхнувся Адасть, — але мені вже треба йти. Добре, Бубо, що ти все-таки маєш цей підручник. Тоді я свій заберу.

Трьома кроками Адасть подолав помешкання й зник у передпокої. А Буба сиділа над двома чашками чаю й розмірковувала, чи в її віці можна так голосно плакати.

НА ЗАХИСТІ ШЕДЕВРУ

Маньчаки виглядали, як із хреста зняті. Принаймні так Буба уявляла собі людей, знятих із хреста. Маньчак перехнябився на лівий бік і тримався за сідниці, а його дружина ледь згорбилася й ніяк не могла випрямитися. Обоє Маньчаків були вбрані в яскраві блискучі спортивні костюми, а на додачу мали на собі веселенькі шарфики й шапочки з дитячими малюнками. На комплекті Маньчакової видніли зображення Міккі Мауса, а на шарфику Маньчака — маленькі руді білочки.

— Ми були на спуску, — з порога пояснила пані Віолетта, силкуючись обтрусити сніг зі своїх хутряних чобітків.

— Нічого собі спуск! — бовкнув дідусь. — У вас такий вигляд, ніби ви спожили всі запаси алкоголю під час сухого закону.

— Пане Генрику, про це навіть незручно говорити, але ви не відрізняєте п'яного від... утомленого лижника! — трохи нерішуче промовив Маньчак. — Ми саме займалися зимовими видами спорту.

— От визирніть у вікно й подивіться на наш «Трабант», — зажадала Маньчакова.

— О, знову загородили вихід пані Короповій! — зрадив дідусь. — Значить, не засидитеся в нас.

— Коропова сьогодні на нічному чергуванні, — пояснила Буба. — Певне, цього разу вам минеться, — додала вона гірко.

— Не йдеться про жодну Коропову. Гляньте, що в нас на даху машини! — Маньчакові вривався терпець.

— Лижі, — сказала Буба.

— Авжеж, — пані Віолетта обвела присутніх переможним поглядом. — У мене ще й досі таке відчуття, неначе вони в мене на ногах.

— Воно й видно. Вас так гарно перекошило, — дідусь зміряв Маньчакову поглядом ортопеда. — А ви впевнені, що нічого не зламали?

— Пане Генрику! — засопів Маньчак обурено. — Моя дружина народилася з лижами на ногах. Так кажуть про когось, хто добре катається, — швиденько докинув він, зрозумівши, що дідусь приготувався до чергової словесної атаки. —

От зі мною гірше. Це був мій дебют.

— Справді, гірше, — охоче притакнув дідусь. — Вам, певне, довелося занадто збочити вліво.

— Не занадто, але збочив.

— Він міг з'їжджати абсолютно прямо, але, мабуть, не хотів, — стала на захист чоловіка Маньчакова. — Що це у вас так смачно пахне?

— Як би це вам сказати, — щоб виграти час, дідусь глибоко замислився.

— Голубці, — випалила Буба. Вона знала, що чим довше пані Віолетта аналізуватиме кухонні аромати, тим більший матиме апетит.

— Обід, — голос Бартошової пролунав, неначе смертний вирок.

Маньчаки насилу дочалапали до їдальні, але коли сіли до столу, Буба між черговими добавками отримала нагоду вислухати захоплюючу, сповнену спринтів, слаломів і стрибків, розповідь про лижні подвиги Маньчаків.

— А де наші голубці? — поцікавилася мати, оглядаючи ввечері кухню. — Адже Бартошова сьогодні крутила голубці?

— Так, але Маньчаки їх з'їли.

Батько поблід.

— Це вже занадто, — несміливо почав він. — Тиждень тому вони вихлебтали весь бульйон, ум'яли відбивні, тоді...

— Перестань стогнати, — мати вступилася за Маньчаків. — Ти ж знаєш, як воно в них. Нічого з нами не станеться, якщо один раз замість обіду буде яєшня.

— Яйця в нас позичили.

— Хто позичив?! — мати теж поступово втрачала погідний настрій.

— Маньчаки, — утрутився до розмови дідусь. — Вони хотіли пекти пончики й запросити вас на дегустацію.

— Як це мило з їхнього боку, — прошепотіла мати.

На відміну від свого чоловіка, вона швидко зворушувалася, навіть тоді, коли була голодна.

— Павле, ходімо.

— Куди о цій порі? — батько був страшенно сердитий. Шукав у холодильнику якоїсь їжі, і Буба могла б запрягнутися, що коли б знайшов там Маньчакову, то вп'явся б у неї зубами. Навіть, якби вони в нього боліли.

— Ідемо до Маньчаків. Ти ж сам чув, що нас запросили на пончики. Купимо до них щось невеличке, символічне.

— Та припини, — батько в рекордному темпі досягнув стану екстремального роздратування. — Будь ласка! — кепкував він. — Купуй шампанське, можеш навіть щось аж ніяк не символічне, а до всього ще якийсь букетик, і на додачу подякуй, що вони виявилися такі ласкаві й зжерли наші голубці, — не втримався він.

— Ти стаєш точнісінько таким в'їдливим, як мій тато, — мати осудливо глянула на свого чоловіка. — Одягни нового плаща. Вони ще тебе в ньому не бачили.

— Навіщо? Це звичайний плащ, тож Маньчаки мене лише висміють. Навіть червоного капюшона не має, — розсердився батько.

— Ну, знаєте, — мати театралью заломила руки. — Щоб через два нещасні голубці отакий шарварок здійснити?

— Через чотири, — буркнув тато.

— Чотири, Марисю, — жалібно підтакнув дідусь. — Але ж пончики, Павле, можуть у них вийти дуже смачні.

— Ходімо, — скомандувала мати. — А ви тут стережіть кухню, щоб не зник наш посуд і масло.

— Дідусю, — озвалася Буба, коли кроки батьків стихли в передпокої, — але ж вони ці яйця позичили для яєшні. І нікого не запрошували...

— Це вже не наш клопіт, Бубо, — дідусь гордовито випнув груди. — Прогулянка на них гарно вплине. Нагуляють апетит, — помешканням прокотився диявольський дідусів сміх. — А Маньчаки, можливо, допетрають, що до півлітри годилося б подати якусь вечерю.

— А як не допетрають? — тривожно запитала Буба.

— Що ж, тоді мені справді шкода твоїх батьків, дитино. Пити натщесерце — велике мистецтво, але, на жаль, ще більша проблема.

* * *

Мати сиділа на кріселку, яке називала «Людовиком», і плакала.

— Мамо, ти перебільшуєш, — намагалася переконати її Буба. — Одна погана рецензія — це ж не кінець світу! Навіть найкращі книжки критикують! А твої романи всі читають, затамувавши подих...

— Твій батько жодного не прочитав. Зате знає напам'ять усі ці жахливі рецензії цілої зграї перодряпів!.. А моїх книжок навіть не погортав!

— Бо він не жінка.

— А ти? Чому ти їх не читаєш?

— Я їх знаю. Ти ж завжди розповідаєш про них, сторінку за сторінкою, перш ніж їх написати.

— Але ж це не одне й те саме, — сперечалася мати крізь сльози.

— Гаразд. Я їх читатиму.

Плач не вгавав.

Буба вже багато разів давала собі раду в таких ситуаціях. Однак сьогодні відчувала, що мамина депресія сягає глибше, ніж драми її любовних романів. І поглиблюється з кожною хвилиною.

— А знаєш, що казала дружина м'ясника?

— Яка? — мати ледь утерла сльози. — Ота косоока?

— Умгу, саме вона.

— Ну, і що вона там казала?

— Що як дорвалася до «Блакитного птаха», то читала до ранку, і чоловік відібрав у неї книжку, бо вона вдома нічого не робила.

— У нас ще є кілька примірників. Треба їй віднести, — рішуче сказала мати. Солідарність із читачками була її вродженою рисою. — Але що ти робила в м'ясника, Бубо?

— Купувала... сосиски.

— Сосиски? Чому сосиски?

— Бо я їх люблю.

— Але ж це так вульгарно. Любити сосиски. Ти помітила, щоб котрась із моїх героїнь любила сосиски? Звісно, ти ж просто не знаєш цих прекрасних жінок... — згадала мати й простягнула руку по наступну хусточку.

— Дівчата в нашому класі теж тебе читають. На уроках.

— Сподіваюся, ти такого не робиш? Ну, звичайно! Знову я забула, що моя рідна донька нехтує книжками власної матері.

Мати саме збиралася розплакатися знову, але її зупинив таємничий голос, що почувся з дідусевої кімнати.

Линули тихі слова:

— А потім ніжно обійняв її й потягнувся до малинових вуст. — О ні! — захищалася вона слабким голосом. — Ви не можете так учинити! Ви кандидат на пост сенатора, публічна особа. Якби про це дізналася ваша дружина, ця потвора... — Моя дружина померла, — відказав він.

— Померла? — з надією перепитала вона. — Отже, ми можемо бути разом? О, коханий, я чекала цієї хвилини відтоді, як побачила тебе в службовому «Вольво» з мобільним телефоном у руці. Я вже тоді мріяла, щоб твої вуста колись торкнулися моїх...

— Це уривок з моєї «Службової сонати», — блискавично впізнала мати.

— Дідусь її читає, — Буба намагалася, щоб її пояснення виглядало природно.

— Як це — читає? Ти ж не маєш на увазі, що бере «Сонату» і задля приємності заглиблюється в почуття секретарки сенатора Польмана?

— Ну, певне, що заради приємності! І сенатор Польман йому подобається... — Буба рятувала ситуацію, доки на порозі не з'явився дідусь власною персоною.

— О, ти вже вдома, Марисю? — озвався він шанобливо. — Сподіваюся, ти не матимеш нічого проти. Два дні тому я прочитав «Посланця пекла», а сьогодні дозволив собі взяти наступну книжку. Чуд-дова!

Мати недовірливо приглядалася до Буби й дідуся, але не побачила на їхніх обличчях нічого підозрілого. Лише зітхнула, підвела губи помадою й заявила, що мусить ще попрацювати над «Машиною кохання».

— Ви й гадки не маєте, які критики беруться зараз оцінювати шедеври, — пояснила вона похмуро, але обличчя її поволі проясніло. — Збіговисько недоучок з дипломами, купленими через інтернет! — пирхнула вона з погордою випускниці Кембриджа, а тоді зникла у своїй кімнаті.

Мати не зауважила потиску двох рук. Меншої, дівочої, і великої, старечої, яка тримала під пахвою примірник «Службової сонати».

ЧАС НА СЦЕНУ

— Зіграємо, Бубо, у бриджа? — улесливо запитав дідусь. — Не обов'язково на гроші, — швиденько попередив він. Буба знала, що напередодні дідуся впіймали на здійсненні таємних грошових операцій з пані Куницькою. — Щиро кажучи, до кінця місяця я залишився без копійки, — гірко зізнався він.

— Не можу, — зітхнула Буба, намагаючись, щоб її голос звучав трагічно. — Я домовилася з батьком. Хтось повинен провести з ним нинішній вечір.

— А чому саме ти? — ревниво запитав дідусь. — Адже для цього є твоя мати!

— Мама не може. У неї зустріч із перекладачем.

— А що ж це за така багата країна, яка здатна купити всі ці машини кохання? — дідусева відвертість, здавалося, не мала меж. — Сидить, напевне, десь у поганенькому барі з якимсь занюханим журналюгою, що цілує її ручки й захоплюється польськими любовними романами. Якби побалакала з Павлом, він би її теж поцілував. Та ще й у першокласному ресторані!

— А що скажеш, якщо ми разом зустрінемося з татом? — Буба таємниче посміхнулася.

— Відпадає, — скептично покрутив головою дідусь. — Твій батько не може мене витримати навіть у товаристві Маньчаків.

— Стерпить, бо він буде по той бік екрану, а ми обоє сидітимемо на дивані. Увечері прем'єра його програми.

— Розкажання грішників у студії? — пожвавився дідусь. — І твій батько в ролі янгола? Певне, що подивимося! Обожду такі шоу.

— Дідусю, — Буба ледь докірливо глянула на нього, — ти до всього ставишся з упередженням. Ми повинні об'єктивно оцінити батькові здібності миротворця.

— Цього разу, моя дорогенька, ти перебільшуєш! — дідусь аж затрусився. — Не звертайся до мене цією жахливою мовою кар'єристів, як твої нещасні батьки. Ти що, вирішила в майбутньому піти їхніми слідами? Писати поганенькі романчики або мавпувати на екрані на очах усієї Польщі? — дідусь не на жарт перелякався, уявивши, що Буба стане авторкою еротичних книжок або сидітиме, утупивши напудреного носа в об'єktiv телекамери. — Твоє майбутнє повинно бути іншим, — заявив він. — Я бачу тебе, — почав він пророчим тоном, — на міжнародних змаганнях за титул королеви бриджу. Через декілька років станеш найкращою. — Ага, — раптом пригадав він собі. — Бартошова зварила сьогодні розсолюник? Учора вона обіцяла.

— Обід! — Бартошова внесла супницю в простягнутих руках, намагаючись не торкатися накрохмаленого фартуха, і Бубі спало на думку, що із цією супницею і своїм непроникним виразом обличчя Бартошова могла б грати у фільмах Фелліні. Проте вона не вимовила цього вголос, бо Бартошова зневажала десятку музу. Можливо, вона зневажала їх усі, окрім тієї, що відповідала за кухню, якщо така муза взагалі існувала. А на обід і справді був розсолюник.

Голос батька, що линув з телевізора, певне, було чути в сусідів. Буба подбала про децибели, сподіваючись, що в таких ідеальних акустичних умовах дідусеві вуха в певний момент не відключаться.

— Зроби тихіше цей базар! — дідусь намагався перекричати екзальтовану розмову усміхненого зятя з огрядною офіціанткою, яка привселюдно зізнавалася у своїй схильності до дешевого вина й пов'язаних із цим проблемах. — Мене не хвилюють різні пиячки, які двадцять років ошукували клієнтів, не доливаючи пива, а тепер готові висповідатися перед світським священиком, — дідусь не втомлювався коментувати. — Знайди-но краще якийсь бразильський серіальчик. Буде не менш смішно, — зажадав він, байдужий до трагічної біографії жінки, що саме схлипувала на екрані.

— Нещодавно, коли батьки поїхали до Лондона, ти теж дивився якийсь «бразильський серіальчик», — Буба пронизала дідуся поглядом детектива, що має всі докази вчинення злочину.

— Нема чого іронізувати, моя дорогенька, я ж бо запеклий противник порнографії. А цю еротичну програму я дивився з метою боротьби з розпустою.

— Якщо боротьба з розпустою полягає в протиранні окулярів, то ти поведився справді мужньо, — визнала Буба.

Дідусь поволі втрачав упевненість, але продовжував обстоювати позиції захисника моралі.

— Це було жахливо. Дивитися, як ці нещасні дівчата вимушені принижуватися, — докинув він, упіймавши здивований погляд онуки. — Так принижувалися, що аж роздягнулися! — бовкнув він і посміхнувся у вуса. — А знаєш, Бубо, я навіть замислювався над тим, хто дивиться такі непристойні шоу, бо жоден порядний чоловік...

— Ти, дідусю, — послужливо нагадала Буба, намагаючись краєм ока стежити за батьковою мандрівкою життям чергового гостя. Цього разу ним був енергійний колекціонер велосипедів, який через своє хобі втратив усю родину.

— Ну, скажи мені, Бубо, невже цей тип нормальний? Як можна жити на десятих метрах із двадцятьма велосипедами? Якби збирав самі лише педалі, то жінка ще якось би витримала. А так? Спати між чоловіком і самокатом, це ж кошмар!

— Авжеж, — погодилася Буба, поглинаючи останнє печи во. — Добре, що в нас ніхто не колекціонує велосипеди. Усяке буває, але місця, принаймні, не бракує.

Звук дзвоника примусив дідуся відреагувати істерично.

— Дивись, щоб ти була, не сказала цього в недобру годину! — зловісно прошепотів він і, схопившись за серце, пошкандибав до дверей.

— Матінко! Матінко!! — лементувала Олька вже з порога. — Нам треба поговорити.

Голосінню Ольки, старшої Бубиної сестри, вторувало ревіння її сина Францішека, що висів на матері, схопившись за її худу шию.

— Де батьки? — Олька навіть не подумала привітатися.

Вона дуже тверезо оцінила ситуацію. Відсутність матері змусила її перервати сцену розпачу. Буба такі сцени пам'ятала, і знала, що з кульмінаційним моментом Олька зачекає на повернення батьків.

— Мама в перекладача, а тато — тут, — Буба тицьнула пальцем в екран.

Звідти весело всміхався батько. Олька простежила очима за пальцем і знову вибухнула риданнями.

— Це якийсь цирк, а не дім! Я страждаю, а батькові он як весело!

— А ти звернися до нього. Побалакаєте в програмі, — лагідно порадив дідусь. — Потрапиш без кастингу, бо виглядаєш гірше, ніж цього хотілося б режисерові, — в'їдливо докинув старий. — А ти облиш мою помаранчу, — гаркнув він на повеселілого Францішека й кинувся до фрукта, на який поласився було онук.

Малий знову вибухнув ревом. Цього разу мати не приєдналася до нього.

— Унизу стоять дві мої валізи, — повідомила Олька, намагаючись виглядати байдужою. Так, неначе те, що її валізки стоять собі внизу й чекають, було чимось природним. — Ви вже вечеряли? Бо я голодна.

— Валізки, кажеш... То ти таки їдеш? — зрадів дідусь. — Із цього й треба було починати. Звісно, перед дорогою треба трохи під'їсти.

Олька зосередила увагу на своєму нігті.

— От чорт! Зламався. Так само, як моє серце, — згадала вона і в нападі демонстрування зневаженого материнства спробувала пригорнути Францішека. Спроба закінчилася його голосним невиразним протестом. — Я залишаюся, — заявила Олька, коли в кімнаті на мить запала тиша. — Розлучаюся з Робертом, — вона обвела поглядом перелякані обличчя. — А валізки треба принести нагору.

— Ти не можеш так зі мною вчинити, — дідусь зблід, і Буба перелякалася, що доведеться знову, як під час останніх Ольчиних відвідин, викликати швидку.

— Спокійно, дідуню. Уже біжу по крапельки.

— Вони тут, — дід з поглядом мученика вказав на дверцята бару батьків. — Налий скляночку віскі. Від чогось іншого мене знудить, — попередив він.

— Мені теж налий, — зажадала Ольга.

— Навіть не думай! — дідусь поволі оговтувався. — Ти повинна повернутися до чоловіка тверезою.

— Я залишаюся, — похмуро нагадала Ольга, і дід знову пополотнів.

— Можеш тут залишитися за однієї умови, — видушив він, озброївшись скляночкою улюбленого напою. — Якщо твій Роберт зберігає в помешканні колекцію із двадцяти велосипедів.

— Я й не підозрювала, що дідусь так подався, — Ольга перелякано вдивлялася в нерухоме дідусеве обличчя. — Останнім часом ти був у кращій формі, — чемно зауважила вона.

— Після нашої зустрічі я щодня робив електрокардіограму, — поскаржився дід, жваво жестикулюючи вільною рукою.

Буба не брала участі у сварці. Кожні три місяці Ольга із сином, що ревма ревів, атакувала батьківський дім, захоплювала вітальню, і перебувала там доти, доки не з'являвся скрушений Роберт із букетом прив'ялих троянд. Після довгих перемовин, коли сльози чергувалися із взаємними докорами, уся трійця полишала територію відчуження. Ольга й Францішек з полегшею, Роберт — з невиразною гримасою жалю, неначе учень, у якого несподівано закінчилися канікули. Цю сумну вервечку біженців супроводжували запевнення, сповнені радісних слів про міцні родинні узи й побажання, аби несподівані Ольчині відвідини раз і назавжди залишилися в історії. Проте вони повторювалися з аж ніяк не історичною регулярністю, просто без кінця.

— Я ж казала: цей Роберт — ще справжня дитина! — повторювала мати після кожного чергового Ольчиного прищестя. — От побачите, вона знову сюди повернеться! — пророкувала мама драматичний сценарій.

— Я пригадую, як ти робила все, щоб їхній шлюб відбувся, — батько не міг пробачити матері, що та примусила старшу дочку взяти традиційний шлюб із ксьондзом Кореком, органістом та численною ріднею з обох сторін. — Тобі хотілося обручок, білого плаття й чайних троянд, то тепер маєш! — додавав він зі зловтішним задоволенням, що віщувало початок великого, усеосяжного скандалу в сім'ї.

— Дайте спокій, — намагався рятувати ситуацію дідусь. — Треба радіти, що хтось погодився одружитися з Олькою, і що перед нами знову декілька спокійних днів.

Буба вже очікувала моменту, яким зазвичай завершувалися такі події, проте знала, що протягом найближчих трьох днів їй знову доведеться стати свідком повторення сестриної історії. Почнуться ті самі розмови, утішання, прокльони на адресу дня шлюбу, аж до миті, коли всі кинуться до дверей, щоб відчинити їх переляканому Робертові, який ледь помітно зволікатиме з тим, аби забрати свою згубу й відвезти крихітним темно-червоним «Фіатом» на вулицю Марисеньки.

Бідний Роберт, — подумала вона про тихого швагра, у якого не було жодних шансів приборкати вередливу дружину, котра постійно переконувала свою другу половину в перевагах фемінізму над чоловічою безпорадністю. Цей фемінізм, який полягав у постійному задоволенні сценічних забаганок Ольки й ненавмисному,

проте систематичному занедбуванні Францішека, часто наштотував на Робертів спротив. І через це чергові псевдофеміністичні прагнення переносилися разом з Олькою на вулицю Звіринецьку.

Олька сиділа біля столу й наминала розсольник. Францішек заснув на килимі, вочевидь звиклий дримати в незвичайних місцях. Буба трохи непокоїлася, що її небіж, який відзначався мавпячою спритністю в здобуванні їжі й уникненні покарань, таку саму винахідливість, або, радше, її відсутність, демонстрував за будь-яких спроб примусити його до розумових зусиль. А може, Ольга взагалі не вчить його говорити? — замислювалася Буба, дивлячись на спокійне й позбавлене звичайного хижого вигляду обличчя хлопчика. Адже діти в цьому віці не лише пишуть і ревуть, а Францішек наразі не відзначається жодними іншими вміннями, занепокоєно думала вона, поглядаючи на спокійну, задоволену собою, сестру.

— Ніколи не виходь заміж, — Ольга проковтнула останній шматочок картоплі й відчула потребу поділитися своїм скромним досвідом трирічного подружнього життя. Та ще й такого, яке аж ніяк не нагадувало впорядкованих стосунків у законному шлюбі. — Запам'ятай, — попередила вона, шкрябаючи ложкою денце порожньої тарілки, — жінки в нашій родині позбавлені того, що я б назвала подружнім інстинктом.

Бубі здалося, що в цей момент Ольга більше переймається відсутністю в неї розсольнику, аніж отого подружнього інстинкту.

— А мама? — запитала Буба просто так, щоб запитати.

— Що — мама? — Ольга витерла долоні об скатертину, яку Бартошова крохмалила протягом двох серій «Клану».

— Мама теж позбавлена цього інстинкту? Адже вони з батьком стільки років щасливі... — Буба раптом усвідомила, що епітет «щасливі» дуже невідповідне слово, аби проілюструвати стосунки між батьками. — Ну, хай там як, а тато з мамою разом, — здалася вона.

— Де це вони разом? — Ольга роззирнулася довкола, неначе шукаючи доказів на підтвердження цієї очевидної неправди. — Мені здавалося, що батько щойно дурнувато всміхався в дебільній програмі, а мама, напевне, уже кілька годин базикає з кимсь на іншому кінці міста. На неї вирячився якийсь псевдоінтелектуал, що видає книжечки на всі випадки життя, а вона заряджає біля нього свої жіночі акумулятори. І так щодня, — переможно закінчила вона.

— Якщо перебування разом ти уявляєш, як життя папужок-нерозлучників, то крім цих пташок ні в кого немає відповідного інстинкту, — Буба взялася захищати сімейні цінності. — Батьки знаходять для себе час удома, — продовжувала вона голосом, який свідчив про її прагнення повірити у власні слова.

— Удома? — Здивування Ольки було непідробним. — Удома батьки приречені на власне товариство, та вони тут просто гинуть! Так, гинуть! — засичала вона зловісно, ніби повторювала слова Касандри на сцені шкільного театру. — Уникають розмов, брешуть, дратуються, утікають одне від одного, бо в них немає часу для себе, а якщо випадково зіштовхнуться, скандал забезпечено. Ти що, справді цього не бачиш? — знову здивувалася сестра.

— Може, трохи, — Буба спохмурніла. — Але останнім часом у них стосунки покращилися, — додала швидко.

— Бо останнім часом вони частіше бувають поза домом.

— Ти теж частіше втікаєш зі свого. А що трапилося цього разу? Роберт знову отримав есемеску від твоєї подружки?

— Ти що, дурна? Я взагалі не ревнива, — Ольга ліниво потягнулася, відкриваючи плаский живіт із западиною пупка. — Зрештою, як можна ревнувати мужика, який вічно щось жує, гикає, плямкає й узагалі видає такі химерні звуки, ніби в його організмі працює виключно стравохід і прилеглі до нього органи? — пирхнула вона.

Певне, Францішек удався в батька, — подумала Буба, і вже вголос запитала: «І ти лише через його гикання й плямкання чмихнула цього разу?».

— Та ти що! — зараз Ольга демонструвала струнку ліву ногу, і Буба подумала, що Господь несправедливо розділив анатомічні елементи між сестрами. — Цього разу я насправжки пішла, — останнє слово вона вимовила підкреслено. — Бо Роберт не дозволяє мені підтримувати потрібну вагу.

— Дійсно! Я бачу, що твій чоловік тобі не дає їсти.

— Справа в тому, що він примушує мене їсти й називає аноректичкою, а я майже пройшла кастинг на маленьку роль у серіалі.

— О-о-о! Це щось нове, — Буба припинила оглядати власну литку, яка більше скидалася на грушу. — А я гадала, що ти досі співаєш у цієї Сковронської.

— Я вирішила більше не виступати в кабаре. Окрім того, не говори мені про Сковронську, — на Ольчиних щоках розквітли добре знайомі Бубі червоні плями.

— То як, час на сцену? — Буба спробувала вгамувати їхній подальший розквіт.

— Молодець, уторопала, — похвалила Ольга, потрохи опритомнюючи. — Поки що мені запропонували зіграти в телесеріалі «Кохання та скальпель».

— Уперше чую.

— Бо його ще не почали знімати, — Ольга блискавично перевтілилася в знімальну групу. — Почнемо навесні. Ну, а до того часу я повинна важити максимально п'ятдесят кілограмів.

— То кого ти гратимеш? Скальпель? — Бубу перелякала перспектива побачити ще худішу сестру.

— Одну з пацієток, дурненька. Лежатиму на лікарняному ліжку разом з головною героїнею.

— Якщо вона теж така худа, то поміститься, — прикинула Буба.

— Ми лежатимемо не на одному ліжку, а в одній палаті. У цьому домі що, усі розуміють сказане так буквально?

— У цьому домі що, знову живе моя старша донька? — із-за дверей висунулася батькова голова разом із шиєю, закутаною шарфом. — Ну, і як я вам сподобався?

— Тс-с-с, — Ольга промовисто засичала й тицьнула пальцем у сплячого Францішека.

— О Господи! — батько щиро засмутився. — Ви знову повернулися назавжди? А я думав, що ти прийшла подивитися, як я виступаю на телебаченні.

— Якби я хотіла подивитися, як ти виглядаєш на телеекрані, то не виходила би з дому.

— І це було б найкраще для всіх! — вигукнув дідусь, що підбадьорений зятевою присутністю, наважився вийти зі своєї схованки. — Павле, — гримів він далі, не зважаючи на здоровий сон правнука, — будь мужчиною й дай, нарешті, лад у власному домі! Ця пані тут не прописана, а хоче пропхнути сюди свого

нестерпного шибеника!

Нестерпний шибеник, на підтвердження непомильності дідусевої оцінки, схопився з голосним плачем і, незграбно стягаючи трусики, обцюняв килим, а саме турецьку розету, якою так пишалася господиня.

— Що тут робиться? Чому, у дідька, ви дозволили йому пісяти на килим? — у дверях стояла мати й намагалася поглядом переконати Францішека припинити ганебні дії.

— От і капець твоєму килиму, Марисю! — проказав дідусь тоном знавця, а тоді тихенько вибрався із цього шарварку, який знову зчинився у вітальні, і асоціювався в Буби з Вавилонською вежею. Хіба що з тією відмінністю, що тут ніхто нічого не будував. Навпаки, руйнувалися підвалини й опори родини, і все це під голосний плач Францішека, який демонстрував могутність свого голосу в будь-якому місці й будь-якій ситуації.

ГРИБОЧКИ ДЛЯ ДУШІ

Бартошова ходила між кухонними стільцями з ображеним виразом обличчя. Не досить того, що Францішек час від часу ляскав її по великому заду, то решта родини, замість того, аби зайнятися його вихованням, сиділа біля столу, аналізуючи безнадійний випадок далеко не останнього Ольчиного дезертирства.

— Насправді він мене анітрохи не кохає, — вихлипувала Ольга свою вічну пісню покинутої дружини. — Тільки його комп'ютери важливі! А моє життя? Ну скажіть, я що, нагадую молочну пляшку? Або якийсь патологічний випадок хронічного материнства?

— Молочну пляшку, кажеш? — голосно замислився батько. — Хіба що трошки...

— Дай спокій, — дорікнула йому мати. — Ольга має рацію. Вона повинна боротися за свою незалежність.

— Боротися? Зараз боротися? А якого дідька вона її втратила? І про яку незалежність ми тут говоримо? — у батьковому питанні забриніли небезпечні антифеміністичні нотки. — Є покинутий чоловік, занедбана дитина й комфортабельна квартира. Є полишене навчання й невдала кар'єра співачки. Треба, нарешті, дати цьому лад. Закінчити навчання, виховати Францішека й спромогтися бодай на якусь самостійність. Гарна незалежність... Моя донька в епізодичній ролі в поганенькому серіалі, із прихованою під пледом анемією! Та на місці цього Роберта...

— Ну, власне. Що б ви, тату, зробили на моєму місці? — Роберт з'явився так тихо й несподівано, що вся родина залякла.

— Сідай, хлопче, — у батькові прокинулася чоловіча солідарність. Він навіть поступився зятеві місцем і тоном патріарха заявив:

— На твоєму місці я б одружився із власним комп'ютером. За умови, що він важив би щонайменше шістдесят кілограмів і не мав звички кидати мене по п'ять разів на місяць.

— Бачиш, що діється з моєю родиною? — в Ольчиному запитанні чаївся біль, якого вистачило б на п'ять похоронів. — Усе через тебе! Навіть тато вже не знає, що говорить... — Ольга збиралася розгорнути патологічну карту сімейних хвороб, але її випередила Бартошова.

— Кава, — проказала вона так голосно, що Францішек облишив ляскати її по

сідницях й перебрався на батьківські коліна.

— Який він схожий на тебе, — іронічно зауважила мати.

Роберт не подякував, бо не було за що. Тещине спостереження не мало нічого спільного з компліментом. Не було воно й до кінця правдиве, оскільки проблематична зовнішність хлопчика продовжувала становити невичерпне джерело спекуляцій на тему генетики.

— То ти не можеш без нас жити? — прошепотіла Олька, розмішуючи ложечкою несолоджену каву. Здавалося, вона зараз засяє.

— Саме так, — коротко кинув комп'ютерник. — Я без вас, а моя мати без мене. Щойно ти пішла, вона приїхала з наміром вести моє холостяцьке господарство.

— Що? Свекруха в моїй квартирі? — в Ольці прокинулася левиця. — То вже на прогулянку вийти не можна, бо не матимеш куди повертатися? Збираймося, — рішуче наказала вона, відсуваючи каву. — Бо твоя мама ще встигне звикнути до моїх нових парфумів.

— Вона вже звикла. Я віддав їй цілий флакон. Інакше вона б жила в нас аж до останньої їх краплини.

— Мої парфуми? — Олька знову завилала від образи.

— Зате я маю для тебе щось краще... — у Робертних руках з'явився великий флакон від Армані. — Вони знадобляться тобі на цей кастинг. Звідти дзвонили й сказали, що чекають на тебе о вісімнадцятій.

— Робертику, найдорожчий! — Олька повисла на чоловічій шії зі справжнім акторським завзяттям, піддаючи при цьому неабиякому випробуванню слабкі м'язи щасливчика. Францішек продовжував репетувати, проте його заглушили інші учасники цієї сцени примирення, котрі полегшено перевели подих.

— Я ніколи б не закохалася, — думала Буба, спостерігаючи за кульмінацією мелодрами, яку знала напам'ять. Герої подружнього скандалу неухильно наближалися до згоди. — Я б цього не зробила, коли б не... Узагалі я вже теж трохи закохалася. До того ж нещасливо.

Уявила собі, як вона висить на шії в Адася, і відчула важку лапищу несправедливої долі, що наблизилася до Адасевого серця Йольку, а її, Бубу, відсунула на задній план. І ця ж таки нахабна лапа так дошкульно струсонувала Бубиними амбіціями, що їй аж заболіло. А Бубина доля, дірява й зруйнована, схожа на спиці поламаного парасоля, який не може захистити її від зливи сліз.

* * *

— Що ти робиш, Бубо? — у дверях кімнати стояла мама й занепокоєно дивилася на доньку.

Буба лежала на підлозі в чудній позі. Вона непорушно дивилася на стелю. Її руки безвладно спочивали, простягнуті вздовж тулуба, а ноги були химерно вигнуті. Від цієї неприродної композиції віяло незбагненим жахом, який змушував маму нервово діяти, щоб повернути Бубиному тілу більш звичний вигляд.

— Бубо, підведись, — рішуче зажадала вона, переступаючи поріг кімнати.

Її голос розбудив дідусеву пильність. Сива голова старенького заповнила решту місця у дверях. Буба скося глянула на присутніх і неохоче повернулася до сидячого положення.

— Бубо, давай поговоримо, — мамин голос затремтів, ніби вона от-от заплаче. —

Я це знала, відчувала, — голосно жалілася мати, — що не зможу тебе вберегти, захистити, попередити...

Вона сіла на матраці, не знімаючи руки зі свого чималого бюсту.

— Кажи, що ти приймаєш. Гриби, амфетамін, похідні? Кажи правду.

— Грибочки, напевне, — утрутився дідусь. — Позавчора з'їла п'ять крокетів із грибами, а я лише два.

— Якби ви, тату, з'їли п'ять, то теж лежали б у дивній позі, — сердито відповіла мати. — Крім того, це серйозна розмова. Бубо, я питаю тебе, що ти приймаєш?

— Нічого я не приймаю! — Бубу дратувало, коли випадкові розслідування ставали приводом до ідіотських дискусій. — Я медитувала, от і все!

— Бачила я вчора такі «медитації»! — мати заговорила сварливим тоном, продовжуючи стискати груди. — По телевізору показували, як виглядає медитація після однієї таблетки «екстазі». Кажуть, люди роблять такі неймовірні речі...

— Найчастіше лежать на підлозі з ознаками паралічу, — докинув дідусь. — Після двох таблеток теж лежать, але вже без будь-яких ознак.

— Я медитувала, — Буба спромоглася відповісти спокійно й упевнено. — Це новий метод, який допомагає досягнути порозуміння між духом і тілом.

— А ти хіба знаєш, як таке порозуміння виглядає? — засопіла мати.

— Я знаю, як виглядає його відсутність. Ти найкращий приклад цього.

— Я? — мати глянула на свої коліна. — У мене що, немає контакту із власним розумом?

— Схоже на те, — дідусь утупив у доньку проникливий погляд. — Ти рідко вдаєшся до розуму, Марисю.

— Бо занадто часто вдаюся до розмов з тобою, батьку, — розгнівано відрізала мати. — То що це за медитація? — звернулася вона до Буби. — Давно ти цим займаєшся?

— Відтоді, як Йолька ходить на курси для моделей.

— Вона марить! — до матері знову повернулася впевненість. — Бубо, ти мариш. Зводиш нас на манівці! Я мушу довідатися всю правду. Це Йолька фарширує тебе якоюсь гидотою?

Буба ліниво підвелася з підлоги. Сягнула по підручник з йоги й простягнула матері.

— Йолька — моя подружка, й Адаць від неї дуріє. У цій ситуації я намагаюся позбавитися почуття ревності і розчарування. Тому медитую. Це дає можливість відсторонитися від справ, на які я однаково не можу вплинути.

— У тебе нещасливе кохання? — здивувалася мати ще більше. Немовби ніколи не думала, що її донька може закохатися. Тим більше, закохатися нещасливо. — Це ще гірше, бо ти в групі підвищеного ризику! — вона грізно глянула на Бубу й дідуся. — Тобі треба лікуватися.

— Але ж вона не колеться, то навіщо їй лікуватися? — дідусь почув розкуйовджену чуприну. — У цьому домі є й серйозніші кандидати на лікування.

— Ви про те, що хочете полікуватися від алкоголізму?

— Я, Марисю, про насильство в родині. Я став жертвою вашої агресивності. Крім того, ти пригнічуєш мій інстинкт самозбереження...

— Це пояснює, чому ви, тату, поводитесь гірше, ніж Францішек.

— Але я, пробач, не цюняю на твій килим, проте почну. От побачиш, почну.

— Ти повинен медитувати зі мною, дідусю, — Буба повернулася до початкової пози лотоса. — Ви всі повинні медитувати зі мною, — додала вона, багатозначно дивлячись на матір. — Може, тоді не доведеться пісяти на килими, щоб опинитися в центрі родинної уваги.

— Як гарно вона це висловила, правда, тату? — мати притулилася до батькового плеча, демонструючи цим жестом цілковиту миролюбність.

— Кажі, що хочеш, Марисю, але наша Буба зовсім не така вже й дурненька.

Буба зціпила зуби й примусила себе не зважати на дідусеві коментарі. Її асертивність, яка давалася нелегко, спонукала Бубу зазирнути вглиб себе, де вона виглядала гармонійно й зовсім не нагадувала дурненьку. Якраз навпаки. Усередині самої себе Буба була відмінницею в школі виживання, свідомо власної переваги над усім, що її оточує. Ну, може, не над усім, але, напевне, над світом, у якому більшість її рідних та знайомих бавилася в піжмурки. Гралися мати й дідусь, а поруч із ними крутилася, наче дзига, довгонога Йолька. Поміж них з певною гідністю вештався Адасть. І в усіх на очах були пов'язки. Крім Буби, яка знову сплела ноги, вирівняла дихання й виключилася із гри.

* * *

— Я виходжу! — голосно заявила мати, хоча це була неправда, бо вона продовжувала стирчати перед дзеркалом. Квацяла вуста так завзято, що почала нагадувати клоуна.

— Із таким гримом? — батько з'явився несподівано і, угледівши дружинин макіяж, відмовився від традиційного цьомчика.

— У чому справа? — спитала вона ображено, склавши губи для поцілунку. — Не поцьомаєш власної дружиноньки?

— Я тобі не ватка для зняття макіяжу, щоб ти мною витиралася. Вічно ти кудись ідеш, коли я повертаюсь, — докірливо відповів батько.

— От власне, — підхопила мати. — Ми майже не бачимося, а ти захищаєшся навіть від крихти ніжності.

— Я захищаюся від цих чортових мальовидел, від яких у мене проблеми зі шкірою.

— Ти говориш, як клієнтка косметичних салонів! — перелякалася мати.

— Авжеж. Переборщив я з тією шкірою.

— Доки ти не фарбуєш нігтів, я за тебе спокійна.

Мати обдарувала батька янгольською усмішкою й випарувалася, залишаючи після себе пахощі парфумерного магазину.

— А ви, батьку, чого так зачаїлися? У цьому домі що, усе відбувається в передпокої?

— Мене привабив аромат парфумів. Навіщо ти ними користуєшся, Павле? Жіночі, — дідусь принюхався й гидливо скривився.

— Це Марися, а не я.

— Вона так тебе напахтила?

— Дайте мені святий спокій і щось на обід. Я геть не маю настрою жартувати. Де Буба?

— Медитує. А обіду вже немає.

— Що значить «немає».

— Те, що його вже з'їли.

— І мій обід теж?

— Обід це тобі не шарфик, котрий або твій, або мій. Лежить собі й чекає на власника.

— То хто нині привласнив мою порцію?

— Певне, я.

— Я завжди знав, що вас неможливо любити.

— Безкритично нікого не варто любити. Навіть себе, бо можна перетворитися на нарциса.

— Що ви, тату, міфами мене годуєте. Я волів би спожити щось реальніше.

— Я саме про це подумав. У барі стоїть наше улюблене віскі. Як ти вважаєш? Крапля еліксиру не зашкодить. Навіть чоловікові, який фарбує нігті.

— Не зашкодить, — покірно відповів батько, згоджуючись із фактом, що пообідати йому доведеться іншим разом.

МАЛЕНЬКИЙ УСПІХ

Буба сиділа на лавці й плакала. Якби вона не плакала, то побачила б, що пані Пенцикова саме позбувається рідвяної ялинки абсолютно неприйнятним способом, тобто викидає її оголений кістяк у вікно. Побачила б і пані Коропову, яка лаялася з паном Коропом у своїй маленькій кухоньці на першому поверсі. Або шматочок сала на гілочці для синичок, який кваплячись, кожного ранку чіпляла пані Камйонкова, колишня поштарка, а зараз пенсіонерка. Усе це можна було б розгледіти, якби не сльози.

— Бубо, ти плачеш? — перед лавкою зупинився дідусь у хутряній шапці, з якої сміялися всі діти в околиці.

Буба глянула на діда червоними очима.

— Трохи, — неохоче зізналася вона.

Дідусь зітхнув і сів поруч.

— Не можна трохи плакати, — озвався він, ретельно проаналізувавши відповідь онуки. — Можна трохи з'їсти або випити. Хоча я особисто стверджую, що їсти чи пити замало — це також гріх.

Він спробував підморгнути Бубі.

Проте вона не всміхнулася. Рожеві щоки поступово підсихали, але обличчя залишалося незворушним, наче закам'янілим.

— Ну, тоді розповідай, — дідусь заклав ногу на ногу, і Буба перелякалася, побачивши, що старенький наразив таким чином бліду литку на шкідливу дію морозу. — Я не зрушу з місця, доки не розповіси, що трапилося нині в ліцеї, — пригрозив він, усвідомлюючи, що онука переживає за його ногу, виставлену на січневий холод.

— А звідки ти знаєш, що в ліцеї?

— Бо ти з рюкзаком.

— Це через Йольку. Вона сказала, що ми більше не подруги.

— Зараз, зараз... Невже Адає нарешті зрозумів, чого варта моя онука? — дідусь передчасно задоволено потер руки, а з Бубиних очей заструменіли нові сльози. — Розумію. Адає у цьому не замішаний. То що там з Йолькою?

— На фізиці Гібсон вирішив провести контрольну. Коли ми її пишемо, він збирає зошити й перевіряє також домашнє завдання.

— Чому Гібсон? — кіно дідусь цікавився значно менше, ніж бриджем.

— Бо він постійно каже: okay, no, the best, one і two. Інших оцінок не ставить, — швидко пояснила дівчина.

— І що з тією фізикою?

— Йолька останнім часом не ходила до школи й нині попрохала мене зробити підміну зошитів.

— Що таке «підміна зошитів»?

Бубі довелося оцінити те, як дідусь старався збагнути проблеми, що були далекі від його розуміння.

— Йолька мені дає свій, без завдання, а я їй свій, — пояснила вона, дивуючись, що дідусь не розуміє таких очевидних речей. На мить Буба навіть запідозрила, що всупереч дідовим заявам, він узагалі не ходив до жодної школи.

— Ну, а далі? — заохотив дідусь.

— А я не погодилася.

— У тебе були причини?

— Звісно! У мене з фізики one, one і two, two, а в Йольки лише одне two.

— І ти їй про це сказала?

— Я намагалася, але вона вважає, що друзі існують для того, щоб допомагати. Поставила умову: або зошит, або дружба.

— А ти обрала гідність і тепер ридаєш, замість радіти?

— Гідність? Яка гідність?! Адась сказав, що я вчинила по-свинському. По-свинському! — чітко проказала вона захриплим голосом, який знову небезпечно задрижав.

— Це вони з тобою вчинили по-свинському, моя Бубо. Цей стрижений і шантажистка. У друзів можна попросити, але не можна ображатися, якщо чогось не отримаєш. Крім того, ця Барбі вихопила тобі з-під носа отого здоровила, тож не бачу приводу, щоб вона позбавила тебе ще й зошита. Зошит, на відміну від здоровила, твій. І завдання твої...

— Ти нічого не розумієш, — Бубин ніс нагадував морожену морквину. — До всього, Гібсон мене ще й похвалив. Уперше, — з носа Буби спливали сльозини, і він став ще більше схожий на морквину, яку піддали термічній обробці. — Це кінець. Я залишилася сама, як...

— Як я, — меланхолійно зітхнув дідусь. — А коли ми вже залишилися самі на цьому чудовому світі, не має іншого виходу, як...

— Зіграти в бриджа? — прошепотіла Буба.

— Звичайно, моя крале! Будуть з тебе люди! — дідусеве пожвавлення сполохало зграйку галок. — Отже — до карт! — весело вигукнув він, важко підводячись із лавки.

— До карт! — рішуче відповіла Буба, і вперше легенько всміхнулася.

— Вона все-таки гарна, — думав дідусь, який дріботів, намагаючись устигнути за парою мартенсів. — Я б навіть сказав, що дуже гарна, — вирішив він, спіткнувшись об кістяк ялинки пані Пенцикової. — І так гарно вміє вістувати... А її розіграш! Справжнісінький шедевр... Шкода, що в коханні все складніше, ніж у картах. У коханні потрібне везіння, а щоб грати у віст, достатньо лише мати колоду карт.

* * *

— Це нечувано! — обурений голос Маньчакової вібував, наче пралька на нерівній підлозі. — Ви живете в хліві! Наступного разу прийду в гумових чоботях! — Буде кумедно. Як завжди! — зрадів дідусь, рвучко стягаючи білу кролячу шубку з пані Віолетти. — А це що таке? — запитав він, наляканий чималеньким кийком, яким розгнівана Маньчакова крутила млинка.

— Мій каблук! От що! — ридала вона, шукаючи свого чоловіка, який завбачливо сховався в туалеті. — Виходь звіттіля! Будь хоч раз мужчиною! — наказала, звертаючись до незачинених дверей вбиральні.

Маньчак вочевидь вирішив відмовитися від власної статі. Принаймні, усе свідчило саме про це.

— Ви про таку собі ялиночку? — лагідно запитав дідусь. — Про ту, що її пані Пенцикова люб'язно викинула з вікна своєї вітальні?

— Не знаю, хто тут люб'язний. Я знаю, хто тут нелюб'язний! — гаркнула Маньчакова, з'ясовуючи місце перебування чоловіка.

— А ви підросли. І схудли, — дідусь постановив будь-що зробити пані Віолетті комплімент. — Щоправда, це помітно лише з одного боку, але й так дуже гарно, — похвалив він. — А це що? — він відступив на безпечну відстань і шанобливо показав на грубезний ланцюг, на якому висіла позолочена куля.

— Подарунок. Від Вальдусика, — Маньчакова поступово лагіднішала й на мить забула про турецький чобіток, позбавлений кількох сантиметрів.

— Дивови-и-ижно! — захоплено проспівав дід, торкнувшись пальцем мерехтливої прикраси. — А скільки-бо воно разом важить?

— Що?

— Та оця ж золота бомба.

— Пане Генрику... — пані Віолетта презирливо глянула на дідуся. — Мій медальйон — це хіт сезону! Паризького, звісно, — гордовито додала вона. — Ручна ювелірна робота. На виставці...

— Воно й не дивно, що вас із цим виставили, — дідусь анітрохи не жартував. Він був уражений. — Виставити — то не штука, штука із цим вистояти, — додав з повагою.

— Я про ювелірну виставку, — обурилася Маньчакова. — Цю коштовність визнали прикрасою, яка ламає узвичаєні норми сучасного прикладного мистецтва.

— Я б не погодився! — палко заперечив пан Генрик. — Уважаю, що революція у звичаях відбулася тоді, коли людство винайшло п'ятираменну люстру. Звісно, дещо більшу, ніж ваша цяцька... Але люстра, яку я бачив, не була розташована в такому гарному місці, — дідусь не міг відірвати погляду від грудей своєї гості.

Маньчак утратив терпець. Зате згадав про свою статі.

— Граймо, шановні, граймо! — розпорядився він, як і личить чоловікові, розмахуючи записником. — Співчуваю, Бубо, твоїм батькам. Певне, їх знову немає, тому вони навіть не можуть програти, як годиться. Ну, що ж. Хто пізно приходиться, той сам собі шкодить.

Буба подалася по карти, низько схиливши голову. Вона так прагнула підготувати реферат про планети, а замість того на неї чекав вечір з однією золотою й величезною планетою, підвішеною до шиї пані Віолетти.

А планета виявилася рухливою. Вона то здіймалася над небокраєм столу, щоб за хвилину впасти з тихим брязкотом на коліна своєї господарки.

За кожним «пас» і з будь-яким рухом хімічного олівця Маньчака вона тихенько шелестіла спокійними хвилями океану ледь розгойдуваних грудей.

Тим часом послинений олівець вимальовував у записнику неймовірні картини поразок і програшів. Завжди в колонці «Вони».

* * *

— Розгромили нас, — поскаржився дідусь доньці за вечерею, що минала неприродно тихо. — Бачу, нам ніхто не співчуває? — запитав він.

Батько й мати жували крайці хліба так, наче то були золоті кулі, й не розмовляли.

— Ми можемо дізнатися, у чому справа? — дідусь висловився від імені себе й Буби. — Адже це в нас проблема! — делікатно нагадав він. — Ми були перші!

— Не втручайтеся, тату, до подружніх справ, — мати розгнівано скривила кармінові вуста й сягнула по наступний шматок хліба.

— Якщо так і продовжуватиметься, то не буде жодних подружніх справ, — заявив батько рішуче. — Я цього більше не витримаю.

— Так само, як я! — зрадив дідусь. — Ти, певне, теж через неї? — він багатозначно глянув на дочку, якій у цю мить хліб явно не смакував.

— Подумаєш, — мати знизала плечима. — Дорікати жінці через якийсь там бюстгальтер...

— Додай «затісний», бо куплений через Інтернет.

— То, може, Бубі підійде? — дідусь блискавично подарував білизну улюбленій онуці й радісно очікував, що його похвалять.

— Можливо, — стеновав плечима батько. — Ліфчик за чотириста злотих повинен пасувати навіть Місьорковій сучці, — за злостивість він заплатив тим, що поперхнувся. — Це ж вершина лінощів, купувати такі речі у віртуальних магазинах! — пояснював він, кашляючи.

— У мене немає часу розгулювати бутиками! — мати без очевидної потреби озброїлася ножем. — Це по-перше, а по-друге, я заробляю достатньо, щоб дозволити собі маленьку розкіш...

— Не таку вже й маленьку! — батьків удар виявився влучним. Мати ненавиділа, коли він кепкував з її чималого бюсту. — Маленьким був лише пакунок, у якому його вислали, а решта, разом із ціною, перевищує будь-які межі.

— Це не по-людськи! — заперечила мати, і її макіяж опинився під величезною загрозою. — Дозволь нагадати, що я можу дозволити собі один раз шиконуту Маньчакова...

— О, так! Якщо хочеш бути схожою на неї, ти обрала правильний шлях. Носитимеш цей бюстгальтер замість торбинки для тенісних м'ячиків.

— То й носитиму, — не здавалася мати. — І замовлю через Інтернет ракетку. Одну! — попередила вона. — Волю грати зі стіною, ніж із тобою.

— Смішніше буде, коли зіграєш із Маньчаковою, — запропонував дідусь. — Тим більше, що вона купила собі м'ячика. Золотого. На ланцюжку. Принаймні він не загубиться... Ходи, Бубо, — дід підморгнув онуці. — Нам тут не місце. Хай собі перекидаються тим м'ячиком, добре, що не по нашій стіні. Повір мені, Бубо, я на тенісі розуміюся не гірше, ніж на бриджі.

До Бубиної кімнати вже зазірав місяць, і з радіо пливла музика. Дівчина любила слухати радіо, але нині все віддала б, якби під вікном чувся тихий Адасів

голос. І щоб цей голос заглушив усі інші. Ті, що лунали з кухні, й ті, що були всередині Бубиної душі, роздертої на клаптики, ніби шпаргалки з фізики, розкиданої по кутах, як зібгані аркушики з формулами в темній кишені. Буба замислилася, що крім того могло справити їй приємність. Дійшла висновку, що спатиме одягнена, не прийме душ і не почистить зуби. А оскільки це була приємність реальна й легко досяжна, дівчина швиденько залізла під ковдру.

ЛЕВ ЗІ ЗВІРИНЕЦЬКОЇ ВЗУВАЄ МАРТЕНСИ

— Бартошова, люба, спасибі! — мати стала навшпиньки й двічі голосно цмокнула домробітницю в рум'яні щоки. — Це безцінна звістка, безцінна... Отже, до нас нині прийдуть з колядою... — повторювала вона трохи нервово. — І за свічки також спасибі!

— У нас знову буде якийсь сабантуйчик? — дідусь елегантним рухом пригладив вуса, немовби його самого запросили.

— Сабантуйчик?! — материне обурення досягло стану, який важко було окреслити. — Для вас, батьку, навіть коляда — це сабантуйчик! Із ксьондзом і служками. А я про все дізналася від Бартошової й сусідів. Гарно б ми виглядали без свічок, розп'яття й свяченої води, — мати уявила собі власне здивування й уразилася до глибини душі. — Я гадала, Бубо, що принаймні на тебе в цьому домі можна розраховувати.

Буба стонула плечима.

— Мені шкода, але протягом останнього тижня ніхто з нас не ходив на службу Божу. Навіть дідусь.

— Твій дідусь не на службу ходить, а до костьола. Щоб зустрітися там з паном Антонієм. Увесь квартал знає, куди вони ходять потому.

— Минулого тижня не ходили, — чемно повідомив дідусь. — Тому не гнівайся. Давайте краще подумаємо, як підготувати Павла до коляди.

— О Боже! — у матеріному вигуку вчувалася священна тривога, бо вона саме пригадала, як її чоловік дурнуватими питаннями зіпсував минулорічні ксьондзові відвідини. — Павла доведеться зачинити в Бубиній кімнаті.

— Мене відправляють у вигнання? — батько, як завжди, повернувся зарано. — А чого це мене зачинять? Що такого накоїв маленький Павлик? — намагався він жалітися, сюсюкаючи, як дитина.

Цим він лише розгнівав матір.

— Припини блазнювати! Сьогодні прийде ксьондз, і буде краще, якщо ми вдаватимемо, ніби тебе немає вдома.

— Ксьондз? — батькові засяяли очі й він радісно потер руки. — Це просто чудово! Я давно ні з ким не гомонів про вплив догм на людське життя.

— То й нині не погониш, — мати за звичкою відразу досягла критичного нервового стану. Вона схопила батька за светр, немовби вирішила, що надійшла слухна хвилина, щоб светр та його власник опинилися в Бубиній кімнаті.

— А чому до мене? — запротестувала Буба.

Вона не терпіла, коли хтось із батьків удирався на її територію. Бо їм не вдавалося побувати в неї без спроби понищпорити в доньчиних речах, зошитах і нотатках. А Буба понад усе ненавиділа якраз такі обшуки.

— До мене теж не можна, — попередив дід. — Восстанне, коли Павел сховався в

мене від цієї рудої Марисиної подруги, то засвинячив усе ліжко, лузаючи насіння. Я не міг на цьому заснути! — дідусева скарга, хоча й запізніла, пролунала драматично.

— Це було півроку тому, принцесо на горошині! — намагався злегковажити проблему батько.

— Тільки не «принцесо»! Я не твоя дружина! — захищався дідусь.

— А що, це я принцеса? — пирхнула мати, і суперечка поточилася в іншому напрямку.

У розпалі дискусії ніхто вже й не пригадував, із чого все почалося. І якби зі сходів не долинув металічний звук дзвіночків, якби на порозі кімнати не з'явилася Бартошова, котра квапливо тягнула все необхідне для коляди, якби, нарешті, не її застережливе сичання, з'ясуванню стосунків не було б кінця.

Ізолювати батька не вдалося. Мати пританцьовувала біля ксьондза, ніби той був, щонайменше, видавцем її найслабших романів. Щомиті кидала гнівні погляди в бік покірною й неприродно тихого чоловіка. Не давала й слова нікому вимовити. Так зарпортувалася, що коли ксьондз запитав Бубу, скільки їй років, мати чемненько вклонившись, відповіла: шістнадцять. Навіть ксьондз не зміг стримати посмішки. Усе відбувалося за планом, хоча коляда все більше нагадувала Бубі телешоу «Хто першим відповість». І в цьому шоу, крім матері й ксьондза, який починав уникати запитань, ні в кого більше не було шансів висловитися.

— А я вас знаю, — несміливо озвався до тата ксьондз. — По телевізору бачив. У програмі, де ви так гарно, так по-божому з людьми розмовляли. Я подумав, що й сам хотів би мати такий талант. Шкода, що ви пішли на телебачення. З вас би був непоганий служитель Господа, — зітхнув ксьондз, і в його голосі вчувалася нотка професійної заздрості. Цим зітханням він надовго закрив матері рота.

— А ти ще хотіла мене ізолювати! — тріумфував батько, насолоджуючись тим, що уявив себе на єпископському троні, зодягненого в пурпурові шати.

Мати не реагувала на зачіпки, але болісно переживала все це непорозуміння. Бо як іще можна назвати несправедливість, що виявилася у фатальній ксьондзовій помилці, котрий не відрізняв атеїста від істинно віруючого? Вона вирішила обговорити цю проблему із ксьондзом Кореком. Бо не можна дозволити, щоб Павел, найбільший грішник в їхній околиці, довіку дивився на неї, як янгол на дідька. Це ще треба обміркувати, думала мати, намагаючись не помічати іронічних усмішечок над власною головою.

* * *

— Давно ми у вас не бували, — Маньчакова роззиралася передпокоєм, мовби вперше переступила поріг цього дому.

Дідусь вибіг до гостей із запалом жеребця. Він обожнював нові втілення пані Віолетти, а вона, неначе здогадуючись про це, ніколи ще його не розчарувала.

— Ха! — радісно вигукнув він. — Сьогодні нас уже відвідав дехто, вбраний майже як ви.

— Це неможливо, — почасти слушно заперечила Маньчакова. — Любий, ти коли-небудь бачив, щоб хтось одягся так, як я?

— Ні. Такого не може бути, — серйозно запевнив Маньчак.

— А от і може! — не поступався дідусь. — Він тут був! Теж у такій широчезній сукні. Ну, може трошечки вужчій, і з білим мереживом, і навіть ця ганчірочка

причеплена у вас схоже. Хіба що без стрічки, — уточнив він. — І, певна річ, без капелюшка. Якби ви прийшли раніше, я б подумав, що ви з колядою, — продовжував дідусь, не звертаючи уваги на розпачливі німі протести Буби й доньки.

— Що це сталося з паном Генриком? — звернувся Маньчак до матері. — Він такий збуджений і знервований...

— Ох! — Бубина мати насилу панувала над ситуацією. — Він так переживав під час коляди. Певне, боявся, що ксьондз запитає його про останню проповідь, — пояснила вона з іронією.

Дідусь задумався і, здавалося, рахував маленькі чорні гудзики на сукні пані Віолетти.

— А ви чого так... вишукані? Так офіційно вбрані, у чорно-білому. — Мати не могла не погодитися з тим, що дідусь багато в чому мав рацію.

— Прийшли по конверт, але запізнилися! Конверта вже забрала перша команда! — дідусь закінчив рахувати, але реготав заголосно й узагалі скидався на ненормального.

— Ми вертаємося з аукціону, — Маньчакова не звернула уваги на дідусів сміх. — Живопису, — серйозно пояснила вона.

— Живопису? То у вас грошей на яйця немає, а хочете купувати твори мистецтва? — приєднався батько.

Він ніяк не міг пробачити Маньчакам тих кількох яєць, які ніколи не перетворилися на пончики.

— А хто сказав, що ми купуємо? — обурилася пані Віолетта. — Вальдусик недавно бачив тебе в салоні «Мерседеса». Відразу було зрозуміло, що ти тільки дивився, а не купував.

— Отож-бо, — підтримав дружину Маньчак. — А на аукціоні, перш ніж установити ціни на картини, аукціоніст щоразу дивився на нас. Він сподівався, що ми підіб'ємо ціну.

— Підбити ви могли хіба що собі очі. Об рами тих шедеврів! — батькові не до шмиги було зауваження про його відвідини салону «Мерседеса».

— Бачу, що звичайнісінька людська заздрість цілковито перекреслює вам сенс нашої діяльності в царині мистецтва, — Маньчакова впала на «Людовика», і крісло сердито заскрипіло. — Не йдеться про те, аби бути багатієм чи колекціонером, а про те, щоб почуватися й виглядати, як вони, — докинула пані Віолетта.

— Якщо так виглядають колекціонери, то я виглядаю, як Бред Пітт, — не витримав дідусь.

— Якщо вже про це мова, то одна з етажерок на каналі ТВН стверджує, що я трохи на нього схожий, — дурнувато похвалився батько.

— На ксьондза ти теж схожий, отже, у певному розумінні й на пані Віолетту, — підсумував дідусь.

— Ніхто не схожий на мою дружину, — увічливо зауважив Маньчак.

— Але якщо піти далі, — уперто вів своєї дідусь, — то наша пані Маньчакова нагадувала би Бреда Пітта, що межує з абсурдом. Бред Пітт не має таких гарних очей, — додав він, зіщулившись під блискавками, які вергала Маньчакова.

— То ви граєте в бриджа чи ні? — роздратовано спитав Маньчак. — Ми не прийшли обговорювати телеперсонажів.

— Я пишу, — попередила мати.

— А в мене ввечері зустріч із продюсером, — батько безпорадно стенив плечима й зробив нещасний вираз обличчя.

— У мене контрольна з хімії, — Буба озирнулася в пошуках підтримки, але допомоги нізвідки не отримала.

— Хіміком ти однаково не станеш, — безапеляційно заявив дідусь, — а честь родини відстоювати треба, — наказав він і подався по колоду карт.

* * *

— Бубо, як я виглядаю? — до її кімнати прослизнула мама. — У мене важлива зустріч. Я зовсім про неї забула, — на ходу виправдовувалася вона. — Від цієї розмови залежить доля моїх трьох, та що я кажу, чотирьох останніх книжок, а отже й твої канікули в Греції, — плутано пояснювала мама, не усвідомлюючи, що доньчині очі нагадують два чималі блюдця.

— Що таке?

— Я тебе не впізнаю, — ледве вимовила Буба. — Ти виглядаєш... Виглядаєш, як мої однокласниці. Навіть я не одягаюся так сміливо.

— Бубо! — мати поцілувала її в щоку. — Саме про це мені йшлося! Я мушу виглядати приголомшливо молодою, молодесенькою, як старшокласниця! — пальці матері занурилися в гущавину горіхового волосся і ще більше його скуйовдили.

— Чому як старшокласниця? Ти ж не пишеш дитячих книжок, а навіть якби...

— Нічого ти не розумієш, — мати якось задерикувато сіла біля Буби. — Цей видавець, узагалі-то дуже симпатичний чоловік, але дуже молодий. Щоб уникнути вікового бар'єру, я мушу асоціюватися з його поколінням.

— Не розумію, — щиро зізналася Буба. — Дівчата, одягнені так, як ти, лаються, курять травку й не читають жодних книжок. Тож якщо ти маєш намір асоціюватися...

— Ой, дурненька! — мати зневажливо махнула рукою. — Не бійся! Йдеться про такий собі приголомшливий ефект. Що молодшою я буду, тим більше шансів у моїх книжок.

— Але ти не молодша, просто переодягнена, — останні слова Буба вимовила так тихо, що мати їх не почула, або не хотіла чути.

Зрештою, у неї вже був інший спостерігач. Дідусь довгенько вдивлявся в доньку.

— Тату, — звернулася вона до нього з усмішкою, сповненою надії, — хіба ми з Бубою не виглядаємо, наче сестри?

— Навіть Бубина сестра виглядає поруч із нею, як мати, а ти й поготів! Ти, Марисю, до чогось підключена, — дідусь легенько торкнувся тонкого дротика, що звисав біля матеріної щоки.

— Облиш! Це плеєр! — мати, захищаючись, відсторонила дідусеву руку. — Обережно з моєю зачіскою.

— А, то ти вже чесалася? Я гадав, що ти якось неправильно до чогось підключена, і через це в тебе такий безлад на голові. Бо вигляд у тебе досить химерний.

— Я свідомо прагнула такого ефекту. У мене важлива зустріч.

— Павел знову нервуватиме, — засмутився дідусь. — Особливо через те, що ти йдеш без спідниці.

— Як це — без спідниці? — мати аж затрусилася. — А це що? — вказала вона на клаптик тканини, який кумедно виглядав з-під светра.

— Ой, перепрошую, — спохопився дідусь. — Я думав, що це картата сорочка. Але якщо ти наполягаєш, буцім це спідниця... Ну, що ж. Я ж не дамський кравець, — виправляв він свою помилку, посміхаючись у вуса. — А ця важлива зустріч, — здобувся він на відвертість, — буде, зрозуміло, на дискотеці?

— Майже, — пробурмотіла мати, уникаючи погляду Буби.

— Тоді навіщо тобі плеєр? — наважилася спитати Буба, але нашттовхнувшись на гнівний материн погляд, відразу опустила очі на текст «Макбета».

— Що таке? — мати перевела погляд на дідуся, який продовжував вивчати її новий імідж. — Ви що, батьку, вирішили остаточно зіпсувати мені настрій? — у голосі матері забриніла нотка плачу.

— Боже збав, Марисю! — заперечив дідусь. — Якраз навпаки! Я саме збирався тобі сказати, що ти перевершила пані Маньчакову. Так! Кажу тобі це з повною відповідальністю. У конкурсі на найоригінальніше вбрання ти б її обійшла, а це честь для нашої родини...

— Бубо, — у маминому голосі більше не вчувалися сльози, зараз вона дивилася на доньку. Але вже не намагалася вдавати її подружку. Навпаки, відсторонилася від неї так, що Буба покинула «Макбета», готова виконати будь-яку її вимогу. Вона не помилилася. Мати зажадала:

— Позич мені мартенси.

— Мартенси? — пробурмотіла Буба, слухняно прямуючи до передпокою. — Я не думаю... — вона несміливо намагалася заперечити, але мати перебила її й закінчила фразу:

— А я думаю, і навіть упевнена, що в туплях або на шпильках я справді виглядатиму, як Маньчакова.

Доки мати вовтузилися в кріслі, силкуючись натягнути на свої литки тісні халяви черевиків, повернувся батько.

— Павелку! — лагідно привітала його мати. — Ти прийшов трохи зарано. Зараз я буду готова. — Вона невпевнено підвелася, обсмикуючи клаптик тканини, який сама називала спідницею.

Буба вже давно не бачила батька настільки враженим. Власна дружина його просто приголомшила. Він стояв з відкритим ротом, витріщившись на грушоподібні материні литки, стиснуті шкірою черевиків й на смужку картатого твіду, що стирчала з-під светра. Урешті його погляд зупинився на материній голові й тут батько вибухнув невтримним реготом. Він продовжував сміятися навіть тоді, коли за нею хряснули двері й ущухли чіткі, розмірені кроки мартенсів на бетонних сходах. Тато нарешті отямився й перелякано глянув на тестя.

— Ви гадаєте, батьку, що Марися в цьому вийде на люди? — запитав він.

— Ні-і-і. Я так не думаю, — заспокоїв його дідусь. — Здається, вона збирається до зоопарку. На зустріч «Люди пера в клітці з левом».

— Це тому вона переодяглася левом? — утямив батько.

— Атож, — неохоче притакнув дідусь.

— Але ж нас усе місто знає! — бідкався батько, незадоволено пригладжуючи підстриженого чуба.

— Ой, тобі не догодиш, — роздратовано відказав дідусь. — Замість радіти, що

вона не йде на люди, ти капризуєш. А даремно. Певне, у неї через тебе комплекси, якщо вона намагається виглядати, як Буба.

— Як Буба? Не як лев? — укотре здивувався батько й більше не озвався жодним словом.

ФАНАТКА ФІТНЕСУ

Протягом кількох днів мати поведилася дивно. У Буби не було часу уважно до неї придивитися. Проте мамина поведінка й особливо пісні «Нірвани», які долітали з її кімнати, примусили Бубу замислитися над причинами таких кардинальних змін у звичках. Останнім часом мати повторювала, що вона страшенно забігана, батька запевняла, що він «рілі зе бест», а до всього не злазила з велотренажера, на який досі навіть не дивилася. Якби вона, завзято крутячи педалі, принаймні мовчала... Але ж ні, до Бубиної кімнати виразно долинали уривки хіта, який навіть по-англійському звучав непристойно еротично. Усе це дуже непокоїло Бубу, тим більше, що ситуація погіршувалася з кожною хвилиною. Відтоді, як мати вийшла з дому в Бубиних мартенсах, вона докладала неймовірних зусиль, щоб стати схожою на доньку. І у зв'язку із цим перестала тарабанити по клавішах свого комп'ютера.

— Як гадаєш, дідусю, що це коїться з нею? — питала Буба, спостерігаючи в шпарині незачинених дверей, як мама пересувається кімнатою в такт шпаркого ритму «Металіки».

— Сам не знаю, — дідусь також виглядав занепокоєним. — Може, Марися переходить через якийсь свій жіночий Рубікон? Розумієш, про що я, Бубо? — невпевнено додав він.

— Розумію. Але тоді, здається, кров ударяє в голову.

— Звичайно! Глянь, на що такі удари можуть перетворити людину. Жінку, — швиденько виправився він.

— Я не думаю. Пані Пенцикова якось мамі розповідала в коридорі, що в цей період вона лежала, як паралізована й без причини плакала.

— Одна плаче, інша скаче, — зітхнув дідусь і тоном знавця додав. — Моя дружина, твоя світлої пам'яті бабуна... — почав було він, але не закінчив. Його палець застряг у шпарині дверей, які мати силкувалася зачинити. — О-о-ой! — зарепетував він і ледве висмикнув руку.

— Що ви тут робите?

Буба перелякалася, бо не любила брехати.

— Стоїмо, — зізналася вона.

— Підглядаєте за мною? — допитувалася мати, утираючи із чола краплинки поту.

— Хто дав вам право заходити до мене, не постукавши? — розлючено сичала вона.

— Ми ж не ввійшли, — спокійно відповів дідусь, і Буба захопилася його витримкою. — Ми лише хотіли трохи собі постояти, — пояснив він.

— Але чому саме тут? — мати аж затрусилася, і Буба подумала, що дідусь мав рацію щодо того клімаксу. Здається, пані Пенцикова теж трусилася.

— Бо тут найкраща музика. Лише в тебе є музичний центр, — дідусь чудово знав, коли можна вчасно поскаржитися.

Двері зачинилися й закрили матір з її розгніваним обличчям. Задзеленчав телефон. Перш ніж Буба встигла підійти до апарата, слухавку переможно схопила

мати.

— Алло? — мелодійно пролунав її голос. — Є, хвилинку, — буркнула вона, а кокетлива нотка попередньої фрази тихою луною блукала спорожнілим передпокоєм.

* * *

— А ти помітив, дідусю, що мама віднедавна завжди перша хапає трубку? — запитала Буба, тасуючи карти.

— Ой, ти перебільшуєш, — дідусь вочевидь не бажав розвивати тему. — Дивись краще, як ти роздаєш. Останнім часом у тебе завжди на одну карту більше, — дорікнув він.

Та попри всі старання, Буба не могла зосередитися на грі. Вона втрачала взятки й справляла враження відсутньої, а дідусь спритно використовував це, подумки підраховуючи її борг. Уже не в очках, а в злотих.

— Ще три партійки, і твій дідусь стане власником чеку на велике пиво, — тішився він з азартним блиском в очах.

— Ти ж не любиш пива, — Буба болісно розлучалася з кишеньковими за другий тиждень, і її приязне ставлення до дідуся безповоротно зникло. — Зрештою, тобі заборонено пити цього тижня. Пані Куницька...

— Не вимовляй цього прізвища в моїй присутності. Пані Куницька, — засопів він, — повинна пройти курси із захисту особистих даних, а не чекати на Бартошову із секретною інформацією про мене. А Бартошова, — дідусь вигравав чергову партію, — повинна готувати обіди, а не займатися доносами. Ну, а якщо доносити, то лише обід. Що з тобою відбувається, Бубо? Ти або захворіла, або закохалася. Я вже давно так тебе не обігрував.

Дідусь вправно збирав карти, задоволено зиркаючи на пригнічену Бубу.

Лише під час спільної гри смуток онуки тішив його серце.

— Дідусю, — Буба відшукала в собі рештки відваги, — зіграймо тепер ва-банк. Увага, відкриваю карти. Мені здається, мама закохалася.

— Ну й чудово, — Бубині слова відлетіли від дідуся, як горох від стінки. — Ніщо так не ушляхетнює, як кохання.

— Але не в тата, — Буба знову спромоглася на відвагу. Абсолютно недооцінену.

— А яка різниця, у кого? — погляд дідуся свідчив про його цілковиту байдужість до Бубиних підозр. — Важливо любити людей. Особливо в наш час, коли всі кидаються одне на одного з бейсбольними битами, крихта справжніх почуттів цінується на вагу золота...

— Дідусю, не іронізуй, — у Бубиних очах блиснули сльози. — Адже йдеться про тата, про нас. Ти маєш знати... Учора я чула, як вона говорила по телефону. Не так, як завжди. Вона говорила ніжним, закоханим голосом... Якби ти її чув...

— На жаль, це неможливо, Бубо. Твоя мати ніколи не говорила мені ніжних слів, а тим більше...

— Батько теж здогадується, — Бубині очі зробили небезпечний маневр і заховалися під повіками. Неначе їх закрила якась жахлива таємниця. — Я чула вчора, як вони сварилися. Мама тричі заводила розмову про розлучення.

Тепер з Бубиними очима було ще гірше. З них полилися струмочки сліз.

— Про розлучення, моя дорогенька Бубо, твої батьки розмовляють тричі на місяць. З точністю двох солідних швейцарських годинників. Дехто полюбляє в подружжі

сваритися через телепередачу, інші змагаються на професійній ниві, а твої батьки мають гарну звичку обіцяти одне одному свободу.

— Я знаю, — Буба витерла очі рукавом. — Але зараз усе по-іншому. І це зовсім не смішно.

— Бо не завжди, дитино, буває смішно. Особливо тоді не смішно, коли мало бути. Бо ти мене не переконаєш, що твоя мати не смішна із цією своєю зачіскою і в черевиках власної доньки. Або твій батько, коли погрожує, що не повернеться на ніч. І заявляє це в піжамі, коли слухняненько стелить ліжко. Вони смішні й трагічні водночас. Зауваж, Бубо, вони сперечаються через якісь слова, жести, виборюють собі якийсь заміник молодості. Та варто глянути на себе в дзеркало, як вони охолонуть і разом запланують недільний обід.

— Мама вирішила схуднути, тому не запланує.

— Це триватиме стільки ж, скільки її ілюзії, а ти даремно переживаєш.

— Тобто, скільки? — Буба благально вдивлялася в дідуся.

— Цього я не знаю, — дідусь виглядав зніченим. — Ілюзії — річ паскудна. Особливо для жінок. Буває, що вони тримаються довше, ніж найдовша менопауза.

Дідусів спокій і вичерпні знання про жіночі проблеми під час клімаксу примусили Бубу глянути на нього з подивом.

Зрештою, подумала вона, навіть, якщо батьки розлучаться, то в неї залишиться дідусь.

І Буба вкотре подумала, що життя без старенького було б для неї просто нестерпне.

Тиждень добігав кінця, а Бартошова від понеділка не вимовила жодного слова. Вона пересувалася помешканням, пирхаючи, немов розлючена пантера, і блискала очима. Обід ставила на столі без звичного попередження. І їй жодного разу не спало на думку посваритися з дідусем. Буба дійшла висновку, що в цьому не було його провини. Він сумлінно провокував Бартошову. Критикував страви, скаржився на сліпучо-білі сорочки, звинувачуючи Бартошову в тому, що вони або погано випрані, або не так випрасувані. А вона, неначе граючи роль німої у Фелліні, дивилася на дідуся пригаслим поглядом, а тоді мовчки поверталася до своїх каструль і сковорідок.

— Кінець світу! — ремствував дідусь. — Не досить, що в моєї дочки з'явилося протиприродне бажання перетворитися на мою онуку, то ще й ця бабела-кухарка ставить до мене так, наче я картопляне лушпиння. Я просто гину в такій атмосфері!

Буба сумно стежила за дідусем. Вона була безпорадна, бо її власний список невдач починав нагадувати нескінченну книгу скарг. До проблем з хімією несподівано додалися непорозуміння із сальто назад. Воно наче дрібниця, бо скочити назад може майже кожен. Але Шварценегер, учитель фізкультури, надавав перевагу особливому способу перекидання ніг через голову. Він перший примусив Бубу зрозуміти, що фізичні вправи не конче повинні здаватися приємними. Вона так любила колись фізкультуру. А зараз, у ліцеї, кожен урок у спортивному костюмі ставав для неї кошмаром. Не йшлося навіть про оцінку, про якісь дурні бали за складний елемент. Шварценегер, обдарований могутніми м'язами, був прихильником культу тіла й умів безпомилково прокоментувати всі недоліки фігур своїх учениць. Буба викликала в нього особливе зацікавлення. Воно й не дивно. Не

досить того, що відрізнялася від аноректичок у класі, то ще й товаришувала з Йолькою, а поруч із нею ніхто не виглядав добре, і Буба це чудово усвідомлювала. Результатом браку порозуміння між фізкультурником і Бубою стало те, що вона чимраз частіше пропускала Шварценегерові уроки й не мала жодної довідки, яка б пояснювала її відсутність.

Нещастям називала Буба й справу із криптонімом «Адась». Бо хлопець, здавалося, абсолютно її не помічав. Якщо й запитував у неї, то про Йольку. Якщо балакав, то про Йольку. А коли дівчина бачила його на перервах веселого й у чудовому настрої, то поруч завжди була Йолька. На додачу, із щойно зробленою меліровкою, яка страшенно їй личила. Про ці сумні справи Буба не могла порозмовляти навіть з дідом, бо той уже тиждень як захопився «спокушанням Бартошової». І дівчина подумала, що в цьому домі краще вже бути хатньою робітницею, аніж нею, Бубою.

Про свої проблеми забувала, коли в помешканні лунав телефонний дзвоник. Це ставало сигналом для неї й для матері. Обидві в шаленій гонитві змагалися, хто перший домчить до слухавки. Щиро кажучи, Буба не чекала жодного важливого дзвінка, проте з незрозумілих причин хотіла почути голос, через який життя в родині почало нагадувати судовий процес. Вона мріяла, як скаже цьому комусь, що про нього думає, як влучно відповість власникові голосу, котрий став причиною того, що після кожної розмови мати поводитися як прихильниця незнаної релігії. Бубі спало на думку, що може, мама вступила до підліткової секти, і цей гуру, який до неї видзвонює, доручає їй спеціальні завдання. Але після розмови з уявним гуру мати аж ніяк не нагадувала громадську діячку, котра проголошує нові ідеї задля світлого майбутнього. Вона скидалася на ліниву кицьку, яка шукає зручних колін і без кінця вештається перед дзеркалом.

І через усі ці складні причини Буба почала сумувати за нормальними сімейними ситуаціями. За Олькою, яка ридеє у вітальні, за Францішеком, котрий мав усі шанси стати мімом, за веселою мамою, що домовляється про зустріч із ксьондзом Кореком, за татом, коли той супроводжує маму поглядом Казанови-старшокласника.

Зовсім нещодавно Бубині мрії зосереджувалися на тому, аби всі вони бодай один день провели поза домом. Зараз вона все б віддала, щоб повернути ці нестерпні, дратівливі, але такі необхідні для родинного життя хвилини в помешканні на Звіринській.

— Приєднуйся, Бубо, повправляймося разом, — заохочувала її мати, бачачи сумне личко доньки й спостерігаючи, як та бездіяльно проводить час, просиджуючи в передпокої на «Людовику». Материна кімната перестала бути затишним кабінетом зі сріблястим, завжди розплющеним, оком комп'ютера. Віднедавна вона нагадувала фітнес-клуб, і виконувала саме таке призначення.

— Бубо, — казав дідусь, зупиняючись біля старого крісла, — будь мужньою й покинь жити ілюзіями. Приходь, перекинемося в дурня. У дурня ти завжди виграєш.

— Уроки зробила? — так реагував на її появу батько, коли похмурий і погано поголений, долав шлях зі спальні до туалету.

Він ніколи не чекав, доки донька щось скаже, тож вона й не відповідала.

Бартошова теж декілька разів підходила до зіщуленої в кріслі Буби, проте не

озивалася жодним словом. Просто клала свою велику теплу долоню дівчині на голову. І тоді їй спала на думку страшна річ. А що, якби її мамою була Бартошова... Буба вирішила ніколи не повертатися до цієї думки й продовжувала сидіти біля телефону, хоча й не сподівалася, що до неї хтось задзвонить.

ГОРА ЗАГОВОРИЛА

Пані Коропова купила kota. Бубу не дивував новий пожилець у будинку, бо з настанням холодів близькі родичі kota пані Коропової, зрештою, незареєстровані, окупували теплий підвал.

Проте незвичайність учинку пані Коропової полягала в тому, що саме вона (єдина в усьому будинку) оголосила війну здичавілим тваринам.

— Я її запитаю, з якою метою вона купила котика, — вирішив дідусь, дізнавшись про вчинок сусідки. — Може, вона збирається досліди на ньому ставити? — снував він здогади, нервово походжаючи помешканням.

— Тобто експерименти? — Буба занепокоєно глянула на дідуся. — Ти гадаєш, що вона може знущатися над своїм котом?

— Ну, — дідусь задумався, — усе на це вказує. Якщо хтось не любить котів і не бажає з ними панькатися, то я зовсім не розумію, якого... навіщо купує собі перса. Будь що, наміри пані Коропової видаються мені підозрілими.

— Жах, — заявила Буба, — найкраще запитати в пані Коропової, навіщо їй цей перс. Я можу це зробити. Зрештою, у статуті мого харцерського загону зазначено, що ми повинні опікуватися бездомними тваринами.

— Кіт пані Коропової не бездомний, — дідусь був чемпіоном з вигадкування проблем.

— Нас цікавлять будь-які прояви знущання із тварин. І якщо така підозра виявиться слухною...

— Але як це довести? — дідусеві аж кортіло щось зробити. — Як переконати всіх, що бідний котик опинився в пазурах відьми?

— Ми ще цього не знаємо, — на думку дідуся, Буба була занадто спокійна. Він докірливо глянув на неї, немов спіймав на гарячому, як онука обрізає котові хвоста.

— Ти зрозумій, якщо ми негайно не займемося цією справою, живий кіт стане мертвим котом, і це буде, — він тицьнув на онуку тремтячим пальцем, — передусім на твоїй совісті.

Буба не збиралася мати на сумлінні якусь тваринку, тим більше маленького котика, якого їй удалося погладити, коли він учора на сходах терся об ноги нової хазяйки.

— Гаразд, піду, — вирішила Буба. — Якщо ти такий нетерплячий, я негайно це з'ясую. Але хочу, аби ти знав, що коли пані Коропова виносила kota на прогулянку, то зовсім не нагадувала відьму. Навпаки. Я вперше побачила, як вона всміхається.

— Ти краще подумай, як у неї все вивідати, — порадив дідусь із загадковим виразом обличчя. — Вона може тебе ошукати. Перевір, чи немає в неї знаряддя тортур. Наприклад, на кухні.

Сходи, що вели до квартири пані Коропової, того дня були для Буби, немов дорога до пекла. Вона йшла ними нескінченно довго, зволікаючи за будь-якої нагоди. А їх якраз не бракувало. Спершу Буба зупинилася біля дверей подружжя

Місьорків. Звернула увагу на вишукану блискучу табличку, яка повідомляла, що тут, за тонкими сосновими дверима, живе двійко магістрів деревообробної промисловості. Буба скривилася. Подумала, що Місьорки трохи переборщили з інформацією, яка годилася б до автобіографій. Бо кого могло цікавити, що пані Місьорек із чоловіком найкращі роки свого життя віддали вивченню роботи на тартаку.

Буба пообіцяла собі, що на дверях її помешкання не буде табличок зі званням, професією, прізвищем, навіть вічка не буде. Жодної зайвої інформації. Ну, хіба що почепить табличку з написом «Буба».

За мить вона увійшла в густі джунглі. На вузькому сходовому майданчику пан Копішко зібрав величезну колекцію фікусів та дифенбахій. Здавалося, будь-яка рослина, що перевищувала метр, виносилася із крихітної квартирки Копішків і залишалася в холодному кліматі коридорного Сибіру. Тут, у товаристві інших пальм-переростків, вона могла продовжувати своє зростання. Відтепер обмежене пасткою сходового майданчика. Продиратися крізь джунглі ставало дедалі важче, і Бубина родина вже замислювалася над тим, куди б перенести ці понурі фікуси.

Двері пані Коропової відрізнялися пишними дерев'яними інкрустаціями. «Є люди, котрі люблять показувати, що в них відсутнє уявлення, на що витратити гроші», — повчально казав дідусь, коли повертаючись із прогулянки, зупинявся біля сусідчих дверей, щоб перепочити. Зараз у цьому місці опинилася Буба, і теж намагалася перевести подих. Їй завадило скреготіння ключа в замку. Несподівано вона опинилася віч-на-віч із пані Короповою та її котом.

— З ним усе гаразд? — невинно запитала Буба, простягаючи руку, щоб погладити м'яку шерсть.

— Сама не знаю, — пані Коропова, зазвичай енергійна й упевнена жінка, виглядала занепокоєною. — Страшенно нявкає. Так пронизливо, ніби йому щось болить. Сьогодні ми переходимо на «Віскас», тому...

— І ви теж? — здивувалася Буба.

Їй доводилося чувати, що власники котів стають схожими на своїх підопічних, але щоб настільки?!

— Але ж, Бубо, — заперечила пані Коропова, — так лише кажуть. Я намагаюся робити все, як радить ветеринар і книжка. А це означає, що мій котик повинен уже харчуватися більш різноманітно.

— Я й не думала, що ви любите котів... — ці слова, проказані вдавано байдуже, мали стати перевіркою для пані Коропової, і Буба перетворилася на слух й уважно спостерігала за сусідкою.

Пані Коропова спохмурніла.

— Я теж не думала, — невесело відказала вона. — Доки мені не подарували цього перса. Скажу тобі, Бубо, більше, — сусідка нахилилася до вуха дівчини. — Я органічно ненавиділа котячий сморід. Але зараз, — вона щосили пригорнула дарунок до грудей. — Зараз я б не дозволила його скривдити.

— То краще відпустіть його, — слушно порадила Буба, — бо він зараз задихнеться.

— Не бійся. Ми однаково любимо ласку, тож із нами все буде добре, — пані Коропова продемонструвала Бубі червону смужку ясен, яка видніла щоразу, коли сусідка намагалася посміхнутися, і Буба подумала, що вона її любить. Навіть дуже

любить.

* * *

— Це твоя провина, дідусю. Викликаєш у мене недовіру до людей, і потім я виглядаю, як ідіотка.

— Ти пішла виглядати, як поводитья з котом пані Коропова, а не як ідіотка, — скаламбурив дідусь. — Тепер можемо бути спокійні, — ствердив він, запихаючись пластівцями.

— Спокійні?! — вигукнула Буба. — Пані Коропова любить цього кота! Я не пригадую, щоб мене хтось так притуляв, — схлипнула вона.

— Притуляли, притуляли, — дідусь поплескав онуку по щоці, — коли ти сама була маленьким кошеним, — посміхнувся до неї. — Ну, якщо так, то я йду до підвалу, — він згріб з пачки решту ласощів і рішуче підвівся.

— Акція «миска»? — пошепки запитала Буба, хоча вони були в кімнаті самі.

— Точно. Тепер пані Коропова мене не злякає. Можемо підгодовувати всіх навколишніх бездомних котів.

— За умови, що випросиш у Бартошової молока, — нагадала Буба про останню перешкоду.

— Вона мовчить, тож не втручатиметься, — запевнив дідусь і, ходою захисника диких тварин, рушив на штурм кухні.

У підвалі відгонило вогкістю, а брудна лампочка скупно освітлювала однакові похмурі двері.

Буба непокоїлася за здобуте молоко, яке в дідових руках аж ніяк не було в безпеці.

— Тут хтось є, — прошепотів дідусь, зупиняючись у вузькому переході.

— Хто тут? — долинув із глибини голос пані Коропової.

— Це ми з дідусем, — поспішила пояснити Буба. — Я подумала, що інші котики теж полюбляють молоко, — виправдовувалася вона перед невидимою сусідкою.

— Я теж про це подумала, — коротко відповіла пані Коропова, важко протискуючись між Бубою й дідусем. За мить Бубі здалося, що вони залишилися самі. Але це було не так. Навколо тарілки, повної рибних делікатесів, і миски, по вінця наповненої молоком, зібралася ціла котяча компанія.

— Ну, що ж, — посміхнувся дідусь. — Інколи, Бубо, справді трапляються речі, яких не міг би уявити жоден пристойний філософ.

— Зате міг би Шекспір, — відказала Буба. — «Макбет», — додала вона, і з жахом пригадала, що завтра її чекає контрольна з польської.

* * *

— Чому ти так почервоніла, Марисю? — дідусь намагався делікатно розпитати доньку, яка сиділа в «Людовику» у важкій шубі й плакала. — Ну, скажи, дитино, — умовляв він, — що тебе так засоромило?

— Чорт забирай, дайте мені, батьку, святий спокій! — озвалася мати крізь сльози, проте виразно.

— Бубо, побалакай з мамою. Вона сидить у передпокої така зашаріла й, не знати чому, плаче.

— Мамо! — Буба перелякано притулилася до материних колін, обтягнутих джинсами. — Ти захворіла?

— Це мало бути турбо... — видушила мати, схлипуючи, — безболісне, швидке, з

гарантією засмаги кольору свіжого персика, — ридала вона.

— Солярій?! — недовіра в Бубиному голосі зростала, як температура в сауні.

Мати винувато притакнула. Її червоне обличчя було реальним свідченням невдачі у справі вдосконалення вроди.

— Гарненька мені гарантія! — дідусь почухав голову. — Проте, Марисю, усе не так погано, — продовжував він, попри доньчині сльози. — Ти здобула ефект свіжого помідора. Це ж бо теж корисний овоч.

Мати дивом не спопелила свого батька поглядом і розплакалася ще дужче.

— Мабуть, тобі варто піти до лікаря, — запропонувала Буба. — Ти зовсім обгоріла.

— Де тато, — запитала мати, наче це він був спеціалістом з лікування опіків.

— Ще не повернувся.

— Коли він потрібний, його ніколи немає, — поскаржилася вона, ридаючи, бо вгледіла себе в дзеркалі.

— Краще тобі трохи охолонути до повернення Павла, — порадив дідусь, колупаючись сірником у вусі. — Мені здається, ти занадто рум'яна.

Бартошова визирнула з кухні. Глянула на господиню так само, як дивилася на неї протягом останніх двох тижнів, і похитала головою. Цей жест виявляв її зневагу до всього, що відбувалося віднедавна в домі.

— Найкраще поклади компрес на обличчя й ляж, — Буба вирішила діяти.

— Мені немає на чому.

— Якраз навпаки. Скидається на те, що невдовзі матимеш у своєму розпорядженні ціле подружнє ложе, — жорстоко сказав дідусь. — Я чув, як Павел говорив, що не повернеться на ніч.

— Як це на ніч? — мати на хвилину забула про опіки.

— Це безглуздя, — Буба намагалася притамувати черговий скандал. — Поспи, мамо, тобі стане краще.

— Я ж тобі пояснюю, дитино, що це неможливо. Я... Я можу лише сидіти. Я ціла попечена, — скаржилася вона, але дозволила Бубі заопікуватися нею й покійно подалася до спальні.

— Ти, Марисю, завжди була дріб'язкова, — кинув дідусь на прощання, — а тобі в червоному дуже до лиця. Треба тобі частіше користуватися карміном.

— Якби мені дзвонили... — звернулася мати до Буби, — якби дзвонили, — їй було дедалі важче говорити, — скажи, що...

— Ти поїхала, — Буба запропонувала ввічливо збрехати.

— Мені довелося поїхати, — додала мати, і зі зболеним обличчям тихенько зачинила двері до спальні.

До пізньої ночі Буба намагалася зрозуміти поведінку Леді Макбет, але, закутавшись пледом, дивилася не в текст драми, а на блискучу слухавку. Того вечора телефон мовчав як риба. Їй не довелося брехати. Нікого не обходило, чи її матері довелося кудись поїхати, чи вона згоріла на попіл у кабіні солярію. Ніхто навіть не хотів поцікавитися, чи все гаразд удома. І в цьому вона винуватила батька. А ще подумала, що дорослі поводяться як діти, коли сердяться одне на одного, й вирішила ніколи не дорослішати до кінця.

* * *

Якщо Буба й ненавиділа щось, то це були такі ранки, як нинішній. Вона

тремтіла перед контрольною з польської, а крім того, її лякав порожній стілець батька й спухле мамине обличчя. Дідусь теж не втручався в чужі справи, що було на нього геть не схоже. Він сидів сердитий і байдужий. Бар тошова затуляла собою ціле кухонне вікно. Мовчала, як завжди. Тож зараз, у тиші, котра нависла над столом, її раптова потреба висловитися приголомшила всіх.

— Я йду! — проказала вона, дивлячись на матір.

— Ну, нарешті! — зрадів дідусь. — Нарешті ви вирішили говорити! А я вже боявся, що до скону не почую від вас жодного слова!

— Йду від вас, — закінчила Бартошова й знову замовкла.

Виделка випала з материних рук і брязнула на сяючі кахлі підлоги. Мати відсунула чашку з кавою, свіжі булочки й джем. Глянула на Бартошову й вийшла. З її кабінету почувся плач, майже дитячий, сповнений скарги й болю. Буба з дідусем також підвелися.

— Усе ж було краще, коли ви мовчали, — гірко заявив дідусь. — Ви готуєте здорову їжу, але отруту таїте в собі, — мстиво закінчив він і з грюкотом відсунув стілець.

— Ви ж не покинете нас зараз, правда? — Буба вдивлялася в Бартошову круглими від переляку очима. — Я сама не впораюся, — виправдовувалася вона крізь сльози.

— То не ти, дитинко, мусиш упоратися, — Бартошова загорнула Бубу у свій квітчастий фартух. — Хай інші почнуть думати головою, — додала вона басовитим шепотом. — І не бійся, — у Бубиному вусі загуло від почутої таємниці. — Я лише проводжу шокову терапію. Інакше це ніколи не закінчиться.

Буба пішла до школи з переконанням, що не все втрачено. Думала й над тим, що у вустах хатньої робітниці означало слово «це». Їй так хотілося, щоб вона не зрозуміла Бартошової, і навіть не здогадувалася, що та має на увазі. Але Буба знала, що таке «це», і раптом сильно, як ніколи, запрагнула, аби «це» скінчилося назавжди.

* * *

— Про що вона там говорить із твоїм батьком? — дідусь, хоча й мало не лежав на дверях спальні, вочевидь не міг зрозуміти материних скарг, які вона виливала з рікою сліз, — Сюсюкає, як маленька дівчинка, нічого не можу розібрати, — висловив він своє невдоволення.

Буба зайняла другу половину дверей. Вона також насилу відокремлювала мамині слова від плачу.

— Каже, що він її покинув.

— Хто? Батько?

— Ні, той... молодий видавець... З розбитими ночвами, — додала вона за хвилину.

— А навіщо їм ночви? Певне, знову Маньчаки щось вигадали...

— Ні, це в переносному розумінні... що цей видавець її покинув!

— Як він міг її покинути, якщо вона з ним не брала шлюбу. Я б знав...

Буба нервовим жестом наказала дідусеві замовкнути й знову припала до дверей.

— І тепер її мучить сумління.

— Нарешті! Вона давно повинна його мати...

— Ні, це батька мучить сумління, — виправилася Буба. — Каже, що занедбав

маму.

— А як можна дбати про когось, хто виходить з дому без спідниці й повертається над ранком? — дідусева висока моральність явно суперечила настирливому підслуховуванню доньчиних альковних секретів.

— Зараз... мама переконає, що це не був жодний флірт... а просто так, задля роботи...

— Це вже занадто! — дідусь аж затрусився від обурення. — Ненавиджу дешеві брехні. А твій батько що на це?

— Що мама... Не знаю, щось, що закінчується на «ила»...

— Певне, «переборщила», або щоб нас залишила.

— Ні, він каже, що вона мила.

— Твій батько — останній підкаблучник у нашому домі, — дідусь не міг приховати розчарування. — Якби він чув, як пан Коцонь говорить зі своєю дружиною...

— Пан Коцонь не говорить! — Бубі стало боляче. — Усім відомо, що пан Коцонь б'є свою жінку.

— Саме так! — тріумфував дідусь. — Він її лупцює задля профілактики й домагається найкращих результатів у будинку.

— Ти просто монстр якийсь! — Буба забула, що слід дотримуватися тиші. — Скажи, що ти так не думаєш!

— Це Коцонь монстр, а не я! — так само голосно відповів дідусь. Але відповів уже батькові, який стояв на порозі спальні й презирливо дивився на компанію під дверима.

— Ми говорили про пана Коцоня, — спокійнісінько заявив дідусь, дивлячись зятеві просто в очі.

— Але чому тут? Невже нам з Марисею не можна бодай хвилинку поговорити наодинці? — татів погляд, спрямований на Бубу, був сповнений докору.

— Ой, — легковажно відмахнувся дідусь. — Останнім часом у вас тільки й було, що «наодинці». Наша компанія вам піде лише на користь.

— До карт! — наказав батько.

Змусив тестя обернутися, і Буба вперше побачила, як дідусь відсалютував, відповівши «є!», й помарширував до своєї кімнати. Старий почув у зятевому голосі щось дуже важливе, якусь чоловічу ноту суворого наказу. А може, просто зрадив, що насправді Павел не такий уже й підкаблучник. Ну, і ще тому, що завдяки батькові Буба муситиме грати з ним у бриджа. Бо, прискорюючи кроки, пан Генрик радісно повторював:

— До карт, Бубо, до карт! Хочемо ми, чи ні, а грати треба!

ХЕШ-ЕНД ІЗ "ТРАБАНТОМ"

— Як дивно, — думала Буба, з недовірою дивлячись на веселі обличчя батьків. — Начебто все так, як і вчора. Та сама кухня, той самий джем на столі, схожий ранок, безсніжний, проте морозяний. Але скільки змінилося! Мати радісно сміється. Від цього її обличчя ще більше почервоніло, але її це зовсім не турбує. Тато назавжди повернувся до рідних пенатів, а крім того відверто фліртує з матір'ю. Поводиться, наче хлопчак, і голосно планує, куди вони подадуться на вихідні. Дідусь уже виборює свою пайку тютюну. Розхвалює сир, що приготувала

Бартошова, хоча таке трапляється з ним раз на кілька років. Ну, і Бартошова, яка вдає набурмосену, але її очі сяють, як дві незабудки. У Бубі теж щось розквітає й співає. Такий собі зимовий жайворонок щастя. Їй хочеться зупинити цю картину, записати її на твердий диск пам'яті й переглядати завжди, коли їй буде сумно.

— Моя гримерка, Емілька, приготує для тебе спеціальну рідку пудру, — батько торкнувся пальцем маминої щоки. — Вона стверджує, що з таким макіяжем ти зможеш піти навіть на зустріч із президентом.

— Із президентом?! — Буба зацікавилася. — У мене ж сьогодні контрольна з англійської! — жайворонок, що виспівував у ній, замовк.

— А що спільного в президента з англійською? — батько, як завжди, не бачив зв'язку.

— У мене англійська в Клінтона, — пояснила вона, здивована тим, що цей політичний факт залишився поза увагою рідних.

— Може, він забув, що викладає в тебе англійську, і контрольної не буде? — замріяно сказав дідусь. Його мучили докори сумління через учорашню гру в карти.

— Давно ми не розмовляли про твій ліцей, Бубо, — батько надолужував втрачене й виявляв надмірне зацікавлення, проте як завжди, з піврічним запізненням.

— Ми саме розмовляли про її навчання, — не дав себе ошукати дідусь, який заходився виколупувати родзинки з булки.

— Йдеться про те, що Буба взагалі неохоче про це говорить, — батько намагався захищатися, тому підкріпив сказане беззаперечним аргументом. — Коли ми з мамою були такі, як ти...

— То вчилися на самі п'ятірки, — утрутився дідусь. — А я ні, — гордо додав він.

— Мене виганяли із чотирьох гімназій. І з кожної за інше порушення!

— Добре, що ви, батьку, не стали вчителем, — підтримала чоловіка мати. — Бо вас виганяли б звідти до самої пенсії.

— А за що ти вилітав? — Буба зацікавилася дідусевим «славлним» минулим і дивилася на нього так, ніби він був оксфордським стипендіатом.

— Першого разу через латину.

— У тебе були проблеми з мовою?

— Якраз навпаки! — обурився дідусь. — Слова я знав, як ніхто інший. Ну, хіба що Міхал Войгелко... От він...

— Батьку! — перебила мати. — Тобі більше згадати немає про що?

— Ні, певне, що є. Пригадую, як моя світлої пам'яті матуся віддала мене до чоловічого монастиря...

— Не думаю, що цю історію можна розповідати в Бубиній присутності, — мати нервово завовтузилася на стільці, шукаючи допомоги в чоловіка.

— Я теж не думаю, — поспішив він їй на допомогу.

— Зате ваші коники, які ви останнім часом викидали, були відповідними для Бубиних очей і вух? Повчальний фільм із циклу «Любіть одне одного», еге ж? — дідусь задоволено спостерігав, як рум'янець матері поступово стає яскраво-червоним.

— То я вже піду, — пробурмотіла Буба, — повторю часи з англійської... Спасибі за сніданок... Давно він мені так не смакував, — серйозно мовила вона, обмінюючись усмішкою з Бартошовою.

— Мабуть, я боягузка, — думала Буба, збираючи рюкзак. — Я так боюся, що все

добре й приємне раптом обірветься, як стара стрічка з фільмом про кохання. І мене охоплює страх, що я не побачу хепі-енду. Моменту, на який чекає кожен. Іноді ціле життя, а інколи протягом кількох днів, що здаються цілим життям.

— Тримай другий сніданок, — виросла на порозі Бартошова й сунула Бубі до рук шелесткого пакунка з канапками.

Як добре, подумала дівчина, бо другий сніданок, приготований Бартошовою, віддавна був улюбленим почастунком Адася.

* * *

Телефон дзеленчав так довго, що Буба засумнівалася, чи вдома є хтось, крім неї. Неохоче рушила до апарата, відриваючись від довжелезної формули, мудрованої, як молекули прального порошку. На її подив, усі сновигали недалеко від телефону, але поводитися так, наче він узагалі не дзвонив.

— Мене немає, — тоненьким голосом попередила мати. — Мене просто немає. І невідомо, коли повернуся.

Буба відчувала, що мати доручила їй важливу місію. Батько зайняв стратегічну позицію у вітальні. Удавав, що читає газету, але насправді не спускав очей з апарата. Коли донька підняла трубку, перестав прикидатися, буцім читає.

Буба знехотя кинула коротке «алло», весь час відчуваючи, що ціла родина зосередилася на виразі її обличчя.

— Мені дуже шкода, але мами немає. Ні, немає, і невідомо, коли повернеться.

— Моя кров, — дідусь із гордістю поглянув на батька. — Бреше, як по нотах. У мене самого не вийшло б краще.

— Гарзд, передам, — погодилася Буба, шукаючи очима маму. — Ні. Не забуду, — запевнила вона. Щойно поклала слухавку, як мати підкликала доньку до себе.

— Це хтось зі знайомих, Бубо? — запитала байдужим тоном.

— Так, — Буба відкинула чубчика, який уперто ліз їй в очі. — Це ксьондз Корек. Питався, коли повернешся й просив, щоб ти передзвонила.

— Ксьондз Корек? — мати застигла. — І ти сказала йому, що мене немає? Ти збрехала ксьондзові? — не могла повірити вона.

— Я не збрехала, — спростувала Буба, — а лише виконала твоє доручення.

— Але ж, дитино! — мати приготувалася до фронтальної атаки, яку зупинив спокійний голос дідуся.

— Це не Буба, а ти, Маріє, збрехала ксьондзові. Бубо, — рішуче додав він, — ходи до мене, я наказую тобі грати. Негоже, щоб ти не отримала жодної винагороди за те, що згрішила, виконуючи завдання. Ми йдемо перекинутися в карти.

Дідусь сердито глянув на доньку й зятя.

— А ви, любі мої, розробіть подальший графік брехень, але без моєї онуки, — додав він із притиском.

І, о диво, батьки знічено мовчали. Ніхто з них не заперечив, коли Буба і дідусь з гідністю залишили вітальню. Перш ніж зникнути за дідусевими дверима, Буба обернулася й промовила до присутніх:

— Якщо до мене хтось дзвонитиме, скажіть, що я вийшла. І що ви не знаєте, коли я повернуся.

* * *

Олька сиділа на краєчку крісла й метляла ногами. Вона вже з'їла всі чіпси, спокусливо виставлені в скляній мисці, й роздивлялася за іншою нагодою

поплямкати.

Буба послужливо підсунула їй торбинку з горіхами в шоколаді.

— Ти відмовилася від ролі аноректички? — спитала вона, дивуючись сестриному апетитові.

— Це не я, — похмуро відказала Олька, — це режисер відмовився. Від телесеріалу. А через те, що він мене ошукував, я не встигла погладшати перед наступним кастингом. Шкода, — зітхнула вона. — Можна було відхопити цілком пристойну роль.

— У чому? — увічливе зацікавлення Буби здавалося Ольці природним. Вона була впевнена, що її доволі посередня сестра мріє про схожу кар'єру.

— У фільмі. Повнометражному, — Олька глянула на Бубу й дійшла висновку, що та все ж занадто дурненька, щоб оцінити важливість такого факту.

— Не будь така таємнича. Який це фільм? — Буба непомітно глянула на годинника й великодушно виділила для Ольчиних пояснень аж п'ять хвилин.

— Ти повинна була вже чути про нього. Йдеться про «Летаргію», драматичний образ наркоманії серед польської молоді із середнього класу.

— Здається, у Польщі ще немає середнього класу? — заперечила Буба.

— Але буде, — уперто заявила Олька, поїдаючи останнього горіха.

— Ти підходиш на роль наркоманки. Ти така нещасна...

— Там будуть справжні наркомани. Я мала грати гладку сестру однієї дівчини, але я не досить гладка.

— І що тепер буде? — П'ять хвилин, призначені для спілкування з Олькою, невблаганно минали.

— Тепер я відкриваю власне агентство.

— Що я чую? — дідусь тихенько підкрався до крісла. — Моя онука, замість виховувати сина, відкриває якесь казна-що! Оце матуся зрадіє!

Олька, як і личить справжній актрисі, блискуче вдавала, що дідуся немає ані біля крісла, ані взагалі в кімнаті. Вона продовжувала говорити виключно з Бубою.

— Я хочу зайнятися розкруткою молодих акторів. Пропонуватиму їм роботу в різних режисерів, а останніх переконуватиму, щоб запрошували на зйомки моїх підопічних...

— Ідея непогана, але цьому треба якимось учитися? — Буба з недовірою похитала головою.

— Треба мати кебету й зв'язки, — Олька зверхньо посміхнулася, — а це в мене є. Я знаю практично всіх режисерів.

— Дійсно! — кисло докинув дідусь. — Вони теж запам'ятали тебе, бо ти вічно випрохуєш у них «маленькі рольки», — останні слова він вимовив особливо в'їдливо.

Олька аж затрусилася.

— Я перепрошую! — злісно засичала вона. — І нагадую, що я прийшла сюди не радитися.

— А де Францішек? — невинно поцікавився дідусь. — Ніхто тут сьогодні не репетує й не скиглить...

— Францішек у дитсадочку. Ми дійшли висновку, що так буде краще, — Олька втратила свою нещодавню самовпевненість. Було видно, що вона сумнівається в правильності прийнятого рішення.

— Звичайно, краще! Особливо для Францішека! — дідусь радісно потер руки. — Хлопець, нарешті, зрозуміє, що люди час від часу користуються словами! Може, він теж заговорить людською мовою? — продовжував він, спідлоба поглядаючи на старшу онуку.

— Мені вже треба йти, — Буба незграбно цмокнула Ольку в щоку. — У нас збори, присвячені дітям вулиці, а я ведуча.

— Дітям вулиці? Таких у Польщі немає! — відрубала Ольга, пам'ятаючи про «середній клас».

— На жаль, є. Ти навіть не підозрюєш, скільки дітлахів живе на вулиці, маючи матір, батька й купу братів та сестер, — пояснила Буба, натягаючи мартенси.

Вона знала, що перш ніж відкрити нову пачку печива, Ольці доведеться подумати про Францішека та його батька й матір. Дідусь теж це знав, тому вже без жодних коментарів, з «Газетою Виборчою» під пахвою, подався туди, де ніхто не міг перешкодити йому спокійно читати про спад котирувань на біржі.

Уже стемніло, коли Буба поверталася поблизькими вуличками, з незмінним рюкзаком на спині. Вона не боялася вечорів, людей, собак, що гарчали, брязкоту пляшок у куцах. Та коли б поруч з її енергійними маленькими кроками у вечірній тиші лунали впевнені Адасеві, світ здавався б їй кращим. У неї не було багато причин, щоб радіти, бо за три квартали звідси Адасеві черевики супроводжували тufельки з італійської шкіри, які нині Йолька досить відверто демонструвала під час Бубиної доповіді, про дітей вулиці.

— Ну, що ж, — зітхнула Буба, стусаючи ногою камінець. — Йолька має щастя в коханні, а я — на англійській. Сам Клінтон при всій групі сказав, що з моєю вимовою я зайду далі, ніж будь-яка довгонога модель. Цікаво, чому він у цю мить глянув на Йольку? А може, то мені лише здалося? Ну, і ще ця п'ятірка з біології... Взагалі-то замість цього я воліла б пострибати на тарзанці, як Адасть та Йолька, але якщо не можна мати те, що хочеш... Зрештою, дідусь стверджує, що в наш час штучно піднімати собі рівень адреналіну — це справжній ідіотизм, а хвалитися цим — прояв дешевого снобізму. Мабуть, він правий. Ця пачка «Мальборо», яка випала в Йольки з її іспанської торбини, теж, мабуть, невипадково. Йольці подобається бути такою дорослою. Вона мені сказала, що на моєму місці не розлучалася б із сигаретою, доки стрілка на вагах не зупинилася б там, де треба. А хіба відомо, де ця стрілка повинна зупинитися? Зрештою, було б нечесно, якби Адасть полюбив мене через вузьку талію. Якби він закохався через концерти для скрипки з оркестром і за швидку їзду велосипедом, — замріялася вона, сповільнюючи кроки. — Або за вдалий віст бубновим валетом, який кладе малий шолом. За те, що справді моє, і чого не можна тупо виміряти сантиметром.

Вона наближалася додому. Побачила лампу у вітальні, світло якої лягало на невидимих шибках балконних дверей. Засумувала за тіннями, які вимальовувалися на тлі опущених жалюзі, і радісно наддала ходу. Проте гарний настрій покинув її тієї ж миті, коли вона, знявши мартенси, увійшла до кімнати.

Мати з батьком, із суворими обличчями, сиділи навпроти дідуся, який нервово посмикував кінчики вусів. Було зрозуміло, що він десь прошепетився, бо не шукав підтримки навіть у Буби.

— Ну, тату, ми слухаємо, — поквапила мати, не зводячи з дідуся обвинувального погляду.

— Я заповнив лише два купони. Окрім щасливого номера й мультиспортлото, — невпевнено пояснював дідусь.

— Скільки купонів спортлото? — допитувався батько.

— П'ять, — знічено промурмотів дідусь. — Ну, може, сім, — виправився він під суворим поглядом.

— І якою ж була остаточна сума? — щоб виграти в конкурсі на головного бухгалтера, матері бракувало хіба що піджака й калькулятора.

— Тридцять п'ять злотих і вісімдесят грошів. Або шістдесят п'ять... Приблизно стільки.

— А не приблизно сто шістдесят п'ять? — батько зневажливо глянув на аркушик паперу. — Пані Куницька написала нам, скільки ви щомісяця витрачаєте на азартні ігри! Це половина моєї зарплатні! Ніхто вам не шкодує, але...

— Як це ніхто? — дідусь пожвавився. — А ви? Я вже два роки виправдовуюся перед вами, як п'ятирічний малюк, що наробив у штанці, чому зі мною таке відбувається. А зі мною нічого не стається. Я ціле життя важко працював... Атож, працював, — повторив він, побачивши німе обурення доньки й зятя, — а тепер мушу пояснювати власним дітям, на що витрачаю гроші? Я ж для вас стараюся, про родину думаю... ризикую, стою в черзі, ночами не сплю, розробляю систему...

— Годі, — перебив батько. — Час твердо сказати, що цього місяця більше не буде жодних азартних ігор. Якби ви купили Марисі який-небудь подарунок, то я б це зрозумів. А так ви її обкрадаєте та ще й годуете ілюзіями.

— Казала я тобі, Павле, який тато невдячний, — мати перестала бути головним бухгалтером і перетворилася на пацієнтку психоаналітика, яка обговорює свої дитячі травми. — Він ніколи мене не любив, а на старість, на власну старість, — підкреслила вона, — ще й руйнує мене!

Дідусь важко підвівся й більше не озвався жодним словом. Поплентався, ледь згорбившись, до своєї кімнати. За ним подалося Бубине серце. Решта онуки із застиглим поглядом залишилися в кімнаті.

— Я повернулася, — ворухнулися Бубині вуста. — Може, зробити вам чогось попити?

Батьки посміхнулися, неначе на весільному фото.

— Так, сонечко, — прошепотіли вони. — Ми саме мріяли про каву, а ти готуєш її найкраще.

І Буба, позбавлена свого серця, подріботіла на кухню.

* * *

Дідусь був як не свій від самого ранку. Не допомогла обіцянка Буби, що по обіді, щойно вона повернеться з ліцею, зіграє з ним у бриджа за честь вулиці Звіринецької. Не допомогла жертвна пропозиція Бартошової, яка, промовисто дивлячись на дідуся, пригадала, що вже давно не було вареників. Дідусь, блідий та пригнічений, сидів над яєшнею, якої він навіть не торкнувся. Буба двічі прощалася з ним, перш ніж піти до ліцею. Поверталася до кухні вже від дверей під приводом того, що забула другий сніданок. І все дарма. Дідусь продовжував мовчати, демонструючи рідним обличчя втомленої життям людини.

Мати вочевидь не зважала на його «примхи», що виявлялося в цілковитій відсутності зацікавлення дідусевими стражданнями.

Батько теж не надавав значення химерній тестевій поведінці.

— Я розумію, тату, — промовив він, підсуваючи собі тарілку з дідусевою яєшнею, — у мене теж трапляються проблеми зі шлунком. Буде краще, коли я візьму на себе цей холестериновий тягар з вашої тарілки.

— Не об'їдай тата, Павелку, — мати кокетувала із чоловіком, немов знала його відчора. — Яєшня не така вже й корисна.

— А ти вже казала татові про наші плани, кохана? — батько ніжно глянув на дружину.

— Ні-і-і... Але якщо ми вже про це почали... — мати зібрала всю свою мужність.

— Ми дійшли висновку, що вашу пенсію, тату, ми отримуватимемо самі.

— Або переведемо її на наш рахунок, — додав батько. Це значно полегшить будь-які фінансові операції. Марися пообіцяла, що буде вашим особистим скарбником.

Мати скромно усміхнулася й засоромлено потупилася.

— Але я це роблю лише задля вашого добра, — попередила вона. — Ми виплачуватимемо вам невеликі суми, яких має вистачати на різноманітні потреби.

Вимовляючи слово «різні», вона багатозначно глянула на свого чоловіка.

— От-от, — той одночасно скінчив думку і яєшню.

— Сподіваюся, що Буба теж вам колись забезпечить спокійну старість, — дідусь уперше того ранку заговорив. — І що вона не шкодуватиме вам копійок на аспірин та памперси. Бо, власне кажучи, це ж єдині потреби, коли людині за сімдесят, еге ж?

Пан Генрик підвівся з-за столу і з гідністю зняв серветку. Жбурнув її на тарілку зі слідами яєшні й спокійно вийшов геть. Бартошова провела його поглядом і, недовго думаючи, схопила дідусів чай і рушила за стареньким. Мати з батьком залишилися наодинці зі своєю ідеєю та варенням. А також із вільним часом, який, здавалось, був даний на те, щоб подумати, чому це так раптово, без жодної причини, вони безповоротно втратили гарний настрій та апетит.

Буба повернулася пригнічена й мовчазна. Торбину з кедами жбурнула до шухляди, а спортивний костюм недбало кинула на бильця «Людовика». Так, немов костюм завинив.

— Погано? — лаконічно запитала Бартошова, прибираючи шорти й білу футболку.

— Погано, — погодилася Буба. — Я отримала одиницю із заборонаю виправлення.

— Як це, із заборонаю виправлення? — дідусь стояв у передпокої, збентежено зазираючи онуці в очі.

Колись дідусь був футбольним фанатом, але відколи польська збірна не демонструвала жодних успіхів, він обмежився тим, що вболівав за Бубу.

— У Шварценегера не можна виправлятися, — дівчина силкувалася посміхнутися, але в неї не вийшло. — Сказав мені, що я можу навіть на голові стати, оцінку він не змінить.

— А за що ця одиниця?

— За стійку на голові.

— Ти не стала?

— Стала, але криво. Крім того, я боюся ставати! Усі бояться й мають довідки від лікаря. Тільки Каська, Каміла і я вправляємося на фізкультурі. Разом ми отримали трійку.

— А решта? — допитувався дідусь.

— А решта плескала в долоні. Крім Йольки. Вона просто з мене реготалася, і це було найгірше.

— Я поговорю із цим, як там його...

— Шварценегером? Облиш, дідусю! Це однаково, що говорити з горою м'язів.

— Я правильно почула? — у дверях кабінету стояла мати в легенькому халатику.

— Ви заговорили, щоб обмовляти з Бубою вчителів? І вам не соромно?

— А чого це мені має бути соромно? — спалахнула Буба. — Якщо я не купа м'язів? — Вона критично глянула на матір і докинула: — Бачу, ти теж не отримала би доброї оцінки. Ти занадто товста!

— Про що це вона? — перелякалася мати.

— Про твою фігуру, Марисю. І я такої самої думки, — увічливо відповів дідусь.

— А яке це має відношення до гімнастики? — пирхнула мати.

— Шварценегер віддає перевагу худим. Вони не вправляються, бо сидять на дієті й непритомніють. На фізкультурі працюють здорові й отримують за це одиниці, — плаксивим тоном пояснила Буба.

— А що на це ваш класний керівник? Сподіваюсь, він у вас є? — мати глянула на доньку з певним зрозумінням.

— Авжеж, — сумно відповіла Буба. — Якийсь є. Мабуть, запропонує тобі на батьківських зборах, щоб я вправлялася додатково.

— Обід, — Бартошова вирішила, що вони вже одне одному все висловили, і внесла полумисок з варениками, присмаченими підсмаженою цибулькою.

— ...тому що найважливіше, Бубо, це мотивація, — пояснював онуці дідусь, — наприклад, задля таких вареників я й сам став би на голову...

— Щось давно Маньчаків не було, — пригадала собі мати за другою тарілкою смакоти з рум'яними шкварками. Вона робила все, щоб не бути в стилі Шварценегера. — Я навіть подумала, чи не зателефонувати до них.

— Подзвони, звісно, — зрадів дідусь, — але після обіду.

Сигнал домофона примусив дідусеву ложку завмерти над полумиском. Проте він швидко й жадібно наповнив власну тарілку.

— Накаркала! — кинув він тоном ворожбита.

На превеликий подив присутніх у дверях вітальні стала Маньчакова. У звичайному светрі й нормальній куртці. Зі скуйовдженою зачіскою, але вкладеною життям, а не перукарем. І зі сльозами на очах.

— А ми якраз про вас говорили, — лагідненько озвався дідусь. — І от на маєш, яка телепатія. Про Маньчаків помовка, а Маньчаки — у дім.

Певне, дідусь невчасно вимовив ці слова.

Маньчакова глянула на всіх непритомним поглядом і заридала.

— Що трапилося, люба пані Віолетто? — дідусь схопився з місця, точніше ледве відірвався від своєї тарілки, і міцно обійняв Маньчакову.

Гостя не вгавала. І не хотіла відповісти, де її чоловік. Лише через деякий час вона трохи заспокоїлася й повідомила глибоким контральто.

— Покинув.

— Пан Маньчак? — перепитав дідусь.

Вона притакнула.

— Це ж треба, — дідусь спантеличився. — От бачите, як воно буває в житті... А

ще декілька днів тому він так добре виглядав...

— Ви що, здуріли? — Маньчакова негайно урвала ридання й зневажливо подивилася на дідуся. — Він... покинув мене! — ледве промовила вона й вибухнула новим плачем.

— А, це зовсім інша справа, — дідусь був незворушний. — Ну, що ж, люба пані. Це не вперше чоловік покидає кохану жінку задля ще більш коханої.

— Звідки ви знаєте? — очі пані Віолетти знову сповнилися сльозами. — А я... дурна... втішала себе, що це лише помста... що він повернеться і... і...

— Та де там. Не думаю, — дідусь сів, і наче нічого не сталося, доїв обід.

— Не повернеться? — Маньчакова присіла на стільці й вдивлялася в дідуся, наче в пророка. — Звідки вам відомо, що не повернеться?

— А якщо чесно, — дідусь говорив трохи невиразно, бо мав у роті вареника, — то що ви йому зробили?

Маньчакова опустила очі й почала м'яти носовичка.

— Ну ж бо, сміливіше! — дідусів голос залунав грізно.

— Я не дозволила йому продати нашого «Трабанта», — ледве вимовила вона побілілими губами, і носовичок помандрував до її розмазаного макіяжу.

— Ото ж бо! — дідусь глянув на Маньчакову, як прокурор. — А вам відомо, як він почуввається в цьому своєму одороблові? Скільки гідності втрачає щодня в цій бляшанці, зробленій у країні, якої вже навіть на картах світу немає? Її навіть завести нормально не можна!

— Він вам теж скаржився на цей карбюратор? — здивувалася пані Віолетта.

— У цьому не було потреби, — дідусь скористався моментом загальної неухважності й забрав собі вареника з матеріної тарілки. — Усі це знали. Весь мікрорайон! Тільки ви вважали, що пан Маньчак не заслуговує на щось краще!

— Але ж це неправда! — здавалося, Маньчакова ніколи не перестане рюмсати. — Я ж збирала гроші на нову машину! Це... повинно було стати несподіванкою й тому...

— А тепер самі маєте сюрприз. Мабуть, пан Вальдек уже підшукав собі якусь гарненьку жіночку з «Толедо»...

— З Толедо? Ми ніколи не були в Толедо.

— Я мав на увазі машину.

— А-а-а, — зі зрозумінням кивнула пані Маньчакова. — Машина з Толедо...

— Нічогісінько ви не тямите. Дивно, як ви могли двічі виграти в нас у бриджа...

— Як це двічі? — обурилася Маньчакова, але ненадовго.

— Зрештою, це неважливо, — співчутливо додав дідусь, — яка різниця, два чи три? Яке це має значення, якщо ми більше ніколи... разом...

Нову зливу сліз Маньчакової зупинив дзвоник. До кімнати вбіг її чоловік із сяючими очима й у розхристаному пальті.

— Я знав, що застану тебе тут, кохана, — солодко проказав Маньчак до остовпілої дружини. — Ти в мене найрозумніша на світі! — Сів біля столу й прикипів очима до порожнього полумиска з-під вареників. За мить продовжив.

— Найрозумніша... Отож, стою я на перехресті й чекаю. Блимає світлофор, і той навпроти, у «Сеаті», раптом рушає. Якраз на наш «Трабант»... І що відбувається? «Сеат Толедо» розбитий! Увесь передок на друзки! А наш «Трабант», дорогенькі мої, цілісінький! І я цілісінький! — він обвів присутніх поглядом звитяжця й

ніжно обійняв Маньчакову. — Якби не моя дружина, справжній автомобільний експерт...

— Я краще за неї знаюся на «Сеатах», — спростував його слова дідусь, який ніколи не прогавив можливості, аби похвалитися.

Пані Віолетта сиділа, приголомшена новинами. І лише тоді Маньчак зосередився на ній.

— Кохана, — ледве прошепотів він, — що трапилося, що ти... ну така не дуже вбрана?

Відповіддю йому стали радісні сльози. Бо Маньчаковій уперше в житті було однаковісінько, вбрана вона, чи ні.

— Певне, для щастя одяг не такий і важливий, — подумала Буба. — Турецький святий з відомої примовки, виходить, був справжнім щасливчиком, — зітхнула вона.

НІКОЛИ НЕ ВІР ШАХРАЯМ!

Цікаво, що б ми робили, якби тут не було телевізора, думала Буба, дивлячись на своїх рідних, утуплених у блакитний екран.

Кожен з них по-іншому сприймав зміст, що з'являвся у вигляді барвистих картинок. Дідусь нетерпляче чекав на результати розіграшів спортлото. Вовтузився в кріслі, мов нетерплячий учень, і голосно плямавав, устромляючи зуби в почищене яблуко. Мамине чоло, яке зморщувалося з такою самою частотою, як дідусеві щелепи, відзначало кожне його прицмокування.

— Тату, можна їсти трохи тихше, — картала вона його, хоча скандал між лівими й правими, який розпочинався на очах родини, цікавив виключно батька.

— Марисю, будь ласка... — озивався батько після кожного материного зауваження.

Таким чином усі прекрасно діяли одне одному на нерви.

Якби дідусь не їв яблуко, — думала Буба, — у нашій вітальні перебували б виключно чужі люди. Ті, що на телебаченні. І лише їм дозволили б репетувати безкарно на нашій приватній території. Невже дорослі ніколи не замислюються над проблемою непроханих гостей, — посміхнулася Буба подумки. Ясно, що депутати, які дискутували на телеекрані, зовсім не відповідали її уявленням про родинну зустріч за столом. Батько навряд чи захотів би випити свій улюблений коктейль у їхньому товаристві. Проте зараз він тупо дивився на галасливих ораторів і вочевидь підтримував одну зі сторін.

— Тату, — прошепотіла Буба, — хіба те, про що вони зараз дискутують, для нас важливе?

— Дуже важливе, донечко, — батько заговорив з міною вчителя-всезнайки. Бо ті, незалежно від того, знають вони щось, чи ні, завжди мають розумний вираз обличчя.

— А що нам з того, що депутати замінять цього голову Пенсійного фонду? — продовжувала розпитувати Буба.

— Ну-у-у, може безпосередньо й нічого, але кожен поляк повинен усвідомлювати... знати... хто впливає на його пенсію. Канон економічних знань...

— почав заводитися батько, але дідусь заперечив.

— Гівна все це варте, Бубо. Наприклад, на мою пенсію впливають твої батьки й

квит! Ніколи не вір шахраям.

— Батьку, невже не можна обійтися без непристойних виразів! — мати нервово ворухнулася в кріслі. — Люди придумали стільки чудових відповідників...

— До слова «гівно»? — здивувався дідусь. — Уперше чую, Марисю. Наведи-но мені який-небудь чарівний відповідник до цього слова, і я охоче його використовуватиму.

— Та вгамуйтеся! — батькові урвався терпець. — Тут вирішується наше майбутнє, а ви про гівна.

— Бо наше майбутнє буде саме таким. Гівняним, — задоволено процідив дідусь, і про всяк випадок подався по наступне яблуко.

— Як я люблю такі вечори, — мати блаженно потягнулася в кріслі й підібгала ноги. — Просто чудово, що можна бодай на хвилинку не думати про цю життєву гонитву й поспілкуватися з рідними.

— З рідними? — щиро здивувалася Буба. — Ми вже довгенько спілкуємося з телевизором. До того ж, очима.

— Ой, Бубо, — дорікнула мати. — Ти стаєш дріб'язковою, як твій дідусь. Іноді тиша краще єднає людей, аніж слова. Це мистецтво розуміти без слів, — закінчила вона, задоволена зробленим моралізаторським висновком.

— Але невідомо, чи ми розуміємо одне одного, бо ми ні про що не розмовляємо, — не здавалася Буба.

— А що ти хочеш сказати нам про себе? — приєднався роздратований батько. — Причому в момент, коли вирішується доля банку?

— У такі хвилини навіть музи мовчать, де вже мені? — Бубі стало прикро, що її влучне зауваження нікого не вразило.

Батькова прихильність коливалася між лівими та правими, натомість мати вочевидь шукала панацею від фінансової кризи в мозолях на ступні.

— Нічого їй вже не допоможе, — промовила вона після ретельних оглядин, і Буба не була переконана, про що мати говорить: про ногу чи банківські ставки.

— Перемкніть, — дідусь затулив собою екран, нервово надягаючи окуляри. — Починається лотерея.

Олівець, який він тримав у руці, мандрував дідовим вухом, і це страшенно дратувало матір.

— Тату, невже потрібно весь час у чомусь копирсатися? Це так неестетично.

— Коли ти копирсаєшся у своїх нігтях, я мовчу й не роблю тобі дурних зауважень. Крім того, хіба це не моє власне вухо? Переключіть! — зажадав старенький.

— Навіть мови не може бути! — батько поступово заводився. — Ви що, збираєтеся всі мені заважати, коли я раз на рік хочу спокійно подивитися телевизор? Візьміть номери в пана Анатолія на четвертому поверсі. Зрештою, байдуже, де їх узяти! Це однаково нічого не змінить у вашому житті.

— Павле, — дідусь здавав позиції й опустився до приниженого прохання, — будь такий ласкавий, не відмовляй старому. Для тебе це хвилинка, а для мене — вічність. Дуже тебе прошу, перемкни.

— Мені здається, що вас було покарано, а ви вимагаєте, щоб ми брали участь у цій лотереї, — нагадала мати. І дідусь, у чиєму вусі продовжував стирчати олівець, відчув себе переможеним.

Коли він пішов до себе, сімейний вечір для Буби закінчився. Він зблякнув і

став немовби прозорий. Дівчина здивувалася, що знадобилося так мало, аби все приємне стало буденним ба, навіть трохи нудним. Неначе приємність перетворилася на обов'язок. Вона слухняно посиділа в кріслі, проте думками вже була на завтрашньому уроці географії. Дивилася на батьків зачудованим поглядом.

Невже я колись теж буду така? — подумала Буба, спостерігаючи, як батько з мамою позбавляють себе приємних хвилин, анітрохи від цього не страждаючи. Вони скидалися на когось далекого й недоступного. Неначе невидимими картами грали в бриджа, не усвідомлюючи, що поруч вирує якесь інше життя. Та найгіршим було те, що в цього уявного бриджа Бубині батьки грали... поодиночі. У цьому вона була переконана. Вирішила тихенько вислизнути з кімнати, але цієї миті на порозі з'явився дідусь. Він був блідий і мовчазний.

— Що з вами, батьку? — мати явно збиралася не звертати уваги на старого, але в його вигляді було щось таке, що не дозволило їй повернутися до педикюру.

— Марисю, — дідусів голос тремтів та уривався, — я... виграв. Ось, — показував він на купон спортлото, а його погляд дивно блукав.

— Павле, глянь на тата, — мати звелася, не зважаючи на пилочки, котрі впали з її колін на килим.

Прохання було зайвим. Батько також устав і вичікувально глянув на тремтячу тестеву руку.

— Я не міг помилитися. Шість разів. Система Едварда, — бурмотів він, жмакаючи купон.

— Якого Едварда? — батько замислився над станом дідусевої психіки.

— Едварда Марудки. Сержанта Едварда Марудки із тринадцятої бригади, сімдесят сьомий батальйон Новогородського округу... — доповідав дідусь, мало не виструнчившись. Він завжди поважав своїх товаришів з Армії Крайової. А зараз, коли він без угаву повторював «Едвард Марудка», симпатія в його голосі перетворилася на ніжну любов.

— Покажіть-но, тату, цей купон. Ви, мабуть, помилилися, — батько легенько й уже зовсім несердито простягнув руку до дідуся, але той заховав за спиною долоню із затисненим у ній папірцем.

— Ні, — старенький нервово кліпав очима. — А якщо ви мені його не віддасте? Або не повірите? Будете з мене сміятися? — плаксивим голосом говорив він, і Буба цілком серйозно почала непокоїтися про дідусеве серце.

— Та що ви, татусю! — мати стала поруч. — Зараз ми все спокійно з'ясуємо. Павле, перевір сьогоднішні номери. Справді, — пригадала вона, — їх оголосили десять хвилин тому. А звідки ви, таточку, знаєте, що це саме вони? Ну... але якщо ви знаєте. Ви ж бо в спортлото рідко помиляєтеся... — мати з незбагнених причин ставала чимраз більше схожою на дідуся. Говорила так само безладно і, як і він, блукала поглядом.

— Було об'єднання. Було об'єднання... — дідусь починав хрипіти, і Буба побігла по його таблетку.

— Що значить «об'єднання»? — мама здивовано переводила погляд із чоловіка на батька.

— Марисю, заспокойся, бо тато не може зосередитися. Сідайте, батьку, — щоб підкреслити чоловічу солідарність, Павел без зусиль продемонстрував «посмішку для камери». — Жінки такі нетерплячі й нічого не тямлять. А... звідки ви

дізналися ці номери? Почули по радіо?

Дідусь декілька разів притакнув.

— По радіо, — ледве вимовив він.

— З олівцем у вусі ви могли й не дочути, — раптом засмутилася мати, але батько поглядом наказав їй замовкнути.

— Де б це перевірити, де перевірити? — батько почав нагадувати великого нетерплячого джмеля. Він кружляв кімнатою, час від часу сідаючи в крісло. — Ага, уже знаю. Подзвоню черговому репортеріві. Здається, там нині сидить Анджей...

— Ти що, здурів? — мати отямилася. — Хочеш, аби всі довідалися, які ми багаті? Я мала на увазі, який татко багатий! Ще йому якусь кривду заподіють! А я цього не переживу, — мати скромно потупилася.

Бубу здивувала така її прив'язаність до дідуся. Досі вона навіть не думала, що її мати така чула.

— Справді! — погодився батько. — Господи, я ніколи не був мільйонером! Тому й не знаю, як себе поводити...

Буба здивувалася вдруге. Хай там як, але її тато аж ніяк не нагадував мільйонера. Якщо не зважати, що він раптом жахливо спітнів, у ньому нічого не змінилося.

— Подивіться в телегазеті, — слушно порадила Буба.

Переживання батьків і дивна дідусева поведінка змусили її давати поради напівбожевільним людям. На щастя, ліки почали діяти. Дідусь знову порожевів і вже спокійніше довірив свою долю мільйонера мудрим зятевим рукам.

— Бубо, пиши! — розпорядився батько. — П'ять, п'ятнадцять... Та ні... я ж знав, що це неможливо, — він змахнув дідусевим купоном. — Тут узагалі немає таких номерів.

— Бо це мультилото, — спокійно пояснив дідусь. — Ти диктуєш результати звідти, а я виграв у максілото. Ти ж мені сам докоряв... — почав було він, але батько не дозволив йому закінчити.

— Татку, ви абсолютно праві. Просто іноді ми з Марисею стаємо такі нервові! На щастя ви знаєте, що нам завжди хотілося, аби вам жилося комфортно. Ось максілото. Бубо, пиши! — повторив батько. — Сім, сімнадцять, двадцять два... О Боже... О Боже... — батько пробіг очима цифри й зацікавився.

Нестерпну тишу порушувало хіба що схвильоване материне дихання.

— Ми виграли, — прийшов до тям батько. — Марисю, ми мільйонери.

Мати так утиснулася в крісло, що не могла навіть підвестися, щоб упасти в батькові обійми. Нарешті їй це вдалося.

— Таточку, татусику, — пишала вона, як маленька дівчинка, — ти... — і тут їй забракло слів, і мати просто розплакалася.

Батько дивився на дідуся непорушним поглядом і відкривав рота, як риба. Тільки Буба, не знати чому, поводитися, як звичайно.

— Вітаю. Щиро кажучи, я гадала, що ти виграєш тільки в бриджа, — підморгнула вона дідусеві.

А той дивно посміхнувся у відповідь і так само дивно відповів:

— Справжній виграш у лотерею — це ти, Бубо. Жодні мільйони тебе не вартують, — і сів, аби дати перше інтерв'ю.

Якщо досі Буба не уявляла, що люди можуть здуріти протягом п'яти хвилин, то зараз цілком могла б написати реферат на тему «Лотерея як дестабілізатор людських почуттів. Від агресії до експресії». Вона не впізнавала власних батьків.

— Татуню, — чіплялася мати, — дозволь запитати, чи ми спробуємо вийти з моїми книжками на західний ринок? Переклади не коштують надто дорого. Тобі це заіграшки! — переконувала вона, — а в майбутньому ми повернемо всі витрачені кошти! Пан Пташник казав, що якби він мав гроші, то не роздумуючи інвестував би в мене!

— У пана Пташника немає ані грошей, ані розуму, — заявив дідусь, і його слова були вислухані з повагою.

— Якщо ти так уважаєш... — погодилася мати.

— Звичайно, ми подумаємо про твої книжки, Маріє. — великодушно додав дідусь.

— Треба лише скласти якийсь розумний план перших витрат.

— Так, так, так! — батько надто сильно поплескав дідуся, який почав кашляти. — І знову ви, татку, абсолютно праві! Може, почнемо з інвестицій у приватне телебачення? — розмірився він. — Якщо є грошенята, можна незлецьки заробити. Вкласти в якусь передачу штибу «реаліті-шоу». Це ж зараз золоте дно! — батько сягнистими кроками міряв вітальню. — Уже є «Старший брат», а от «Старшої сестри» немає. Ви розумієте, татку, про що я?

— Гадки не маю, але якщо ти хочеш мати старшу сестру, і вона не надто дорога... — голосно міркував дідусь.

— Шкода, що ніхто не питає дідуся, чого б він хотів, — несміливо втрутилася Буба.

На її подив ніхто не заперечив.

— А й справді! У вас, таточку, певне, є якісь свої мрії?! — у маминому голосі вчувалося величезне занепокоєння.

— Скромні, — заспокоїв її дідусь. — Так склалося, що мої рідні нещодавно позбавили мене пенсії...

— Але ж, татусю, — батько вже стояв перед стареньким з гаманцем, повним банкнот. — Я саме збирався підкинути вам трохи грошенят. Тепер, коли ви стали мільйонером, то повинні бодай трохи на нього скидатися.

— Справжнього мільйонера можна впізнати за запахом доброго віскі й дорогого тютюну. Більше нічого мені не треба. Ага, ще б я хотів, аби Бартошовій підвищили платню. І щоб вона більше не готувала цієї паскудної риби, бо звільню.

— Дійсно, — притакнула мати. — Я вже й сама не можу дивитися на це розварене свинство. Або її бульйон. Вона ж його на трьох крильцях готує...

— Бульйон я люблю, — заявив дід.

— Бо він чудово присмачений, — заступився за тестя й Бартошову батько.

— Але могла б класти більше перцю, — продовжував дідусь.

— От і я так думаю, — мати схвально похитала головою. — мені теж перцю здавалося замало. Але відзавтра все зміниться!

— Я в цьому впевнений, — підтвердив пан Генрик, і Буба знала, що це правда.

— Бубо, а ти? У тебе немає жодних бажань? — дідусь дивився на онуку, примружившись.

— Є, але цього за гроші не купиш, — тихо відказала Буба.

— Але, мабуть, є таке, що можна й купити, — наполягав він, свердлячи Бубу

поглядом.

— Нові мартенси, — відповіла дівчина, хвилинку подумавши. — Бо тоді, коли мама їх позичила, мені не було в чому вийти з дому.

— Мартенси, Бубо, я куплю тобі із власних заощаджень, — запевнила мати, пригортаючи доньку. — Не можна розмінювати мільйонів на дрібнички, правда?

— Ти права, Маріє, — дідусь виглядав задоволеним таким рішенням. — Я знаю, що ти купиш Бубі черевики, бо незалежно від усього, ти людина честі.

Людина честі швиденько подалася до бару й витягла звідти велику пляшку старого «Бурбону».

— Це треба відзначити! — зворушено проказала мати. — Мені хочеться випити за здоров'я мого татка, — додала вона й ніжно пригорнулася до дідуся, який продовжував колупатися олівцем у другому вусі.

КАМІНЕЦЬ У МАРТЕНСІ

Порожня пляшка з-під американського віскі й хропіння, котре долинали зі спальні батьків, примусили Бубу збагнути, що родинний вечір тривав до світанку. Вона попленталася до кухні, заздрячи дідусяві, що жодний дзвоник на уроки не витягне його з теплої постелі й не примусить іти холодного ранку до пастки, сповненої самостійних, контрольних та нудних вправ. Сідаючи до столу, вона оцінила тактовність Бартошової, яка замість незручних запитань ставила перед нею різну смакоту з холодильника. Завдяки цьому Бубі не довелося думати про вчорашній день. Вона була голодна й невиспана. Крім того, її переслідувала вперта думка, що у вчорашній ейфорії й несамовитих радощах, у яких вона брала участь, завершився якийсь важливий, безпечний період родинного життя. А Буба ж мала радіти, що нарешті колесо фортуни зупинилося за її домашньою адресою.

Шаленство, яке охопило батьків, не залишало сумнівів, що несподівана усмішка долі у вигляді величезної суми готівкою віщує нову дійсність. А мрії батька й матері набували конкретних форм. Вони вже вчора встигли купити мисливський будиночок у Біловезькій пущі, стали власниками двох породистих кобил і перевірили в турбюро, скільки коштує подорож на Сейшели. Усе наче нічого, проте...

Добре, що все це мене не стосується, — подумала Буба, дбайливо пакуючи другий сніданок. Мимохіть пригадала, що Адаць однаково його не їстиме, бо віднедавна став вегетаріанцем. Так само, як і Йолька. І з хмарою чорних думок, які кольором нагадували новий Йольчин шарф, Буба рушила назустріч морозяному, безсніжному світові поза домом.

Похмурі думки не полишили Бубу й тоді, коли дівчина поверталася з ліцею. Вони тільки змінили форму й тепер більше скидалися на чорне Адасеве волосся, яке так кумедно виглядало нині після надмірної порції гелю. Ще трохи, і Йолька перетворить його на Кена, думала Буба, налякана швидкими змінами, які відбувалися в Адасевому іміджі. Те, що він купив костюма, бо вони з Йолькою почали танцювати в клубі «Самба», Буба ще якось могла йому пробачити. Зрештою, вона не мала нічого проти костюмів, хоча їй особисто більше подобався Адаць у фланелевій сорочці, завеликій на три розміри. Але Кен у скаутському мундирі — це вже занадто, подумала вона, дивлячись на рештки снігу обабіч дороги. Її мучило сумління. Через ледь проросле зернятко ревнощів і через вплив

Йольки на Адасеві переодяганки. Бо саме таке зернятко Буба відшукала десь біля свого серця. І хоча воно було крихітним настільки, що його не помітив навіть кардіолог, то муляло, немов камінець у мартенсі.

Довго нишпорила в рюкзаку, але ключі вирішили не показуватися.

Натиснула кнопку домофона, задалегідь знаючи, як привітає її Бартошова.

— Знову забула ключі? — монотонний голос, що линув зі стіни, звучав, як добре знайома платівка, і Буба всміхнулася до цього голосу так лагідно, як лише могла.

Швидко піднялася сходами, у надії, що атмосфера майбутнього багатого життя розжене похмурі тіні в її душі. Проте, на її жах, у вітальні відбувався суд. Власне кажучи, судилище. Мати так кивала над дідусем головою, що ніжно-рожевий капюшон її светрика з «Бенеттону» щомиті опинявся в неї на лобі.

— Що тут відбувається? — слабким голосом запитала Буба.

Одного погляду на бліде дідусеве обличчя було досить, аби все зрозуміти.

— Поясни своїй онуці, як ти жорстоко позбавив її грошей! — кричав батько, з виглядом людини, котра щойно все втратила. — Якби не твій дідусь, Бубо, ти була б зараз багата, — тато глянув на доньку поглядом напівбожевільного банкрута.

— Онучко, — театральним тоном озвався дідусь, — я позбавив тебе грошей. Але не мартенсів, — він переможно глянув на матір, а та — на коробку із взуттям, недбало покинуту на столі.

— Не можна тут класти черевиків, — озвалася Буба, пам'ятаючи пересторогу Бартошової. Заирнула до коробки й щиро зраділа. — Чудові, мамо! Дякую!

— Немає за віщо, — холодно відповіла мати. — Я зараз не можу купити навіть звичайнісінького тонера для принтера. Віддала за ці черевики всі мої гроші, бо ми мали бути віднині багатими.

— А хіба це не так? — Буба пустотливо глянула на дідуся, який теж хотів так на неї подивитися, але вочевидь боявся.

— Із твоїм дідусем нам це ніколи не загрожує! — батько здався. Важко сів у кріслі, заховавши обличчя в долонях.

— Ти позбавив нас усього... — почала знову мати, але дідусь не дозволив їй закінчити.

— Ця купа ідіотських вигадок для тебе означає «все»? — удав він здивування. — Нічого, крім цього, я вас не позбавив. Ви самі себе позбавили, бо не даєте мені грати. А якби я справді виграв? Скільки було б радості? Га? — дурнувато запитав дідусь.

— А ви не подумали, тату, що сталося б нині, якби Павел пішов із цим фальшивим купоном до пані Куницької? Ця жінка ославить нас на цілий мікрорайон!

— Не нас, а вас, і слушно! Інколи ви справді поводитесь дуже смішно!

— Перестанемо здаватися вам смішними, щойно ви повернете наші гроші, які я вчора дав вам у рахунок мільйона...

— Їх уже немає. Ви побігли до спортлото, а я — до супермаркету. Можу вас пригостити чудовим п'ятнадцятирічним англійським віскі. І сигари маю, — додав він уже тихіше.

Батьки виглядали повністю неплатоспроможними й непередбачуваними. Навіть, коли Бартошова нагадала, що риба холоне, вони не підвелися з фотелів із притаганим їм ентузіазмом. Буба з усіх сил старалася, аби іскорка сміху, яка розквітала на її верхній губі, залишилася непоміченою. Особливо мамою й татом.

Дівчина не хотіла бути нечемною, але якась бунтівна частинка Буби всередині аж корчилася від сміху.

— Батьку, принаймні скажіть нам, навіщо ви так учинили? — запитала його мати, а рожевий капюшон безпорадно звисав з її шиї.

— Як це, навіщо? — здивувався дідусь. — Це ж так зрозуміло! Ти почала казати мені «татку», а востаннє звернулася до мене так на весіллі з Павлом, коли я подарував вам п'ятсот доларів. Пригадую, що в ті часи це були непогані гроші, — дідусь вочевидь не вірив, що матір досі не зраджує пам'ять. — А коли б я справді вгадав усі шість? — запитав він.

* * *

Буба зручно вмостилася на своєму ліжку, так, аби краєм ока милуватися новими мартенсами, які вона разом з ногами поклала на бильця. Черевики виглядали просто чудово, але те, яким чином вона стала їхньою власницею, викликало в дівчини докори сумління.

Проте вона почувалася майже щасливою, що їй не доведеться передивлятися каталоги й проспекти, вибирати острови, на яких більше басейнів, ніж дерев на їхній вулиці. Що її кімната не перетвориться на виставку італійських меблів, а батьки залишаться зі своїми звичками, не надто дорогою косметикою й рахунками за телефон. Бо це нормально, — думала Буба, ворущачи великим пальцем лівої ноги. — А нормальності не можна купити за жодні гроші. Відмовитися від неї означало покинути все те, що власне кажучи, було добрим, власним і примушувало дівчину, незалежно від життєвих негараздів, які траплялися мешканцям Бубиної квартири, любити власний дім. Вона не збиралася міняти його на жодну віллу. Навіть, якби там стояли тисячі коробок з новими мартенсами.

* * *

Минав уже третій день дідусевого ув'язнення у власній кімнаті, про що Буба нагадала батькам, коли вони саме розхвалювали фрикадельки Бартошової.

— Так не можна! — намагалася вона промовити до їхніх неприступних сердець.

— Я читала, що літні люди гірше переносять самотність. А дідусь...

— Для твого дідуся навіть довічного ув'язнення замало, — перебив батько, шукаючи підтримки в материних очах.

— Подумай, Бубо, як ми могли осоромитися, — підхопила мати. — Така собі Куницька ладна роздзвонити всім навколо...

— Будьте справедливими. Коли дідусь удавав, наче виграв, він повівся шляхетно. Віддав вам усе...

— Справа в тім, що він нас ошукав й усе забрав, — батько не погоджувався на жодний компроміс.

— Він посміявся з нас! — докинула мати й очі її дивно затуманилися. — А ми вже могли, Павелку, насолоджуватися яким-небудь іспанським сонцем. Я така працьована, що мені давно належить відпочинок.

— То поїдьте куди-небудь разом. На море або в гори. Не треба мати мільйонів, щоб побути вдвох.

— А це ідея, — батько глянув на маму так, наче нині був день святого Валентина.

— Що скажеш, Марисю?

— Ну... Може, на море? Знаєш, про що воно мені нагадує? — мамині очі розширилися, сповнюючись спогадами, і Буба змогла спокійно перевести подих.

— Я йду до дідуся, — заявила вона, — а ви подумайте, що зробити з такими чудовими мріями.

І нікому навіть на думку не спало заперечити.

Дідусь недбало лежав на своєму дивані й насвистував улюблену пісеньку про Аделю, яка «одягає сукню тонку». Побачивши Бубу, він перестав насвистувати й відкрив від здивування рота.

— Тобі дали перепустку, — не міг начудуватися старенький, — чи ти ризикуєш молодим життям, відвідуючи камеру приреченого?

— Приреченим ти лише станеш, коли я обіграю тебе в бриджа, — Буба заходилася тасувати карти й дідусь відразу помолодів. Схопився з юнацьким запалом і зайняв своє місце за блискучим столом.

— Дам тобі можливість виграти. Ти на це заслужила, — дідусь намагався бути ввічливим. — А скажи-но, чи подобаються тобі нові черевики?

— Спасибі, вони суперкласні, — Буба усміхнулася й запропонувала віст.

— А що там нового в Адася? — дідусь програвав велику кількість очок, тож Бубі спало на думку, що таким чином він хоче примусити суперника розслабитися.

— Не знаю, — неохоче відказала вона. — Я ж не Йолька.

— І це твій найбільший козир, — серйозно запевнив пан Генрик. — А таких Адасів на твоєму шляху буде стільки, скільки двійок у колоді. Ти повинна, дитино, чекати на свого козирного короля.

— Найгірше, що я мушу, а Йолька ні.

— Дурниці! — обурився дідусь. — Якщо твій Адась справжній козирний король, а не який-небудь хрестовий валет, то ти ще цю партію виграєш. Інакше, — мудрував він, намагаючись зазирнути в Бубині карти, — нема за ким шкодувати.

— Це ти, дідусю, мій король, — примружила очі Буба. — Зараз, коли ми з тобою граємо, у нас збори, присвячені скаутській пісні. Йолька абсолютно безголоса, Адась теж далеко не Паваротті, а я, найкращий голос загону, обрала побачення з тобою.

— І слушно, — захопився дідусь. — Іноді треба, щоб про тебе згадали. А коли вони собі про нас подумують? Коли нас не буде поруч! Цей принцип порушують тільки твої батьки, — чесно сказав він. — І лише тоді, коли йдеться про мене, — закінчив старий не без гордощів.

Наступного дня вранці, за сніданком, Буба з дідусем дізналися про спільне рішення батьків.

— Ми їдемо на море, — заявила мати. — Бубо, доручаю тобі опікуватися дідусем, — сказала вона так, наче той був витвором мистецтва чи ще чимсь подібним.

— Але ж я й так завжди його пильную, — нагадала Буба, посміхаючись старенькому, який щось шукав у склянці з апельсиновим соком.

— Що ви там шукаєте? — на матиному обличчі видніла відраза, бо дідусь витягнув зі склянки руку й випив сік.

— Сир. Випав мені.

— Треба казати «впав», — виправила мати.

— Чого це я маю казати «впав», коли він мені випав? З рота, — наполягав дідусь.

— Але не турбуйтеся, я його вже ковтнув. Привезіть мені з моря лікувальну настоянку з бурштину, — зажадав він.

— У жодному разі. Коли ми востаннє купили вам настоянку, то замість натиратися

нею, ви її випили, та ще й разом з бурштином.

— А звідки я міг знати, що ви самі любите бурштин? Цього разу я переїджу її крізь ситечко й тверді тіла віддам вам, — запевнив дідусь.

— Ми вирішили, що на час нашої відсутності сюди приїде бабуся Рита, — батька не цікавило, яке враження справили його слова. Він зі стоїчним спокоєм доїдав яєшню.

— У такому випадку, — дідусь гордовито підвівся з-за столу, — повернувшись, ви знайдете тут мій труп.

— Теж іще налякали! Ви стільки разів обіцяли, а кардіограма у вас краща, ніж моя, — зневажливо пирхнула мати. — У будь-якому разі, з бабусею Бубі буде легше.

— Я так не думаю, — Буба почувалася, як перс пані Коропової між ротвейлерами.

— Власне кажучи, навіщо турбувати бабуся Риту? — вона гарячково шукала аргументи. — Бабуся... бабуся така вразлива...

— Це вже вирішено, — батько витирав вуста серветкою й задоволено дивився на переможених суперників. — Я з моєю матусею витримав двадцять років, то й ви переживете сім днів. Хоча я й не певен, — попередив він і захихотів.

Сніданок закінчувався в атмосфері цілковитої поразки бриджевих чемпіонів. Дідусь утратив апетит і сумно позирав на Бартошову. Буба ладна була дати голову на відсіч, що ці двоє щойно уклали пакт про ненапад на час перебування тут баби Рити. Бо Бартошова, хоча й виглядала мовчазною й гордовитою, теж була добряче спантеличена. І Буба чудово знала, чому.

* * *

— Як я рідко сюди приїжджаю! Ходи-но, Бубонько, я тебе поцьомаю, — бабуся Рита виконала ритуал, який аж ніяк не нагадував поцілунок.

Бубі навіть здалося, що літня пані старанно уникала торкнутися її вустами, на яких видніли сліди віртуальної помади.

— Прошу поставити валізи в моїй кімнаті, — озвалася бабця до низенького чоловічка, який досі ховався за купою багажу. — Генрику, розрахуйся з паном, а тоді привітаємося, — розпорядилася вона. — О! І Бартошова тут! — помітила пані Рита без особливої радості. — Ви трохи погладшали, пані Аню. Певне, добре тут харчуєтеся. Занадто добре й шкідливо, — пригрозила вона кощавим пальцем.

Якби можна було сказати, що побачивши цей палець Бартошова заніміла, то саме це й сталося. Застигла навіть її міміка, і Буба не на жарт злякалася, що Бартошову вхопить ядуха, яка мучила її тоді, коли їхня хатня робітниця дуже нервувала.

— Ну, дай-но на тебе подивитися, моя дитино, — бабуся обертала Бубою, як дзигу, уважно оглядаючи її фігуру.

— Тобі треба зайнятися плаванням, — заявила вона після тривалих спостережень.

— Треба знищити цей жирок на стегенцях і сідничках. Шкода, що ти вдалася у свою матір. У твого батька завжди була бездоганна фігура.

— Боюся, я б не почувалася гарно з татовими широкими плечима й записинами на лобі, — намагалася захищати честь матері Буба, але надаремне, бо бабця Рита вже втратила до онуки інтерес.

— Як тут похмуро! — зойкнула вона, увійшовши до вітальні. — Так уже давно ніхто не живе! Вам треба зробити генеральний ремонт! Я не спатиму в цьому льоху, — заявила вона, зазираючи до всіх кутів кімнати. — Генрику, прошу занести

мої валізи до спальні.

— Генрик отримав чайові й пішов собі, — дідусь виріс за бабчиною спиною й намагався дивитися на неї згори. Проте, на його нещастя, бабця Рита була вища.

— То таксиста теж звать Генрик? Бо я до тебе звертаюся.

— А я тобі скажу, люба Рито, — і дідусь недбало плюхнувся в крісло, — що я тут не для того, щоб виконувати твої накази. Я волів би почути прохання. Буду вельми вдячний, якщо дозволиш, щоб життя в нашому домі продовжувалося по-старому. У твоєму віці ти повинна добре розуміти, що я маю на увазі.

Незважаючи на натяк щодо віку, бабця Рита навіть оком не змигнула, і тільки її тоненькі вуста ворухнулися так, наче хтось вливав у них смертельну отруту.

— Я бачу, ти перетворився на в'їдливого й неврівноваженого старигана, — вона вдала, ніби щиро стурбована. — І це погана ознака. Мій другий чоловік став таким за два тижні до смерті. Спершу я не звернула уваги на цю зміну в його поведінці, лише коли професор Мачек переконав мене, що це симптоми...

— Рито! Твій чоловік попри все повинен опинитися в книзі рекордів Гіннеса. Скільки років провів бідолаха у твоєму товаристві?.. Три?

— Мої валізи давно повинні стояти в спальні, — тоненькі вуста ледве пропускали сичання, яке відбивалося від дідусевих грудей.

Буба стояла на порозі, похнюпивши голову.

— Ласкаво просимо, бабусю! — зітхнула вона подумки й важкими кроками в нових мартенсах подалася по рюкзак.

МЛИНЦІ — ЦЕ ВАМ НЕ КОЖУХ

— Переживаєш через ту трійку? — Агата намагалася перекричати галас великої перерви. — Я б за трояк з історії віддала мої нові джинси, — вона захоплено глянула на «Левіси», які обтягували її ноги.

— А я свої нові черевики за святий спокій удома, — озвалася Буба.

— Тобі влаштовують скандали через трійки? — здивувалася Агата й відкрила рота.

— Ні. Бабуся приїхала, а це означає, що до її від'їзду я не матиму спокою.

— Е-е-е, перебільшуєш. Я б хотіла мати бабусю, — Агата споважніла й більше не виглядала здивованою.

— Але не мою, — за цим коротким Бубиним реченням ховалося пекло її дитячих спогадів.

— А чому, власне кажучи, ти так її не любиш? Старенькі бувають такі милі...

— Бувають... Усі, окрім неї, — простогнала Буба. — Бабуся ціле життя була вчителькою, — майже пошепки пояснювала вона подрузі й нарешті побачила в її очах зрозуміння.

— Тоді це інша справа, — Агата глянула на Бубу співчутливим поглядом. — І ця бабця у вас залишається? — спитала вона просто так, бо не належала до тих Бубиних подружок, що цікавилися її телевізійним батьком. Агату цікавила Буба.

— Пробуде з тиждень, може, довше. А цього вистачить, Щоб дідусь набув важкої депресії, я — комплексів, а Бартошова — неврозу, як це було рік тому.

— Ти диви, — зітхнула Агата тоном знавця педагогів, — одна вчителька, а скільки лиха здатна наробити...

Підтвердженням сказаного була самотійна з геометрії. Крім Буби, котра дивом розв'язала дві задачі, та Кшиштофа, який не робив нічого іншого, крім

розв'язування задач, усі нічого не написали.

— Мені шкода, — кажучи це, математичка, здавалося, була на сьомому небі, — але я не уявляю собі подальшої співпраці з вами.

— То ви, пані вчителько, підете від нас? — наважився запитати Мілош, кандидат на найнижчу середню оцінку в ліцеї.

— Я ні, — кисло всміхнулася Сокира. — Усе, а принаймні середній бал з мого предмета вказує на те, що це ти, Бродзевич, підеш від нас. Ну, що ж... Нам тебе бракуватиме.

Буба поверталася з Мілошем. Він їй подобався, бо був нормальним хлопцем і ніколи не клеїв дурня.

— Скажи, Бубо, ти що, на амфетаміні сидиш, що тобі все вдається в Сокири? У мене навіть таким чином нічого б не вийшло. Щось тут не те, — він усміхнувся до Бубинового помпончика на шапці, — ти наче нормальна, не колешся, а отримуєш в неї трійку.

— Та немає тут жодної таємниці. Останнім часом удома було так зле, що я просто весь час училася, щоб не здуріти, — пояснила вона, запихаючи змерзлі руки до кишень куртки.

— Я навіть у тюремній камері не торкнувся б геометрії. Але як це пояснити моїй мамі, — роздумував Мілош.

— А що, вона ніяк не збагне, що можна не любити геометрію?

— Ні, бо вона архітектор.

— О! — Буба його повністю розуміла, — тоді це дійсно проблема. У мене, крім «як справи», сказаного задля годиться, ніхто про бурсу не питає. Нині буде гірше, бо бабця приїхала.

— Ну, то класно! Принаймні, маєш чим похвалитися!

— Чим похвалитися? Цією трійкою? Мілоше! Ти сам не тямиш, що кажеш!

— Оце-то так! Півкласу життя ладне віддати заради такого, а ти наслухаєшся претензій! — у Мілошовому голосі вчувалося співчуття до такої несправедливості.

— Якщо хочеш, — запропонував він, — то я піду з тобою й скажу твоїй бабці, що означає задовільна оцінка для учня Сокири. Та це ж як перепустка в політех.

— Краще не треба! — засміялася Буба. — Ліпше не знайомся з нею, бо погано думатимеш про цілу родину. А бабця в нас виняток. Раніше я гадала, що любитиму її, коли мені виповниться років сорок, але моя мама стверджує, що ні...

— Та гаразд! — Мілош блискавично зрозумів ситуацію. — Якби твоя бабця довідалася, які оцінки в мене, певне, я навіть не міг би тебе зі школи провждати. А це було б найгірше, — ледь чутно закінчив він.

Буба глянула на нього з величезним подивом. Витягла руки з кишені, бо їй раптом стало якось дуже тепло. Можливо, більше біля серця, аніж в місці, де звичайно носять рукавички. Але це не мало великого значення.

Нарешті вони зупинилися.

— Якщо захочеш спробувати порозв'язувати різні варіанти прямої й круга, можеш до мене заскочити. Це не так уже й важко, — дівчина ніяково усміхнулася.

Буба сердилася на себе. Найдужче за рум'янець, який укривав її щоки. Це від морозу, — подумки переконувала вона себе.

— Ну, — Мілош дивився на Бубу якось так... гарно. — Хочу, — відповів він, помовчавши хвилику. — Мабуть, це єдина нагода, щоб бодай зазирнути до цієї

чортової геометрії.

— Зідзвонимося? — Буба червоніла чимраз дужче.

— Звісно.

Вона помахала йому замерзлою рукою й рушила додому. Наче все було таке саме, як завжди. Той самий сквер, повний голодних галок. Той самий волонтер у яскравому костюмі папуги, який навчав дітей правил дорожнього руху й бігав з табличкою з написом «стоп», навіть ті самі пенсіонери, які простували маленькими кроками, тримаючи одне одного попідруки. Те саме блакитне таксі на стоянці. Але Бубині очі виразно бачили, що все це трохи змінилося. Галки промовляли людськими голосами. Пенсіонери вочевидь помолодшали. І навіть старе таксі виглядало так гарно, виблискуючи хромованими деталями, що могло позмагатися за перше місце серед усіх автомобілів на Звіринецькій.

Чари тривали до тієї миті, доки Буба не натиснула кнопку домофона.

— Це ти, Бубо? — із пристрою долинуло нещадне підтвердження присутності в домі бабці Рити. Її голос перелякав перса пані Коропової й вібрував у повітрі, немов авіаційна сирена. — Швидко піднімайся нагору, бо ми чекаємо на тебе й не сідаємо обідати. Де ти поділася? — питалася бабця в перехожих, які зупинялися під будинком. А Буба вже стояла біля дверей, і з важким серцем шукала відповідні слова для привітання.

— Не сьорбай, Бубо, — пані Рита сиділа неприродно прямо, немовби під блакитним жакетом було вмонтовано пристрій, що примушував її триматися рівно як струна. Вона зверталася до Буби, але краєчком ока стежила за маршрутом, який здійснювала дідусева ложка між ротом і тарілкою.

— А чим тобі, Рито, заважає сьорбання? — дідусь аж ніяк не переймався її докорами. — Суп нашої Бартошової такий чудовий, що важко втриматися й не сьорбати, — старенький спромігся на комплімент хатній робітниці.

З виразу бабчиного обличчя легко можна було здогадатися, що дідусеві слова поцілили у вразливе місце.

— От-от, — кашлянула бабця, — якщо вже про це зайшла мова... Я прохала б, щоби під час моїх відвідин Бартошова готувала бульйони з нежирної птиці. Ця жахлива голяшка — це ж просто кілограм смерті. Я давно не їла чогось такого шкідливого, — бабусині уста викривилися підківкою, яка свідчила про її найвищу зневагу до свиней.

— Бо ти ще не куштувала скаженої корови.

Ця приємна балачка аж ніяк не прикрашала споживання їжі.

Дідусь сьорбав за двох. Бабця спохмурніла, Буба втупилася очима в тарілку, шукаючи в ній кілограм смерті.

І тільки Бартошова посміхалася, миючи посуд. І цієї усмішки Буба ніяк не могла пояснити.

— Ви живете у великому місті, а поводитесь, як селюки, — бабця відпочивала по обіді, напівлежачи на дивані, осторонь від диму дідусевої сигарети. — Негігієнічно, нічого не плануючи, демонструючи погані манери. Скажи-но, коли ти востаннє була в театрі? — вона начепила на носа окуляри й Буба пригадала казочку про Червону Шапочку, точніше, сцену з вовком, який хотів краще бачити. — Ну ж бо! — підбадьорила бабця, — то коли ти була на якій-небудь виставі?

— Навіщо їй ходити до театру, якщо в неї вдома постійні вистави? — прийшов на

допомогу дідусь, гортаючи газету.

— Я й анітрохи не сумніваюся, — бабця відкопилила губу. — Те, що відбувається в цьому домі, нагадує цирк, а це надзвичайно шкідливо, — бабусин голос досягнув максимальної висоти.

— Надзвичайно шкідливими бувають вистави нудні й повчальні. Ти, дорога Рито, якраз і з'являєшся в нас із таким репертуаром, — дідусева голова сховалася за сторінками газети, тож тепер бабця зверталася із претензіями до Адама Малиша з першої сторінки «Газети Виборчої», який саме готувався стрибнути із трампліна.

— Якщо ця дівчина, — бабця говорила про Бубу, — перебуватиме під одним дахом з таким, як ти, то мене нічим не здивуєш, — процідила вона.

— Тут ти помиляєшся, — дідусь на мить визирнув із-за Малиша. — Вона ще не раз тебе здивує. І ця дівчина, і навіть я.

Буба знала, яким буде продовження розмови, що неухильно наближалася до сварки у фіналі. Тому з усмішкою добре вихованої панночки подалася до своєї кімнати. Там вона тоскно глянула на стінний календар, де золотистим маркером було обведено дату бабусиноного від'їзду. Ще стільки днів, — щиро засмутилася дівчина. — А могло бути цілком непогано, — думала вона, звинувачуючи дорослих в ускладненні навіть найпростіших речей. — Адже ці дні більше ніколи не повторяться. Зіпсовані й нікому не потрібні, вони зітруться навіть у пам'яті. А шкода. І Буба посміхнулася, бо раптом їй спало на думку, що було б неумудро стерти з пам'яті всі події сьогоднішнього дня. Пригадала галасливих галок і ямочки на Мілошевих щоках, яких вона досі не помічала. Присяглася собі ніколи про них не забувати, відкрила щоденника й записала в ньому, що Мілош нормальний хлопець. Трохи подумавши, додала: «Дуже навіть нормальний і так приємно усміхається».

* * *

— Сьогодні, Бубо, я проведу тебе до ліцею, — заявила бабуся за сніданком.

— У тебе є справи в місті? — увічливо поцікавилася Буба.

— Ні, люба дитино, — пані Рита зберігала цілковитий спокій, краючи часник і вкладаючи білу гірку порізаних зубчиків на бутерброді. — У мене є кілька справ у твоєму ліцеї. Я збираюся подивитися на оцінки й з'ясувати, хто тебе вчить. У наш час...

— Бабусю, — Буба недовірливо спостерігала, як біла гірка зникає в бабусиному роті. — Зараз так не роблять. Є батьківські збори...

— Не вчи вченого їсти хліба печеного. Я працюю в школі ціле життя...

— Працювала, Рито, — дідусь звів погляд догори, — на нещастя цих беззахисних створінь, ти була вчителькою понад сорок років.

— І що? — набурмосилася бабця.

— І годі! — відказав дідусь. — Не роби Бубі сорому.

— Якого ще сорому?

— Просто так кажуть. А якщо підеш до школи, то саме так і буде.

— Я здатна осоромити онуку? Довоєнна Ягеллонка... — відсапувалася бабуся.

— Отож-бо й воно, — дідусь вирішив заатакувати з іншого флангу. — Якщо вчителі довідаються, що Бубина бабця закінчила Ягеллонський університет, то вони нашу дитину з'їдять без хліба.

— Без якого хліба? — нічого не розуміла бабця.

— Це лише так кажуть, — заспокоїв її дідусь. — Але якщо підеш до ліцею, то її з'їдять.

— Нічогісінько не тямлю.

— Заздрість... — дідусь зробив поважну міну й підняв вказівний палець. — Заздрість, Рито, серед сучасних педагогів, не таких гарно освічених, як ти, і без належного виховання — це надзвичайно поширене явище.

— Гм-м, — бабця замислювалася, підступ це, чи комплімент. — Тобто, справа в заздрощах? — запитала вона про всяк випадок.

— Тому я запрошую тебе на сирник по-віденськи. Дами не повинні ходити до шкіл для простолюду.

— З тобою важко не погодитися, — бабця привітніше глянула на дідуся. — Але...

— вона пригадала собі якусь неприємну ситуацію, бо на її обличчі вималювалася непевність. — Минулого року ти теж мене запросив, а потім я сама мусила платити...

— Минулоріч я ще не був джентльменом, — пояснив дідусь, відгризаючи шкірку від скибочки цитрини. Бабуся знову скривилася, але цього разу приязніше.

— Ну, що ж, Бубо. Доведеться тобі нині самій піти до ліцею. Твій дідусь вирішив зрівняти рахунок...

— Звичайно, бабусю, — швиденько погодилася Буба, і в неї раптом знову з'явився апетит.

* * *

— Доброго дня, шановні. На жаль, мій син з невісткою поїхали на море... — пояснювала бабця своїм пронизливим голосом, який змішувався з контральто Маньчакової.

— А ми власне кажучи, до пана Генрика й Буби. Зіграти партійку, — пані Віолетта просунула голову у дверну щілину, сподіваючись, що із глибини помешкання нарешті прийде хтось на відсіч цій непередбачуваній особі в старосвітському жакеті й дозволить Маньчакам покласти на столі свого записника.

— Дивіться-но! — дідусь намагався відстрашити пані Риту непритаманною йому сердечністю. — А хто ж це до нас завітав?! Завжди вірні своєму обов'язкові, — вигукував він, а бабця чимраз сильніше хапалася лівою рукою за серце. Нарешті вона подалася вглиб коридору, розпачливими жестами показуючи онуці, що кличе її.

— Зізнайся, Бубо, це свідки Єгови? Я відразу зрозуміла. Щойно побачила цю її слизьку посмішку... Навіщо ви це зробили? Не досить того, що мій син перестав ходити до костелу, то він ще вступив до секти?! — бабця не давала Бубі й слова вимовити, а вигляд Маньчакової, яка знімала пальто, призвів до того, що вона стискала серце вже двома тремтячими руками.

— Але, бабусю, — Буба усміхалася й тягла її до кухні, — це ніякі не свідки. Це родина Маньчаків. Бриджисти. Вони приходять до нас щовівторка, іноді ще й у середу, а найчастіше чотири рази на тиждень. І ми лише граємо з ними в карти.

— Азартні ігри? — бабця впала на кухонний стілець і, здавалося, не дихала. — Це ще гірше! А ця жінка? Здається, вона притягла під светром рулетку!

— Ні, пані Віолетта екстравагантна, але не настільки. Під светром нічого такого немає — то вона погладшала.

— І що мені робити? — бабця скидалася на безпорадну ляльку, власне кажучи, на

манекен, який примусили сісти. — Я пообіцяла твоїм батькам, що пильнуватиму за порядком у домі.

— Батьки примушують дідуся й мене грати в цей бридж. А сьогодні ми зіграємо в дідусевій кімнаті, щоб не заважати тобі.

— Не заважати! — засопіла бабця. — Але ж ці люди заважають лише своїм виглядом. Вони не нашого кола.

— Вони дуже приємні й культурні, — Бубу прикро вразили бабчині слова хоча б через те, що Маньчаки більше цікавилися її юним життям, ніж бабуся.

— Хто ця засушена жінка? — поцікавилася Маньчакова, повісивши своє пончо на дідусів стілець.

— Нічого особливого, — не зовсім чемно кинув пан Генрик. — Між нами кажучи, це якась далека Павлова родичка. Із Казахстану чи Сибіру, щось таке... Він її запросив, бідолашку, на тиждень, щоб вона собі трохи під'їла, бо там у них, — дідусь зробив серйозне обличчя, — зрозуміло, біда аж пищить.

— Я так і подумала, — пані Віолетта замислилася про земляків на Сході. — Вальдеку, — звернулася вона до чоловіка, — ми теж повинні щось їй дати. Може, якусь косметику? У мене, наприклад, є крем, який мені не підходить. Або твій одеколон...

— Він теж вам не підходить? — підхопив дідусь тоном, сповненим зрозуміння.

— Вальдекові не підходить, — Маньчакова не встигла образитися, бо перейнялася долею поляків у Сибіру й важко розставалася з непотрібними речима. — Або той смугастий светр? — продовжувала вона дуже обережно.

— Дайте спокій, — дідусь почав швидше роздавати карти. — Їм, там у Сибіру, потрібні кожухи, а не светри!

— Кролячу шубу не віддам, — про всяк випадок попередила пані Віолетта, беручи карти.

— Я знаю, — дідусь уже підраховував очки й упорядковував масті. — Ця прив'язаність до тварин дійсно зворушлива й свідчить про ваше добре серце, — урочисто заявив він.

Маньчакова перестала замислюватися над дідусевими словами, щойно виявила відсутність винової масті.

— Але щось-таки мені перепало, — її щирість, без сумніву, пояснювалася прекрасним набором чирви.

— Е-е-е, — зневажливо поставився дідусь до гарних намірів Маньчакової. — Краще не треба. Вона лише вдає даму, їй буде прикро... Ну, і Павел неодмінно подбає про якісь подарунки.

— Ой, не знаю, не знаю, — у пані Віолетти на цю тему явно була власна думка. — Останнього разу він образився на нас через два дурних млинчики. А млинчики — це вам не кожух!

— Винова шістка, — озвався дідусь, поклавши край дружнім намірам Маньчакової, яка ладна була відкрити свою шафу перед гостею з Казахстану.

Буба за звичкою подумки посміхалася. У своїй уяві вона бачила, як бабця Рита, що користувалася виключно «Шанель № 5», нюхає одеколон Маньчака. Уявила також її, одягнену в екстравагантне пончо пані Віолетти та пілотку із чорного каракуля. І дійшла висновку, що ніхто не народжується Фелліні. Зате ним може стати кожен, хто вміє дивитися. Реконструючи винуву шістку, вона була впевнена в

результаті гри. Особливо тому, як на полірованій поверхні дідусевого столу вгледіла, що в Маньчака повністю відсутні козири, які могли б загрожувати їхньому чудовому шоломові.

— Не розумію, як це сталося, — зіщулилася пані Віолетта під грізним чоловіковим поглядом. — Ми ж завжди вигравали в них з такими картами.

Вираз Маньчакового обличчя був такий, немовби він щойно довідався про заслання в Сибір. Пан Вальдек у відчай запхнув свого записника до кишені посткомуністичної куртки й насунув на очі капелюха.

— Когось ви мені нагадуєте, — дідусь не міг відірвати погляду від його кремезної статури.

— Певне, бубнового валета, — посміхнувся Маньчак усмішкою переможеного.

— А от і ні! Ви нагадуєте мені пана Перелку. Головного бухгалтера, який у тисяча дев'ятсот п'ятдесят шостому році запроторив свого сина до в'язниці. За розтрату, — вів своєї дідусь.

— Успіхи в грі вам шкодять, — відрізав сухо Маньчак. — Наступного разу ми вас так не скривдимо.

У кінці коридору замаячила постать бабусі Рити, яка мовчки спостерігала за всією компанією. Пані Віолетта непомітно штурхнула чоловіка, й обоє заусміхалися найбільш співчутливою посмішкою, на яку лише спромоглися.

— До сві-да-ні-я, — голосно й виразно промовила Маньчакова.

— До сві-да-ні-я, — повторив Маньчак.

Здивована бабуся лише через хвилину прийшла до тями.

— До свіданія, — відізвалася вона з бездоганною вимовою.

І в коридорі зробилося тихо.

— Дуже дивні люди, — заявила бабуся, — але знаєте, що? Я відразу підозрювала, що це якісь репатріанти. А тим, кого так скривдили доля й Вітчизна, я ладна пробачити все!

КУХОННЕ ПЕКЛО

Дідусь стояв у супермаркеті біля своїх улюблених полиць і захоплювався смаковим букетом шампанських вин. Буба перелякано помітила, що він сховався в тісному колі слухачів, і витягнути його з юрби шанувальників було неможливо. Наблизившись настільки, щоб скидатися на ще одну жертву переконливої оповідки пана Генрика, дівчина із жахом помітила серед пальт, кожушків та шубок, котрі оточили дідуся, знайому зелену куртку, у кишенях якої були не менш знайомі руки. Буба подалася геть, коли власник зеленої куртки серйозно поставив дідусеві запитання.

— Скажіть, чи на вашу думку, — звертався він до старенького, дивлячись на нього як на експерта в галузі алкогольних напоїв, — молода людина має право випити келих вина, чи навпаки, рекламу й дегустації серед молоді треба суворо заборонити?

— Браво, юначе! — дідусь схвально лягнув у долоні. — Влучне, розумне питання. Чому щось хороше й корисне повинно дозволятися тільки після вісімнадцяти років? Дамо молодим приклад розумної поміркованості, вишуканості в поведженні з божественним трунком! — виголошував він на весь магазин. — Виховаймо майбутні покоління бувальцями винарень, а не смердючих барів «під кущем»!

Покажімо нарешті, що йдеться не про кількість, а про якість, бо там, де існує культура пиття, там є й розум життя... — решта дідусевого монологу потонула в бурі оплесків. Аплодували продавчині й пенсіонери. Аплодувала молода пара з дитиною в «кенгуру». Аплодував пан Леон, кочегар супермаркету, знавець менш вишуканих напоїв, зате частий бувалець барів, про які згадував дідусь. Аплодував Мілош, задоволений відповіддю на своє запитання.

— Нічого не поробиш, — подумала Буба. — Доведеться сказати, що дідусь стоїть у черзі по ліки. — І тихенько, навшпиньках, попрямувала до виходу.

Удома вона застала бабцю, що тупцювала біля телефону, відійти від якого не дозволяв закороткий телефонний шнур.

— Я не розумію тебе, бо ти плачеш, а не говориш! — кричала вона до слухавки. — Повільніше, Марисю. Яка Сильвія? Ой, ти перебільшуєш! І що з того? Ну, що танцював? Не будь дріб'язковою! Може, тільки тому з нею, бо нікого іншого не було? Ох, ти дружина, а це зовсім інша справа! Який котик? Говори голосніше! Павел знайшов котика? Але він мав у дитинстві алергію на шерсть! Послухайся мене, Марисю, не привозьте цього кота, бо пошкодуєте, — бабця замовкла й утупилася в мовчазну слухавку. — Добре, Бубо, що ти вже повернулася. Якщо твоя мати пише так само, як говорить, то воно й не дивно, що ніхто її не читає.

— А що сталося?

— Звідки я знаю? — бабуся стонула плечима. — Не досить, що вона без причини весь час плакала, то ще й говорила такі дивні речі.

— Які речі? — допитувалася Буба зі зростаючим занепокоєнням.

— Ну, що вони були на вечірці в будинку відпочинку й Павелек танцював. Якщо вони пішли на танці, то це ж цілком зрозуміло, що він не в хокей грав...

— Може, він танцював не з мамою? — здогадалася Буба.

— Але ж, дитино моя, — бабця глянула на онуку зневажливим поглядом, — такого мужчину, як твій батько, жінки просто обожнюють, і в цьому немає нічого дивного... Але навіщо їм кіт?

— Кіт? — перепитала Буба. — Бабцю, ти, певне, щось не так зрозуміла.

— Якраз навпаки! Я добре чула, як твоя мати, весь час ридаючи, говорила, що до Павла причепився котик.

— Котик?

— Киця чи котик. Щось таке. Я лише одного боюся. Павелек міг забути, що в нього алергія на котів. Він завжди реагував на шерсть. А твоя мати наполягає, щоб цю тварину привезти.

— Чому ти вирішила, що вона цього хоче? — Буба приховала усмішку.

— Бо вона чітко сказала, що коли вони повернуться, то твій тато із цим котиком може жити в мене.

— Це справді проблема, — погодилася Буба.

— Авжеж, що проблема, — бабця виглядала занепокоєною. — Я взагалі ненавиджу котів...

— А собак? — Буба раптом усвідомила, що хоча й пам'ятає бабусю змалку, але майже нічого про неї не знає.

— Навіть не згадуй! Якби у вас був пес... — у бабчиному голосі зростало напруження, — ноги моєї тут не було б.

— Зрозуміло, — відповіла Буба й пішла слухати новий диск Миськевича.

Дідусь повернувся в чудовому настрої, із пляшкою дешевого вина під пахвою.
— Рито, — погукав він з порога, — а в мене сюрприз!
— Буба сказала, що ти пішов до аптеки по ліки. А це що? — бабчин погляд негайно спинився на пляшці з дешевою кришечкою.
— Сироп, — не змигнувши оком відповів дідусь. — Тільки за рецептом, — попередив він, побачивши в її очах недовіру.
— Е, ні! — імпульсивно заперечила бабця Рита. — Коли вже я тут господиня, то не дозволю таких сиропів!... Ну, хіба що це з Божої аптеки... — знайшла вона компроміс, уникаючи сяючого дідусевого погляду.
— Саме так, Рито! — дідусь голосно поставив підозрілу пляшку на столі. — Ця мікстура не одному пенсіонерові життя врятувала, а про пенсіонерок я взагалі мовчу... Проте, — додав він урочисто, — ти, Рито, сьогодні виглядаєш, як квітуча троянда. Ніяка ти не пенсіонерка!

І за енергійною ходою, з якою бабця рушила до кухні, Буба зрозуміла, що дідусь підшукав собі дуже химерну компанію для споживання гіденного вмісту вже відкоркованої пляшки, з якої долітав нудотний запах.

* * *

На календарі в Бубиній кімнаті меншало днів, позначених червоним хрестиком, а це віщувало швидкий бабчин від'їзд, повернення батьків, а разом із цим стабілізацію кулінарних при звичаєнь. Буба не могла зрозуміти, чого вона прагнула більше, хоча потайки мріяла, передусім, про те, аби Бартошова могла безперешкодно хазяйнувати в їхній маленькій кухні, і щоб до їхньої хатньої робітниці нарешті повернувся спокій.

Проте вже протягом тижня, тобто від появи бабці Рити в домі, обличчя Бартошової марніло й перетворювалося на великий зморщений апельсин, викривлений терпкою ба, навіть болісною усмішкою. Бубі від неї теж робилося гірко на душі й дівчина дивувалась, що їхнє велике помешкання стало замалим для двох жінок, які з однаковою пристрастю люблять готувати й мити посуд.

Вона прокинулася занепокоєна, бо вдома панувала тиша, а це неодмінно віщувало якусь бурю. Щоб довідатися, яку саме, треба було встати й почистити зуби. Дорогою до ванної Буба наштовхнулася на усміхнену бабцю у фартусі Бартошової.

— Бубо, — заговорила бабця тоном особи, яка про все знає якнайкраще, — у мене тільки чудові новини. Бартошова не прийде. У неї вихідний, а я займуся твоїм здоров'ям. Сніданочок на столі!

Побачене Бубою свідчило про те, що її улюблена яєшня теж отримала вихідний, бо на тарілці височіла гора овочів, які треба було запивати біойогуртом. Єдине, що в ньому нормальне, це термін придатності, — подумала Буба після трьох ковтків і почала похапцем пакувати рюкзак. У неї не було найменшого бажання вислуховувати коментарі дідуся, чий сніданок складався з таких самих овочів, чвертки помаранчі та якогось смердючого трав'яного чаю. Перш ніж Буба встигла відчинити двері, почувся жалібний дідусів плач.

— Ти не можеш так зі мною вчинити! — кричав дідусь. — Я прохав яєшеньку. Одненьке манюне яєчко! Нічого мені більше від тебе не треба, лиха ти жінка!

— На обід буде французький багет з овочевим фаршем, — мстиво процідила бабця, і Буба тихенько вийшла із квартири, розуміючи дідусів смуток.

Його розпач чутно було навіть на першому поверсі. Пан Коцютек тричі підводив голову, задоволено посміхаючись.

— Сцо, Бубо, — озвався він, застібаючи пальто. — Нас доблодій цимсь невдоволений? Так голосно кличить, аз лячно! — він злостиво засміявся, бо не любив дідуся, і подався в незастебнутому пальті до свого банку. Буба стенула плечима.

— Навіть пан Коцютек «смієцьця з насої лодини», — мстиво подумала Буба, вливаючись у ранковий вуличний рух.

На перехресті зустріла Адася. Бубине серце зробило кілька сальто назад (шкода, що Шварценегер не міг цього побачити) і зайняло звичне місце. Гірше було з руками, бо дівчина не могла опанувати їхнього тремтіння.

— Привіт, — кинув Адась, сповільнюючи сягністі кроки.

— Привіт, — промурмотіла Буба.

— Польську маєш? — Адась вочевидь волів триматися безпечних тем. — Ну, певне, що так, — додав він за мить. — Хто-хто, а ти точно написала, сторінок, мабуть, на п'ять.

— Написала. На п'ять, — присоромлено погодилася Буба.

Вона підсвідомо розуміла, що за цим крився вчинок, якого Адась не схвалював.

— А ми не написали, — віднедавна Адась про все говорив у множині.

Навіть, коли він сам, то поруч Йолька, — подумала Буба, відчуваючи, як крихітне зернятко ревнощів поступово зменшує радість від прогулянки з Адасем. Певна річ, що вона б ніколи в цьому не зізналася.

— Тема була неважка, — Буба спробувала виправдати свою працьовитість.

— Я б сказав — банальна, — Адась зневажливо закопилів губу й навіть не глянув на Бубу. — У нас просто не було часу на такі дурниці. Ми були на сесії.

— На сесії? — уява Буби змалювала Адася з Йолькою в перших рядах університетської аудиторії. — В університеті?

Адась закопилів губу ще більше.

— На фотосесії. У справжній телестудії. У Йольки є шанс стати ведучою такої собі молодіжної передачі «Самі про себе» чи щось таке. У кожному разі, про молодь, — Адась зібрав усю свою мужність і закінчив. — Вона виглядала в сто разів краще, ніж інші кандидатки.

— Я в цьому не сумніваюся, — підхопила Буба з доброзичливістю, якої сама в собі не підозрювала. — А коли вона говорила на камеру, то як було?

— Ну... Розумієш... Це вже другорядна справа. Але теж непогано... Цілком пристойно. Я б не вимовив жодного слова, а вона! Кілька речень, причому так, імпровізуючи. Коли Клінтон її побачить на каналі, ото здивується.

— Вона говорила англійською?

— Польською, але зате на телебаченні, — відрубав Адась, і Буба полегшено привітала двері школи, які досі не надто любила.

Відтоді, як Йолька почала зустрічатися з Адасем, Буба більшість перерв проводила в ліцейській бібліотеці. Інші дівчата теж були симпатичні, але Буба не відчувала якоїсь особливої потреби шукати подруг. Особливо тому, що продовжувала відчувати, як їй бракує колишньої дружби з Йолькою. Не кажучи про відсутність розмов з Адасем, якого вона знала найдовше, ну і взагалі... Вона здивувалася, коли побачивши її, Агата відійшла від стіни в класі й радісно підбігла

до неї.

— Глянь, що в мене є, — вона витягла з рюкзака книжку. — Мабуть, ти ще не читала? — запитала Агата з такою надією, що Буба відчула обов'язок її ошукати.

— Ні. Не читала, але хотіла б.

— Тоді бери, швиденько прочитай, бо я пообіцяла братові. Він молодший, тому почекає.

— То, може, спершу... — Буба вже пошкодувала про свою нещирість.

— Ти що! Я її здобула спеціально для тебе, і Кайтек про це знає.

— Спасибі, — відповіла Буба й уперше помітила, що в Агати дуже гарні очі. Такі усміхнені, без тіні якихось поганих думок. І такі чисті.

— Моя бабуся, про яку я тобі нещодавно розказувала...

— Та, що мала приїхати? — Агата могла похвалитися справді ідеальною пам'яттю.

— Атож. Вона приїхала й почала порядкувати в нашій кухні. І знаєш, що сталося? У мене в шлунку сира морква, зерна пшениці й півлітра йогурту, а мій дідусь... Невідомо, що з ним діється, бо я втекла з дому подалі від цієї кулінарної катастрофи. Я тобі розповідаю все, як воно є, бо пригадую, як ти заздрила мені, що в мене є бабця.

— Я й досі тобі заздрю, — зітхнула Агата, — але на великій перерві почастию тебе пончиком із кремом. Цей крем допоможе тобі повернути любов до всіх бабусь на світі. Мені принаймні завжди допомагає.

Сівши за парту, Буба засмутилася. Подумала, що було б значно приємніше, якби Агата стала її подругою. На щастя, є ще великі перерви, — сказала вона собі, перш ніж енергійна вчителька польської, із чарівним прізвиськом Редбулька, розпочала складний монолог про святого Олексія. Невідь чому, святий видався Бубі героєм середньовічного мультика й протягом усього уроку дівчина ледь стримувала дурнувату посмішку.

Удома панувала атмосфера важкої мовчанки. Якби її тягар завдати собі на плечі, можна було б не ворухнутися до кінця життя. Або тягати цей вантаж, як Сізіф свою жахливу каменюку. Саме так оцінила Буба ситуацію вдома. Дідусь ледь підморгнув утомленими повіками. Бабця не озвалася з іншої причини. Нещасна запіканка перетворилася на шматок вугілля, а сморід паленого вчувався аж на сходах.

— Нічого страшного, бабцю, — переконувала Буба, згадуючи смак крему в шкільному пончику, — зараз придумаємо якийсь інший обід.

Дідусь відразу пожвавішав.

— Ідемо до ресторану! — він зрадив, як дитина. — Рито, я частую! — негайно попередив старенький, — але й вимагаю: кожен їсть те, що сам захоче, — він змовницьки підморгнув онуці й швиденько подався по свої стоптані черевики.

Буба підбадьорливо глянула на бабуся й зрозуміла, що мають на увазі люди, коли говорять про розпач і нещастя.

— Зовсім недалеко є китайська забігайлівка, — лагідно обняла вона засмучену бабуся. — Там теж є багети з овочевою начинкою.

— Але китайські, а не французькі! — дідусь скривив губи в злостивій усмішці, а бабця Рита, не намагаючись більше показувати свою зневагу, покірливо подріботіла до кімнати по капелюшок, який купила спеціально для урочистих нагод.

Жир стікав дідусевим підборіддям, а старенький час від часу витирав його долонею. Величезна голяшка, оточена віночком капусти, уперто асоціювалася в Буби з бабусиним капелюшком. Обидві зі здивуванням, щоправда, викликаним різними причинами, дивилися на пана Генрика. Буба захоплювалася його апетитом, неначе дідусь раптом знову відчув смак життя. В очах бабусі крилася, швидше, відраза. Таку саму відразу викликала в неї тарілка із сайгонками, що нагадували невдалу спробу повалення Великого китайського муру.

— Співчуваю, Рито, — дідусь говорив з ротом, повним гірчиці, — тобі завжди дістається якась гидота, що нею не можна пригостити навіть бездомного собаку. Не кажучи вже про те, що ти їх ненавидиш, — в'їдливо додав він, не витираючи рясно вкритих гірчицею вусів.

Бабця мовчала, але Бубі здалося, що крім відрази до дідового обжерства, у її очах зблискувала й гасла якась дивна сумна іскорка. Буба ладна була заприсягтися, що коли б сайгонки могли перенести її в незнану далечінь, бабця негайно сіла на одну з них, і вирушила назад, додому. До своїх капелюшків, туфель і лікувальних сиропів, які очікували на неї в ідеально чистій кухні її молодшого сина.

— Я так від усього цього втомилася, — зітхнула пані Рита безпорадно, підтверджуючи Бубині припущення. — Час повертатися, — додала вона, зиркнувши на годинника.

Дідусь прискорив процес жування, але Буба знала, що бабусі йдеться про зовсім інше повернення. Про звичайнісіньку втечу від дідуся.

* * *

Батьки розпаковували речі в цілковитій мовчанці. Бабця Рита сиділа на валізках, а дідусь навіть не намагався вдавати, що його цікавить щось, крім привезених з моря подарунків.

— Немає чого нишпорити в моїй торбині. Тут нічого нема, — буркотіла мати, щойно дідусева рука жадібно залазила до чергової сумки.

— А бурштин? — нагадував дідусь, нетерпляче переминаючись з ноги на ногу.

— Ви, тату, уже зовсім на дитячий розум зійшли, — промурмотіла вона сердито, вручаючи йому пляшку пива.

— Це моє пиво! — заперечив батько, чий голос звучав зовсім не так, як на телебаченні. Його немовби ув'язнили в горлянці.

— Твоїми будуть спогади, — цього разу мати засичала ще сердитіше.

Вона покинула речі гамузом і промовисто тюкнула дверима до спальні.

— Пробач, синку, але я їду, — нагадала про себе бабця Рита, ніби попереджаючи, що не збирається втручатися в альковні справи подружжя.

— Це найкраще, що ти можеш для нас зробити, — похвалив її дідусь. — Що швидше, то краще.

— Бабусю, уже приїхало таксі! — Буба повернулася з балкону, намагаючись надати обличчю вираз, який найкраще передавав би атмосферу ніжного прощання. Але бабця вочевидь забула про цей ритуал. Диригуючи транспортуванням своїх валіз, вона квапливо покидала пост командувача. Коли її капелюшок зник у салоні таксі, а дідусь послужливо хряснув дверцятами, Буба машинально помахала рукою. Батько зробив те саме з балкону. Мати не з'явилася взагалі, що примусило діда виголосити лаконічний коментар.

— Дивися, Бубо, як воно буває, — зауважив він, кумедно ворущачи вусами, —

щойно позбулися одного нещастя, а вже маємо чергову драму. Ромео на балконі, а Джульєтта в сльозах. Як чудово, що на цьому найкращому зі світів існують карти.

Бубі не завадило, що дід спародіював цитату із драми Шекспіра, бо якщо чесно, то з ним важко було не погодитися.

— То що, дідусю? — вона жартома примружилася. — Канаста чи бридж?

— Бридж, дитино моя, тільки бридж, — замріяно відповів дід і лагідно глянув на онуку.

* * *

Новина про пані Сильвію, офіціантку із центру відпочинку, яка, на думку батька, дуже непогано танцювала, а на думку матері була справжнім опудалом і шльондрою, голосною луною прокотилася помешканням і цілим будинком.

На морі мати звикла якось особливо гучно висловлювати свою думку про опудало. А батько мовчав. Чим довше це тривало, тим голосніше плакала мати, скаржачись, що вже тиждень, як не вмикає комп'ютер.

— То ввімкни, — порадив дідусь, і ці слова викликали в домі справжній шторм.

— Я не можу творити в атмосфері зради та приниження! — мамин голос легко досягав верхнього писклявого «до», навіть Бартошова визирала з кухні, щоб переконатися, чи він належить її господині. — Так мене зневажив... Мене, відому письменницю. І хто? Такий... такий собі другорядний телеведучий із кривим зубом.

— Тільки не другорядний! — заперечував батько, вочевидь байдужий до стану власних зубів. — Будь ласка, без образ! — вимагав він. Але нерішуче й чимраз слабше. — Навіть, коли пані Сильвія приносила прибори, ти їй дошкуляла й намагалася шпигнути!

— Досить того, що ти аж занадто упадав коло неї! Фотосесія!! Ха, ха, ха, — мати легко перейшла в контрнаступ. — Твій батько, Бубо, запропонував цій кошавій шкапі кастинг. Мабуть, на головну роль в екранізації роману Конопницької! Сказав їй: «Я вважаю, що ви дуже телегенічна!». А я після таких компліментів мала б удавати, наче мені страшенно смакують телячі котлети!

— А хіба що? — здивувався дідусь. — От якби вони були з конини, то інша справа... — співчутливо зітхнув він.

Коли ввечері Буба слухала свій улюблений диск із найкращими скрипковими концертами, їй спало на думку, що домашній оркестр трохи «розстроївся». Ця відсутність гармонії не була новою, але чомусь дивно її засмутила. Уперше в родинній опері з'явилася анонімна солістка, якій удалося цілковито вивести матір з рівноваги. Досі батьки ніколи не відкривали перед Бубою своїх слабинок. Були настільки зайняті собою, що навіть не помічали решту членів оркестру. Тим часом хтось сфальшивив, з'явилася зайва нота, когось підвів смичок, і першокласний оркестр почав грати, як дует музик-самоуків. Подумавши про дует, вона раптом побачила перед собою Адася з Йолькою, які танцювали самбу на безлюдному пляжі. Рухалися важко й неритмічно, ніби зовсім не чули скрипки, чиї ідеально злагоджені звуки розливалися Бубиною кімнатою, тихенько розповідаючи якусь важливу й сумну історію одного знайомства. І Буба чомусь зраділа, що скрипка грає не для батька з матір'ю, і не для Адася з Йолькою. Вона грає для неї, для зіщуленої клубочком Буби, ледь наляканої несподіваним відкриттям, що іноді краще бути самій, аніж із кимсь, хто зробить твоє життя сірим і безрадісним.

* * *

— Чому не приходиш на зібрання? — Адасть не рахувався з маленькими Бубиними кроками, і навіть не зауважив, що вона мусить підбігати, аби почути його запитання. Хлопець і не чекав на її відповідь. Просто собі говорив. — Тепер у нас так класно, дивись, шкодуватимеш! Йолька придумала харцерський театр. Навіть сценарій сама написала, такий, знаєш, про кохання.

— Харцера до харцерки? — встигла запитати Буба, прискорюючи кроки.

— То ти вже читала? — Адасть уперше глянув на Бубу, причому з повагою. — Нізащо не вгадаєш, хто яку роль виконуватиме!

— Йолька буде харцеркою, — цього разу Буба швидше ствердила, аніж запитала, і знову її відповідь зустрівся з Адасевим схваленням.

— Ну, — підтвердив він задоволено. — У нас є ще одна маленька роль. Така другорядна, дівчини з харцерського хору. Навіть говорити нічого не треба. Якщо це тебе цікавить...

— Я у хвості не плентаюсь, — пояснила Буба Адасевій спині, бо сам хлопець уже увійшов у двері ліцею. — Зрештою, я взагалі не вмю грати.

— От за це я тебе й люблю, — заявив Адасть, трохи сповільнивши кроки. — За щирість. Не кожна дівчина в цьому зізнається.

— У чому це я зізнаюся? — Буба вже знала, що Адасть думає виключно по-своєму, а її слова, які насправді були протестом проти будь-якої фальші й нещирості, незрозумілі йому так само, як будова космічного корабля.

— Ну, у тому, що ти гірша за Йольку.

— Авжеж, — дурнувато відповіла Буба, гірко подумавши, що навіть урок математики приємніший, ніж розмова з Адасем.

Після математики вона вже точно знала, що це саме так. Отримала четвірку за декілька доречних зауважень, які стосувалися систем рівнянь, а решта класу дивилася на неї мало не перелякано.

— Як тобі це вдалося? — зацікавився Мілош, чесно ділячи яблуко на дві половинки.

— Якщо тебе цікавлять подробиці, — відповіла Буба, відкусивши шматок, — то заскоч після уроків. Там справді немає чого робити.

— Це Сокирі й тобі. Але якщо мені трохи поясниш, що й до чого, я щодня приноситиму тобі яблука.

— Звучить майже як обітниця раю, — усміхнулася Буба й дивно порожевіла.

Вона й сама не знала, чому такі звичайні, найзвичайнісінькі яблука можуть так помітно впливати на її шкіру. І на те, що на її вуста знову повернулася усмішка, до якої Мілош приглядався з явним задоволенням. Аж до останнього уроку.

З ліцею поверталися разом.

— Ти вже чув про харцерську виставу? — спитала вона, силкуючись удавати байдушність. — Йолька грає головну роль. Мабуть, вона непогана...

— Хто це непоганий? — Мілош витягнув два батончики й почаствував одним Бубу.

— Оця наштукатурена швабра на дибах? Там хіба що диби й мають відношення до театру. Ну, і ще, може, те, що ці виконавці — справжня трагедія. Про ліричний монолог я взагалі мовчу, бо він, на жаль, схожий на комедію, — говорив Мілош, наминаючи батончик.

Буба глянула на нього спершу з радісним здивуванням, а за мить з виразом

німого співчуття.

— Певне, Йолька тебе відшила, тому ти про неї так погано говориш, — прошепотіла вона з відчаєм у голосі.

Мілош ледь не вдавився батончиком і здивувався ще більше, ніж Буба.

— Відшила? Вона мене? Ти що, здурила? Мої старі мало не змінили номер телефону, щоб від неї відкараскатися! Я ховався в льоху, щойно стукіт її підборів лунав на нашій вулиці... Слухай, — Мілош раптом зупинився й запхав руки до широких кишень куртки, — те, що я дебіл у математиці — це факт, те, що я колекціоную одиниці, як філателіст марки — теж, але не порівнюй мене із кретином, який збирає ляльки Барбі. Я ними охоче бавився, коли був малим, але в молодості кожен помиляється, — промовив він тоном дорослого. А тоді тихо додав: «Не порівнюй мене з Адамом».

У його очах залишилася дивна іскорка смутку. Або невисловленого бажання, щоб вона, Буба, усе ж таки трохи порівнювала його з Адамом. Або принаймні глянула на нього так, як часом ще дивилася на Адася.

ГУРУ НА ТЕЛЕФОНІ

— Це пані Астріда, — гордо проказала мати.

Буба, батько й дідусь стояли в передпокої, зацікавлено спостерігаючи за маминою гостею. У свою чергу, незнайомка не дивилася ні на кого, зате цікавими очками роззиралася довкола.

— У вас шкідлива аура в помешканні, — невдоволено заявила вона, трохи помовчавши. — Завтра підемо до галереї фен-шуй. Купимо декілька дрібничок, — слова призначалися матері, яка захоплено притакувала.

— Фен-шуй, — повторила мати, і в її голосі пролунала нотка обожнювання.

Вона закохано глянула на свою химерну гостю й провела її до кабінету.

Коли за пані Астрідою безшелесно зачинилися двері, наша трійця продовжувала непорушно стояти, явно вражена жахливою материною знайдою.

— Маньчакова в порівнянні з нею — то дрібничка, — порушив тишу дідусь. — Давно я не бачив такої великої й такої владної жінки.

— Мене вона теж налякала, — зізнався батько голосом, якому бракувало мужності.

— А може, вона приємна? — несміливо висловила надію Буба, але зовсім непереконливо. Мовби не довіряла сама собі.

— Цікаво, звідкіля Марися її витягла... — роздумував дідусь, зав'язуючи серветку на шиї.

Навіть поява пані Астріди не вплинула на його апетит.

— Певне, із цієї галереї «фуй-фуй», бо звідки ж іще? — припустив батько, розрізаючи виделкою котлету. — Такі жінки не ходять зазвичай вулицями, не сидять у кав'ярнях і не працюють на фірмах. Вони перебувають, як мені здається, або в якихось химерних релігійних громадах, або, — батько стишив голос до зловісного шепоту, — у сектах!

— Сектах? — нажахано повторили дідусь із Бубою.

Буба отямилася перша.

— Якщо оцінювати людей на підставі їхнього зовнішнього вигляду, то наша Маньчакова повинна бути якимсь гуру, а вона ж собі лише звичайна жінка.

— Маньчакова грає в бриджа, отже вона досить нормальна, — кажучи це, дідусь дивився на рештки батькової котлети й був готовий кожної миті її поцупити. — А тут про гру аж ніяк не йдеться!

— Вона може бути... — Буба глибоко замислилася, — перекладачкою.

— Якщо вона перекладачка, то я — поет, — не погодився дідусь. — Швидше, якась перекупниця. У неї шахраюваті очиці й червоні захланні лапи. Одурить нашу Марисю, а та й не помітить. Але цікаво, як?

Жах, який дідусь посіяв у всіх присутніх, зріс ще більше потому, як двері матиного кабінету знову відчинилися, і в них з'явилася спина пані Астріди, котра тягнула з матір'ю величезну коробку.

— Ти що, виїздиш, люба? — батько спантеличено дивився на коробку, навіть не намагаючись опанувати знервованість, проте це погано йому вдавалося.

— Ти продаєш комп'ютер? — перелякалася Буба.

Лише дідусь зберігав самовладання. «Агнешка давно більше тут не живе...» — замуликав він, доїдаючи батькову котлету.

Мати переможно подивилася на всіх і замогильним голосом прорекла:

— Негативна енергія. Можете його забрати собі.

Астріда схвально поставилася до материних слів, киваючи своєю здоровезною головою, а мати, підбадьорена її похвалою, радісно всміхнулася. Як мала дитина.

За десять хвилин гора «негативної енергії» виросла до грандіозних розмірів.

Вітальня почала нагадувати магазин побутової техніки під час доставки нового товару. Поруч із комп'ютером громадилися музичний центр, телефон, дві галогенові лампи, електронні годинники й ваги, нова мобілка — предмет маминих гордощів, і навіть депілятор.

— Залишилося викрутити лампочку, і матимеш, Марисю, справжню печеру, — прошепотів дідусь.

Астріда кинула на нього пронизливий і сповнений зневаги погляд.

— Я візьму мобілку й депілятор, — озвалася вона, трохи помовчавши. — Віддам їх, Маріє, братові Бенедикту. Як символ дня.

— Символ дня? — Буба намагалася щось зрозуміти, але ситуація змінювалася так блискавично, що логіка виявлялася зовсім непотрібною.

— Брат Бенедикт користується депілятором? — дідусь вочевидь зацікавився такою інформацією, яка, на додачу, підтверджувала попередні батькові припущення. — А власне кажучи, хто такий цей брат Бенедикт?

— Він член «Місії світла природи», — зверхньо пояснила мати.

— Світла чого? — здавалося, що батько от-от збожеволіє, однак не полишав надії сподобатися материній гості, демонструючи пані Астріді свою фірмову усмішку.

Проте Астріда була не камерою, а явним ворогом усіх та всього, на що тільки наштотхувався її погляд. За винятком матері. Депілятор і мобільник вона спритно вкинула до пакета, витягнутого з-під величезного волохатого коца, який, певне, слугував їй за пончо.

— Вона скидається на диван із цим своїм коцом, — зауважив дідусь, але його ніхто не слухав.

Батько з Бубою втупили погляд у двері маминої кімнати, які знову виявилися зачиненими.

— Ти був правий, Павелку, — вираз дідусевого обличчя наводив на думку про

кінець світу, — секта!!

— І що тепер буде? — Буба засумувала за нормальними сварками батьків, котрі закінчувалися кількадечним перемир'ям.

Досі будь-яка суперечка відбувалася, як звичайно, достатньо було заpastися терплячістю, щоб знову побачити, як батьки повертаються до ніжності й любовних зітхань. Проте цього разу мати порушила класичне закінчення подружньої драми й запровадила на сцену нову дійову особу, що тут, у їхньому домі, почувалася краще, ніж Буба.

— Що буде? — підхопив дідусь із міною пророка. — Нічого не буде. Твоя мати поміняла в кімнаті меблі. Викинула комп'ютер, зате поставила двомісний диван моделі «Астріда». От і все. Будемо сподіватися, що диван невдовзі забереється звідси, бо...

— Пані Астріда сьогодні ночуватиме в мене, — перебила старенького мати, знову з'явившись у дверях.

Більше вона не виходила. Не допомогли батькові прохання пояснити, що відбувається, які він шепотів біля зачиненої кімнати. Чи те, що дідусь легенько стукав у двері, прохаючи доньку поговорити з ним. І навіть героїчна Бубина спроба подзвонити на мобільний, який ще годину тому належав мамі, а зараз став власністю незнайомого нікому брата Бенедикта. Мати вперто вдавала, що її немає в кімнаті, і лише чуйне вухо могло вловити тихеньке мелодійне шепотіння, що нагадувало якусь дивну молитву. Проте ніхто в родині не відзначався таким дивовижним слухом, тож нічого й не почув.

Ранок виявився кошмаром. Спершу батька, який увійшов до кухні у своїх улюблених боксерках, вигнали звідтіля, обзиваючи ексгібіціоністом. Мати зчинила гвалт, і тато прикриваючи долонями свої куці труси з намальованими на них північними оленями, вилетів з кухні швидше, ніж туди зайшов. За мить Бубі дорікнули за слова «доброго ранку».

— Треба казати: «Ласкаво просимо, сестро Астрідо», — повчала доньку роздратована мати.

У цей час Бубина нова «сестра» доїдала її сирок, запиваючи сніданок шкідливою «Кока-колою». Дідусеві теж не вдалося спокійно поїсти. Мало того, що Астріда зайняла його місце, то ще й привласнила собі тарілку, останню з улюбленого сервізу. І на цій тарілці лежала яєшня, якою старенький зазвичай снідав.

Дорогою до ліцею Буба намагалася зосередитися. Їй здавалося, що її єство розпалося на маленькі частинки, які відчора перебували в різних світах, і тепер не могли зібратися до купи. Камінець, який вона стусонула носком мартенса, видався дівчині валуном. Галки, такі балакучі й кокетливі зазвичай, верещали, як ненормальні, а пані Крися з кіоску не відповіла на Бубине привітання, хоча дівчина ладна була заприсягтися, що та її бачила у віконці. Адає ішов попереду Буби, але їй не хотілося зупинити його голосним «Агов!». Вона не зраділа навіть тоді, коли її наздогнала задихана й весела Зузка Хваст, яка ніколи не задавала дурнуваних питань і раз на тиждень дивилася культовий комедійний серіал «Рейс».

— Привіт, Бубо, — привіталася Зузка, простягаючи м'ятні цукерки. — Це мій сніданок, — пояснила вона, посміхаючись, — стільки часу доводиться марнувати в черзі до туалету, що поснідати вже не встигаю.

— Здається, я теж, — зітхнула Буба, беручи цукерку.

— Через туалет? — Зузка жувала вже третю.

— Ні, через маму. Вона збожеволіла, — коротко пояснила Буба, розгризаючи м'ятне драже.

— Лише зараз? — здивувалася Зуза, і в її голосі вчувалася нотка заздрості. — Тоді тобі справді пощастило. Можна сказати, що ти постаріла з нормальною матір'ю. З моєю не можна було говорити ще в п'ятому класі школи. Ну, що ж, — співчутливо зітхнула вона, — колись і у твоєї мусив поїхати дах. Із часом це минається, — продовжувала Зуза тоном знавця ненормальних матусь. — Нарешті ти якось до цього звикнеш, але треба мати терпіння. Послухай доброї поради.

— Біда в тім, — пояснила Буба Зузі, — що в мами поїхав дах не через мене, а через якусь ненормальну жінку, котра відучора живе в нашому домі, поглинає наш сніданок і поводить, як мамин чоловік... Вони навіть сплять разом, — Буба вже пожалкувала, що все так вибовкала, але Зуза не надто зацікавилася екстравагантністю Бубиної матері.

— Не переймайся, — сказала вона. — Це минеться. У твоєї матері теж повинні виявитися якісь вади.

— Та ні, — відповіла, подумавши, Буба. — Досі все було гаразд.

— Невже в неї немає жодних емоційних недоліків? — не повірила Зуза й згорда глянула на Бубу, яка раптом зрозуміла, що останнім часом усі дивляться на неї якось зверхньо.

— Власне кажучи... — намагалася проаналізувати ситуацію Буба, — відтоді, як батьки повернулися з моря, мама виглядала такою нещасною, весь час плакала. Навіть вигляд тата її страшенно дратував і... і... знаєш, вона з ним узагалі не розмовляла. А він теж поведився по-дурному, неначе мамині нерви його не обходять.

— Сама бачиш, — Зуза безпорадно розвела руками. — Емоційний недолік! Причому серйозніший, ніж у моїх старих після розлучення.

— Після розлучення?

— Звісно! А чого ти дивуєшся? У нашому класі більше розлучених батьків і матерів, ніж тих, що живуть разом.

Буба зітхнула. На щастя, вони вже були в школі, і продовження розмови було неможливе через страшенний галас. Проте навіть наодинці зі своїми думками Бубі важко було зрозуміти, що б вона воліла: мати розлучених батьків чи двох матерів та одного ображеного тата.

На математиці вона ніяк не могла зосередитися. Думки були зайняті родинним рівнянням з одним невідомим, і Буба не знала, що могло допомогти їй його розв'язати.

У свою чергу Редбулька на польській розводилася про духовні аспекти віри в середньовічній ліриці, що переконало Бубу в могутності релігії та її впливові на людську психіку. Бо саме це, безумовно, стосувалося зараз її матері. До всього ще й астрономічний гурток запрошував на лекцію, присвячену астероїдам, а це нагадало Бубі про Астріду, яка сама скидалася на велетенську скелю, хоча безумовно не була при цьому небесним тілом.

На запитання Агати, що трапилося, Буба відповіла коротко:

— Сама не знаю.

Дівчата сиділи на підвіконні й ласували пончиками з ніжним ванільним кремом, з якими в Буби асоціювалася Агата. Віднедавна вони разом проводили час у відвертих розмовах на великій перерві, а підвіконня, з якого їх час від часу зганяв учитель географії, стало найзатишнішим місцем у ліцеї.

— Я вважала, що не може бути нічого гіршого, ніж жити з моєю бабусею Ритою, але це неправда. Вона була не така вже й погана...

— Я ж тобі казала! — переможно посміхнулася Агата. — Завжди може бути гірше, ніж ми собі уявляємо, — додала вона й засмутилася. Її погляд потьмянів, а сама дівчина виглядала незвично тихою. Бубі стало соромно.

— Ти переймаєшся моїми проблемами, але в тебе самої якісь негаразди, — намагалася розпитати товаришку Буба, зазираючи їй в очі.

— У кожного є якісь проблеми, — удала, наче не розуміє, Агата, силкуючись упевнено посміхнутися. Проте Буба не дозволила себе ошукати.

— Проте не кожен приходить до ліцею із заплаканими очима...

— Бо не в кожного вдома пекло, — стонула плечима Агата, розглядаючи свої поношені черевики.

— Пекло? То в тебе теж пекло? — здивувалася Буба, розуміючи, що з Агатою її об'єднує не лише любов до пончиків із кремом.

— Атож. Тільки дещо інше.

Дзвоник завжди лунає в найменш відповідний момент, — подумала Буба, побачивши, з яким поспіхом Агата зістрибує з підвіконня.

— Поговоримо про це іншим разом, — пообіцяла Агата, проте Буба була певна, що це була найостанніша річ, про яку її подруга хотіла б поговорити.

Мілош стояв перед школою, вдивляючись в небо. Певне, він бачив не лише хмари, бо коли Буба повільно наближалася до хлопця, той витяг руки з кишень і зробив розумне обличчя, наскільки це можливо в шістнадцять років.

— Ластівок видивляєшся? — Буба зупинилася біля зосередженого Мілоша.

— Ти теж ластівка, але одна ластівка весни не приносить, — озвався він.

— Що ж, то я полетіла додому, — набурмосилася Буба, і Мілошеве обличчя негайно набуло звичайного вигляду.

— Не кажи так! Відучора я став членом орнітологічного гуртка й готуюся написати доповідь про горобців. І тепер перевіряю, наскільки це актуальна тема. Скажу тобі от що: горобців на пальцях можна перелічити. Може, вони трапляються так рідко, що доведеться йти до зоопарку?

У цю хвилину ціла хмара сірих непоказних пташок з голосним цвіріньканням прилетіла на шкільний стадіон.

Мілош глянув на Бубу, як на добру чарівницю.

— Оце-то так! — захоплено прошепотів він. — Я навіть оком змигнути не встиг, а тут маєш — ціла зграя. Ти мене врятувала, тепер не доведеться покидати гурток, тож я тобі винен, щонайменше піцу.

І Мілош знову глянув на Бубу. Цього разу так, ніби вона була єдиним екземпляром райського птаха, від якого залежить щастя орнітолога-початківця.

У піцерії «Брудзьо», яка була місцем зустрічі всіх ліцеїстів, уже сиділо півкласу, наминаючи піцу із сиром. Побачивши Мілоша й Бубу, чимало знайомих привітно помахали в їхній бік. Проте вони воліли обрати вільний столик. Неподалік від набурмосеної Йольки і якогось нещасного нині Адася. На противагу

похмурій парі Мілош аж променився від радості. Мабуть, через свої орнітологічні вподобання. А коли розповідав про діету, якою його мати катувала себе й заодно всю родину, його очі сміялися так, ніби він раптом уздрів найрідкісніший екземпляр африканського колібрі. Тим часом замість колібрі перед його очима була Буба, яка теж відчула дивний приплив енергії й усміхалася чимраз ширше. Вона навіть не збиралася озиратися на Йольку, дзуськи! Проте дівчина таки бачила її краєм ока, немовби вже звикла постійно стежити за колишньою подругою. І раптом з подивом збагнула, що Йолька витріщається на неї, точніше, на Мілоша. На додачу вона робила це цілком відкрито ба, навіть... безсоромно. Авжеж, це підходяще слово, вирішила Буба, знову скоса зиркнувши на рожевий Йольчин светрик. Вона встигла ще замислитися, чому її однокласниця сьогодні сама на себе не схожа. І раптом до неї дійшло. Йольчине волосся нагадувало макароні-спіральки. Частина спіральок залишалася світлою, а частина гармоніювала з рожевим светром. Ці спіральки Йолька щомиті пригладжувала, намагаючись їх розпрямити. Рука тремтіла, а її власниця була розлючена. Про це свідчили капризно надусані губи, ображені на весь світ. Більше Буба нічого не встигла помітити, бо горизонт їй заслонила тарілка з піцою. Мілош тактовно припинив розповідь про діету й накинувся на гарячу смакоту.

— Бачу, ти вже вполював першу пташку? — Йолька зупинилася біля Мілоша, даючи Адасеві можливість розплатитися. — Чималенька, — в'їдливо додала вона, і рожевий светрик подався до виходу.

Буба почувала себе повною ідіоткою з великим кавалком піци в роті. Перш ніж вона його проковтнула, Йольчині спіральки вже майоріли на другому боці вулиці.

* * *

З кожним днем мати ставала чимраз чуднішою. Її нова релігія, у якій поєднувалися елементи всіх культур та філософій, супроводжувалася постійною присутністю пані Астріди, яка коли й озивалася, то лише до матері. Проте непрохана гостя охоче годинами тринділа по телефону. Буба з дідусем намагалися з'ясувати, які важливі справи змушують пані Астріду без кінця його окупувати, проте на них чекало гірке розчарування. Під час цих розмов Астріда була звичайнісінькою жінкою, яка записувалася до свого стоматолога, видзвонювала до подружок, одна з яких після сорока народила першу дитину, а іншу доводилося повчати в справі розлучення.

— Ти впораєшся, люба, треба це зробити задля нашої групи, — переконувала Астріда, посмоктуючи крізь соломинку томатний сік. — Чим швидше, тим краще. Ти й так занадто довго мучилася із цим віслюком. Навіть не згадуй мені про дітей! — репетувала вона до слухавки. — Їм теж потрібне нормальне життя. Кінець рабству, — процїдила вона, аж дідусь під дверима перелякався.

— Чуєш, Бубо, куди вона гне? — знервовано шепотів він. — Не буду приховувати, що мені не надто подобається поведінка твоєї матері, але це не причина, щоб я дозволив їй покинути Павла! А в цієї відьми саме такі наміри! С-с-сучка така!

— Діду! — розгнівано дорікнула онука. — Ти ж бо джентльмен...

— Але вона не жінка, це монстр!

Астрідине плямкання вщухло, тому шепотіння під дверима теж припинилося. Лише коли її важкі кроки затихли за дубовими дверима матиного кабінету, Буба з дідусем полегшено перевели подих.

Підслуховування нової пожилиці обоє сприймали як родинний обов'язок. Мати, яку Астріда довела до повного отупіння, повністю втратила зацікавлення хатніми справами. Спілкувалася виключно із цією велетенською неохайною жінкою, ставлячись до решти, як до непотребу. Її міміка змінювалася лише тоді, коли з'являвся батько. Тоді мамине обличчя набувало виразу неконтрольованої агресії.

Батько, здавалося, усе більше байдужів до матеріної манії. Він просто з'являвся на Звіринецькій чимраз пізніше й після солідної порції випивки. Тим часом мамин кабінет перетворився на місце химерних містерій, у чому Буба з дідом мали можливість переконатися, щойно він порожнів. Його мешканки щодня по обіді виходили «на групу», попередньо умовившись із таємничим братом Бенедиктом, який заволодів маминим депілятором. Протягом двох годин дід з онукою могли нищпорити в кімнаті, яка світила пусткою, шукаючи там слідів того, про що знала навіть Бартошова. а саме, що в матері абсолютно поїхав дах.

Крім дюжини дзвіночків, які від найменшого повіву перетворювалися на симфонічний оркестр, кімната стала камерою зберігання химерних речей: звідусюди звисали якісь чудні забавки, скрізь були свічечки, дешеві статуєтки й купа атласних подушечок, порозкиданих по килиму. Стіни вкривали аркушики з материними сентенціями, які дідусь мав звичку читати.

— Послухай-но, Бубо, про що мріє твоя мати, — казав він, уздрівши нового аркушика й негайно зачитував найсвіжіші тексти власної доньки: «Небо призначене для наївних. Тим, хто йде за світлом природи, достатньо жити, прагнучи істини». Або ось ще, — радів старенький, побачивши інший: «Людина торкається Бога, коли відкидає матеріальне». Тепер ти розумієш, як спритненько перехопить Астрідка все, що в нас є матеріального, разом із цептерівськими каструлями? Побачиш, вона поцупить навіть Марисину парасольку! — дідусь дивився на Бубу з непідробним співчуттям, неначе бачив її без даху над головою, без мартенсів і нещодавно куплених джинсів. Він справді виглядав ураженим цим уявним нещастям, і Бубі стало ніяково.

— Але ж це не триватиме вічно.

— Вічним є хіба що світло природи, від якого твоя мати осліпла, — заявив дідусь і торкнув капцем розкладеного на підлозі килимка. — Твердий, — насмішкувато мовив він, — а твоя мати живе на ньому вже цілий тиждень. Уночі спить на ньому, а вдень...

— Я теж підозрюю, — зізналася Буба. — А вдень мама виконує на ньому різні карколомні вправи, пітніючи від зусиль, а пані Астріда сидить у кріслі, об'їдається вафлями й підганяє маму. Бартошова сказала, що коли це продовжуватиметься...

— Не кажи більше нічого, — жалісно озвався дідусь. — Бартошова все ж людина! Якщо вона коли-небудь виконає свою погрозу, нам кінець. Зараз, коли не стало твоєї матері...

— Але ж мама жива, — спохмурніла Буба.

— Марися живе, але в іншому вимірі, — не поступався дідусь. — Тому, коли твоя мати нас покинула, ми існуємо лише завдяки Бартошовій, а вона все-таки чудова жінка, — ніжно продовжував він, і Буба готова була дати голову на відсіч, що за шкельцями окулярів у нього зблиснули сльози.

— Обід, пане Генрику, — за дідусевою спиною стояла постать у фартусі з

великими польовими маками, а з рум'яного обличчя Бартошової на старенького дивилися привітні й добрі очі. І Буба подумала, що дід завжди все знає, навіть те, коли варто про когось відгукнутися добре, а коли погано. І за це вона теж його дуже любила.

— Чула? — похвалився дідусь, прямуючи за фартухом. — Вона сказала «пане Генрику», а це звучить так, немовби вона мені щонайменше освідчилася в коханні.

* * *

— А ви тут ще живете? — допитувалася Маньчакова, намагаючись упхатися у двері одночасно із чоловіком. — До вас неможливо додзвонитися. Постійно зайнято! — гриміла вона, перевіряючи, куди це поділася її сильна половина.

Через деякий час виявилось, що пан Вальдек залишився за дверима й марно силкувався потрапити досередини помешкання.

— Я ж тобі казав, кохана, що Буба перебуває в такому віці, коли переважно спілкуються по телефону з нареченим, — Маньчак квапливо стягав пальто, проте дідусь виявився швидшим.

— А що це ви тут від нас приховуєте, дорогенький пане Маньчак? Ого, яка чудова шинеля! — утішився він, угледівши блискучий велюр з химерним орнаментом. — Чудово пасуватиме до нового Марисиного інтер'єру. Bravo, bravo! — кепкував він з гостя. — Ви напрочуд мужня людина!

— Дайте нам спокій, — Маньчакову страшенно засмутило те, що вся увага пана Генрика зосередилася на її чоловікові, тоді як вона знімала з голови... величезного кавуна.

— А це що таке? — здивувався старенький удруге. — Кавун посеред зими? Гарний, нівроку, — він аж прицмокнув від задоволення.

— За цей берет, пане Генрику, я заплатила стільки, скільки коштує відпочинок на Майорці! — відрізала Маньчакова, легенько струшуючи з кавуна невидимі порошинки.

— Щиро кажучи, я волів би відпочинок. Навіть разом з вами, — зауважив дідусь. Тоді занепокоєно роззирнувся довкола й прошепотів:

— Наша Марися... збожеволіла.

— З вами будь-хто здуріє, — Маньчак спокійно витягнув колоду карт, залишаючись абсолютно байдужим до сенсаційного повідомлення.

— У якому розумінні збожеволіла? — запитала Маньчакова, смикаючи шарфік горохового кольору, що чудово пасував до кавуна.

— У прямому розумінні. Живе із жінкою...

— Буває, — сухо озвалася Маньчакова. — Жінок у певному віці починають цікавити інші цінності...

— Цілими днями молиться перед якимсь бовванчиком. І дивно поводитьсь: або сидить по-турецьки, або стоїть, розставивши ноги.

— Розставивши ноги? — здивувався Маньчак. — Це страшенно незручно. Може, у неї ревматизм? Моему знайомому ніяк не вдається вклякнути, бо в нього болять коліна.

— Не стає навколішки відтоді, як перестав ходити на службу Божу, — утрутилася Маньчакова.

— Це якраз і був початок хвороби, — несміливо захищав товариша Маньчак. — Він тобі ніколи не подобався...

— Бо в мене теж інші цінності, — пояснила Маньчакова, сідаючи до столу.
— Буде краще, якщо ми гратимемо в мене, — вирішив дідусь. — Тут крутяться підозрілі особи, які хазяйнують у нашому домі.
— У вашій кімнаті нам не щастить. Завжди програємо.
— То й цього разу програєте, бо сили не маєте! — прорік дідусь. — Це мій девіз на сьогодні! — радісно похвалився він, широко відчиняючи двері до своєї кімнати.

ЗОЛОТА СЕРЕДИНА ПАНА МАНЬЧАКА

— У мене є «інь», і я не збираюся з вами сперечатися! — агресивно вигукнула мама, яку обступили рідні.

— А раніше, Марисю, у тебе була цілком непогана родина, — сумовито нагадав тато, намагаючись зазирнути їй в очі.

Часу залишалось небагато, бо щомиті могла повернутися пані Астріда, яка туманила голову вже третій прихильниці світла природи.

— Ви що, не розумієте, що все змінилося? — мати глянула на зосереджені на ній обличчя. — Відтоді, як я збагнула існування тай-ші, моє життя отримало нове значення.

— А що отримали від тебе чоловік, донька й старий батько, це тобі байдуже? — гримів дідусь, у якого уривався терпець, щойно він чув сповільнену доньчину мову й бачив її блукаючий погляд. — Ти нас усіх ошукала! І ксьондза Корека теж! Коли він довідається про всі ці твої «тай-срай», будь певна, що в наступному житті ти прокинешся поряд із цією чужою жінкою, яка вже кілька тижнів поглинає наші сніданки!

— Марисю, повернися до нас! — благально прошепотів тато, і в його серйозних очах Буба помітила справжні чоловічі сльози.

Побачивши це, мама теж раптово розплакалася. Вона ридала, як буває з нечемними дівчатками, коли ті про щось дуже-дуже шкодують.

— Я не знаю... — скаржилася вона схвильованим голосом, — мені потрібна була гар... гармонія і рів... рівновага, і ще зро... зрозуміти себе, але я ні... нічого не зрозуміла...

Буба ніжно притулилася до маминого обличчя, змученого новими звичками й драконівською дією. Обійняла її, як завжди, коли ділилася з нею своїми проблемами, і тихенько прошепотіла:

— Ми на тебе чекаємо, мамо. Прошу, повернися.

Почувши дзвоник, усі затамували подих. Крім матері.

Вона на мить відсторонилася від Буби й проказала своїм колишнім спокійним, урівноваженим тоном.

— Не відчиняйте. Вона все цінне від мене вже винесла. Там залишилися хіба що мої книжки, — і знову вибухнула плачем, який пролунав, як найпрекрасніший струнний квартет. Ні! Як «Героїчна симфонія» Бетховена у виконанні найславетнішого оркестру.

Пізно ввечері мамина кімната знову перетворилася на її кабінет, а родинне життя — на ідилію. Бо саме так Буба уявляла собі ідилічне життя. Мати завзято друкувала на комп'ютері, ніби брала участь у змаганнях зі швидкісного набирання тексту, батько переглядав альбом з фотографіями часів їхнього медового місяця, а дідусь із насолодою допивав рештки віскі, які знайшов у батьковому барі. Буба не

робила нічого важливого, проте так лише здавалося. Бо дівчина насолоджувалася картиною. Сиділа й намагалася запам'ятати ці чудові миті, які поселилися в очах найрідніших для неї людей. Усе це стало її щастям. Проте це важко було кому-небудь пояснити. Хоча, подумала Буба, Мілош відразу б її зрозумів! Мріяти про нього теж було приємно, зокрема через те, що ніхто їй у цьому не заважав. Батько з дідусем балакали пошепки.

— Ну поясніть мені раціонально, чому це сталося? — не здавався батько. — Навіщо вона нам таке встругнула?

— Гадаю, це криза звичних цінностей, — дідусь процитував Маньчакову й постукав пальцем по спорожнілій пляшці, показуючи цим, що продовжить, якщо йому доллють. — Бачиш, сину, — вів він далі, — вона спершу розчарувалася в тобі, а потім перенесла це на весь світ.

— У мені? А що я такого їй зробив? Ця офіціантка на морі — звичайна приємна дівчина...

— І цього виявилось досить! У Марії вразлива мистецька душа. Це в неї від мене, — хвальковито підкреслив дідусь. — Проте вона швидко втрачає віру в себе...

— А це вже не від вас, — в'їдливо докинув батько.

— Ну, що ж... За Маріїні недоліки я не відповідаю. Я лише намагаюсь пояснити тобі її бехавіор.

— Бе... що? — батько неспокійно ворухнувся в кріслі.

— Зовнішні ознаки існування, сину. Отже, Маріїн бехавіор — це складний синдром клімактеричного віку, от, що я думаю.

— Бехавіор? Здається, такого терміну немає, — утрутилася Буба.

— Не будь така розумна! — перебив її батько. — Як це немає, якщо я його, нарешті, зрозумів? — заперечив він. — Але чому цей клімактеричний процес не відбувається в неї нормально? — запитав він так, немовби мати була хворою, а дідусь лікарем. — Можна було б приймати якісь гормони чи ще щось...

— У неї дуже делікатна, світла душа, — нагадав дідусь.

— Точніше вона «світло природи», — увічливо нагадав батько, злегенька закопилуючи губу. — Ми тут носимося з Марисею, як з неповносправною дитиною, а якийсь підозрілий брат Бенедикт загарбав собі всі наші компакт-диски, а про Марисин велосипед і наш туристичний намет я взагалі мовчу.

— Це був дорогий урок втрати довіри, — підбив підсумок дідусь. — Тобі доведеться швидко її повернути, інакше щомиті який-небудь всемогутній проповідник з іншої секти може поїхати звідси твоєю машиною.

До кімнати несміливо увійшла мати. Стала за спинкою крісла з винуватим виразом обличчя, який був у неї від самого обіду.

— Тату, ви щось про ксьондза Корека згадували, — шепнула вона нерішуче. — Я розумію, що ви не говорили йому про цю... Астріду? — мамин голос був схвильований.

— Ми ж не ідіоти, Марисю, — відповів їй дідусь. — Ксьондз Корека спокійно чекає собі, доки ти отямишся.

— Ну, от він і дочекався, — радісно заявила мати, готова застрибнути до потяга, легковажно викресленого з розкладу її релігійних мандрівок. — Пробачте мені, — проказала вона ще тихше. — Я надолужу втрачене, — глянула вона на Бубу з невимовною любов'ю. — Крім того... я пишу справжній бестселер. У мене вже

навіть назва є: «У пастці почуттів».

— Можеш додати «псевдорелігійних», — порадив дідусь. — Краще продаватиметься.

Мати хотіла було образитися, але, на щастя, пригадала собі, що коли йдеться про конфлікти, то вона добряче вже до них спричинилася. Тому глянула на родину з веселою усмішкою, трусонула своїм густим горіховим волоссям і, як колись, ніжно обійняла батька. І він виглядав задоволеним.

* * *

Здавалося, усе повернулося до норми. Дідусь знову залишив усю пенсію в кіоску зі спортлото, батьки зробили «сабантуйчик» для знайомих, а коли ті пішли, співали дуєтом студентські пісні, Францішек не склав іспиту в дитсадочку, бо виявився «занадто непристосованим», а Бартошова захворіла на ангіну.

Такі новини занотувала Буба у своєму щоденнику вже після періоду «правління Астріди». Зараз, перечитуючи зроблені поспіхом нотатки, вона посміхнулася від думки про те, що така велика Бартошова хворіє на ангіну, як дитина. Через цю її несподівану недугу найбільше страждав дідусь, який не міг звикнути до супових концентратів.

— Такого свинства я навіть під час німецької окупації не їв, — бідкався він над журеком з пакетика.

— Бо тоді такого не робили, — нагадав батько. — Чудовий, Марисю, справжня старопольська кухня! — підлещувався він до матері, перев'язаної завеликим фартухом Бартошової в польові маки. — Ще можна було б яечко покласти, картопельки... — запропонував він.

— Я збиралася так зробити завтра, — мати зраділа, що в них із чоловіком такі схожі кулінарні смаки.

— Як це завтра? — дідусеві урвався терпець. — Ти що, хочеш одним пакетиком годувати нас цілий тиждень? Через мій труп! — запротестував він.

— Ви ж знаєте, батьку, що ваша смерть — річ страшенно непередбачувана. А журек буде завтра, — сердито підкреслила вона, невміло орудуючи ополоником.

— Завтра я поверну сюди Бартошову, — пригрозив дідусь. — Живу або мертво. Інакше я з'їм вас живцем! — пообіцяв він так рішуче, що мамин журек перестав смакувати навіть батькові.

— Дідусь дивився «Мовчання ягнят», звідси й канібалізм, — коротко пояснила Буба.

— Авжеж! — спалахнув батько. — Наш дідусь дивиться лише кулінарні передачі! Прощу дуже! — він зрадів несподіваній ідеї. — Існує така корисна програма, як «Готування на екрані». Замість нарікати, можна приготувати який-небудь маленький шедевр, тим більше, що Марися знову повернулася до написання своїх шедевральних романів, а Ви на пенсії й маєте купу часу.

— Я готую так добре, що все, що зроблю, з'їдаю сам, — заявив дідусь, і батько без ентузіазму погодився на покращений варіант журеку.

— Що у вас підгоріло? — біля плити височіла Маньчакова. — Двері були відчинені, і ми прибігли, щоб рятувати ваш обід! — додала вона, киваючи Маньчакові.

— Нічого в них не згоріло. Це їхній суп так дивно пахне. — Пані Віолетта заспокоювала чоловіка, у якого завжди на обличчі був подив. Навіть, коли він

нічому не дивувався.

— Журек їстимете? — мати помішала в каструлі ополоником. Її суп нагадував хвилі повені, які здіймалися, лякаючи присутніх.

— Н-і-і, — сором'язливо подякувала Маньчакова. — Ми їли нині галушки...

— Ви самі готуєте галушки? — здивувався дідусь. — Галушки — це ж справжній делікатес, мням, смакота, — у нього потекла слинка, як у голодної дитини.

— У моєї дружини теж є куховарка, — гордо похвалився Маньчак і якось дивно блиснув посмішкою. — Зветься «Хортекс» і коштує три п'ятдесят за пакет, — знову блиснув він, і не лише дотепом.

— А що це у вас там усередині, пане Маньчак? — поцікавився дідусь.

— Це? — Маньчак широко роззявив рота й продемонстрував золотого зуба. — Зуб, — коротко, але гордо пояснив він.

— Золотий? — дурнувато допитувався дідусь. Адже всім було ясно, що золотий.

— Звичайно, — пані Віолетта вочевидь вимагала, щоб нею теж зацікавилися.

— Але ж тепер таких ніхто не ставить, — дідусь був знавцем протезування, тому решта родини поставилася до його слів із цілковитою довірою.

— Пане Генрику, — у голосі Маньчака забриніли великосвітські нотки, — тільки такі, тільки!

— Цього сезону вони повернулися, — пояснила Маньчакова, немовби зуби були лелеками, що поверталися до своїх гнізд. — Якщо хочете бути на висоті, теж мусите собі поставити такі, — порадила вона дідусеві.

— Волію бути немодним, ніж смішним, та ще й за свої ж такі гроші, — швиденько вирішив дідусь. — А ви, пане Маньчак, виглядаєте, як кацап чи якийсь азіат.

— Кацап чи азіат, яка різниця, — настрої у власника незвичайного зуба був просто чудовий. — Зараз мода на золоті зуби й татуювання. Волію бути модним кацапом, аніж занедбаним польським пенсіонером! — і він глянув на дружину, яка захоплено слухала його просторікування.

— Казала я тобі, що вони нам заздритимуть? — нагадала Маньчакова чоловікові.

— А де ж татуювання? — напався дідусь, силкуючись вивести суперника з рівноваги.

— На дружині, — спокійно відповів Маньчак.

Та зсунула із плеча каракулеве манто й усі побачили чорний клубок змії. Зміюки були товстелезні, бо й рука пані Віолетти аж ніяк не належала до худеньких. Запанувала тиша, а на обличчях модного подружжя розцвіли переможні посмішки, немовби вони щойно двічі виграли в бриджа.

— Ну, як щодо партійки? — Маньчакова благально глянула на Бубиних батьків.

— Вибачте, не можу, — мати порожевіла. — Я збираюся до ксьондза Корека, — повідомила вона кокетливо й разом з тим гордо, ніби йшлося про побачення з відомим кіноактором.

— На мене теж не розраховуйте, — швидко попередив батько. — Я записую анонс програми «Не треба ля-ля».

— Це щось про Євробачення? — запитав дідусь.

— Ні, — пояснив йому батько. — Це публіцистична передача про політичні брехні й затуманювання виборцям мізків.

— Ну, матеріалу в тебе просто море! — захоплено відгукнувся старенький. —

Зіграйте з нами, — запропонував дід від себе й онуки. — Ми завжди до ваших послуг, — і він вишукано вклонився Маньчакам.

Пані Віолетта ледь помітно скривилася, а її чоловік зітхнув.

— Ну, якщо інакше не можна... — невесело відповів він.

— Але ж ви завжди з ними граєте, то в чому справа? — мати запитально глянула на подружжя бриджистів, перетворюючи свої губи за допомогою помади на щось схоже на темну соковиту сливу.

— Вони не хочуть, бо вже місяць, як постійно нам програють, — похвалився дідусь гордо, мов дитина.

— Якщо в когось краще з картами, ніж із розумом, то немає на це ради, — відрізала Маньчакова, граційно прикриваючи тату м'якеньким хутром ягняти.

Останньою в процесії гравців була Буба, яка йшла, низько схиливши голову. Вона вже передчувала, що завтрашня контрольна з хімії стане її ганебною поразкою в турнірі шкільного життя.

— А не занадто сміливо? — батько зблизька придивлявся до соковитих маминих вуст. — Невідомо, чи ксьондз Корек так сильно любить сливи, — зауважив він.

— Зате він любить мене, — зальотно похвалилася мати, проте стерла надмір помади з губ, солодко посміхаючись батькові.

* * *

Шкільне підвіконня, на якому сиділа Буба, здавалося їй настільки затишним, що йти на хімію взагалі розхотілося.

— Не дурій, Бубо, — переконувала Агата, — якщо не підеш, стопудово матимеш проблеми. А як напишеш цю клятву контрольну, то принаймні матимеш шанс на якесь там «задовільно».

— У мене навіть на одиницю шансів немає, — Буба голосно аналізувала своє безнадійне становище. — Але знаєш що? — додала вона жваво, — я однаково не шкодую. Учора після Маньчакового вісту я всупереч усьому вийшла у винуву масть, а все складалося так... — вона замовкла, побачивши, що подруга нічого не зрозуміла. — Зрештою, неважливо, але я зіграла так само як Мартенс, ну, знаєш, цей знаменитий бриджист! — Агата не знала, проте Бубі це не заважало. — Повір мені. Після такої партії людина починає себе поважати. Піду я на хімію, — закінчила вона, зістрибуючи з підвіконня, — зрештою, не завжди ж можна вигравати.

* * *

Буба про всяк випадок ущипнула себе за руку. Але це був не сон. На її парті з'явилася крихітна шпаргалка із трьома розв'язаними завданнями. У Буби не було найменших сумнівів, що шпору написав Мілош. Усвідомлюючи що може наразити його на небезпеку, Буба постаралася так спритно заховати папірець, точнісінько як мати, коли приховувала спущені петлі в колготах. Цієї миті вона зрозуміла, що любить Агату й дідуся, пані Коропову, котра вранці побажала їй успіхів, і камінчик, який вона буцнула дорогою до школи. Але це не все. Вона відкрила в собі цілі поклади теплих почуттів до хімічки, котра весь час дивилася на Йольчині руки, і навіть до Маньчакової. Буба ладна була полюбити всіх зміюк на її тату. Не кажучи вже про Мілоша, якого вона теж дуже любила. Адже ці три завдання на клаптику паперу, що був меншим від трояндової пелюстки, насправді розв'язав він. Усі гарячі почуття вигравали в Бубиному серці тріумфального марша, коли

скромно посміхаючись, дівчина поклала свій листок на стосик чужих контрольних. Мілош, певне, бачив це, бо сидючи за партою, гриз свою ручку й усміхався.

Поверталися з Мілошем повільніше, ніж зазвичай.

— Завтра я спостерігатиму за дятлом. Я вже знаю, де в нього гніздо. Може, підеш зі мною? — Запитав він, укладаючи в запитання всю свою мужність.

— А де мені взяти бінокль? — Буба вирішила обійтися без примх, за що Мілош був їй страшенно вдячний.

— Бінокль прибуде разом зі мною, — запевнив її хлопець, усміхаючись.

— А куди прибуде? — допитувалася Буба, про всяк випадок поглядаючи на поблизькі дерева.

— Це поки що таємниця, — Мілош явно зволікав з відповіддю. — Не можу тобі сказати, бо викажеш мене Кшисеві, а він теж збирається спостерігати дятла.

— А мені здавалося, що Беату Гороблевську.

— Ага, — зрадив Мілош, — мені теж здавалося, що в ній є щось пташине.

— Я навіть скажу тобі, що саме, — похвалилася Буба, — прізвище!

Мілош зареготав так голосно, що галки, які посідали на траві, цілою зграєю злетіли в повітря. Дідок, який проходив повз, зневажливо глянув на Мілоша й так само вороже на Бубу.

— Ото ще сучасна молодь! — пирхнув він обурено. — Крикливі хулігани й бездушні лобуряки! Останніх птахів у місті полохаєте! — і він грізно замахнувся паличкою.

А Мілош якось так інстинктивно пригорнув Бубу, захищаючи від старого. І вона до списку тих, кого любила, додала милого, хоча й розгніваного дідка, і всміхнулася йому з-над Мілошевого плеча своєю найчарівнішою посмішкою.

Увечері ввімкнула струнний квартет, що грав Рахманінова, і задивилася у вікно, за яким поважно пропливала велика куля місяця. Заплющила очі, уявляючи собі місяць з великими білими крилами, що непорушно висів у небі. І хоча він ніяк не бажав перетворюватися на великого птаха, Буба полюбила його ще більше. За те, що він завжди з'являвся, коли їй цього хотілося.

* * *

Уранці, жваво збігаючи сходами, вона зустріла пана Коцютека. Той, як завжди, старанно защіпав пальто й долонею обтрушував великого шкіряного портфеля. Такі Буба бачила хіба що в документальній кінохроніці п'ятдесятих років. У кадрі також з'являлося пальто, таке самісіньке, як у пана Коцютека.

— Бубо, — лагідно заговорив пан Коцютек. — А ця пані, що недавно у вас зила, це хто?

— Пані Астріда, — трохи перелякано зізналася Буба, оскільки не була впевнена, чи може довірити комусь домашні секрети.

— Гм, — гмикнув пан Коцютек, — Астріда. А цим вона займаєцьця, ця пані Астріда? — продовжував допитуватися він, дивлячись спідлоба на Бубу.

— Здається, у неї якась цікава професія, — бурмотіла Буба, чимраз більше перелякана. — Вона була науковим консультантом книжки, яку пише мама, — швиденько вигадала дівчина.

— Казес, науковим, — прошепотів пан Коцютек, наче з повагою, проте його наміри продовжували залишатися незрозумілими. — А де можна цю даму побачити? — допитувався він мало не нахабно.

— А ви теж пишете книжку? — здивувалася спершу Буба. — Чесно, не знаю, не маю поняття, — вела вона далі, здіймаючись на хвилях фантазії. — Певне, допомагає іншим письменникам, — припустила дівчина.

— Гм, — відказав пан Коцютек. — Інсим письменникам... — задумливо шепелявив він.

— А... чому ви запитуєте? — Буба перелякано дивилася на Коцютека, бо колись дідусь назвав його головним будинковим шпигуном.

— Справді хочете знати? — увічливо запитав пан Коцютек.

— Звісно, — притакнула Буба.

— Бо це найвродливіша зінка, яку я будь-коли бачив. Я... я, ти знаєш, не надто цікавлюся зінками... Ну, що з, — він скромно посміхнувся, — я холостяк за власним базанням, — попередив він. — Та коли я побачив цю чудову зінку, в мені озили давні спогади. Вона мені нагадує дощку такого собі садівника, який замолоду завзди позицав мені велосипеда...

На щастя пан Коцютек глянув на годинника й перелякався, побачивши на якій поділці перебуває маленька стрілка.

— Ой, Бубо! — вигукнув він, — ти мене тут так затримала, що мені доведеться довго виправдовуватися в банку. До побачення.

— До побачення, — відповіла Буба й чемно зробила кніксен.

Як дивно, — думала вона, біжма долаючи дорогу до ліцею, — ніколи не вклоняюся, а перед паном Коцютеком в мене ноги самі підгинаються. Може, від страху? Хоча ні, — вирішила дівчина, відчувши симпатію до відвертого чиновника. — Він неначе із чорно-білого фільму про давні часи й людей. Ніхто, крім пана Коцютека не заціпає холош прищепками, коли сідає на велосипеда. І мабуть, ні в кого в усьому місті немає більше велосипеда «Москва» з погнутих переднім колесом, яке деренчить голосніше, ніж трамвай.

* * *

Хімія почалася з Йольчиної істерики, після сухого зауваження хімічки, яку всі називали Піпеткою:

— Мірович — найслабше.

«Найслабше» означало двійку, і Йолька Мірович, яка от уже кілька днів ховалася за своїми спіральками, голосно ридала, неначе їй ці спіральки припалювали сірчаною кислотою.

Адась теж бідкався, хоча Піпетка заявила, що він написав контрольну «пристойно». Агата задерикувато посміхалася, бо отримала оцінку «дуже непогано». Мілош у дуеті з Бубою аж променилися, бо їхні оцінки були «ого!» і «майже Нобелівка», що означало звичайні п'ятірки. Єдину «Нобелівську премію» отримав Кшиштоф, і це не здивувало нікого, крім нього самого. Він завжди мав на хімії найкращі оцінки, і здавалося, був незадоволений тим, що найвищою оцінкою була «шістка».

— Ставлю пончики, — прошепотіла Буба Агаті.

Те саме вона написала Мілошеві.

«Тоді я займаю чергу», — віддячив хлопець.

— Ага, ось де ви звили собі гніздечко! — вигукнув він, поклавши на підвіконні пончики з ванільним кремом. — Відтепер спостерігатиму за вами, як за папужками-німфами, і вивчатиму ваші звички. Але мені здається, ви лише

цвірінькаєте?

— Після таких пончиків ми не схожі на німф! — заметляла ногами Буба.

— Невдовзі ми нагадуватимемо двох старих жирних лебідок, — підхопила Агата.

— Навіть не доведеться спеціально виглядати дятлове гніздо, — Буба промовисто всміхнулася, бо пошуки виявилися приємними. — Ця п'ятірка найкращий доказ.

— Якщо я дятел, то ти повинна зацікавитися мною, — зрадів Мілош. — Хоч би ти не помітила, яка в мене порожнеча під пір'ям, — він лягнув себе по голові й змахнув руками, наче птах крильми. Дуже симпатичний дятел.

Повернення з ліцею перетворилося для Буби на найприємнішу частину навчального процесу. Вона навіть перестала вдавати, наче не помічає Мілоша, який зненацька виростав на її шляху. Навпаки. Дівчина шукала його поглядом відтоді, як застібала блискавку на куртці. Він ніколи її не підвів. Чекав завжди в тому самому місці, креслячи носакон черевика таємничі знаки на рештках брудного снігу. Потім приєднувався до Буби, і вони разом простували вулицею аж до її мікрорайону. З Мілошем було інакше, ніж із Адаєм. Дівчина не відчувала збентеження, вигадуючи оповідки, яких ніколи не почує Адає, бо Бубі не хотілося, щоб про них дізналися всі. Зате Мілош не лише ставився зі зрозумінням до всього, що відбувалося на Звіринецькій, а й сам розповідав, що діється на Ружаній, а точніше — у порослій виноградом віллі, яка влітку ховалася в гушавині шипшини. Буба раділа, бо життя Бродзевичів нагадувало життя її власної родини, проте дівчину не полишало враження, що Мілошеві батьки приділяли йому більше уваги, з його думкою завжди рахувалися, тоді як з нею...

— Ти помиляєшся! — жваво заперечував Мілош. — У мене та сама проблема. Коли я слухаю тебе... Ну, а те, що мене частіше помічають, то це виключно через мої недоліки: шкільні оцінки або безлад, який я завжди скрізь залишаю. Не кажучи вже про інші речі, — невесело додав він.

— Які саме? — Буба ладна була все віддати, аби дізнатися про різні способи привертання до себе уваги.

— Ну, знаєш... — Мілош ледь спохмурнів. — Наприклад, недавно предки підняли на ноги весь поліцейський відділок, бо думали, що в них хтось украв машину. А я лише хотів перевірити на відлюдді, чи вона справді така всюдихідна. Або те, що сталося з маминим квитком на літак...

— А що ти з ним зробив? — у Бубиній уяві Мілош пересів із джипа до кабіни авіанетки й схопився за кермо, так само, як Чак Норріс в одному з фільмів.

— Е-е-е, не питай! — Мілош благально глянув на Бубу. — Взагалі-то я й сам гадки не мав, куди його подів. Лише потім виявилось, що я на ньому записав назви потрібних мені комплектуючих комп'ютера, і залишив у крамниці такому собі чуваку, який може організувати різні комп'ютерні прибамбаси. — Мілош потер щоку. Він вочевидь боявся Бубиною реакції, бо вважав її дуже розсудливою. А вона реготала. І реготала б, певне, ще довго, якби не літній добродій, що швидко наближався до них. Побачивши старого, Буба замовкла, а Мілош нахмурило чоло, намагаючись пригадати, звідки він його знає.

— Ой, це ви! — зрадів він. — Бубо, — звернувся він до подруги, — Цей пан — чудовий знавець гарних манер, — хлопець уклонився й глянув на Бубу.

— Атож, — відказала та, мимоволі посміхаючись, — я його чудово знаю. Привіт, дідусю, — звернулася вона до старенького, — познайомся з моїм товаришем. Оце і

ДОБАВКА НА ДОДАЧУ

Кінець зими перетворився для Буби на початок весни. Віднедавна все, крім родинного життя, здавалося їй чудовим і надзвичайним. Прогулянки з Мілошем за місто з біноклями в зелених футлярах, спільне розв'язування математичних задач, піца, яку вони їли завжди за тим самим столиком, і навіть обіцянка шкільної дискотеки, куди збирався піти весь клас... Виглядало так, ніби зненацька всі потаємні мрії почали здійснюватися. Пані Коропова не могла надивуватися, що Буба так «подорослішала». Олька, завітавши якогось дня зі своїм верескливим Францішеком, глянула на сестру так, немовби збиралася запропонувати їй роль у фільмі «Щаслива ліцеїстка», у якому була сценографом.

— Взагалі-то, — пояснювала Олька Бубі, поїдаючн її шматок пирога, — я поки що тільки розставляю реквізит на плані.

Пан Коцютек, відтоді, як звірився Бубі, теж ставився до неї з певною повагою, яку вона називала респектом. Бо пан Коцютек асоціювався в дівчини з епохою, коли це слово багато про що говорило. Зустрічаючи Бубу, старомодний сусіда мав звичку говорити: «Пудово виглядаєс, Бубо, пудово! Так тлимати! Так тлимати!». Бубу почала переслідувати думка про те, що, може, вона стає схожою на пані Астріду. А вдома всі, за винятком хіба що діда, були зайняті виключно власними справами.

Мати завзято друкувала на комп'ютері й майже не виходила зі своєї кімнати. Вона схудла й рідко посміхалася. Зате роман, над яким просиджувала ночами, ріс у блискавичному темпі.

— Боже мій, — зітхав дід Генрик, — краще б Марися вже закінчила, бо нам же доведеться це читати! Письменники такі егоїсти, — нарікав він за склянкою портеру, — пишуть про все, що спаде їм на думку, і не рахуються з терплячістю майбутніх читачів.

— А ти помітив, дідусю, що мама вперше не розповідає про свою книжку? — Буба відірвалася від читання «Бриджа». — Трохи дивно, — замислено додала вона.

— Нарешті порозумнішала! — пирхнув старенький. — Твоя мати не така вже й дурна, і знає, що родина може витримати чимало, але не все.

— А мені чомусь страшенно цікаво, про що буде ця книжка, — не здавалася Буба.

— Дам тобі гарну пораду, — дідусь із насолодою сьорбнув пива, — не кажи про це матері, бо отримаєш триста сторінок любовних діалогів. Хіба що замість вродливого брюнета в ролі коханця виступить який-небудь нікчемний сектант. Можу тобі розповісти, чим закінчиться весь її каторжний труд. Героїня, крім усього майна, втратить ще й цноту, а він...

— Навіщо ви годуєте Бубу такою жахливою літературою? — озвалася раптом мама, яка тихенько прямувала до виходу. — Я йду до бібліотеки, — заявила вона, ховаючи у величезній торбці зошита, ручки й окуляри.

— Навіщо, Марисю? — дідусь зніяковів, як завжди, коли його починали мучити докори сумління. — У нас удома стільки цікавих книжок, — посміхнувся він, підлещуючись до доньки.

— Мені потрібні матеріали. Я йду не по книжки, а по інформацію, — пояснила мати, взуваючи туфлі.

— Без макіяжу? — не витримала Буба. Це аж ніяк не було схоже на маму.

— Я йду працювати, а не на танці, — відповіла та.

І передпокій спорожнів.

— Привіт, — кинув батько, раптово з'являючись у тому самому місці, де щойно стояла його дружина. — Я щойно зустрів Марисю, — повідомив він.

— Її важко було не помітити, — дідусь полюбляв похвалитися своїм умінням робити логічні висновки. — Здається, ви щойно розминулися на сходах.

— А й справді, — батько вочевидь був чимось схвильований. — Вона, — продовжував за хвилину, — якимось по-іншому виглядає останнім часом. Така серйозна, трохи гм... сувора... — тоді задумався й докинув: — Навіть не дає нам свого рукопису почитати. Це щось зовсім нове.

Буба переможно глянула на діда, а батько машинально вилив портер у дідусеву склянку й вихилив пиво одним духом.

* * *

Маньчаки засиділися довше, ніж збиралися. І виглядали зовсім нещасними. Пан Вальдек нервово складав карти, не звертаючи уваги на господарів, котрі продовжували аналізувати останню роздачу, яка принесла поразку суперникам, а Маньчакова... Вона затято мовчала, що робило її схожою на сердитого боксера. Тим більше, що на шиї в неї був широкий шарф, який розміром і малюнком нагадував махровий рушник. Через це пані Віолетта скидалася на боксера-важковика.

— Не розумію, — перебирав карти Маньчак, — не розумію, — повторював він безрадно, як дитина, а за мить глянув на дідуся очима, у яких мало не бриніли сльози.

— Але ж ми завжди у вас вигравали! — простогнав він.

— Це було колись, — нагадав старий. — Ви просто не працюєте над собою, — закінчив він голосом утомленого педагога.

Буба мовчала, і ця мовчанка видавалася їй трохи незручною. Не могла ж вона сказати, що всі козири Маньчаків відби ваються в полірованій поверхні дідусевого столу. Що її порядність постійно випробовується муками й стражданнями, а дідова праця над собою полягає виключно в поліруванні столу до ідеального блиску. Перед кожною партією.

Маньчак копирсався з колодою. Недовірливо оглядав власні карти, немовби в них крилася якась незбагненна для нього таємниця.

— Посидьте ще, — запрошував дідусь тоном гостинного господаря. — Буба приготує нам чудове капучино й ми доїмо решту рогаликів, що їх спекла Бартошова.

Незважаючи на те, що обіцянки були спокусливими, Маньчакова заперечно труснула вибіленим волоссям.

— Ні, ні й ще раз ні! — рішуче сказала вона. — Женемо!

— Женете? — пожвавився дідусь. — А вам відомо, що я вас завжди в цьому підозрював? Адже пан Вальдек закінчив технологічний технікум за спеціальністю «харчова промисловість», і як я досі...

— Ми мусимо гнати додому, — похмуро урвав його Маньчак.

— Взагалі-то кажуть «удома», — заперечив дідусь, хоча правду кажучи, про це взагалі не говорять, — він перейшов на шепіт. — Наприклад, наш сусід Коцютек,

якби він чув, що ви женете...

— До побачення, — сухо вклонився пан Вальдек і швидко наздогнав дружину, яка вже кілька хвилин чекала його на сходах з міною боксера, що програв вирішальний бій.

* * *

— Що це таке? — уся родина нахилилася над згорточком, з якого видніла пара вух і блимали дві перелякані намистинки, котрі могли бути лише сповненими страху очима маленької, пухнастої істоти.

— Добавка, — пояснила Буба. — Це Добавка, — повторила вона. Чітко й трошки зверхньо, як буває, кажуть люди, що знають більше, ніж решта.

— Добавка, кажеш, — бурмотів дід, намагаючись запхати руку досередини згорточка. Його героїзм було винагороджено. Він витягнув долоню й радісно заявив: — Мене лизнуло щось м'якеньке й тепле, — захоплено вигукнув пан Генрик. — А покажи-но, Бубо, цю добавку.

Його прохання було негайно виконане, і перед очима родини з'явилася істота, яка була живим утіленням убогості й розпачу. Можна сказати, собачої бідності, бо згорточок виявився маленьким, занедбаним песиком, який викликав водночас захоплення, співчуття й переляк.

Першим відреагував батько.

— Бубо, ти ж знаєш, що в мене алергія, — застогнав він, немов песик, який саме цюняв на доньчину блузку, становив загрозу його життю.

— Була, тату, — спокійно відказала Буба, — у дитинстві й до того ж на котів. А пес то інша справа.

Пан Генрик виявився найрозсудливішим.

— Звідки він у тебе й навіщо ти його принесла? — розпитував дідусь, підставляючи песикові руку, аби той полизав.

— Ми були з Мілошем у Котавському гаю, в орнітологічній обсерваторії... — почала Буба, але дідусь перебив її.

— То воно вміє літати?

— ...і там, — продовжувала Буба, — у гущині ялівцю щось так жалісно скавчало. Мілош зазирнув і перелякався, бо цуцик був прив'язаний до дерева мотузкою. У нього були зв'язані лапки і... — розповідь зупинили сльози, які закапали на свіжо зацюняну блузку й песика, що тремтів від страху.

Мати схопилася за серце з вигуком «Неймовірно!», батько спохмурнів, бо зрозумів, що історія собачати заслуговує на більше співчуття, ніж усі алергії на світі. Його теж вразила Бубина оповідь. Незворушною була тільки Бартошова.

— Я за ним не прибиратиму, — похмуро проказала вона. — І готувати для нього теж не буду. І взагалі, чому це ти його взяла, а не цей твій знайомий?

Запитання було слухне.

Зрештою, песика знайшов Мілош, тож він і мав би стати його господарем.

Усі вичікувально глянули на Бубу.

— Бо в нього, цього мого знайомого, — підкреслила дівчина, — уже є вдома чотири такі прибудди, і його мама сказала, що кожна наступна знайда опиниться в собачому притулку.

— Яка розумна жінка, — батько скористався цієї рятівною думкою. — Ми теж вчинимо гуманно, — він перейшов у наступ. — Ще сьогодні знайдемо для цього

цуцика відповідне місце...

— Ми вже знайшли. Песик залишиться зі мною, — глянула на всіх Буба.

— Він мене вкусив! — цього разу дідусь блискавично відсмикнув долоню, приглядаючись до зубів собачати, схованих за злиплою від бруду шерстю.

— Він вас не вкусив, а розкусив! — вигукнула радісно мати. — Погладь його, Павелку, подивимося, чи не буде в тебе реакції.

— Тести на алергени роблять у поліклініці, а не в зоопарку, — сварливо озвався батько, але запхнув пальця в щілину між хутром, звідки видніли крихітні ікла й скрикнув від болю. — Справжній пес! — несподівано зрадив він.

— Найсправжнісінький, — у Бубиному голосі забриніла гордість.

— У нього є все, крім клички, — утрутила мати, — його треба назвати...

— У нього вже є кличка, — не погодилася Буба. — Це Добавка.

— Ти що, жартуєш? — мати ледве приховувала розчарування. — Це анітрохи не поетично...

— На щастя, Буба не письменниця, — заступився за онуку дід. — А ти, наприклад, даєш своїм героям такі дурнуваті імена... — дорікнув він дочці, але вона його перебила:

— Чого це тобі на думку спало дати йому таку химерну кличку?

— Бо вона справжня, — уперлася Буба. — І нам підходить...

— Але собаку треба якось нормально назвати, — терпляче нагадав тато.

— Я тут подумала, — вела своєї Буба, — що нам на додачу до всього хіба що пса бракує.

Бубині слова викликали певний ентузіазм у батьків і гнів Бартошової.

— Даруйте собі таке ім'я, — образилася вона.

— Але ж це не вас кликатимуть, а собаку! — дідусь першим погодився на Добавку.

— Усі в цьому домі кричатимуть «добавка!», а я носитиму вам нові тарілки зі стравою...

— Це Добавка з великої літери, — квапливо пояснив батько, якого теж вдалося переконати, і Буба полегшено перевела подих. Несучи песика до своєї кімнати, вона чула суперечку, яка вперше об'єднала дідуся та її батьків.

— Цікаво, як ви вимовляєте великі літери, — розгнівано буркотіла Бартошова. Вона дивилася на Добавку так, наче то були реберця найгіршого гатунку.

— Зробимо по-іншому, — запропонував батько. — Додаткову порцію називатимемо «додаток», а Добавка залишиться лише для собачки. Але прошу тебе, Марисю, — він благально глянув на дружину. — Щоб ця Добавка не спала з нами в ліжку.

— Гм, — сердито відгукнулася та, — твоє прохання, Павелку, здається мені дивним, бо останнім часом ти нічого проти якихось добавок не мав. На додачу, значно гірших. Хоча, — мати знайшла компроміс, — шерсть нашого собаки й волосся цієї офіціантки однаково скуйовджене.

— Але ж, Марисю, — заперечив батько, — наш пес набагато гарніший!

— Чув? — звернулася Буба до цуценяти, що обнюхувало кожен куточок кімнати, — от ти вже й «наш пес». Ласкаво просимо додому!

* * *

Ветеринар усміхнувся до Буби й привітав її зі здоровою й гарненькою сучкою, у жилах якої, на його думку, текла кров хорта, дога й спанієля. Бубу не настільки

вразила генетика Добавки, наскільки її статъ.

— То Добавка — сучка? — перепитала вона.

— Дуже гарненька сучка, — відказав ветеринар, миючи руки, — і виросте чималенькою гарною панночкою, — пообіцяв він, необачно відкриваючи іншу таємницю собачки. Уся родина захоплювалася її мініатюрною досконалістю, словом, усі погодилися на маленького песика, тоді як...

— Не переймайся, — заспокоював її Мілош, коли обоє повільно поверталися із клініки, — у мене теж була така сама проблема. Моя перша знайда, Потіха, це ж п'ятдесятикілограмова вівчарка, яка в житті не пасла жодних овець і має за батька гігантського шнауцера, а за матір якусь сучку-велетку. А коли я приніс її в кишені куртки, вона теж була манюня.

— Але як їм про це сказати, — не вгавала Буба.

— Ти їм узагалі не скажеш. Виросте, то й самі побачать, — порадив Мілош.

— І що тоді? — майбутнє аж ніяк не видалося Бубі далекою перспективою.

— А тоді вони її вже так любитимуть, що Добавка буде для них найважливішою. Не матиме апетиту — усі теж його втратять. Як повернеться із прогулянки з пораненою лапою, половина родини помчить до аптеки на край міста, тієї, що чергує вночі, щоб купити собаці ліки.

— А в тебе все саме так? — запитала Буба.

— Авжеж. Коли в мене був грип, мама тричі забувала купити мені мікстуру. А коли в собаки виникла підозра на глисти, йому забезпечили повний курс лікування та ще й вітамінізоване харчування.

— Цікаво, чи Добавка теж такого дочекається.

— Звісно, навіть швидше, ніж ти думаєш.

— І що сказав про нашу Добавку лікар? — допитувався дідусь, даючи можливість веселому цуцикові гострити зубенята об його литки. — Наша крихітка здорова? — запитав він песика, безуспішно намагаючись його погладити.

— Здорова, — відказала Буба, і дідусь, мати й батько, зайняті годуванням і погладжуванням Добавки, полегшено зітхнули.

І Буба подумала, що Мілош дуже розумний. Хтозна, чи не найрозумніший з усіх її однокласників.

* * *

Телефон задзеленчав несподівано. Саме в той момент, коли Буба купала Добавку. Вона його навіть не почула, бо наamilюючи песика, повторювала англійські слова й мала у вухах слухавки плеєра.

— А-а-а, telephone for me! — зрозуміла вона дідові жести і, замалим не виливаючи цуцика разом з водою, подалася до апарата.

— Йолька? — почутий голос колишньої подруги здивував її більше, ніж дзвінок від якоїсь американської кінозірки... — Чи в мене є час? Та певне, що знайду, якщо це важливо. Заходь, найкраще за годину.

Ще кілька місяців тому вона б зраділа цьому дзвоникові більше, ніж квиткові на концерт Стінга. А може, навіть більше. Зараз відчувала хіба що прикре здивування. Відвідини подружки, колись такі бажані, зараз її трохи непокоїли. Бо навіщо вона Йольці, якщо та зараз помічала її лише тоді, коли поруч із Бубою був Мілош?

— Бубо, тут якась пані до тебе! — повідомив про Йольчин прихід дідусь.

— Привіт, — промовили її кармінні вуста. — Старенький мене більше не пізнає? Певне, зле бачить, якщо назвав мене панею, — вона без угаву базікала, цікаво роззираючись довкола. — У вас німого не змінилося, — заявила вона трохи згодом. — Тут завжди так затишно, — додала Йолька й скрикнула від болю.

Добавка напала без попередження, керуючись виключно своїм собачим чуттям. Запахи, що линули від Йольки, викликали в неї лють, бо сучка кусала без кінця, агресивно накидаючись на литки, обтягнуті брюками від Гуччі.

— Прибери цю гидоту! — кричала Йолька, доки занепокоєний дідусь не прибіг на порятунок, причому Добавці, а не покусаній жертві.

— Прошу не казати так про Добавку, — зажадав він безапеляційним тоном і голосно грюкнув дверима, забираючи із собою цуценя.

Йолька зручно вместилася на Бубиному ліжку, пильно оглядаючи стіни.

— У тебе ніде немає Мілошевого фото? — запитала знехотя, копірсаючи довгим лакованим нігтем під іншим.

Буба вдала, наче не чує.

— У тебе якісь проблеми? — запитала вона.

Дівчина сіла в плетеному кріслі, дивлячись на струнку Йольчину фігуру, яка елегантно розкинулася на її незастеленому ліжку.

— Ні. Зрештою, знаєш, якісь там негаразди є, — Йолька силкувалася виглядати байдужою. — Йдеться про хімію. Ні для кого не секрет, що Піпетка хоче мене завалити. Я не приховую, що в неї є на це причини. Вона так ревнує до свого чоловіка...

— Що?

— А хіба я тобі не казала? — Йолька закинула ногу на ногу. — Її чоловік — керівник нашого театрального гуртка. Ну, може не нашого, але він займається молодіжною сценою, і коли наш харцерський загін підготував виставу... Ми її ще не грали, — пояснила вона, — то чоловік Піпетки приходив на репетиції й узагалі... Я грала головну роль, природно, що доводилося з ним консультиватися. Якось, коли я саме була в його кабінеті, прийшла Піпетка... ну, розумієш... — Йолька таємничо замовкла й промовисто глянула на Бубу. — Помста буває солодкою, — закінчила вона пошепки.

— А цей її чоловік... Він... ну, якось тебе скривдив? — Буба пригадала всі прочитані нею мамині книжки, у тому числі першу, «Спокушена школярка».

— Ні-і-і, ти що! — спохмурніла Йолька. — Це настільки порядний йолоп, що він не лише не завдав мені шкоди, але ще й прогнав з кабінету зі словами, що в нього немає часу на дурниці. На талантах анітрохи не розуміється. Порадив мені ходити на уроки дикції. Уявляєш?

Буба не могла уявити, щоб хтось міг знущатися з такої привабливої істоти як Йолька, проте люди бувають різні.

— А чому ти вважаєш, що Піпетка тебе переслідує? Узагалі-то у всіх у класі проблеми з хімією...

— Особливо в тебе! — зневажливо кинула Йолька. — Таке скажеш!

— Мені просто пощастило, коли я отримала цю п'ятірку, — Буба вирішила не розповідати Йольці правди. Особливо тому, що довелося б говорити з нею про Мілоша, а цього вона б ніколи не зробила. Адже колись вона так щиро розповіла їй про свої почуття до Адася, а вже наступного дня...

— З ким ти готуєшся до хімії? З Мілошем? — Йолька знехотя бавилася золотим браслетом.

— Т-т-так.

— От-от. Я теж хочу з вами повчитися. У мене ще є можливість зарахувати перший семестр. Але мені потрібна дружня підтримка.

— Але ж Адасть... — почала Буба.

— Ой, припини, — Йолька скривилася. — В Адасть свої проблеми і він має їх вирішити. Зрештою... Якщо тебе це цікавить, то я його вже відпустила... Давня любов не минає, га? Ну, то що з хімією?

— Мені шкода, але я з Мілошем не займаюся хімією. Сама я теж не надто на ній розуміюся, тож тобі нічим не допоможу. Поговори з ним про це сама, — Буба не впізнала власного голосу. Він був рішучий і гострий, як Добавчині зуби або свисток у чайнику пані Пенцикової. І цим Буба дала зрозуміти колишній подружці, що їхня зустріч скінчилася.

— Мені треба йти до крамниці, — сказала вона, відчиняючи перед ображеною Йолькою двері.

— Бубо! — зрадив дід, що встиг уникнути удару дверима, під якими він, як завжди підслуховував. — Ти мусиш йти до крамниці! — задоволено посміхнувся він. — Я вас проведу, пані, бо в цьому домі живуть небезпечні тварюки, — заявив він Йольці.

— Я це помітила, — в'їдливо озвалася та.

— Це добре, — широко посміхнувся старий, — розумна людина завжди повинна помічати, що діється навколо неї.

Коли за Йолькою зачинилися двері, Буба глянула на дідуся із прихованим сумом.

— Це була Йолька, діду, — тихо проказала вона.

— Я знаю, — похитав головою пан Генрик. — Я ж бо, онучко, розумна людина, і завжди помічаю, що діється довкола мене, — закінчив він, посміхаючись, а в його очах видніла сімдесятип'ятилітня мудрість.

* * *

«Про нашу родину можна сказати, як про цей місяць: у березні сім погод надворі», — написала Буба у своєму щоденнику. За вікном ніщо не віщувало змін. На клумбі перед будинком лежав той самий сніг, що й у лютому. Біля турніка, на якому всі витрушували килими, стояли ті самі «витрушувачі» в турецьких кожушках. Їхня постійна присутність змушувала мешканців будинку посилено користуватися порохотягами: варто було наблизитися з килимом, як у дворі вибухала сварка. Фікуси пана Копішка розрослися на сходовому майданчику, немов ліани в тропічних джунглях, і чи надворі був березень, чи ні, міг сказати лише Бубин календар.

Добавка росла так швидко, що Бартошова, потайки від решти членів родини, щодня давала їй подвійну пайку в мисці з написом «Добавка». Коли вона думала, що ніхто її не бачить і не чує, то нахилилася над собачкою й шепотіла їй на вухо якісь таємничі слова, від яких та виляла хвостом. Буба з дідом уже давно зрозуміли, що Добавка, яка перетворилася на постійного відвідувача кухні, виконувала дві ролі: стала об'єктом любові Бартошової й дегустатором усього, що готували руки вмілої куховарки. Ну, і ще однією безсумнівною зміною на

Звіринецькій, стало те, що Маньчаки, які приходили щовівторка о сімнадцятій, скасували ці зустрічі. Вони більше не приходили о звичній порі, бо їм пояснили, що в цей день їхня суперниця ходить на побачення з Мілошем.

— З отим старезним поетом? — здивувалася навіть Маньчакова, а дідусь похитнув її знання літератури, рішуче заявивши, що Мілош зовсім не старезний і не має жодного відношення до поезії.

Вівторки стали для Буби особливими, бо в цей день дідусь купував уранці сирник, який дві хвилини по сімнадцятій піддавався процесові негайного знищення. Його поглинали під акомпанемент октету, що виконував сучасну музику, і це давало Бубі можливість створити інтимну атмосферу. Батьки й дідусь самі делікатно зачиняли двері до її кімнати. Так було ввічливіше й зручніше.

Буба полубила ці ледачі вівторки. Навіть якщо Мілош примушував її вчити складні органічні сполуки або пояснював нудні зміни, що відбуваються з інфузорією-туфелькою. Якось він навіть сказав, що приклад з туфелькою найкраще ілюструє Йолька. Але про Йольку й Адася вони майже не розмовляли. Коли одного дня Буба мимохідь запитала про спільне вивчення хімії, Мілош посміхнувся й відповів, що не всі пропозиції для нього прийнятні. Це було так по-чоловічому. Ця його усмішка й рішучість, з якою він зумів відмовити найвродливішій дівчині в класі. Невдовзі з'ясувалося, що її краса більш відносна, ніж Ейнштейнова теорія, бо окрім Буби й Адася насправді ніхто Йолькою не захоплювався.

А ще безсумнівна перевага вівторків полягала в тому, що коли Буба з Мілошем не зубрили математику чи хімію, не обговорювали видів птахів та їхній розвиток чи не обмінювалися кінологічним досвідом стосовно дресирування собаки породи пес, то просто разом мовчали, слухаючи улюблену музику. Усі дівчата в класі, крім Агати, не лише помітили Мілоша, але й вочевидь його оцінили. Воно й не дивно. У ньому було щось справжнє, він умів без понтів носити фірмові джинси. А ще з останнього учня в класі раптом вирвався вперед і став третім після Кшися й Буби. Цей приголомшливий результат він отримав завдяки Бубі, бо та завжди вірила, що Мілош зможе, якщо захоче. Мабуть, тому його мама, яка здогадалася про причину спалаху синових амбіцій, ставилася до Буби з величезною симпатією, можливо, навіть, більшою, ніж її син.

Здавалося, Бубі нічого, справді нічогісінько не бракує до повного щастя. Вона й сама так уважала. Але це була не до кінця правда. Бо якби Буба могла комусь розповісти про свої бажання, цей «хтось» дізнався б, що дівчина не зовсім упевнена у своєму щасті. Їй хотілося б вірити в те, що це щастя ніколи не закінчиться й завжди асоціюватиметься з іменем Мілош, обличчями любих батьків та здоров'ям діда Генрика. Що це щастя спатиме собі спокійненько тут, на Звіринецькій, тихенько, як Добавка, згорнувшись клубочком.

Проте цієї певності Буба ніяк не могла в собі відшукати, і мабуть через це не була щасливою до кінця.

У КОЖНОГО СВОЇ ПРОБЛЕМИ

Щастя справді не може тривати вічно, — подумала Буба, коли наступного дня на Звіринецькій з'явилася Олька. Усупереч своїй звичці, сестра не розридалася на порозі й навіть не торкнулася чипсів та печива, спокусливо виставлених на столі у вітальні.

На дідуся вона дивилася сумовито й не реагувала на його зачіпки, а на додачу ще й сиділа в позі, котра аж ніяк не належала до її улюблених. Ольга нагадувала черницю, яка намагається втриматися на відповідній відстані від грішного світу, що дідусь спробував пояснити її новими професійними зацікавленнями.

— Дай-но вгадаю, — зміряв він старшу онуку непривітним поглядом. — Татусь домовився для тебе про крихітну роль у серіалі «Непорочні магнолії з ордену «Кохання».

— А є такий серіал? — тупо запитала Ольга, не очікуючи відповіді.

— Гм, я пожартував, — визнав дід свою поразку, проте розпитував далі. — Певне, у тебе немає грошей на золотий зуб або тату, а ти хочеш бути на висоті, — ризикнув він, але цього разу не так упевнено.

— Тату я зробила ще рік тому, а золоті зуби мене не цікавлять, — Ольга вочевидь уникала конфлікту, що занепокоїло старенького ще більше.

— Я вже й сам не знаю, — здався дідусь. — А може, йдеться про Францішека? Невже він захворів? Або, не дай Боже, лікарі сказали, що його психічна неврівноваженість є незворотньою. Ну, розумієш...

— Нічого вони не сказали. Зрештою, не знаю, — в Ольчиних очах блиснули сльози, які не мали нічого спільного із гнівом чи роздратуванням. Вони були чисті й невинні, як і сьогоднішня Ольга.

— То що, у біса, сталося? — гаркнув дід, не витримуючи атмосфери розмови. — З тобою навіть посваритися по-людськи не можна! — висунув він Ольці вагоме звинувачення. — Раніше, як ти приходила, я поруч із тобою принаймні відчував власну досконалість, бо з тебе так і перли егоїзм та відсутність такту! А зараз? Кажі, що трапилося, бо як утілення черниці ти виглядаєш по-дурному. От, навіть цей твій плач! — просторікував він глузливо, анітрохи не зворушений сльозами, що котилися з Ольчиних очей. — Це ж не нагадує нормального плачу примхливої зірки, це волювання скривдженої невинності!

— Що сталося, Олько? — Бубу теж занепокоїла незвичайна поведінка сестри.

— Нічого, — Ольга витерла очі й неухважно поправила пасемко волосся, що падало на чоло. — Нічого. Просто я залишилася сама.

— Як це сама? — здивувався дідусь Генрик. — А куди ти поділа чоловіка й сина? Це ж тобі не зужита косметика...

— Вони склали одяг, іграшки й наші сімейні фото з поїздки на Кашуби... — тихо продовжувала Ольга, — тоді викликали таксі і... і... я залишилася сама, — схлипнула вона.

— Тобі не вдасться мене переконати, що твій син викликав таксі, — дід продовжував шукати причину, щоб нормально посваритися.

— Роберт викликав, — примирливо мовила Ольга, — а мій син тим часом позбирав свій конструктор «Лего» й поскладав його до рожевого рюкзака, — і вона дала волю сльозам.

— Треба бути несповна розуму, щоб купувати хлопцеві рожевий рюкзак, — дідусь несхвально похитав головою. — А що, блакитних не було?

— Чому вони так тебе покинули? — допитувалася Буба, яка воліла прояснити ситуацію. — Може, ти зробила або сказала щось не так?

— Мабуть, так. У подружньому житті все, що робиш, завжди не так, хіба що крім обіду для чоловіка, — зарюмсала Ольга.

— Ось тут я з тобою згоден, — серйозно заявив дід. — То чого ти скиглиш? Тепер можеш робити все, що тобі заманеться!

— Але я хочу, щоб вони повернулися! — у словах Ольки було стільки болю, що Буба, у чиїх очах теж блиснули сльози, відчула, що їй теж цього хочеться.

— Дзвони, — наказав дідусь, простягаючи Ольці телефон. — Дзвони й скажи це своїм мужчинам.

— Не можу, — Олька закрила обличчя долонями, а її плечі затремтіли. — Я вже телефонувала. Кожного разу Роберт кладе слухавку...

— Ти дзвонила?.. — розстроївся дід. — У тебе гідності й на копійку нема! — вигукував він, забуваючи, що кілька хвилин тому сам закликав її це зробити. — Ми люди горді, — казав він, забираючи телефон, — і не збираємося принижуватися перед якимсь шмаркатим синочком пані аптекарки та її недорозвиненим онуком!

Буба не вперше позаздрила дідові, що той так легко позбавляє родину проблемних елементів.

— Але ж це мій чоловік! — Олька розпачливо глянула на діда. — І син!

— Твій колишній чоловік та колишній син, — заявив старий. — Завжди можна знайти щось краще.

Буба залишила сестру в розпачі й дідуся, який переконував Ольку, що їй краще негайно розлучитися. Вислизнула до передпокою й набрала Робертів номер.

— Привіт, Роберте, це Буба, — прошепотіла вона до слухавки. — Так, Олька саме це нам і сказала. Вона тут, — додала ще тихше. — Ні, не знає, що я дзвоню. Хочеш поговорити про це? — запитала дівчина. — Гарзд. Увечері у скверику. Ну, па!

Олька не виявляла зацікавлення жодними життєвими потребами. Не їла, не пила, крилася від стурбованих батьків та діда, що мріяв про бодай невеличкий скандальчик. Добре почувалася хіба що в товаристві Добавки, яка вирішила, що м'який Ольчин живіт — чудове місце, щоб подрімати по обіді. Буба запропонувала сестрі оселитися в її кімнаті й утаємничила батьків у свій план. Відтоді всі з нетерпінням чекали вечора, пов'язуючи з Бубиною місією несміливі сподівання на залагодження стосунків у «данському королівстві».

Буба раділа прогулянці з Добавкою. Перспективі зустрічі з Робертом теж, бо дівчині Роберт подобався. Він ніколи не молів дурниць і не був снобом, а саме цими рисами відзначався попередній Ольчин наречений.

Роберт стояв під старим каштаном, найвищим у сквері, і курил цигарку. Тупцяв на місці, бо березневий морозець ще хапав надвечір, байдужий до теплих обіцянок метеопрогнозу.

— Привіт, — кинула Буба зіщуленому швагрові. — Ти куриш?

— Ой! — Роберт виглядав трохи знервованим. — Так, трохи, віднедавна... Правду кажучи, я лише вчуся... — присоромлено зізнався він і затоптав недопалок.

Рушили вперед. Мабуть, Роберт задовго обдумував родинні проблеми на самоті, бо в Бубиній присутності виголосив довгий і відвертий монолог про мінуси подружнього життя. Узагалі-то Буба вже їх чула, але з Ольчиних вуст. Претензії відрізнялися лише адресатами. Наприклад, Олька завжди стверджувала, що її занедбують. У свою чергу Роберт уважав, що занедбують саме його. Якщо, на думку Ольки, Роберт не був до неї достатньо терплячим, то Роберт переконував, що Олька його зраджувала. Із цих взаємних звинувачень впливало, що і Роберт, і

його дружина одночасно мила посуд, водили Францішека на корекційну гімнастику, прибирали, поїдали солодощі, не спали й узагалі робили все, щоб «зберегти цю чортову сім'ю».

— А цього разу я просто не витримав, — зізнався Роберт, наближаючись до фіналу родинної драми, — і пішов. Разом із сином. Якби я так не вчинив, то Ольга точно б нас покинула. Вона вже не раз так робила...

На Робертівому обличчі, крім суму, не відбивалися жодні негативні почуття, на ньому не було слідів гніву чи ненависті. Буба зробила висновок, що Роберт просто дорослий хлопчик, чоловік великої дівчинки, і зараз ці діти знову не поділили іграшки, ляльку й місце в пісочниці. Посварилися, розсталися, кожен побіг скаржитися мамі, але вони вже сумують одне за одним і тепер з радістю похапали б свої пасочки й відерця, щоб ділитися ними на нейтральній території. Буба полегшено зітхнула, задоволена, що й цього разу все це лише дитяча забава в тата й маму, такі собі хованки, далекі від небезпечних ігор, у яких тато й мама перестають бути батьками, а дитина перетворюється на покинуту в пісочниці й нікому не потрібну ганчір'яну ляльку.

— Знаєш, Роберте, — озвалася дівчина своїм дзвінким підбадьорливим голосом, — я впевнена, що все ще можна виправити.

А Роберт глянув на Бубу так, немовби вона була хірургом, якому принесли дві кістки й загадали створити з них розумну блондинку. І їй це вдалося.

Сіли на лавці, і Буба почала давати швагрові докладні поради, як найпростішим чином повернути мир у сім'ї. Той погодився, що слід робити це швидко й без зайвих з'ясування стосунків. А тоді розцілував Бубу так міцно, що та ледве з лавки не впала. Потому вони разом рушили додому. І саме вчасно, бо там Ольга вже намагалася навчитися курити, і на підтвердження своїх невдалих спроб голосно кашляла.

Пізно ввечері, коли на Звіринецькій ущухли пристрасті, усі оцінили тишу, яка запанувала в помешканні.

— Вітаю, Бубо, — дідусь плямкав над тарілкою вівсяної каші. — Навіть ксьондз Корек не залагодив би цього краще.

Буба хотіла здаватися скромною, проте усвідомлення власного успіху призвело до того, що вона мало не луснула від гордощів.

— Атож! — притакнула вона ледь хвальковито. — Мені таки вдалося! А якби їм трапилася така собі Астріда?

— Капець, — притакнув дід. — Так і бачу, як твоя сестра тягалася б по судах, Францішек пісяв на Марисині килими, а мені б довелося спати на розкладачці в кухні. Я швидше вмер би, аніж таке витримав, тому ти врятувала не лише цей безнадійний шлюб, а й моє життя, — урочисто заявив він.

* * *

Звідкіля наступного дня дід витяг цей дивний бланк, Буба так ніколи й не дізналася. Бланк чекав у неї на столі, а щоб його бува не здмухнуло протягом, дідусь поклав на нього двотомну енциклопедію бриджу.

— Пиши, — наказав старий пригніченій Бубі.

Смуток супроводжував дівчину протягом кількох останніх годин, які вона провела на балконі, виглядаючи в бінокль не птахів, а Мілоша. Уперше Мілош не з'явився в їхньому місці, де вони спостерігали за птахами. Ба! Він узагалі не

прийшов і до того ж нічого їй не пояснив. — Завжди щось стається вперше... — думала Буба, намагаючись якось себе розрадити, але їй це явно не вдавалось.

— Пиши, — терпляче повторив дідусь Генрик, підсовуючи їй бланк.

— Заява, — прочитала Буба й запитально глянула на старого. — Що це ми заявляємо?

— Це ти заявляєш, — заперечив дідусь. — Та пиши, нарешті, — він нетерпляче тупцяв на місці.

— Який турнір? — спитала вона, глянувши на аркуш.

— Та яка тобі різниця. Турнір — і все! — діда дратувала Бубина допитливість. — Ти пиши, а не розпитуй, — нагадав він.

їй було, зрештою, однаковісінько. Машинально записала свої дані, дивуючись, що вона у свої шістнадцять років (дідусь постійно підкреслював, що це чудовий вік) поводить ся нині, як дружина пана Місьорка, яка з біноклем у руках стримить на балконі, визираючи, чи її чоловік пліткує з іншими неробами на подвір'ї. Дійшла висновку, що її прізвище, начебто цілком польське, звучить жахливо (певне, тому мені підсвідомо хотілося змінити його на «Бродзевич», подумала дівчина). Нарешті погодилася заплатити вартість чогось там і забронювала номер у готелі в Сопоті. Вона пережила вже стільки химерних дідових ідей, що зараз могла б спокійно записатися до армії.

— Готово, — буркнула Буба, підсовуючи дідові аркуш, списаний її недбалим почерком.

— Спасибі, — голос дідуся відразу став офіційним. І лише вираз обличчя, з яким він переконував її, що мудрі птахи завжди повертаються до своїх гнізд, свідчив про особливе ставлення старого до орнітології взагалі, і до Буби зокрема.

* * *

Наступного дня вранці Буба віддала дідові свою «яєшеньку», батькові — тости, і не випила молоко. Це лише умовно можна було вважати жертвою з її боку, бо цього ранку їй зовсім не хотілося їсти. Їй треба було якомога швидше побачитися з Мілошем. І хоча Буба вийшла з дому раніше, щоб не прогавити в натовпі його зелену куртку, і йшла повільніше, ніж зазвичай, аби він міг розгледіти її серед кольорових шапочок і беретів, то до ліцею дійшла сама-самісінька. Побачила його лише після дзвінка, коли по чався урок малювання. На Бубин подив, Мілош поведився так, наче її в класі взагалі не було. Дівчина перестала дивитися в його бік і намагалася зосередитися на роботі, яка вимагала принаймні розрізнення основних кольорів.

— Блакитне дерево? — здивувалася Віковічна (названа так на пам'ять про незмінну хімічну завивку, яка на думку ліцеїстів, була найстарішою завивкою в історії перукарського мистецтва).

— А воно блакитне? — Буба здивувалася не менше, ніж учителька, яка пильно глянула на неї.

— Зате небо, здається, зелене, — делікатно продовжувала Віковічна.

— Справді, — погодилася Буба, — небо дійсно занадто зелене! — перелякано вигукнула вона, і вчителька до кінця уроку не зводила з дівчини проникливого погляду.

Миючи після дзвоника пензлі, Буба помітила, як Мілош не поспішав здавати малюнок. Потім занадто довго витирив парту й нарешті, змився, як зелена акварель

з Бубиних пальців.

Після уроків вона швидше, ніж завжди, вибігла з ліцею, але Мілоша вже не було. Ані на стадіоні, ані під каштаном, ані біля воріт, де збиралися зграйки сірих горобців, що полювали на рештки учнівських сніданків.

Зате за ворітьми, у гушавині бузку, на так званій «лавочці курців» Буба помітила знайому куртку із сірим капюшоном.

— Агата? — перепитала вона, підходячи ближче.

Агата сиділа з утомленим обличчям і дивилася на цигарку, що була в її руці. Бубина присутність не змусила її навіть підвести голову.

— Ти куриш? — Буба ділила людей на тих, кому куріння підходить, і на тих, хто в жодному разі не повинен цього робити. Агаті нізащо не варто було курити, тому в Бубиному голосі забриніла гірка нотка.

— Не знаю, — тихо озвалася Агата, — пробувала кілька разів, але не вийшло.

Здавалося, Агату пригнічувала відсутність у неї такого вміння.

— Дай спокій! — Буба сіла поряд. — Тобі проблем мало? Напевне вистачить тих, що вже є, — докинула вона змученим голосом.

— Ти вже говориш, як я, — терпко усміхнулася Агата. — Але проблеми в нас досить різні. І я б охоче помінялася ними з тобою.

— А я навпаки, — запевнила Буба, упевнена, що не може бути нічого гіршого, ніж стати непомітною для очей орнітолога.

— Але ж ти не знаєш, на що хотіла б помінятися, — Агата посміхнулася так сумно, що Буба відразу забула про свої прикросі. — Пригадуєш? — Агатин погляд блукав кущами, на яких цвірінькали крихітні пташки, — ти колись казала, що в тебе вдома всі живуть своїм життям, ніхто тебе не помічає, мама частіше спілкується із дзеркалом, ніж із тобою, тато хоче, щоб його весь час хвалили, а сам ніколи не хвалить тебе...

— Бо це правда, — Буба споважніла й заздро спостерігала за веселими горобцями. Їй теж хотілося вмотитися на гілці й злитися із сіренькою зграєю. — Я про це нікому не розповідала, — тихо мовила вона. — Ніхто, крім тебе, не знає, як важко бути донькою людей, котрі постійно зайняті собою або роботою. Вони пояснюють, що роблять це задля мене, але в них бракує часу запитати, чи не хотіла б я піти з ними в суботу, наприклад, у кіно на «Бріджит Джонс» чи...

— Дай спокій! — у голосі Агати залунала нотка роздратування або навіть зневаги. Дівчина підвела голову, і тепер на Бубу дивилися її очі, сповнені болу. — Повір мені, — видушила вона гірко, — інколи мені хочеться, щоб мене не помічали. Я... я так часто молюся про це... Бачиш? Цей синець... — з куртки висунулася рука Агати з величезним крововиливом. — Або ось тут, на шиї... — вона розв'язала шарф і Буба із жахом помітила сліди чийось сильних пальців, — це доказ, що не завжди можна сховатися... Від власного батька, — закінчила Агата з ледь помітною іронією. І ця іронія була важча від найважчого каміння, яке Буба досі зустріла на своєму шляху.

Очі Агати вже були сухі й зайняті бійкою двох горобців за окраєць.

— Невже після цього можна сказати щось розумне? — гарячково думала Буба. В її очах уперто блищала якась дурна сльозина, і дівчина нічого не могла з нею вдіяти.

— Мабуть, не знаєш, що в цій ситуації сказати, аби не виглядати по-дурному? — посміхнулася Агата й знайшла Бубину долоню, прикриваючи її власною,

холодною рукою. — То не кажи нічого, бо навіщо? Ти класна, тільки життя зовсім не знаєш. Тобто, — докинула вона за хвилину, — тобі знайомий інший біль. Такий... людський. А мій — нелюдський, — закінчила вона, жбурляючи горобцям шматок черстої булки. — Ну, не рюмсай, — Агата відгорнула неслухняне волосся з Бубиноного обличчя й погідно дивилася на неї. — Мій батько п'є, тому все цим і закінчується. Але інколи він буває тверезим, і тоді на світі немає кращого батька.

— А часто він буває тверезий? — у Бубиному питанні жевріла надія.

— На жаль, ні. Частіше він п'яний. Це хвороба, а він занадто слабкий, щоб лікуватися.

— Ти могла б прийти до мене, втекти... — Буба міцно схопила худі Агатині руки й благально вдивлялася в подругу.

— Від цього не втечеш. Ну, і в мене ще є брат. А хто його захистить, якщо я сховаюся в тебе?

— Ти хочеш сказати, що із цього немає жодного виходу?

— Мабуть, який-небудь є, — Агата глибоко замислилася й мовчала. Горобці вже помирилися й виїдали крихти, розсипані в грязюці, змішаній зі снігом. — Є якісь блакитні й оранжеві телефонні лінії, психологи, лікарі... Але є проклятий, дурний сором, який примушує тебе не ходити на фізкультуру, щоб ніхто не побачив твоїх синців, не носити коротких рукавів і викотів. І мовчати, бо коли скажеш забагато, про тебе говоритимуть «дочка алкоголіка». Неважливо, що ти відчуваєш. Завжди будеш гіршою. Неважливо, що ти читаєш. Навіть ті, хто в очі книжок не бачать, зате їхні тверезі батьки готують їм уранці сніданки, дивитимуться на тебе, як на патологію, покидька суспільства. А найгірше, що дочці алкоголіка завжди гірше, ніж йому самому! Я волю нікому про це не розповідати, — тихо зізналася Агата. — Тим більше, що батько... — вона замовкла.

— ...що твій батько? — Буба підхопила ці слова, як кволу рослинку.

— ...що він ще десять років тому був чудовим хірургом. А зараз, коли його позбавили ліцензії, а в мами кожні два роки новий коханець, він зовсім змінився. У нього налиті кров'ю очі, збільшена печінка, постійне похмілля й професія «алкоголік». Та, здається, ти хотіла поділитися зі мною своєю проблемою. А я так по-дурному розбазікалася, — Агата обтрушувала брюки, занепокоєно дивлячись на подругу.

— Своєю проблемою? — Буба ледь почервоніла. — Ні, я лише хотіла запитати... звичайно, ти можеш не погодитися, але я подумала...

— Ну, давай швидко, бо мені ще малому англійську пояснювати.

— Я б хотіла... — Буба зібрала в собі всю свою мужність, — ти можеш бути моєю подругою?

— Я вже давно твоя подруга. А віднині знаєш, що я саме так до тебе ставлюся, — відповіла Агата.

І Буба знову зрозуміла, що Агата мала рацію. Бо сором — це болюче відчуття, що пече, як незагойна рана.

Удома дівчина побачила діда, який припав вухом до дверей спальні.

— Привіт, — помахав він до неї. — Ходи-но, послухай, бо справді варто.

За мить відскочив від дверей, як попечений, і це врятувало йому життя. Батьки з палаючими обличчями вибігли зі своєї кімнати. Спершу мама, яка не помітила зіщуленого під стіною діда. За нею батько, дивно збуджений і почервонілий.

Побачивши Бубу й старого, він вочевидь пожвавився.

— От і добре, що ви тут, — кинув він. — Ну, Марисю, — звернувся він до дружини, — покажи татові свою останню покупку.

— Але я купила їх для тебе, — ледь не плачучи відповіла та.

— Мені вони замалі, — в'їдливо відказав батько. — Запитаймо в Буби, — і він глянув на доньку. — Бубо, ти носиш таку білизну?

— Яку саме? — Буба зрозуміла, що тато трохи переборщив з інтимними питаннями.

— Таку, — почувся пригаслий голос мами. У її руках був білий бавовняний клапот з написом дрібними літерами.

— Але ж це цілком нормальні труси, — здивувалася Буба.

— Марисю, — зажадав батько, — покажи-но їх іззаду.

Мати слухняно показала білизну з іншого боку. Замість класичного крою присутні вгледіли вузьку смужечку, яка не прикрила б навіть Ольчиних сідниць.

— Стрінги, — тихенько промовила мама, немовби відкриваючи таємницю.

— Отож-бо й воно, — заgrimів батько, — моя дружина купила якісь стрінги, які ззаду виглядають не як звичайні труси, а лише ними прикидаються. Це білизна з якогось кошмарного секс-шопу! Моя дружина одягається в крамниці для якихось розпусних дівок! — батько аж нетямився від люті, вочевидь забуваючи, що до кола його слухачів і глядачів приєдналася Бартошова.

У тиші вітальні як грім розлігся її голос:

— У мене теж є такі.

Після цього сміливого зізнання настала хвилина тиші. Мати дивилася на Бартошову так, немовби їхня хатня робітниця була шведською королевою, яка вручає Нобелівську премію. А Бартошова тим часом спокійнісінько протирала виделки й ложки краєм свого накрохмаленого фартуха.

— Як це? — батько дивився на неї зі зростаючим зацікавленням. — Ви теж собі купили такі труси? — недовіра в його голосі могла б образити навіть найурівноваженішу жінку.

— А чом би й ні? — задержувато спитала та. — Навіть колір схожий, тільки розмір більший, — зізналася вона ледь присоромлено. — Вони класні, правда, пані Марисю? — Бартошова поводитилася, як бувалий комівояжер з торбою, повною стрінгів.

— Дуже мені цікаво, — зневажливо продовжував батько, — де це купують такі непристойні труси з вузькою смужечкою?

— В «Арс Крістіана», — відрізала Бартошова, приголомшивши всю родину. — І до них ще додають три свічки, якщо вирішите купити. Найкраще запитати в нашого ксьондза Корека, — абсолютно серйозно порадила вона батькові.

Дідусь уперше за довгий час зберігав мовчанку. І вперше дивився на Бартошову неначе на стару картину, у якій раптом розгледів шедевр.

Буба у свою чергу була переконана, що якби мати вміла куховарити, то тиждень готувала б обіди замість Бартошової. Але вона не вміла. А батько... Батько виглядав, як самовпевнений гравець, котрий вилетів з «Першого мільйона» на самому початку. Тому про всяк випадок поставив друге, дуже особисте запитання.

— Коли обід, пані Аню?

— Обід на столі, — з гідністю відказала Бартошова й рушила до кухні, гордо випнувши сідниці, обтягнуті, мабуть, стрінгами розміру XXXL з ледь помітним малюночком.

СВІТЛО ДОЛАЄ МОРОК

— Що сталося? Посварилася з Мілошем? — Агата сиділа на підвіконні із книжкою Вортона на колінах. Буба вместилася поруч, рада, що в подруги гарний настрій. Немовби й не було «лавки для курців», Агатиної безпорадності й сліз у її очах... Словом, ніби найбільшою проблемою була одиниця з географії.

— Посварилася? Н-ні-і-і, — відповіла, трохи подумавши, Буба. — Власне кажучи, я не знаю, що трапилось.

— Та невже! — підморгнула Агата. — Так кажуть, коли діється щось погане. Шкода, що вам не щастить, бо ви... дуже гарна пара, — закінчила вона.

— Пара? — Буба вперше усвідомила, що її дружбу з Мілошем можуть так сприймати. Проте це її аж ніяк не засмутило.

— Йолька крутиться біля нього, так що ну. Особливо відучора, — повідомила Агата, натякаючи, що це таємниця.

— І зовсім не відучора, — зітхнула Буба. — Мілош згадував, що вона вже на початку року...

— Та воно так, — погодилася Агата. — Та коли помітила, що ти по-іншому дивишся на Адася...

— Звідки знаєш, що я дивилася по-іншому? — Агата справді багато знала про Бубу.

— Мені подобалося за тобою спостерігати. У тебе були дві переваги. Ти не задавала дурних питань і не була дурненька.

— Ох, — зітхнула Буба. — А я й не підозрювала, що складаю іспит на подругу. Проте дурною все-таки була, бо так довго тебе не помічала.

— Це трохи й моя провина, — Агата поплескала Бубу по коліні. — Ти ж знаєш, що я не люблю, коли на мене звертають увагу.

Агатині слова нагадали Бубі про вчорашню важку розмову. Проте дівчина розуміла подругу. Ці слова еднали її з Агатою настільки сильно, що колишні розмови з Йолькою видавалися Бубі абсолютно пустопорожніми.

— А з Мілошем краще побалакай, — устигла докинути Агата, перш ніж дзвінок примусив дівчат покинути підвіконня.

На англійській була заміна. Прийшла Крейзі, відома своїми дурнуватими ідеями, і негайно підняла не стільки рівень діалогів, скільки адреналіну в класі. А насамкінець загадала розіграти сценки. Буба опинилася в парі з Мілошем, і обоє отримали одиниці. Одиницю дістав і Марек Коневич, який разом з Бубою та Мілошем став предметом загальних кепкувань. А все через те, що вчителька поклала на них завеликі надії. Їм доручено було розіграти сценку «У ресторані».

Буба й Мілош мали бути голодними туристами, які замовляють у Марек-офіціанта обід чи не із сотні страв. Обоє хотіли їх замовити, але виявилось, що це неможливо. Крейзі спершу терпляче відповідала польською на їхні польські запитання. Бубу цікавило, як вона має одягтися — у вечірню сукню чи звичайно, вегетаріанка вона чи ні, і скільки в неї повинно бути грошей та як вони розплачуватимуться — кожен за себе, чи Мілош її запросив і заплатить за обох. У

свою чергу Мілош цікавився, у якому місті вони знаходяться і в якому саме ресторані обідатимуть, а також чи можуть вони замовити по келиху вина й чи можна розплачуватися карткою.

Коли вчителька все ж витримала цю навалу питань перед самим діалогом, та її роздратування сягнуло небувалих розмірів, Буба з Мілошем опинилися перед офіціантом.

— How do you do, — чемно привіталися вони.

— How do you do, — відповів той, усміхаючись.

— У вас є вільні столики? — ламаною англійською запитав Мілош.

— Ні, — відказав Марек, а весь клас вибухнув реготом.

Крейзі заревла, як поранений ведмідь, схопила їхні щоденники й вліпила усім трьом величезні одиниці. Буба, якій спільні випробування додали сміливості, черкнула Мілошеві записочку: «Може, заскочимо після уроків на піцу? Там зазвичай є вільні столики?».

«Maybe», — коротко відповів той, і Буба затремтіла від радості, немовби побачила на аркушику освідчення в коханні.

Зустрілися біля воріт. Мілош старанно уникав очима Буби й зовсім зніжковів.

— Що сталося? — запитала вона навпростець. — Якщо я зробила якусь дурницю, то просто скажи мені.

Хлопець мовчав, зайнятий пошуками чогось у рюкзаку. Нічого не знайшов і продовжував мовчати.

— Я чекала на тебе в неділю. Півдня простирчала на балконі, — продовжувала Буба, намагаючись приховати розчарування, що чіплялося реп'яхом до кожного її слова. — Ти міг би подзвонити.

— Ти теж могла зателефонувати в суботу, — сердито відрізав Мілош, — і попередити, що в тебе побачення, — він і далі поводився так, наче розмовляв зі стіною.

— Яке ще побачення? — Буба намагалася пригадати, але все було марно.

— А взагалі я про тебе не думав, що ти здатна цілуватися будь з ким і будь-де! — Мілош спинився й роздратовано додав: «Але ти це робиш. Ти така сама, як усі інші».

Слова «всі інші» вказували на величезний особистий досвід. У них прозвучало щось зовсім нове, якась тотальна відраза до жінок, про яку Буба ніколи навіть не підозрювала.

— У суботу, у суботу, — тихенько повторювала Буба, і раптом вибухнула щасливим сміхом.

— Роберт! — вигукнула вона, і це пролунало наче «Еврика!».

— Можеш обійтися без подробиць. Мене купа гівна більше цікавить, ніж імена хлопців, з якими ти виціловуєшся.

Мілош уперше розлютився. По-чоловічому, по-справжньому. Проте його лють, невідомо чому, втішила Бубу, хоча дівчина й не розуміла, чому саме.

— Роберт — чоловік моєї сестри... — почала вона, сміючись.

— Тим гірше, — похмуро заявив Мілош. — Значить, ти підклала свиню не лише мені, а ще й власній сестрі.

— Навпаки! Я допомогла їм помиритися, і Роберт від радощів по-братньому мене цьомкнув! — Буба захоплено розповіла хлопцеві про чергову подружню драму. —

І тепер у «королівстві данським» потепліло від сонця кохання, — патетично закінчила вона.

— Справді? — у Мілошевих очах теж сходило сонце. — Справді? — перепитав він знову й засоромився. — А я вже подумав... Як побачив вас на цій лавці...

— Шкода, що я тебе не побачила. Не було б цієї дурнуватої ситуації й жахливої неділі...

— Що тобі сказати! — пригадав він собі власні страждання. — Цілу неділю я писав тобі листа. Такого, розумієш, «бувай здорова, моя мила».

— Сподіваюся, ти мені його не надішлеш? — Буба уважно дивилася на повеселілого Мілоша.

— Усе, що там написано, така сама неправда, як і твоє побачення, — полегшено зітхнув той і, недовго думаючи, поцілував Бубині вуста. А дівчина зробила висновок, що коли люди цілуються, то взагалі не думають. Або їхні думки зовсім не такі, як завжди.

У піцерії справді було напівпорожньо, проте Буба замалим не сіла на коліна Каськи із другого класу, така була засліплена щастям і коханням.

* * *

Дідусь сновигав помешканням похмурий і невтішний. За будь-якої нагоди він намагався продемонструвати свою в'їдливість. Принаймні так стверджувала мати.

— Ти хіба що із собакою говориш по-людськи, — буркотіла вона на старенького, стрічаючи його в передпокої, тобто на нейтральній території, де діяв пакт про ненапад.

— Зате ти взагалі з нами перестала спілкуватися, — дідусь уживав форму множини, натякаючи на союзників. — Навіть посваритися зі мною вже не можеш. Зовсім, як Ольга, — капризував він, наче мала дитина.

— Як це не можу? — обурювалася мама. — Я намагаюся, просто мені часу бракує, — і вона зникала у дверях своєї кімнати, а про її присутність свідчило хіба що стукотіння по клавіатурі комп'ютера.

— Ну чого вона так гатить по цих клавішах. Ніхто й так не читатиме біографію якоїсь дурнуватої Астріди! — скаржився дід Бубі, єдиній, крім собаки, істоті, яка усвідомлювала, наскільки нестерпним є життя нормальної людини на Звіринецькій.

— Пан Коцютек точно прочитає, — заявила Буба тоном всезнайки.

— Отой шпиг? — пожвавився старий. — Не думаю, — озвався він, подумавши. — Він читає хіба що доноси або кримінальну хроніку, де розповідається про розтрата. «Адже я не перезиватиму метафізичних космарів Астріди як-там-її-прізвисьце», — задоволено передражнив пан Генрик сусіду.

Інформацію про те, що Астріда для пана Коцютека зовсім не «як-там-її-прізвисьце», Буба залишила собі, а дідові запропонувала перекинутися в карти.

— От за це я тебе й люблю, — похвалив її старенький. — Сподіваюся, що ти як слід обдумаєш розіграші й читаєш книжки, що я залишив тобі на столі, — переконано заявив він, вістуючи з бубнової дами.

— Звісно, дідусю, — Буба радісно підсунула йому винуву кралю, і вийшла дев'ятка. У руці дівчина переможно стискала двійку.

— Залишилося всього два тижні! — пан Генрик не приховував збудження.

— От-от, — невесело зітхнула Буба, наче читаючи його думки. — Через два тижні

будеш свідком моєї поразки, та ще й за власним бажанням. Цей турнір — то немудра ідея, діду.

— Усі мої ідеї завжди мудрі. А крім того, — розсудливо закінчив дідусь, — ти їдеш туди по досвід, а не по лаври переможця!

— А мені по лаври й не треба їздити, — нескромно похвалилася Буба, завдаючи старому остаточного удару тrefовою двійкою й забираючи всі його старанно пороховані монетки по двадцять грошів.

* * *

Щовечора батько повертався з роботи чимраз сумніший. Буба занепокоєно помітила, що кожного разу, як тато сідав дивитися телевизор, на столі негайно з'являлася чарка коньяку. Причому вона була завжди повна, незважаючи на те, що тато постійно її пригублював. Так він гаяв час до маминого повернення й найчастіше поринав у дрімоту, не даючи решті подивитися якусь передачу.

— Павел поводитьсь так, мовби наш обов'язок — дивитися й слухати виключно його! — нарікав дідусь, то стишуючи, то підсилюючи гучність. Батько хропів професійно й чітко.

— Оце-то дикція! — захоплено казала Буба, намагаючись втишити тата, легенько посвистуючи.

— Ти чого свистиш, доню? — сердилася мама щоразу, коли бачила на дивані безвладне чоловікове тіло. — Так негарно. А ви, тату, могли б увімкнути й тихіше ваш ящик.

— Краще ти забери свого хропуна! — вимагав дідусь, хапаючи пульт.

— У цьому домі все важче витримати. Я не можу працювати в такому галасі, — скаржилася вона, розштовхуючи чоловіка.

— Маєш рацію! — не залишався в боргу дід. — Купи йому якийсь апарат, щоб він не хропів так голосно. Я бачив в одній телепередачі. Бо ми з Бубою вже взагалі нічого не чуємо, — дід перекрикував і батька, і телевизор. — Якщо так піде й далі, нам залишаться хіба що програми для глухонімих.

— Атож, краще б ти був німий... — мати не закінчила, але її наміри були такі самі виразні, як і батькове хропіння.

— Тато забагато п'є, — прошепотіла Буба дідусеві, коли мамі нарешті вдалося підняти свого чоловіка й переконати його подолати складний маршрут до подружнього ложа.

— Я теж так гадаю, тим більше, що твій батько п'є на самоті, а він аж ніяк не повинен цього робити, — зауважив дід. — Урешті, я теж можу скласти йому компанію.

— А мені б хотілося, щоб він повертався з роботи веселішим, як було колись, — Буба пригадала давні сімейні вечори у вітальні.

— Було б добре, якби він повертався з роботи. Бо мені чомусь здається, що саме із цим у нього виникли проблеми, — зловісно прошепотів дідусь, допиваючи залишки бренді.

— Як це? — здивувалася Буба. — Адже тато працює?..

— Воно наче так, але виступає в самій дурні. Ти коли-небудь бачила його в якій-небудь нормальній передачі?

— Нещодавно він згадував, що має якусь цікаву пропозицію...

— Це я чув від нього ще восени. У нього купа цікавих пропозицій, але він чомусь

їх не використовує, — вів своєї дід Генрик. — Ну, що ж, з'явилися молодші за нього, більш здібні...

— Неправда! — заперечила Буба. — Батько чудово дає собі раду, от тільки...

— Тільки що?

— У нього немає грошей на ті передачі, про які він мріє... — невпевнено пояснювала Буба, намагаючись зрозуміти складний батьків світ.

— Не хочу наврочити, — дідусь востаннє перехилив пляшку, — але станеться так, що твій батько буде агентом власної дружини.

— Ким?

— Ну, таким собі комівояжером, який ходитиме з маминими любовними романами від одних дверей до інших, і продаватиме ці книжечки за півціни.

Вигляд батька, який дзвонить у чужі двері, тримаючи валізку, повну маминих книжок, не полишала Бубу аж до ночі. Місяць, як і колись, привітно зазирає у вікно, втручаючись у її приватні справи й позираючи на Добавку, котра смачно спала. Але навіть йому не вдавалося розігнати похмурих думок, що наче ворожі, невідомі планети, кружляли Бубиною кімнатою.

* * *

— Я закінчила, — повідомила мама о пів на восьму ранку, сідаючи в халаті до столу.

Було помітно, що вона не спала всю ніч. Її волосся втратило свою горіхову свіжість, а на маминому обличчі Буба помітила кілька нових зморшок!

— Я закінчила, — повторила вона.

Батько мовчки жував канапку із сиром. Виглядав не краще за маму, немовби супроводжував її у нічній боротьбі зі складним текстом.

— Чудово, Марисю! — він намагався говорити з ентузіазмом, але його запал нагадував холодну заливну рибу, яку дідусь руками накладав собі на тарілку. Проте мама не переймалася відсутністю реакції в рідних. Вона з апетитом наминала сир зі сметаною й була єдиною задоволеною людиною за столом.

— О котрій ти повернешся? — спитала вона, не перестаючи жувати.

— Я вже повернувся, — батько глянув на всіх важким поглядом. — Здається, у мене відпустка. На невизначений термін, — заявив він зневіреном тоном, як людина, що отримує допомогу по безробіттю.

— От і добре, — мати вкотре здивувала присутніх своєю безтурботністю. — Сьогодні в мене важливий гість, і я б хотіла, аби ти був під час зустрічі.

— Ми тут гинемо, Марисю, а тобі зустрічі в голові! — не втримався дідусь. — Адже Павел тобі щойно сказав, що втратив роботу!

— Саме тому, — мати спокійно намащувала булку маслом, — я пропоную йому роботу в мене, — вона усміхнулася до пригніченого чоловіка.

Буба затремтіла. Дідусеві пророкування щодо батькового майбутнього набували реальніших обрисів, ніж риба на столі, від якої залишилися самі кістки. На щастя, дівчина не мала часу довше замислюватися, де батьки візьмуть валізку для стількох книжок, бо вже була майже восьма година.

— Виведете Добавку погуляти, — швидше ствердила, ніж запитала Буба.

— Виведемо, — покійно відповів батько, і Бубі стало ще прикріше, бо вона усвідомила, що тато вперше не виправдався, мовляв, у нього купа інших, важливіших, обов'язків.

Не лише Буба цього ранку запізнювалася на перший урок польської. Через кілька хвилин помітила Адася, який, на відміну від неї, анітрохи не поспішав.

— Привіт! — вона легко наздогнала хлопця.

— Привіт, — похмуро відповів той, і Буба засумувала за Мілошем, якого лише раз бачила таким непривітним. Через Роберта. Зробила висновок, що в Мілоша завжди погідний настрій. Навіть, коли падає дощ, з його очей визирають сонячні промінчики, якими він з радістю обдарував би цілий світ. Навіть Редбульку, яка вочевидь не любила сонця.

— А де Йолька? — запитала Буба, аж ніяк не бажаючи засмутити Адася ще сильніше.

Проте він спохмурнів ще більше. І в'їдливо відповів:

— Певне, спостерігає за пташками разом із Бродзевичем. Вона записалася до гуртка, — докинув.

— До якого гуртка? — Буба розуміла, що йдеться не про релігійний гурток, але внутрішня впертість вимагала від неї з'ясувати цю справу до кінця.

— Ну, спостерігачів пташок. Ти, певне, теж у їхній команді? — Адасів голос свідчив, що йому б хотілося почути підтвердження. А найкраще розповідь Буби про Йольчині «успіхи» в цьому гуртку. Будь-яку, але правду. Нехай навіть жорстоку.

— Ні, — Буба стенула раменами. — Я лише ходжу спостерігати з Мілошем.

— Ну, тоді роби на два бутерброди більше, — невесело порадив Адась. — І візьми кращого бінокля, то може, нарешті, щось помітиш.

Розмова ставала для Буби неприємною. Колись вона могла просто йти поруч із Адасем. Перетнути увесь мікрорайон, проминути ліцей, вулиці міста, тоді всі села... А зараз кілька метрів у його товаристві здавалися їй найбільшим покаранням за недавню слабкість. Вона почала йому співчувати. Зрозуміла, що лише він до кінця вірив у надзвичайні Йольчині здібності й уважав, що їй дозволено робити будь-що, бо немає людини, яка не виконала б її примх. Досі він пишався цим, а зараз страждав із власної провини. Бо із цим уявним Йольчиним талантом (щиро кажучи, Буба теж у нього свято вірила) Мілош упорався напрочуд легко, переконавши Бубу, що крім неї й Адася ніхто серйозно Йольку не сприймає. Ба більше, її взагалі мало хто бачить інакше, ніж Барбі з обкладинки молодіжного журнальчика, яка змінюється залежно від моди. Проте Буба не могла так просто сказати цього Адамові. Вона розуміла, що в кожного є своя улюблена дитяча книжка. Чудово, якщо повертаєшся до неї знову й знову протягом життя, але частіше стається так, що книга опиняється в комірчині разом з непотребом.

Як немудре кохання, якого люди часом соромляться. Ти повинен сам вирости з Йольки, Адасю, — подумала Буба, — так, як виростають з кольорових малюночків.

Уже на першому уроці виявилось, що в справах дорослішання найкращим є Мілош, який піднявся до вершин поетичної творчості Семпа-Шажинського. І Редбулька поставила йому п'ятірку за відповідь. Мабуть, вона теж уміла розгледіти сонце в загальному запамороченні весною.

— Моя мама питала, чи ти любиш сирник із родзинками, — Мілош був зайнятий запаханням до рюкзака альбому із птахами Польщі, але не зводив з Буби очей.

— Дуже люблю, — засоромилася Буба. — Це, мабуть, помітно? — невпевнено

озвалася вона.

— Чудово! Мама зрадіє, — Мілош не звернув увагу на Бубині комплекси, не відгукнувшись на них навіть увічливим «по тобі не видно». — Мама питала, чи ти не хочеш зайти до нас на цей сирник, бо вона саме купила.

— Хочу, — тремтячим голосом запевнила Буба.

— Тоді я заскочу по тебе. О п'ятій, — лише зараз Мілош блиснув у посмішці сніжно-білими зубами й несподівано цьомкнув Бубу в щоку.

— Насилу вас наздогнала, — задихана, з рум'яними щоками Йолька перешкодила Мілошеві. — Я чула, що нині ми йдемо спостерігати за птахами до Котавського гаю? — спитала вона тоном мисливця, а не орнітолога.

— Ми — ні, — Мілош задоволено перекреслив її плани. — Ми, — підкреслив він, — ідемо їсти сирник.

— По Бубі видно, що вона любить сирник, — не втрималася від злостивого зауваження Йолька.

— А по мені видно, що я люблю Бубу. І любитиму навіть тоді, коли вона поглинатиме тонну сирника щодня. З родзинками, — закінчив Мілош, позбавляючи Йольку будь-яких ілюзій.

Щойно повернувшись додому, тобто злетівши на третій поверх на крилах кохання й щастя, Буба побачила дідуса, який нетерпляче її видивлявся, а за мить помітила радісне обличчя Бартошової, а це було справді рідкісна подія.

— Що сталося? — допитувалася дівчина, здивована таємничими виразами їхніх облич.

— Моя донька, тобто твоя мама, здається, написала блискучу книжку, — прошепотів дідусь ледь не побожно.

— Неможливо! — тихенько вигукнула Буба.

— І все ж це правда, — покивала головою Бартошова. — Зараз у пані Марисі сидять якісь поважні панове й кажуть, що аж три видавництва хочуть цю книжку видати! — Бартошова явно була в захопленні, а слова «пані Марися» вперше вимовила з величезною повагою.

— Щоб мама та написала якусь вартісну книжку? — Буба недовірливо похитала головою. — Ні, це, мабуть, непорозуміння.

— Я теж так казав! — перебив Бубу дід Генрик. — Та коли почув...

— Підслухав, — виправила його Бартошова.

— Атож, коли я підслухав, що твоя мама виступить по телебаченню, у передачі, присвяченій боротьбі із сектантством...

— ...і в поліційній хроніці, — докинула Бартошова.

— І на зустрічі з якимось домініканським священиком!

— Теж на тему сектантства, — здавалося, їхня хатня робітниця знає про всі мамині плани стосовно польських медій. — Ну, і в нашому костелі, — гордо закінчила вона.

— Е-е-е, — дідусь зневажливо поставився до цього пункту програми. — Щоб прийти до нашого костелу, не треба писати бестселерів, — трохи зверхньо глянув він на Бартошову, яка, попри все, триумфувала.

— Нема що й казати, Бубо, у тебе славетна мати, — у дідовому голосі вперше забриніла батьківська гордість і ніжність.

Ця сенсаційна новина, навіть підтверджена Бартошовою, ніяк не проникла до

Бубиної свідомості. — Будь-хто може написати класну річ, — думала дівчина, — але щоб мама? Адже вона роками творила за схемами й стереотипами, які становили заперечення доброї літератури, та ще й так, що кожна наступна книжка була гірша, ніж попередня. Хіба можливо, щоби багатолітня виконавиця хітів у стилі диско раптово заспівала арію рідкісним сопрано неймовірного діапазону, та ще й примудрилася зробити це ледь не наприкінці власної кар'єри?

Проте все було саме так. З кабінету, у супроводі делікатно усміхненої й приголомшливо гарної мами, вийшли троє елегантних панів. За ними прямував ледь зніяковілий батько. Ні в кого не виникло найменшого сумніву, що тут щойно вирішили, як надалі розвиватиметься кар'єра нової зірки польської літератури. Бо пані Марися виглядала достоту так, якою й повинна бути мудра й шанована письменниця, котра щойно поставила вітчизняний роман на нові рейки успіху й тріумфу.

Зачинивши двері за останнім гостем, мама дала перше інтерв'ю власній родині. Виявилось, що пригода з Астрідою змусила її переглянути не лише свої релігійні погляди, а й навчила стримано ставитися до власних успіхів. Астріда пробудила в мамі певні можливості, котрі дотепер спокійно дрімали під стосом дешевих любовних романчиків. «Морок», роман, якого досі вдома не читав ніхто, став щоденником її роздумів і водночас пересторогою для інших шукачів неймовірних пригод. А головна мораль книжки, висновок, що «в житті можна робити все, але за все треба платити», була хоча й не нова, зате знайшла свіже відображення у вигляді особистого досвіду авторки.

— Але найважливіше те, — скромно підбила підсумки мама, — що нарешті будуть гроші на нову програму Павла.

І обдарувала чоловіка своєю найчарівнішою усмішкою.

ДРОЗДИ ПРИЛЕТІЛИ

На Звіриньцьку весна приходила пізніше, ніж до інших районів міста. Крім фікусів пана Копішка, які пнулися догори, немов ціни в поблизькому супермаркеті, ніщо не зеленіло, не росло й не викидало бруньок.

Буба ділила свій час між дідом та Мілошем, намагаючись знайти пару хвилин для англійської й Доджки. Батьки, зайняті своїми кар'єрами, котрі, на щастя, розвивалися поза вітальнею, не помічали жодних змін у власному оточенні. Навіть того, що Буба виросла зі старих джинсів, і доведеться купити нові, довші, але на номер менші. На Бубин подив, це помітив пан Коцютек.

— Схудла ти, дитино, а скода. Така була гарненька пампуска, — сказав недавно сусіда, чекаючи в під'їзді, доки вщухне дощ.

— Спасибі, — аж засяяла Буба, і додала, — зі мною все гаразд. Просто я расту.

— Мабуть, це стосується лисе тебе, — пан Коцютек сумно глянув на спустошення, залишене по собі зимою. — А я взе так виглядаю персу ластівку, — зізнався він так якимось жалісно, що Буба замалим не запропонувала пошукати її разом.

Вечори дівчина проводила з дідом Генриком, а коли приходили Маньчаки, училася на їхніх помилках будувати стратегію розіграшу. Це спричинилося до того, що знаме нитий записник перестав бути предметом гордоців пана Вальдека. Та попри всі досягнення Буба здавалася якоюсь пригніченою.

— Що з тобою? — турботливо запитав дідусь, побачивши, що Бубині думки витають далеко від колоди карт.

— Е-е-е, нічого, — збувала вона старого, силкуючись говорити невимушено.

— Мене не одуриш, — дід стежив за онукою поверх окулярів, але не міг здогадатися про причину її смутку.

— У нашому ліцеї буде дискотека. З нагоди першого дня весни, — почала Буба.

— Мабуть, десь через півроку? — до прогнозу погоди пан Генрик ставився надзвичайно скептично.

— Мається на увазі календарна весна, — Бубі не хотілося сперечатися з дідом через дрібниці.

— То й що?

— А те, що в мене є хіба черевики, які ще можна носити, а решта лахів... ну, — дівчина зітхнула, — просто вийшла з моди.

— Отакої, — засмутився старенький, бо від проблем, які вони намагалися обговорювати, він був так само далекий, як і від ідей баби Рити. — А батькам ти про це говорила?

— Ні, бо в них немає часу, крім того я з радістю пішла б на забаву в нових джинсах.

— Дорогенька, — дід швидко перейшов у наступ, — є справи, котрі можна залагодити в джинсах, але для деяких ситуацій люди вигадали сукенки. І я думаю, що Мілош зрадив би, побачивши тебе в чомусь легшому, ніж твої штани.

— Авжеж! Я теж про це подумала, — дівчина була вдячна старому, який розумів її навіть без слів.

— Завтра йдемо в похід магазинами! — дідусь Генрик задоволено потер руки, хоча Буба добре знала, що той не терпить жодних крамниць, окрім алкогольних та іграшкових.

— Дзвони до Маньчакової й дізнайся, де вона одягається, — наказав він онуці.

— Навіщо? — перелякалася Буба. Їй аж стало зле від однієї думки, що доведеться одягнутися так, як Маньчакова, чиї екстравагантні шати завжди приваблювали дідуся, і вона мудрувала, як уникнути втілення дідового божевільного задуму.

— Дзвони, дзвони, — пояснив той. — Треба ж знати, які крамниці краще оминати десятою дорогою!

* * *

— Від часів війни тут так усе змінилося, — дідусь недовірливо роззирався вулицями, заповненими автомобілями й людьми.

— То ти так давно тут не був? — здивувалася Буба.

— Я ж кажу «від часів війни», а не за два місяці. Взагалі-то в січні я прогулювався тут з моєю... гм... знайомою, але дивився на неї, а не на поступ урбаністики. Справжній мужчина, перебуваючи з дамою, повинен... — почав було дідусь, але Буба його перебила.

— Ось цей магазин, — вказала вона на вітрину, що мінилася всіма відтінками синього кольору.

— Але він виглядає точнісінько, як твоя шафа, — розчаровано протягнув дід. — А я гадав, що це буде щось незвичайне. Мені здавалося, що ми шукаємо щось суперкласне?

— Але в моєму стилі, дідусю, — з гідністю підкреслила Буба й разом зі

стареньким увійшла до крамниці, полиці якої аж угиналися від розмаїття джинсового одягу.

— Ти говорив про сукенку? — кокетливо спитала вона, приклавши до себе невеличку шматинку кольору індиго.

— Поміряй, — прошепотів спантеличений дід. Він навіть не підозрював про існування джинсів у такому варіанті.

Коли Буба вийшла із примірочної, старий зробив висновок, що його онука нічим не відрізняється від усіх кралечок, яких він звик бачити по телевізору. Ну, може, тим, що жодна з них насправді не така красуня й не вміє так чудово грати в бридж, — подумав він, ніжно вдивляючись у щасливі Бубині очі, синіші, ніж її джинсова сукня.

* * *

Уся родина, разом з Бартошовою, милувалася того дня Бубою. Спершу всі дивувалися, що дівчина так довго просиджує у ванній. Потому терпляче чекали, доки вийде зі своєї кімнати. Та коли вона невпевнено стала на порозі, несміливо посміхаючись, і батьки, і дідусь, і навіть Бартошова привітали її захопленим вигуком.

— Справжня жінка! — заявив дідусь трохи патетично.

— А ти не виглядаєш занадто серйозно? — якимось боязко прошепотів тато, який раптом засумував за своєю маленькою донею.

— Вона виглядає чудово! — заспокоїла його мати, вражена доньчиною красою. — Ти все-таки дуже схожа на мене, — пригортаючи Бубу, мама не відмовилася від того, щоб зробити комплімент самій собі.

— Але фігура в неї моя, — затявся батько. — У тебе чудова фігура, Бубо, — серйозно похвалив він дочку й себе. — Ви так не думаєте?

Дідусь мовчав, наче був всемогутнім Пігмаліоном, і лише скромно потупився. Така його поведінка мала допомогти родині зрозуміти, що досягнутий Бубою ефект — це значною мірою його заслуга.

— Панна Ольга в підметки не годиться нашій панночці, — грубувато урвала родинні захоплення Бартошова, показуючи цим своє ставлення до «нашої» й «не нашої» панянок. — Обід, — додала вона, прикидаючи, чи під новим Бубиним платтям залишилося трохи місця для телячих биточків із гречаною кашею.

* * *

До ліцею Буба вбігла, ледь запізнившись. Пошукала очима Агату, але її ніде не було. У класі вже тривала підготовка до спільної забави, проте й там вона не побачила подруги. Зраділа, угледівши Мілоша, який чекав біля їхнього улюбленого підвіконня, та водночас спохмурніла, бо біля хлопця була Йолька, котра, немов так і треба, зайняла місце її улюбленої подруги й розповідала про щось, жваво жестикулюючи.

Буба залишила їх, і з жахливим настроєм спустилася в хол. Музика вже лунала в класах, які тимчасово перестали бути місцем учнівських мук, зате перетворилися на притулок для закоханих парочок. Сіла на сходах, з усіх сил намагаючись не забути, що коли на тобі сукенка, слід по-іншому сидати й ходити. Подумки подякувала феміністкам за брюки, які були, мабуть, їхньою найбільшою перемогою, і здивувалася, побачивши Міхала із четвертого класу, який стояв напроти й недовірливо до неї придивлявся.

— Краще нічого не кажи, — ледь роздратовано попередила вона.

— А що тут скажеш! — озвався він. — Мені аж мову відібрало. Слухай, ти ж марнуєшся у своїх вічних джинсах! — цмокнув він захоплено, а Буба, замість того, щоб образитися, кокетливо затріпотіла віями. Танцювала з Міхалом неохоче й трохи незграбно, озираючись, щоб роздивитися Мілоша з Йолькою. Бо ж вони десь поруч... І так віддалася власним думкам, що не помітила, як Мілош зайняв її місце на сходах і звідти вражено й захоплено спостерігав за нею.

Коли Міхалові однокласники оточили Бубу, дівчина зрозуміла, що відчувала на балу Попелюшка. І так само, як героїня казки, запрагнула якомога швидше втекти звідки до кухні з великим вогнищем, де можна тихенько поплакати в куточку. Вибираючись із тісного кола нових шанувальників, вона зрозуміла, що крім Мілоша ніхто для неї не існує.

— Попелюшка для мене й принцеса для старшокласників? — глибоко зазирнув їй в очі.

— Якби моя туфелька була в тебе, не було би проблем, — різкувато відказала Буба, — але туфелька, з якою ти балакав, не моя! Якщо я не помиляюся, ти сам колись назвав так Йольку...

— Дурненька! Дурненька красуне, — швидко виправився Мілош. — Я чекав лише на тебе. І ти про це добре знаєш, правда? Але я тебе не впізнаю. Я й не сумнівався, що ти найвродливіша на світі, але зараз волів би, щоб ти була звичайніша. Бо тоді...

— Що тоді? — злетіли пухнасті вії.

— Бо тоді ти найвродливіша лише для мене, — прошепотів хлопець.

І вони пішли танцювати. З-над Мілошевого плеча Буба бачила небагато. Хіба що здивовану Йольку, яка пильно міряла поглядом скромні сантиметри Бубиної сукенки, немовби та могла відповісти на всі її запитання. Помітила й Адася, який, угледівши її, припинив жувати й здається, проковтнув жуйку. І музикантів, які підштовхували одне одного, побачивши Бубу. І ще кількох однокласниць, які недовірили хитали головами. А потому не бачила більше нічого, бо її підхопила ніжна балада, у якій розповідалося про чиєсь щасливе кохання. Мілош теж мовчав. І лише коли стихла музика, прошепотів якісь чарівні слова, і Буба, зашарівшись, радісно глянула на нього.

— І завжди будеш моїм синім дроздом, — закінчив він, надягаючи Бубі на палець перстеника із блакитним камінцем.

Бо з усіх птахів на світі Мілош найдужче любив синього співочого дрозда.

* * *

— Ну, розповідай нарешті, що він тобі сказав? — дідова цікавість мало не розлютила Бубу.

— Прошепотів, що я його дрізд, — сонно відказала вона, присуваючи до себе тарілку з яєшнею.

— Міг би вигадати щось оригінальніше, — дідусь видавався розчарованим.

— Наприклад, що вона його улюблена гірка настоянка? — утрутився батько, намазуючи мамі другу канапку, демонструючи цим відродження своїх почуттів до дружини.

— Або купон спортлото з головним виграшем, — підморгнула мама. — А дрізд — гарний птах, і це зовсім інша справа, — додала повагом, ніби сама писала книжки

з орнітології. — Я б теж із радістю присвятила дроздам свій час, але здається, про них уже хтось писав, — роздумувала вона вголос.

— Справді. Є роман «Убити пересмішника», а пересмішник — це такий дрізд, — у Буби явно з'явився апетит, і вона наминала яєшню.

— У такій ситуації називати Бубу дроздом — це страшенна нетактовність, — обурився дід Генрик.

Йому не давали спокою Мілошеві наміри. І лише рішуче втручання Буби трохи його заспокоїло.

— Він не читав цієї книжки... — войовничо почала вона.

— От-от... — мати проковтнула другу канапку. — А він, дитинко, не замало читає? Сучасна молодь...

— Твої книжки, мамо, він знає напам'ять, — збрехала Буба, навіть оком не змигнувши, і мати зашарілася від щастя.

— Щиро кажучи, — кинула вона, — я цієї книжки, ну, про дрозда, теж не читала. Тобто мені здається, що не читала, — виправилася за хвилику, пригадавши собі, що відтепер стала відомою письменницею й деяких речей краще не говорити. Навіть у присутності родини.

* * *

— І не забувай, Бубо, це індивідуальний турнір. Уся інформація у твоєму записнику, — знервовано нагадував дідусь на вокзалі, коли вони разом з іншими пасажирами стояли на пероні й очікували на потяг.

— Слухай, дідусю, — Буба легенько взяла його за руку, — я знаю, що ти дуже сподіваєшся на мою перемогу, але там будуть самі аси, найвідоміші бриджисти. Навіть серед юніорів немає таких, як я...

Дівчина чимраз більше шкодувала, що заради святого спокою погодилася взяти участь у турнірі. На додачу піддалася на дідові вмовляння і їхала до Сопота таємно. Для батьків вона мала провести суботу й неділю зі своїм класом на Жулавах. Так вирішив дідусь. Тому почувалася останньою дурепою в зеленій куртці, спортивних гетрах і солом'яному брилику, із сачком, що стримів з рюкзака.

Сусіди із цікавістю розглядали Бубине спорядження. Воно й не дивно. На думку спадали експедиції до тропічних джунглів, а не поїздка на балтійське узбережжя.

— Я виглядаю, як ідіотка. — нервувала Буба.

— Це правда, — прошепотів дід, — але в поїзді переодягнешся, — інструктував він онуку. — Не забудь, — вів далі старий, — стеж за кожною роздачею. Рахуй і прикидай. Обережно з контрами, — дідусь Генрик не вгавав навіть тоді, коли Буба вже виглядала з вікна поїзда.

Була впевнена, що навіть коли потяг рушить, дід продовжуватиме повчати її, як найкраще вчинити у разі невдалої реконтри.

Добавка вила. Уперше вона переживала чийось відсутність, і дідусь, повернувшись із вокзалу, мусив негайно вивести собаку на прогулянку. Повернувшись додому, Добавка вже не вила, але їсти теж не хотіла, що змусило родину розподілити чергування, щоб та не охляла. Бартошова запропонувала чергувати замість діда, небезпідставно побоюючись, що той привласнить улюблені Добавчині сосиски.

— Я однаково нічого нині не торкнуся, — запевнив дідусь, доїдаючи сирок, який

Буба забула взяти із собою.

А тоді обклався газетами й заходився вивчати котировки на біржі з таким виразом обличчя, немовби був власником акцій найбільших фірм у світі.

— Якось незвично вдома без Буби, — поскаржився батько, закінчуючи читати останній мамин роман. — Може, подамося кудись, Марисю? Наприклад, до кіно? Діти в нас не плачуть...

— А знаєш... — мама на мить перестала фарбувати нігті. — Я саме подумала, що в дорослих бувають канікули, як дітей десь немає. От Буба й поїхала, а я чомусь починаю непокоїтися. Навіть не знаю, чи взяла дитина теплий светр. Мабуть, у мене канікули, коли наша донька вдома, — скрушно визнала вона. — Тоді ми собі ходимо, куди очі дивляться: до кіно, на концерти, до Кшиштонів чи Маньчаків...

— Я обіцяв їй, що сходимо разом на Віслу, — раптом пригадав собі батько. — От сьогодні б із радістю пішов, але її немає.

— А я, — мати дійшла вже до нігтів на ногах, — збиралася повести її до своєї косметички й перукарки. Зрештою, Буба вже доросла дівчинка й повинна звикати до певних речей. І нині я готова була присвятити цьому час, а вона взяла й поїхала...

— Справді, — батько повернувся до читання. — Наші діти не вміють вибрати слушний час, щоб покинути дім. Завжди своїм виїздом зруйнують якісь важливі плани.

— Так воно вже буває з ними, — пані Марися відволіклася від своїх ніг, і в її голосі забриніла мудрість справжньої досвідченої матері, яка може передбачити геть усе, що зроблять її діти, навіть, якщо ті самі ще про це не здогадуються.

— Як добре, що ви прийшли, — мама ладна була кинутися Маньчаковій на шию, якби не бинти, що замість хусточки чи шарфика видніли з-під її кожуха.

— А чого це ви до нас, як у Сибір? — здивувався дід. — Уже ж весна!

— У мене свинка, — Маньчакова спробувала сісти в крісло, не знімаючи кожух, але їй це не вдалося.

— То у вас є свинка? — втішився дідусь. — І як наша крихітка зветься?

— Дружина хворіє на свинку, — Маньчак неприязно глянув на дідуся й зняв тужурку (дід Генрик завжди стверджував, що Маньчакова куртка в попередньому житті була тужуркою).

— Певне, хворіла? — здавалося, дід нічогісінько не тямить. — Якщо ви вже собі її придбали, то певне, пані Віолетта видужала?

— З вами навіть здорова людина опиниться в лікарні, — роздратовано сказав Маньчак, а його дружина намагалася продемонструвати старому величезний набряк на шії.

— Ось, дивіться! — вигукував знервований Маньчак. — Ось як виглядає свинка.

— Фе, як негарно, — покарав його дідусь, — не можна так говорити про власну дружину!

Батько насилу відтягнув старого від Маньчакової й заходився пояснювати, чому вона так дивно виглядає. Тим часом мати посадила гостей до столу.

— Вип'єте з нами кави? А може, з'їсте щось? — припрошувала вона, щаслива, що нарешті хтось заповнить пустку, яка утворилася після доньчиного від'їзду.

— Я не можу їсти, — у цих гірких словах Маньчакової крилася вся трагедія її недуги.

— То, може, зіграємо в бридж? — мати перевершила саму себе.

— З вами? — похвавівшала пані Віолетта.

— З нами, — пролунала відповідь. — Буба поїхала, і я переконана, що там вона не гратиме в бридж.

Маньчаковій відразу попустило. Вона почувалася настільки добре, що почала повільно й ретельно тасувати карти. Її чоловік із задоволенням попрохав пана Генрика принести йому негазовану мінералку, а тоді виклав на стіл свого знаменитого записника. А дідусь охоче подався по воду, посміхаючись у вуса. Він бо знав, навіщо виїхала Буба, і був переконаний в одному: саме зараз вона розпочинає свою першу в житті серйозну гру. Старий так міцно стиснув кулаки, що склянка з мінералкою покотилася просто під ноги Маньчаковій. Дід Генрик перепросив її, дурнувато усміхаючись, бо його не полишала настирлива думка про те, що пані Віолетта аж ніяк не вміє вирощувати свиней.

ДІВЧИНА ВАРТА, ЯК НАЙКРАЩА КАРТА

Буба приїхала така втомлена, що ледве трималася на ногах. Додаток не сприймала таких аргументів і не знімала з неї своїх величезних лап.

Батьки ставилися до неї ніжно і з любов'ю. А дідусь, який особливо чекав на повернення онуки, пильно спостерігав за нею, в надії прочитати на її личку важливі новини. Але намарне.

На питання як воно було, Буба відповіла коротко:

— Це таємниця. Для мене також. Але, здається, непогано, — додала вона, побачивши розчарування на обличчі старенького.

Але потім уникала діда й збувала його незрозумілими відповідями. Аж нарешті, коли ціла родина натішилася її присутністю, тихенько зайшла до його кімнати.

— Я тобі скажу те, що знаю, але за умови, що це залишиться між нами, — запропонувала вона.

— Це ти Коцютекові доносиш, а не я, — образився дідусь. Підняв два пальці на знак присяги й за мить був найщасливішим дідусем в усій Польщі.

— Мені запропонували особистого тренера й заняття, — розповідала Буба, поїдаючи черговий сирок. — Я потраплю в лігу й у мене є шанс отримати міжнародну стипендію, уже не пригадую, яку саме. А взагалі, дідусю, уперше в житті хтось розмовляв зі мною особисто, а не через маму й тата, розумієш?

Дідусь розумів онуку дуже добре. Зрештою, він завжди її розумів і беріг як зіницю ока, бо знав, що рідко можна зустріти такі здібності, які Буба демонструвала, розв'язуючи бриджеві задачі. Колись сам розповідав їй, що коли вона народилася, він хотів подарувати їй колоду карт, і виявилось, що там було більше на одну чирвову кралю. Відтоді в нього не було сумнівів, що на бриджевому небосхилі з'явилася нова зірка, яку рано чи пізно помітить увесь світ. Атож. Увесь світ! Бо дід завжди мав схильність до перебільшень.

— Ти моя чиррова краля, схожа на співочого дрозда, — захоплено прошепотів він і витягнув з папірця ланцюжок із блакитним камінчиком.

* * *

Першим до Буби підбіг Мілош.

— Чому ти мені нічого не сказала? — обійняв він її. — А я, дурень, повірив у твою

бабцю в Сопоті!

— Звідки ти знаєш? — здивовано й трохи розчаровано запитала Буба. Їй хотілося самій розповісти про все Мілошеві.

— Про це говорили в останніх новинах. Було б ще кумедніше, якби це читав твій тато.

— Він навіть не втямив би, що йдеться про мене, — посміхнулася дівчина. — Удома ще нічого не знають.

На математиці Сокира зовсім сказалася. Витягла Бубу з-за парти й примусила вийти до дошки, де загадала їй задачу рівня математичної олімпіади, а тоді задоволено спостерігала, як дівчина блукає лабіринтами алгебраїчних рівнянь, незрозумілих найкращим учням школи. На щастя, Буба впоралася й усе ще перелякана, поклала крейду.

— Я тобою пишаюся, — Сокира не вміла висловлювати почуттів, тому її похвала пролунала, як докір. — А щодо бриджа, — додала вона, — то мій чоловік просить у тебе автограф.

У класі загуло, коли мала Буба, у принципі «нічого особливого», як казала про неї Йолька, розписувалася на книжці Сокири, тобто її чоловіка, чемпіона Польщі із шахів, який точно був би чемпіоном Європи, якби вся Росія належала до Азії.

— Сама повертаєшся? — в Адасевому запитанні ховалася цікавість і якийсь невисловлений жаль. — Бо я теж, — додав він навіщось, хоча Буба ні про що його не питала.

— Мілош допомагає Агаті розібратися в біології, — пояснила вона, руйнуючи надії Адася на те, що її самотність має серйозніші причини.

— Колись ми з тобою завжди гомоніли, — пригадав Адаць із піврічним запізненням. — І було так чудово, — зітхнув він.

— Та ж ми завжди собі балакаємо, — якимось незграбно втішила його Буба.

— Але вже не так.

— Я тебе й зараз люблю, Адацю, що з того, що трохи по-іншому? — Буба замовкла, бо її слова нічого не могли змінити. І слова Адама, на які вона так терпляче чекала, теж не мали впливу на незворотні зміни в Бубиному серці. — Іноді так буває, розумієш, таке трапляється, — спокійно пояснювала дівчина, — що ми просто не помічаємо когось або щось.

— А з тобою такого не сталося, га? — трохи в'їдливо спитав він, дивлячись на сяючу Бубу.

— Ні, бо я уважно дивилася. Не прогавила ані тебе, ані Мілоша.

— Щодо мене... — пожвавився Адаць.

— Щодо тебе, то це ти прогавив мене. Треба вміти відрізнити дрозда від сороки, — відрізала вона. — Але ніколи не пізно стати знавцем птахів. Дивися, Адацю, весна!

— Буба захоплено роззирнулася. — Твій дрізд, напевне, ховається десь недалечко. Тобі доведеться ходити навшпиньках, щоб знову не перелякати, не сполохати його, розумієш?

Хлопець кивнув головою. Якимось невпевнено й сумно. Зупинився біля свого будинку.

— Ну, бувай.

— Бувай, — відповіла вона, а тоді швидко додала, — до побачення.

* * *

— Нам насправді не потрібно нічого проти молі, — гриміла Бартошова в домофон, біля якого стояв один із дворових п'яничок у турецькому кожушку.

— А може, ви, панянку, купите? — простягнув Бубі руку з лавандовим кружечком. Дівчина готова була заприсягтися, що цю лаванду він поцупив у дружини або матері.

— Ні, спасибі, — чемно відказала вона. — У нас справді немає молі.

— Ну, бодай п'ятірку позичте, панночко, — благально озвався той.

— П'ятірку можу подарувати вам на щастя, а не на пиво, — попередила Буба, хоча й знала, що долю п'яти злотих наперед вирішено.

— Скільки я казала тобі, Бубо, що не можна давати грошей чужим чоловікам. Навіть ксьондз Корек категорично проти таких учинків, — мати стояла перед дзеркалом і старанно вискубувала собі брови. — Я саме збираюся до костелу, — пояснила вона, наче це пояснювало потребу вискубування брів.

— А звідки ти знаєш, що я йому дала?

— Чула в домофон. Я підійшла, бо хотіла дати тому панові пару копійок. І що я чую? Моя рідна донька дає якомусь волоцюзі гроші. Глянь на цю спідницю. Не задовга?

Мати дивилася на власне відображення, посикуючи від болю.

Спідниця, на Бубину думку, була трохи закоротка, але вона вирішила про це не говорити.

— Те, що треба.

— А що це ти там тягнеш? — мати вгледіла велику картонну коробку, яку Буба поставила біля стіни, а тоді поклала на «Людовику».

— Подарунок, — відсапуючись, пояснила Буба, витираючи піт із чола.

— Подарунок? Для кого?

— Для діда. У нього ж нині день народження.

— Е-е-е, він тебе надурив, — мати повернулася до своїх брів. — Наскільки я пам'ятаю, у нього день народження у квітні.

— Авжеж, — Буба накривала коробку плащем, роздумуючи, як непомітно перетягнути її до своєї кімнати.

— То вже квітень? Як гарно пахне! Що це готується на кухні? — мама поводитися, як Добавка. Щоразу, як пані Марія хотіла піддобритися до Бартошової, вона втягала носом кухонні пахощі, а якби мала хвоста, то напевне почала б ним виляти. Буба також відчула запах свіжо спеченого пирога.

— Пані Аню! — мама опинилася біля плити. — Мене мій нюх не підводить?

— У пана Генрика нині день народження, — якщо Бартошова коли й усміхалася, то це був саме той випадок.

— А скільки йому виповнюється років? — пані Марися зніяковіла й не знала, як це приховати.

— Цього не знає навіть він сам, — замислилася хатня робітниця. — Каже, що здається, сімдесят.

— П'ять років тому йому вже було сімдесят три, — заперчила мати. — Треба це з'ясувати. Бубо, у дідуса ж є паспорт...

— Ні, мамо, — уперше Буба озвалася так рішуче. — Я не перевірятиму, бо це зовсім неважливо. Нехай йому буде стільки років, скільки він сам хоче. Зроби це для нього, — додала вона, делікатно натякаючи, що в мамі немає для власного

батька подарунка, крім, хіба що, гарних намірів.

— Якого подарунка? — дідусь саме зазирнув до кухні, принаджений запахом улюбленого пирога. — А яке в нас свято, що пані Аня так розігналася? — задерикувато глянув старий на квітчастий фартух. — Зараз угадаю... Моя донька влаштовує благодійний бенкет і зараз забере до ксьондза Корека цю пахучу смакоту... Або... Може, у нас минає якийсь місяць, відколи в домі з'явилася Додавка. Чи Бартошова хоче повідомити нас, що виходить заміж.

— Заміж, не заміж, а терпець мені зараз увірветься, — пані Аня жартівливо замахнулася на діда ганчіркою. — Ваше щастя, що нині я добра.

— Тату, — мама з гідністю підійшла до старого, — лише я забула про ваше свято, — зізналася вона.

— Ну, що ж, Маріє, — дід бавився з донькою, як кіт з мишею, — не буду приховувати, що я страждаю, але це можна виправити...

— Скляночкою бренді? — здогадливо прошепотіла та.

— Звичайно, люба!

Перш ніж на столі з'явився випроханий дарунок, батько повернувся з роботи.

Настрій у нього був чудовий.

— Многая літа, многая літа! — вигукував він, розмахуючи букетом троянд.

— Щось ти передав куті меду, Павле, — дідусь ледь помітно скривився. — Мені до вподоби твоя щедрість, але чоловікам, наскільки я знаю, квітів не дарують. Довоєнний дипломат ніколи б не вчинив такого faux pas... — почав було старенький, але зять його перебив.

— Тату, будьте бодай раз великодушні й продемонструйте жіночу делікатність. Я хочу подарувати троянди як... символ міцної чоловічої дружби.

— Краще б ти підкріпив цю дружбу пивом або сигарами, — вів своєї дід Генрик, простягаючи, проте, руку до квітів. — Попроси Бартошову принести вазу з водою, бо твій символ доведеться викинути.

— Звідки ти знав, що в батька день народження? — пошепки допитувалася мати.

— І чому нічого мені не сказав? Знову я виглядаю як дурепа!

— Ну, якщо «знову», то це аж ніяк не трагедія, — чоловік поцілував її в щоку. — Я знав, бо вчора, коли ми обідали, він сам про це сказав.

— А де я була вчора, що не чула нічого? — допитувалася мати.

— Обідала, але не з нами, — нагадав їй Павел. — У ресторані «Макао» з німецьким видавцем.

— Ой, справді! Брізоль у червоному вині! — пригадала мати, але негайно спохмурніла.

— А мені ти квітів ніколи не даруєш, — докірливо прошепотіла вона.

— Як це ніколи? — заперечив батько.

— Хіба що на день народження, — набурмосилася мама, як маленька дівчинка.

— Ну, батькові я теж приніс троянди на день народження.

— Приніс троянди... — передражнила вона чоловіка. — Це ти вперше згадав про його свято. Але із квітами ти таки переборщив.

— Марисю, — вираз татового обличчя, здавалося, промовляв «я все тобі поясню», — щиро кажучи, мені ці квіти дали. Причому не знаю навіть, хто, — швиденько додав він, помітивши ревності в очах дружини.

— Звідки вони в тебе? — допитувалася вона.

— Мені їх дали внизу.

— У нашому будинку?

— Так.

— А хто?

— Посильний.

— Для кого?

— Цього він не сказав. Запитав, чи я живу в шостій квартирі, а тоді попросив, щоб я передав, то я й узяв...

— Але хіба це для батька? — вигукнула мама. — Може, вони для мене? Там напевне є записка...

— Мабуть, — батько насилу стримував маму, щоб та не кинулася перевіряти, кому призначалися квіти. — Будь ласкава й трохи вгамуйся. Потім собі подивишся, тобі їх прислали чи ні. Старенький так зрадів...

— Обід, — Бартошова проминула подружжя, яке з'ясовувало стосунки, і поставила у вітальні великий полумисок зі смаженою фореллю.

— Риба, — скривився дід, але цього разу ледь помітно, бо бренді вже встигло подіяти на нього заспокійливо.

— А для вас особлива страва, — перед дідусем опинилася величезна тарілка з його улюбленими яловичими фрикадельками.

— Як я вас люблю, пані Аню, — серйозно заявив дідусь і, не чекаючи на решту родини, почав наминати обід.

— Ти ж збиралася до ксьондза Корека, — нагадала мамі Буба, сідаючи напроти дідуся.

— Не сьогодні. Я подзвонила, що прийду завтра, — пані Марися не могла зосередитися на їжі. Вона продовжувала вперто дивитися на троянди.

— То скільки вам насправді років, тату?

— Не розпитуй, Марисю, що мені менше, тим молодша в мене ти.

Ніхто не вникав у логіку дідового розумування, бо навіщо? По обіді перед дідусем Генриком з'явилася велика картонна коробка з Бубиним подарунком, і вся родина напружено чекала, коли ж іменинник покаже, що там усередині.

У подарунках криється якась незбагненна сила, що збуджує чужу цікавість, — думала Буба, спостерігаючи за палаючим маминим обличчям. Вона більше не дивилася на троянди. Зате уважно споглядала мотузку, якою бавився дідусь. — Подарунки — це такі собі скрині Пандори. Якби не вони, то в дорослих було б менше нагоди повернутися до власного дитинства. Такі припущення підтверджувала нетерплячість в очах Бубиноного тата, який ладен був розрізати мотузку, аби швидше дізнатися, що ж там усередині.

Нарешті, коробку відкрили, і всі побачили металевий корпус, а потім на столі опинився невеличкий гарненький телевізор. Без сумніву, новий і недешевий.

— Бубо!!! — вигукнули всі водночас. І замовкли, дивлячись на екран так, наче бачили телевізор уперше в житті.

Буба була задоволена. Вона завжди любила робити подарунки, а цей був першим, купленим за власні, «виграні» на турнірі, гроші.

Дівчина задерикувато посміхалася.

— Я впевнена, дідусю, що на цьому екрані ти рано чи пізно побачиш свої виграшні номери спортлото. Тепер, коли тебе знову покарають ув'язненням у своїй

кімнаті, ти завжди можеш розраховувати на особистого інформатора.

— Звідкіля, Бубо, ти взяла таку суму? — мама занепокоєно дивилася на доньку. — Скажи, що ти не купила його за символічні гроші в злодіїв...

— Звісно, ні!

— А якщо не за символічні гроші... — допитувався вже батько, — то за які кошти?

— Великі, — відповіла Буба, скромно потупившись.

У діда тремтіли руки, він вочевидь хотів сказати щось дуже важливе, але був такий зворушений, що йому геть мову відібрало. Мати дивилася порожніми очима на телевизор і Бубу, сповнена побоювань, що десь недогледіла, і в доньки почалися серйозні проблеми. Батько, мабуть, думав те саме, бо раптом утратив зацікавлення цією справою, немов побоювався кожного наступного питання. Лише подумки прикидав, чи останнім часом у нього не пропадати якісь більш-менш пристойні гроші. Водночас соромився таких думок, бо це так по-дурному, підозрювати власну доньку, яка до того ж, ніколи нічого не взяла без дозволу.

Розкрив «Виборчу» й заглибився в читання.

— Перше квітня, — тихенько бовкнув дідусь, червоніючи від сорому. — Перше квітня, — повторив він голосніше, мало не плачучи. — Я просто хотів пожартувати, що в мене день народження. Він у мене п'ятнадцятого, а тепер... Ти мене покарала, Бубо, — дідусь хлипав зовсім не по-чоловічому.

— Дідусю! — Буба поплескала його по плечі. — Я, звісно, знаю, що в тебе день народження п'ятнадцятого. Дивись, — вона простягнула йому вітальну листівочку, яка досі лежала серед папірців у коробці. — Ось дата. Бачиш? Зовсім не сьогоднішня.

— Ну, то хто з нас мав рацію? — мама негайно пожвавилася. — Виявляється, лише я дозволила себе ошукати! Ха, ха, ха! — розреготалася вона мало не істерично. — Ви хотіли показати, яка я погана дочка, а коли дійшло до справи, виявилось, що лише я не втратила здорового глузду.

— А чорта лисого це правда, — озвався дід і відразу пошкодував, бо Буба не любила, як хтось лається, навіть не дуже грубо. — Для тебе, Марисю, мій день народження може бути щодня й ніколи! Бо ти своїм татом анітрохи не цікавишся. Павел, принаймні, квіти приніс.

— А, квіти, — відгукнувся з-над газети батько. — Вони зовсім не для вас, тату, ці троянди. Я так собі думаю, що для Марисі. Пошукай-но в букеті, люба, мабуть, там є якась записочка.

Здавалося, дід зовсім не переймався тим, що його поступово позбавляли честі й подарунків. Якби не Буба, він точно висловив би всім, де він має їхні побажання й презенти. Звісно, крім телевизора, на який старенький і досі дивився мало не побожно. Уперте копірсання в трояндах припинив батько, який звертався виключно до дружини, підозріло при цьому позираючи на Бубу.

— Диви-но, Марисю, — показав він на фото з першої сторінки газети. — Шістнадцятирічна чемпіонка із бриджа. Однолітка нашої доньки. На фотографії навіть трохи скидається на Бубу. От, слухай: «Талант, який може стати козирем польського спорту», «Дівчина варта, як найкраща карта»... от, що пишуть! Або ось... «Викликала захоплення в усіх членів журі дійсно професійною підготовкою». «Сама дівчина розповідає, що в карти її навчив грати дідусь». Оце я розумію! — батько схвально ляснув по газеті. — От якби наш дідусь так зайнявся

Бубою... але де там! Краще бавитися з Маньчаками, ніж як слід попрацювати.

— А яке прізвище цієї чемпіонки? — у Бубиних очах спалахнула іронічні вогники.

— Таке саме, як і в нас! — вигукнув батько. — Але звати Агнешка.

— Зараз, зараз, — мама стала поруч із батьком, намагаючись роздивитися фотографію.

— А й справді! Її звать, як нашу Бубу.

— Тільки ця Агнешка... — батькові явно щось почало світати в голові, і коли він нарешті, пригадав собі, що Бубу, власне кажучи, теж звать Агнешкою, то глянув на доньку зовсім спантеличено. Мати теж стояла непорушно, дурнувато повторюючи «О Боже» або «О Господи», наче Буба була ксьондзом Кореком чи якимось пам'ятником, що асоціювався з релігійними подіями. А не просто її донькою.

— Ну, що? — тріумфував дід. — А ви гадали, що Буба поцупила той телик з вітрини крамниці? А вона ж заробила дуже пристойні грошенята. Про перемогу я взагалі мовчу! І ти був правий, Павле, кажучи, що ці троянди не для мене. Бо вони, мої любі, від мене для Буби.

Бубині очі засяяли щастям. Як це приємно, коли батьки іноді пригадують собі, що про власну дитину знають геть усе. Ну, може, не зовсім. Це справді занадто. Майже все. Так воно буде найкраще.

Про автора

Барбара Крсмовська (1958) — відома польська письменниця. Авторка багатьох романів, у тому числі для молоді, що користуються великою популярністю: «Буба» (2002) — головна премія на конкурсі «Повір у силу фантазії»: «Буба: мертвий сезон» (2007); «Позолочена рибка» (2007) — «Книга Року» польської філії International Board on Books for Young People та перша премія на Літературному конкурсі ім. Астрід Ліндгрен; «Пушка» (2008).